

KOSE GÜMNAASIUMI GÜMNAASIUMI AINEKAVA

Kehtestatud direktori 31.08.2020. a käskkirjaga nr 1-3/40
Jõustub 01.09.2020. a

Ainevaldkond „Keel ja kirjandus“	5
1. Eesti keel.....	12
2. Kirjandus.....	21
Ainevaldkond „Võõrkeeled“	33
1. Inglise keel.....	39
2. Vene keel	56
Ainevaldkond „Matemaatika“	64
Kitsas matemaatika	68
Lai matemaatika.....	80
Ainevaldkond „Loodusained“	95
1. Bioloogia.....	101
2. Geograafia.....	113
3. Keemia.....	122
4. Füüsika.....	129
Ainevaldkond „Sotsiaalsained“	142
1. Ajalugu	149
2. Ühiskonnaõpetus	166
3. Inimeseõpetus.....	176
Ainevaldkond „Kunstiained“.....	183
1. Muusika	189
2. Kunst.....	194
Ainevaldkond „Kehaline kasvatus“	198
1. Kehalise kasvatus	204
VALIKAINETE AINEVALDKONDLIKUD MOODULID JA KOOLI POOLT	
PAKUTAVAD VALIKAINED.....	216
Ainevaldkondlikud moodulid	216
1. Valikaine „Arvutigraafika ja pilditöötlus“	216
2. Valikaine „Visuaalne meedia ja videotöötlus“	218
3. Valikaine „Õigusteadus“	220
4. Valikaine „Riigikaitse“	222
5. Valikaine „Aiandus“	238
6. Valikaine „Toiduvalmistamise tehnoloogia“	241
7. Valikkursus „Sissejuhatus õpingutesse- aja juhtimine“	246
8. Valikkursus „Geograafia ajalugu ja kaardiõpetus“	247
9. Valikkursus „Elu keemia“	248

10.	Valikkursus „Ökoloogia ja keskkonnakaitse“	250
11.	Valikkursus „Inimese anatoomia ja füsioloogia“	252
12.	Valikkursus „Insenerigraafika“	255
13.	Valikkursus „Rakenduste loomise ja programmeerimise alused“	256
14.	Valikkursus „Terviseedendus ja treening“	259
15.	Valikkursus „Sissejuhatus päästealasse“	260
16.	Valikkursus „Sissejuhatus – kehalised võimed ja liikumisoskused“	262
17.	Valikkursus „Sissejuhatus – liikumine välitingimustes“	263
18.	Valikkursus „Liikumine välitingimustes“	265
19.	Valikkursus „Kehalised võimed ja liikumisoskused“	266
20.	Valikkursus „Kokkuvõte – kehalised võimed ja liikumisoskused“	268
21.	Valikkursus „Tantsuline liikumine“	270
22.	Valikkursus „Riigi sisejulgeolek“	271
23.	Valikkursus „Individaalse treeningplaani koostamine ja täideviimine“	275
24.	Valikkursus „Majanduse alused“	276
25.	Valikkursus „Ettevõtlusideed ja õpilasfirmad“	278
26.	Valikkursus „Turunduse alused“	280
27.	Valikkursus „Raamatupidamise alused“	281
28.	Valikkursus „Organisatsiooni käitumine ja juhtimine“	281
29.	Valikkursus „Projektijuhtimine“	283
30.	Valikkursus „Kõne ja väitlus“	285
31.	Valikkursus „Kirjandus ja film“	286
32.	Valikkursus B2-võõrkeel „Üldkeel 9“	289
33.	Valikkursus B2-võõrkeel „Üldkeel 10“	289
34.	Valikkursus B2-võõrkeel „Üldkeel 11“	290
35.	Valikkursus B2-võõrkeel „Tunne oma kodupaika – turisminduse alused“	290
36.	Valikkursus B1-võõrkeel „Vene ärikeel“	291
37.	Valikaine A2-võõrkeel (saksa keel)	293
38.	Valikaine „3D-modelleerimine“	296
39.	Valikkursus „Üldajalugu – maailma ajalugu: tsivilisatsioonid väljaspool Euroopat“ 299	
40.	Valikkursus „Üldajalugu – Euroopa maade ja Ameerika Ühendriikide ajalugu“ ..	303
41.	Valikkursus „Kuidas asjad töötavad?“	307
42.	Valikkursus „Psühholoogia“	308
43.	Valikaine „Usundiõpetus“	313

44.	Valikkursus „Draama ja teater“	321
45.	Valikaine „Ujumine“	322
46.	Valikkursus „Kriminaalpoliitika ja vangistuse täideviimine“	326
47.	Valikaine „B-kategooria mootorsõiduki juhi ettevalmistus“	328
48.	Valikaine „Näitekunsti alused“	341
49.	Valikaine „Meediaõpetus“	347

Ainevaldkonna „Keel ja kirjandus“ üldiseloostus

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpetamise eesmärk gümnaasiumis on kujundada õpilastes keele- ja kirjanduspädevus, mis tähendab suutlikkust mõista keelt ja kirjandust kui rahvusliku ja eneseidentiteedi alust ja kunstiliiki ning mõista ja hinnata rahvuslikku ning maailma kultuuripärandit. Keele- ja kirjanduspädevus tähendab oskust kasutada keelt erinevates suhtlusolukordades, et saavutada oma eesmärged, arvestades suhtlusnorme ja keelekasutustavasid. Keele- ja kirjanduspädevus on oskus erinevaid tekste mõista ja luua, analüüsida ning kriitiliselt hinnata.

Keele ja kirjanduse õpetamise kaudu taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks õpilane:

- väljendub selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normidele vastavalt nii suuliselt kui ka kirjalikus suhtluses;
- arutleb loetud, vaadatud või kuulatud teksti põhjal teemakohaselt ja põhjendatult;
- teab tekstide ülesehituse põhimõtteid, koostab eri liiki tekste, kasutades alustekstidena nii teabe- ja ilukirjandustekste kui ka teisi allikaid neid kriitiliselt hinnates;
- hindab kriitiliselt meedia- jm avalikke tekste, tunneb ära tekstide mõjutusvahendid;
- mõistab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust;
- väärtustab kirjanikke kui loojat ning kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat, kujutlus- ja mõttemaailma arendajat;
- teab eesti ja maailmakirjanduse olulisemaid autoreid ning kirjandusteoseid, seostab neid ajajärgu ja kultuurikontekstiga;
- tunneb tähtsamaid kirjandusvoole ja -žanre, eristab kirjandusteksti poeetilisi võtteid ning peamisi kujundeid;
- analüüsib ja tõlgendab eri liiki kirjandusteoseid.

Ainevaldkonna õppeained ja maht

Ainevaldkonna kohustuslikud õppeained on eesti keel ja kirjandus. Õppeained jagunevad kohustuslikeks ning valikkursusteks.

Kohustuslikud kursused õppeaineti on järgmised:

- eesti keel 6 kursust: „Keel ja ühiskond“, „Meedia ja mõjutamine“, „Teksti keel ja stiil“, „Praktiline eesti keel I“, „Praktiline eesti keel II“ ja „Praktiline eesti keel III“;
- kirjandus 5 kursust: „Kirjandusteose analüüs ja tõlgendamine“, „Kirjandus antiigist 19. sajandini“, „Kirjanduse põhiliigid ja -žanrid“, „20. sajandi kirjandus“ ning „Uuem kirjandus“.
- valikkursust: „Müüt ja kirjandus“, „Loovkirjutamine“, „Õigekeelsus“ ning „Teksti tõlgendamine“.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Keel on rahvuskultuuri ja rahvusliku identiteedi kandja. Keele valdamine kõnes ja kirjas on inimese mõtlemisvõime kujunemise, vaimse arengu ning sotsialiseerumise alus ja eeldus. Eesti/vene keele hea valdamine on eduka õppimise eeldus kõigis õppeainetes. Keele ja kirjanduse õppeainete kaudu kujundatakse keele- ja kirjanduspädevuse ning kommunikatiivsete oskuste arengu kõrval ka gümnasisti identiteedi ja enesetunnetuse kujunemist ning kultuurilist ja sotsiaalset arengut.

Eesti keel ja kirjandus. Keeleteadmised loovad teoreetilise aluse praktilise keeleoskuse arendamisele. Seetõttu järgneb igale keeleteadmiste kursusele praktilise keele kursus ja on sellega lõimitud. Neid kursusi võib õpetada ka paralleelselt. Praktilise keele kursuses kasutatakse kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteedadena keeleteadmiste kursuses käsitletud teemasid ning õppekava läbivaid teemasid, samuti kirjanduskursuses käsitletavaid teemasid. Praktilise keele kursused on keskendatud õpilase suulise ning kirjaliku suhtluse, arutlus- ja väljendusoskuse arendamisele; eri liiki tekstide koostamise, selleks vajaliku teabe hankimise ning kasutamise kujunemisele. Õigekirja- ja õigekeelsusküsimusi korratakse kõigi kursuste vältel.

Kirjanduse ainekava on teksti- ja lugejakeskne. Tähelepanu pööratakse ilukirjandusteose kui terviku mõistmisele, tekstide analüüsimisele ja tõlgendamisele, kujundlikule keelele ning poetikale. Esimeses ja kolmandas kursuses keskendutakse eri liiki ja žanris kirjandusteoste analüüsile ning tõlgendamisele. Omandatud teadmisi rakendatakse uuema kirjanduse kursuses ja kahes ülevaatlukumas kursuses, samuti valikkursustes. Eesti kirjandus on lõimitud kõigisse kursustesse. Lõimimist teatri- ja filmikunstiga võimaldavad vastavad valikkursused.

Keele- ja kirjanduskursusi seob tegelemine tekstidega: teksti mõistmine ning tõlgendamine, keeleliste ja stiililiste väljendusvahendite eritlemine ja analüüs ning võimalust mööda ühiste tekstide alusel kirjutamine. Kirjanduskursustes on analüüsi- ja tõlgendusobjektiks ning kirjutamise alustekstiks valdavalt ilukirjandustekst.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Üldpädevusi kujundatakse erinevate tekstide lugemise, reflekteerimise ja koostamise kaudu ning selleks on nii mitmesuguseid koostöövorme (nt ühised arutelud, esitlused, rühmatööd, projektid) kui ka individuaalse töö võimalusi (nt uurimistöö koostamine). Üldpädevuste saavutatus kajastub tekstiloomes, esitlustes ning arutlustes. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob soodsa õpikeskkonna ja aluse õpetaja ning õpilaste tulemuslikuks koostööks.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Nii keele- kui ka kirjandusõpetuses rõhutatakse vaimseid väärtusi: emakeele eripära, arenguloo ja kasutusvaldkondade tundmist, suhtumist kirjandusse kui kunstiloomingusse ning kirjanikusse kui loojasse. Keelt ja kirjandust õpetades kujundatakse õpilase kõlbelisi väärtusi, sotsiaalseid hoiakuid ning tõekspidamisi, suhtumist oma ja teiste rahvaste kirjandusse ning kultuuripärandisse laiemalt.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Keele- ja kirjandustundides kasutatavas paaris- ning rühmatöös kujundatakse koostööoskust, julgustatakse oma arvamust avaldama, kaaslaste ideid tunnustama ja teisi arvestama ning ühiseid seisukohti otsima. Eri laadi ülesannete kaudu kujundatakse oskust eetilisel ja olusid arvestades suhelda nii suuliselt kui ka kirjalikult, nii vahenditult kui ka internetikeskkonnas.

Enesemääratluspädevus. Tekstide üle arutledes toetatakse õpilase minapildi kujunemist, õpiolukordades luuakse võimalused suhestuda käsitletavate teemadega, loovülesannete kaudu tuuakse esile õpilase isikupära ja andelaad ning avardatakse maailmapilti.

Õpipädevus. Keele- ja kirjandustundides arendatakse kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, eri allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist.

Suhtluspädevus. Keele- ja kirjandustundides kujundatakse suulise ja kirjaliku suhtluse oskusi, suhtluspartneri arvestamist ning sobiva käitumisviisi valikut, oma seisukohtade esitamise ja põhjendamise oskust. Õppimise ja õppetekstide kaudu kujundatakse arutlemise, väitlemise ning nüüdisaegse kirjaliku suhtlemise aluseid.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Teabetekstide põhjal arendatakse oskust lugeda teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud infot, leida arvandmeid, õpitakse leitud infot analüüsima, sõnalise teabega seostama ning tõlgendama. Vanemates tekstides kasutatud mõõtühikute teisendamise kaudu edendatakse arvutusoskust. Õpitakse eristama teaduslikku teavet ilukirjandus- ja aimateabest. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid tekste luues, korrigeerides ning esitades.

Ettevõtlikkuspädevus. Ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse nii meedia- ja kirjandustekstidest kui ka õpilaste igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamise, seisukohavõtu ja lahenduste otsimisega nii keele- ja kirjandustundides kui ka loovtöodes. Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust ning keele- ja kirjandusteadmiste rakendamist ning täiendamist eri allikaist.

Õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Eesti keel on ühtaegu nii õppe korraldamise keel kui ka keskne õppeaine. Hea keeleoskus loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks ning toimetulekuks isiklikus ja avalikus elus. Samaaegu arendavad kõik õppeained keelekasutuse põhipädevusi: sõnavara mõistmist ja kasutamise oskust, teksti mõistmist ning tekstiloomet, pädevust suuliselt ja kirjalikult suhelda. Seega kujuneb õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus välja mitte üksnes eesti keele, vaid kõigi õppeainete õppimise tulemusel. Kuigi keeleoskust arendatakse järjekindlalt ja teadlikult keele- ja kirjandustundides, on vaja pidevat koostööd teiste ainetega õpetajatega.

Võõrkeeled. Maailmakirjanduse autorite ja teostega tutvumine võib äratada huvi võõrkeelte õppimise vastu; õpitavas võõrkeeles kirjutatud teoste lugemine ja arutamine võib teadlikul suunamisel äratada huvi õpitava keele maa, selle kultuuri ja kirjanduse originaalkeeles lugemise vastu.

Matemaatika. Õppetekstide ja tekstülesannete mõistmist soodustab eesti/vene kirjanduse tundides arendatav lugemisoskus. Arvsõnade õigekirja õppimine toetab korrektse matemaatilise kirjaoskuse arendamist.

Loodusained. Loodustekstid eesti/vene keele õppekirjanduses ja ilukirjanduses aitavad kaasa looduse tundmaõppimisele ning väärtustamisele. Loodusluule lugemine ja esitamine, sellega seotud esteetilis-emotsionaalsed elamused, samuti kirjandusteose looduskirjelduse kui kunstilise kujundi analüüs, selle tähenduse mõistmine teose kontekstis ergastab tähelepanu looduse ilule ning väärtustab loodust kui esteetiliste elamuste allikat. Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainetes kinnistatakse kohanimede ning loodusnähtuste ja -objektide nimetuste õigekirja.

Sotsiaalsed. Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs toetavad maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste ja arengu mõistmist ning ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Kirjandusõpetus suunab õpilasi seostama erinevate ajastute teoste probleeme tänapäevaelu ja inimestega. Keeletundides kinnistatakse riikide, ühenduste, organisatsioonide, ajalooliste isikute ning ajaloosündmuste nimetuste õigekirja norme. Erinevate tekstidega töötades ning arutluste ja väitluste kaudu arendatakse arutlusoskust ning info hankimise, tõlgendamise ja kasutamise oskust.

Kunstiained. Kirjandusteoste illustatsioonide analüüs toetab kujutava kunsti spetsiifika ja väljendusvahendite mõistmist. Kirjandusteose käsitlemine vastava ajastu muusikaga soodustab arusaamist muusika emotsionaalsest mõjust ning eri muusikavoolude eripärast ja seostest ajastu kunstisuundumustega. Keeleõppes õpitakse nägema reklaami visuaalseid ja auditiivseid komponente.

Kehaline kasvatus. Loovtegevuste kaudu kujundatakse tervist väärtustavat eluhoiakut, väitlustes propageeritakse tervislikke eluviise ning dramatiseeringutes ja rollimängudes kogetakse erinevaid olukordi. Sportlaste elulugude kaudu puututakse kokku üldinimlike kõlbeliste väärtuste, sotsiaalsete hoiakute ja tõekspidamisega.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Ainevaldkonna õppeainete eesmärgiseadet, õpitulemusi ning õppesisu kavandades peetakse õppekava läbivaid teemasid silmas olenevalt õppeaine spetsiifikast ja seostest ühe või teise läbiva teemaga.

Elukestev õpe ja karjääri plaanimine. Erinevate õppetegevuste kaudu suunatakse õpilasi väärtustama elukestvat õpet kui elustiili ning mõtestama karjääri planeerimist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastusi, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Õppetegevus võimaldab õpilasel süvendada teadmisi hariduse ja töömaailma vahelistest seostest. Arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutusvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaan. Erinevad õppetegevused, sh õpilaste iseseisvad tööd, võimaldavad õpilasel seostada huvisid ja võimeid ainealaste teadmiste ja oskustega ning mõista, et hobid ja harrastused hoiavad elu ja karjääri tasakaalus. Rollimängude ja erinevate tekstide käsitlemise, arutelude ning loovtööde kaudu arendatakse

õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, suutlikkust oma arvamust kujundada ja väljendada ning probleeme lahendada. Õpe võimaldab õpilasel kujundada eneseanalüüsiks vajalikku sõnavara, et analüüsida oma huve ja võimeid, nii ainealaseid kui ka üldoskusi ja teadmisi, sh oskust koostada õpingutele ja tulevikus tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente.

Keskfond ja jätkusuutlik areng ning tervis ja ohutus. Ainevaldkonna õppeainete kaudu taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, keskkonnateadlikuks, vastutustundlikuks ning tervist ja turvalisust väärtustavaks inimeseks.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Eri liiki tekstide käsitlemise kaudu hakkavad õpilased märkama ühiskonnas probleeme ja otsima neile lahendusi.

Väärtused ja kõlblus ning kultuuriline identiteet. Ilukirjandust ning kultuuriteemalisi tekste lugedes ja analüüsides, nende üle arutledes ning nende põhjal kirjutades kujundatakse õpilaste kõlblisi omadusi, väärtusnorme ja hoiakuid. Oma keele ja kirjanduse väärtustamise kaudu õpitakse lugu pidama endast ning rahvast, teiste rahvaste tekstide toel kujundatakse arusaam kultuuride erinevustest, ent ka tõdemus inimkonna kultuurilisest ühisosast.

Teabekeskfond. Oskusi kasutada teabekeskonna vahendeid kujundatakse praktilises tegevuses, mis hõlmab eri allikatest (sh internetist) teabe hankimist, selle kriitilist hindamist ning kasutamist nii õppeteemakohaste teadmiste suurendamiseks kui ka tekstiloomes.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Õpiülesannete lahendamiseks kasutatakse infoühiskonna võimalusi, õpilasi suunatakse otsima alternatiivseid lahendusi.

Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Eesti keele oskus tähendab eesti kirjakeele valdamist keele nelja osaoskuse (lugemine, kirjutamine, kõnelemine ja kuulamine) valdkonnas.

Lugemisoskust arendatakse erinevate valdkondade tekstide lugemise, nende sisu analüüsimise ja kriitilise hindamise teel. Õpetuses jälgitakse, et käsitletavate tekstide raskusaste kasvaks vastavalt lugemisoskuse arenemisele, et oleks esindatud niihästi seotud (kirjeldavad, jutustavad) kui ka sidumata tekstid (tabelid, graafikud, loetelud jt). Lugemisoskuse arendamise oluline osa on sõnavara laiendamine, selleks omandatakse kogu aineõppes süstemaatiliselt uusi sõnu (vähem tuntud sõnu, võõrsõnu, piltlikke väljendeid). Lugemispädevuse tähtis komponent on oskus leida niihästi trükitud kui ka elektroonilistest allikatest vajalikke tekste ning neist omakorda vajalikku teavet. Lugemisoskuse arendamise avaram eesmärk on kriitilise teabekasutaja ja esteetilisi väärtusi mõistva isiksuse kujundamine.

Kirjutamisoskust arendatakse erineva eesmärgi ja ülesehitusega tekstide loomise kaudu. Valdav osa tekstitüüpe, mida õpilased aineõppes loovad, on neile ülesehituselt ja nõuetelt tuttavad juba põhikoolist. Kirjutamisoskuse arendamise ülesanne on saavutada neid tekste luues meisterlikkus. Oluline on oskus kirjutada teksti alustekstide põhjal, samuti oskus siduda oma tekstiga teistest tekstidest saadud teavet, viidata, tsiteerida ja refereerida. Kirjutamispädevuse vältimatu eeldus ja komponent on hea ja toimiv õigekirjaoskus. Seetõttu kinnistatakse ning arendatakse kirjutamisülesannete kaudu pidevalt õigekirjaoskust.

Kõnelemisoscuse arendamise keskne ülesanne on täiustada võimet valida suhtlusolukorrast ja vestluspartnerist lähtudes sobiv toon ning stiilvahendid. Tähtis on ka oskus suhtlust alustada, arendada ning tõrjuda. Kõnelemisoscust arendatakse erinevate suhtlusülesannete kaudu, paari- ja rühmatööde aruteludes, klassi ees esinedes ning koha pealt vastates. Reaalolulisi suhtlusolukordi harjutatakse rollimängudes. Kõnelemisoscuse tähtis komponent on argumenteerimisoscus, võime oma seisukohti esitada ja kaitsta, kasutades nii ratsionaalseid, emotsionaalseid kui ka eetilisi põhjendusi. Argumenteerimisoscust arendatakse arutelude, diskussioonide ning ümarlaua vormis.

Kuulamisoscuse arendamise eesmärgid on vestluspartneri suhtluseesmärgi mõistmine, veenmise ja manipuleerimise äratundmine ning suulises vormis esitatud teabe ja aimetekstide mõtte mõistmine. Oluline on avalikule esinejale sisukate teemast lähtuvate küsimuste esitamise oskus. Kuulamisoscuse arendamiseks võib kasutada aruteludest või loengutest kokkuvõtete tegemist ning poliitiliste kõnede analüüsi.

Kirjanduse õppe-eesmärkide ja õpitulemuste põhjal on kirjandustunni õppetegevused seotud ilukirjanduse ja kultuuriteemaliste teabetekstide, sh esseistika lugemise, analüüsi ja tõlgendamisega, ent ka suulise ning kirjaliku eneseväljendusega. Lugeja- ja tekstikeskse kirjandusõpetusega asetub esikohale lugemine ning sellega seotud tegevused, tagaplaanile jääb kirjanduslugu.

Kirjandustunnis kasutatakse eri kirjandusteadeuslikke meetodeid lähilugemisest võrdlev-ajalooliseni. Õpe peab aitama loetusse süveneda, seda analüüsida, sünteesida, võrrelda, hinnata ja praktilises tegevuses kasutada. Kirjandusega tegeldes tuleks vältida meetodi ühekülgsust. Nii võib näiteks:

- analüüsida kirjandusteost ajastu kultuuritervikus, seoses ajaloo, kunsti ja filosoofiaga;
- vaadelda kirjandusteost kui kirjaniku elu peegeldust ja edasiarendust;
- uurida teksti struktuuriosade suhteid ja tähendust nii lugedes kui ka ise kirjutades;
- analüüsida teksti jutustuse seisukohalt: luua aega ja tegevuskohta, joonistada üles tekstiruume, uurida süžee ja faabula seoseid, narratiivsust jm;
- mõtestada lahti väite võtmesõnu; sõnastada oma arvamust või küsimusi, argumenteerida; leida olulist ja seostada seda varem loetuga, struktureerida teavet ning edastada seda graafiliselt;
- võrrelda ja vastandada teavet, tuua esile ühiseid ning eriomaseid jooni;
- leida tekstidevahelisi seoseid narratiivis, kompositsioonis, tegelastes, episoodides, motiivides, üksiksõnades ja fraasides;
- leida arhitektuaalseid seoseid süžeedes, tegelastüüpides, motiivides ning väljendites;
- teisendada teksti teise žanrisse;
- analüüsida eri stiile ja allkeeli ning nende segunemist kirjandustekstis;
- võrrelda ilukirjanduse väljendusvahendeid filmi- ja teatrikunsti võtetega;
- tegelda kunstiteose poeetikaga, uurida oma lugemisoscust, -eelistusi ja lugejaajalugu, erinevaid lugejarühmi ning lugemismudeleid.

Kirjandusõpetuse eesmärke aitavad saavutada kirjandusteoste motiividel loodud või kirjanduslugu tutvustavate mängu- ja tõsielufilmide vaatamine, helisalvestiste kuulamine, samuti teatris ja muuseumis käimine ning nende tegevustega seotud ülesanded.

Ilukirjandustekstide kõrval loetakse kirjandustunnis ka kirjandusõpet toetavaid metatekste. See süvendab oskust kasutada erinevaid teabevahendeid ja kujundab kriitilist suhtumist internetiallikaisse. Esseistikat või kirjanduskriitikat lugedes, seda kirjandusteose analüüsil kasutades kasvab oskus korrektselt tsiteerida ja refereerida, kujuneb arusaam autoriõigusest ning plagiaadist. Eakohaselt valitud kirjanduskriitika lugemine toetab tööd tervikteostega, pakkudes isikust, ajastust, kultuurist vm lähtuvaid eri tõlgendusvõimalusi, õpetades ühtlasi tekstisse kriitiliselt suhtuma. Õpetlik on otsida teavet teose probleemide, ideede, tegevusaja ja -kohtade jms kohta; leida teksti põhiidee ning seostada seda oma elu- ja lugemiskogemusega; esile tõsta ja ümber sõnastada olulisi mõtteid; teha loetust kokkuvõtte või esitada teavet teises vormis; sõnastada poolt- ja vastuargumente; esitada teksti kohta küsimusi või neile vastata; analüüsida teksti põhjal koostatud väiteid. Tekstipoetilise käsitluse korral on soovitatav tekstide ühiseid ja eriomaseid jooni sedastav võrdlusmeetod.

Kirjandustunnis käsitletut aitab kinnistada õpitu suuline ja kirjalik rakendamine. Selleks võib kirjutada analüüse, arutlusi ja loovtöid ning kasutada suulise eneseväljenduse võtteid (rühmatöö esitlused, ettekanded, kõned, väitlused). Nii teoste tõlgendamisel kui ka esinemisioskuse ja -julge arendamisel on omal kohal rollimängud ning dramatiseeringud.

Õppetegevust plaanides on soovitatav lähtuda aktiivõppe (sh avastus-, uurimis-, probleem- ja projektõppe) põhimõtetest, võimaldades õpilastel töötada nii üksi, paaris kui ka rühmas, et arendada nende koostööoskust ja vastutustunnet.

Õppetegevuse kavandamisel on õpetajal professionaalne õigus koostöös õpilastega teha valikuid õppesisu käsitlemises arvestusega, et taotletavad õpitulemused oleksid saavutatud ning üld- ja valdkondlikud pädevused kujundatud, ja lähtuvalt õpilaste eelnevatest teadmistest-oskustest.

Hindamise alused

Hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sättest. Keele ja kirjanduse õpitulemuste kontrolli ning hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste, kirjalike tööde ning praktiliste tegevuste alusel. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemusi hinnatakse numbriliste hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Tähtsal kohal on õpilast toetav kujundav hindamine, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega.

Hindamise kriteeriumid täpsustatakse kooli õppekavas.

Eesti keeles hinnatakse:

- korrektset suulist ja kirjalikku keelekasutust;
- eri liiki suuliste ja kirjalike tekstide mõistmist ning kriitilist analüüsi;
- tekstiloomesuskust;

- argumenteerimisoskust;
- teabeallikate kasutamise oskust.

Kirjanduses hinnatakse:

- teoste lugemist, tõlgendamist ja analüüsi;
- argumenteerimisoskust;
- eri liiki tekstide loomise ja esitamise oskust;
- eesti ja maailmakirjanduse peamiste arengusuundade tundmist;
- ilukirjandusliku keelekasutuse eripära mõistmist ja valdamist.

Nõuded füüsilisele õpikeskkonnale

Kool korraldab:

- valdava osa õpet klassis, kus saab mööblit sobivalt ümber paigutada rühmatöökaks ning ümarlauavestlusteks;
- vajaduse korral õppe arvuti/ multimeediaklassis, kooli raamatukogus ning väljaspool kooli.

Kool võimaldab:

- õppekomplektid (õpikud, töövihikud, õpetajaraamatud) kõigi kursuste tarbeks;
- klassiruumis kasutada õigekeelsussõnaraamatuid ja võõrsõnade leksikoni, tekstikogumikke, kirjandusteoseid ning audiovisuaalvahendeid;
- õppes kasutada tänapäevasel info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid, sh netisõnaraamatuid.

1. Eesti keel

Gümnaasiumi eesti keele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb tüüpilisi suhtlusolukordi, oskab valida suhtluskanalit ning suhtleb eesmärgipäraselt, kasutades konteksti sobivat suulist ja kirjalikku keelt;
- tunneb tekstiliikide erinevusi ning oskab eri liiki tekste lugeda, analüüsida ja koostada;
- rakendab oma suhtlus- ja tekstitööoskusi nii tekstide vastuvõtja kui ka loojana;
- arendab loovat ja kriitilist mõtlemist;
- valib, hindab kriitiliselt ja kasutab sihipäraselt teabeallikaid;
- valdab eesti kirjakeelt ning kasutab seda korrektselt kõnes ja kirjas;
- on keeleteadlik, tajub keelt oma identiteedi osana, analüüsib ning hindab kriitiliselt keele muutumise tendentse;
- teab ainevaldkonnaga seotud elukutseid ja ameteid ning mõistab nende töö väärtust
- tööturul.

Õppeaine kirjeldus

Eesti keele kui õppeaine sisu jaguneb kaheks valdkonnaks: keeleteadmisteks ning praktiliseks keeleoskuseks. Eesti keele kursustega püütakse tekitada õpilastes huvi filoloogia vastu laiemalt ning anda neile baasteadmistega võrdses mahus praktilisi oskusi.

Õppeaines käsitletakse põhjalikult keele ülesandeid ühiskonnas: kuidas keel toimib märgisüsteemina, milline on eesti keel teiste maailma keeltega võrreldes oma ehituse ja iseärasuste poolest, mis on eesti murded ning kuidas on eesti kirjakeel ajalooliselt nende põhjal kujunenud. Tähtsal kohal on keele varieerumise käsitlemine – eristatakse kirjakeelt ja kõnekeelt, eri allkeeli ja slängi ning nende kasutusvaldkondi. Käsitletakse ka eesti keele arendamise küsimusi ning Eesti keelepoliitikat.

Keele ja ühiskonna suhete mõistmine aitab aru saada keelest kui infovahetussüsteemist ning kesksest identiteedi väljendajast. Süstemaatiline ülevaade antakse meediast ja mõjutamisest. Käsitletakse reaalsuse konstrueerimist meedia vahendusel ning kuidas ja mis keelevahenditega luuakse samast nähtusest erinevaid käsitlusi. Sellega seoses selgitatakse ajakirjanduseetikat. Käsitletakse reklaami ning selle mõjutamisvõtteid, elektroonilist meediat ja selles tekkinud uusi suhtlusvõimalusi ning nendega seotud ohte ja manipuleerimisvõimalusi.

Meediaõpetusega kujundatakse kriitilist meediatarbijat. Süvendatult vaadeldakse teksti keele ja stiili küsimusi. Käsitletakse erinevate tekstiliikide keelelisi ja stilistilisi erinevusi, vaadeldakse sõnavara stiililisi kihistusi ja tähendusnüansse ning kirjutamise komponente ja nõudeid eri tekstiliikide keelele. Süstemaatiline ülevaade antakse põhilistest stiilivigadest. Praktiline eesti keele oskus tähendab keele valdamist lugedes, kirjutades, kõneldes ja kuulates. Lugemisoskuse arendamise avaram eesmärk on kujundada kriitilist teabekasutajat. Kirjutamisoskust arendatakse erineva eesmärgi ja ülesehitusega tekstide loomise kaudu, õpetades viitama, tsiteerima, refereerima ning kirjutama alustekstide põhjal. Kirjutamispädevuse eeldus on hea õigekirjaoskus. Kõnelemisoskus tähendab nii oskust esineda kui ka valida suhtlusolukorrast ning vestluspartnerist lähtuvalt sobiv toon ja stiil.

Kuulamisoskuse arendamise eesmärk on mõista vestluspartnerit ja esinejat, tunda suulistes meediakanalites ära faktiinfo ja arvamus ning mõjutamine ja manipuleerimine; olla valmis esitama täpsustavaid küsimusi ning vastuväiteid.

Füüsiline õpikeskkond

Valdav osa õpet toimub klassis, kus saab mööblit sobivaltp ümber paigutada rühmatöökks ning ümarlauavestlusteks.

Klassiruumis kasutatakse õigekeelsussõnaraamatuid ja võõrsõnade leksikoni.

Tundides kasutatakse tänapäevastel info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid, sh netisõnaraamatuid.

Tunde peetakse vajaduse korral arvutiklassis, kooli raamatukogus ning väljaspool kooli.

Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- väljendab ennast nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses selgelt, eesmärgipäraselt ja sobivalt ning üldkirjakeele normide järgi;
- valib suhtluskanaleid ning väljendusvahendeid sobivalt, lähtudes funktsionaalsetest, eetilistest ja esteetilisest kaalutlustest;
- oskab tekstide loomiseks leida, kriitiliselt hinnata ja kasutada eri laadi teabeallikaid;
- teab tekstide ülesehituse põhimõtteid ja iseärasusi, oskab luua ning analüüsida eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;
- analüüsib ja hindab kriitiliselt avalikke tekste ning tunneb tekstide mõjutusvahendid;
- oskab kasutada keeleinfo allikaid.

I kursus "Keel ja ühiskond"

Õppesisu

Keele ülesanded: infovahetus, suhteloome, identiteedi väljendamine, maailmapildi kujundamine. Keel kui märgisüsteem. Teised märgisüsteemid. Graafilised üldistused (joonised, tabelid, skeemid). Pildikeel. Märgisüsteemide ühendamise tekstis. Kunst ja keel.

Eesti keele eripära: häälikusüsteem, astmevaheldus, muutevormistik, lausetüübid ja sõnajärg, sõnamoodustus. Eesti keel ja teised keeled. Eesti keel soome-ugru keelena. Euroopa ning maailma keeled (valikuliselt). Keelekontaktid saksa, vene, inglise ja soome keelega. Keele varieerumine ning muutumine. Tänapäevase kirjakeele kujunemine. Kirjakeel ja kõnekeel. Murdekeel ja kodumurre. Kirjakeele norm. Keeleline etikett. Keelekasutuse valdkonnad ning sotsiaalrühmade erikeeled. Släng. Aktsent. Eesti mitmekultuurilise ja mitmekeelse maana. Keeleline tolerantsus. Eesti keelepoliitika. Eesti keele kasutusvaldkonnad ja arendus: keeletehnoloogia, terminoloogia ja oskuskeel, ilukirjandus, tõlkekultuur. Eesti keele staatus ja tulevik.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- mõistab keele rolli, funktsioone ja tähendust ühiskonnas;
- tunneb eesti keele erijooni teiste keeltega võrreldes;
- mõistab allkeelte ja keele varieerumise olemust;
- tunneb suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti;
- oskab eakohasel tasemel analüüsida ajastuomaseid keelenähtusi.

II kursus ”Praktiline eesti keel I”

Õppesisu

Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad: 1) kursusega „Keel ja ühiskond“ seostuvad teemad; 2) kirjanduskursustega seostuvad teemad; 3) õppekava läbivad teemad. Kõnelemine. Suuline esinemine ja suhtlus eri tüüpi olukordades. Argumenteerimine, veenmine; emotsionaalsus, toon. Kirjutamine. Tarbetekstid: elulugu, avaldus, seletuskiri, taotlus, kaebus, kiri ja e-kiri jt. Arvamustekstid. Arvamustekstide ülesehituse põhimõtted. Arvamustekstide koostamine ühiskonna- ja õpilaelu teemadel. Arvamusteksti kirjutamine alusteksti põhjal. Kokkuvõtte koostamine. Õigekirja- ja õigekeelsusküsimuste kordamine. Lugemine. Seotud ja sidumata tekstide (nimestikud, graafikud, tabelid jm) mõistmine. Info otsing erinevatest allikatest. Süstemaatiline sõnavaraarendus (nt harvem sõnavara, sõnamoodustus, sõnavara täiendamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine). Kuulamine. Teksti suhtlustähenduse ja eesmärgi mõistmine eri tominguis, suhtluspartneri mõistmine dialoogis. Erinevate keelevariantide sotsiaalse tähenduse mõistmine.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- argumenteerib veenvalt ja selgelt ning kaitseb oma seisukohti suuliselt ja kirjaliku arutleva teksti vormis;
- koostab levinumaid tarbetekste;
- oskab ühe alusteksti põhjal koostada referaati ja kokkuvõtet, vältides plagiaati;
- tunneb põhilisi elektroonilise infootsingu võimalusi ning kasutab neis leiduvat infot oma tekstides;
- oskab kasutada elektroonilisi ja paberil sõnaraamatuid;
- on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust.
- analüüsib ning hindab kriitiliselt keele muutumise tendentse ja nüüdisolukorda;
- suhtleb eesmärgipäraselt, kasutades konteksti sobivat suulist ja kirjalikku keelt;
- tunneb tekstiliikide erinevusi ning oskab eri liiki tekste lugeda, analüüsida ja koostada;
- rakendab oma suhtlus- ja tekstitööoskusi nii tekstide vastuvõtja kui ka loojana;
- arendab loovat ja kriitilist mõtlemist.

III kursus ”Meedia ja mõjutamine”

Õppesisu

Kommunikatsioon. Lihtsaim kommunikatsioonimudel, kommunikatsiooni toimumise tingimused. Infoühiskond, demokraatliku infoühiskonna iseloomulikud jooned. Lühikärgmeedia meedia ajaloost. Meediakanalid. Muutused uue meedia ajastul, sotsiaalmeedia. Tekstiliigid. Tekst ja kontekst. Meedia vastuvõtu eripära. Olulisemad meediažanrid (uudis, reportaaž, intervjuu, arvamus). Kvaliteetajakirjanduse ja meelelahutusajakirjanduse erinevused. Eri tüüpi meediatekstide vastuvõtu spetsiifika; verbaalse teksti taju heli ja pildi kontekstis. Meediatekstide usaldusväärsus. Meedia kui diskursuse kujundaja. Verbaalne ja visuaalne

mõjutamine. Demagoogia-ja manipulatsioonivõtted; keeleline manipulatsioon. Meediaetika ja meediakriitika. Oma seisukoha eetiline ja asjakohane sõnastamine. Autoripositsioon, infoallikad ja nende usaldusväärsus. Kriitiline ja teadlik lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine. Meedia retoorika ning argumendid. Sotsiaalsete tunnuste ja müütide konstrueerimine meediatekstis. Reklaam (kommertsreklaam, poliitiline reklaam, sotsiaalreklaam). Reklaami sihtrühmad ja kanalid. Reklaam mainekujundusvahendina. Erandlik keelekasutus ning tähelepanu äratamise võtted. Reklaami varjatud sõnum. Reklaam ja seadused. Kriitilise reklaamitarbija kujundamine.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- valdab ettekujutust lihtsamast kommunikatsioonimudelitest ning meedia rollist infoühiskonnast;
- tunneb meediakanaleid ja -žanre, nende tunnuseid ning meediateksti vastuvõtu eripära;
- analüüsib verbaalset teksti visuaalses ja audiovisuaalses kontekstis;
- oskab sõnastada teksti sõnumit, leiab viiteid ja vihjeid teistele tekstidele ning tõlgendab teksti seostuvate tekstide kontekstis;
- eristab fakti arvamusest ning usaldusväärset infot küsitavast;
- tunneb meediatekstis ära argumendid ning põhilised verbaalsed ja visuaalsed mõjutamisvõtted;
- analüüsib kriitiliselt reklaami ning mõistab reklaami varjatud sõnumit.

IV kursus "Praktiline eesti keel II"

Õppesisu

Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad: 1) kursusega „Meedia ja mõjutamine“ seostuvad teemad; 2) kirjanduskursustega seostuvad teemad; 3) õppekava läbivad teemad. Kõnelemine. Suuline suhtlus lähtuvalt olukorrast ja vestluspartnerist. Sama sõnumi edastamine erinevate keelevahenditega, keelelise väljenduse paindlikkus, otsesem ja kaudsem väljendumine. Ratsionaalsete, emotsionaalsete ja eetiliste argumentide kasutamine ning veenmine ja mõjutamine. Kirjutamine. Tarbekirjade koostamine: juhend, koosoleku memo, tegevuskava. Mitme allika põhjal kokkuvõtte ja referaadi kirjutamine. Ajakirjandustekstide koostamine: arvamislugu, retsensioon, pressiteade. Veebitekstide koostamine. Õigekirja- ja õigekeelsusküsimuste kordamine. Lugemine. Eri modaalsusega tekstide (kirjaliku, audiovisuaalse, hüpertextilise) tähenduse mõistmine. Teksti eesmärgi ja vaatenurga mõistmine, meediatekstide kriitiline analüüsimine. Teksti sisuliste ja keeleliste tunnuste põhjal elektrooniliste otsigustrateegiatega kasutamine. Süstemaatiline sõnavaraarendus (üldkasutatavate võõrsõnade, ilukirjanduskeele sõnavara, käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine). Kuulamine. Ratsionaalsete, eetiliste ja emotsionaalsete argumentide eristamine suulisest tekstist, kallutatuse ja manipuleerimise äratundmine.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- annab paindlikult ja olukorra järgi edasi oma tundeid, mõtteid ja hinnanguid niihästi isiklikus, avalikus kui ka ametlikus suhtluses, nii suuliselt, kirjalikult kui ka elektrooniliselt;
- argumenteerib veenvalt ja selgelt ning suudab kaitsta oma seisukohti eakohastes aruteludes koolis;
- suudab kaasa mõelda avalikule esinemisele ning esitada ettekandjale küsimusi;
- suudab eri liiki meediatekste kriitiliselt hinnata ning eri allikatest pärineva info ja arutluskäikude põhjal tasakaalustatud kokkuvõtet teha;
- suudab kirjutada arvamislugu, retsensiooni ja pressiteadet ning koostada koosoleku memo ja tegevuskava;
- suudab mitme aineallika põhjal kirjutada referatiivset teksti, vältides plagiaati;
- on arendanud oma elektroonilise infootsingu oskust ning suudab kasutada paindlikke infootsingu strateegiaid;
- on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust.
- valdab eesti kirjakeelt ning kasutab seda korrektselt kõnes ja kirjas;
- kasutab konteksti sobivat kirjalikku ja suulist keelt;
- tunneb tekstiliikide erinevusi ning oskab eri liiki tekste lugeda, analüüsida ja koostada;
- rakendab oma suhtlus- ja tekstitööoskusi;
- arendab loovat mõtlemist;
- valib, hindab kriitiliselt ja kasutab sihipäraselt teabeallikaid.

V kursus "Teksti keel ja stiil"

Õppesisu

Keele erinevad kasutusvaldkonnad (argi-, ilukirjandus-, teadus- ja tarbekeel). Keel suhtlus- ja tunnetusvahendina. Tekstiliigid. Suulise ja kirjaliku suhtluse ning teksti erinevused. Stiil ja stilistika. Asjalikkus ja isikupära. Viisakus ja sõbralik toon. Võimukus, vulgaarsus ja suhtlusvead. Ametlik stiil, publitsitlik stiil ning teadusstiil. Stiilivärving, stiiliviga; keele kasutusvaldkondade tüüpilised stiilivead. Ilukirjandusstiil ja poeetika. Eesti sõnavara; tähendus ja stiiljooned. Oma sõnavara rikastamise võimalused. Keele kujundlikkus ja loov keelekasutus. Tekstide võrdlev analüüs (eesmärgid, kasutuskontekst, grammatilised erijooned, sõnavara, stiil). Võrgusuhtluse keelevalikud. Teadlik kirjutamine. Kirjutamise eesmärk, adressaat, pealkiri, probleem, põhiidee. Teksti ainek, materjali kogumine ja süstematiseerimine. Teema, selle varasemad käsitlused ja tähendus. Teksti ülesehitus ja sidusus. Lõigu ülesanne (allteema, väide, selgitus, tõestus, järeldus, üldistus). Arutlev kirjutamine. Oma teksti toimetamine. Teadustekst. Uurimiseesmärgi ja hüpoteesi sõnastamine. Materjali kirjeldamine ja usaldusväärsus. Uurimuse struktuur. Allikate refereerimise ja tsiteerimise eesmärgid. Lause- ja lõiguviiet; viitekirje. Võrdlemine, analüüsimine, üldistamine, järeldamine. Vormistamine. Arvustamine. Loomevargus ehk plagiaat.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- valib sobiva suhtluskanali ning väljendub korrektselt nii suulises kui ka kirjalikus vormis;
- valib väljendusvahendeid suhtlusolukorra ja kõneaine põhjal;
- analüüsib tekstide sisu, eesmärke, kasutuskonteksti, ülesehitust, sõnavara ning stiili;
- koostab eri liiki tekste (arutlus, arvustus ja muud probleemkirjutised; tarbetekstid; uurimistöõ);
- seob tekste luues omavahel alustekste, refereerib, tsiteerib, parafraseerib ning kasutab viitamissüsteeme;
- tunneb mõjutamise viise ja keelevahendeid, argumenteerib, nõustub esitatud väidetega või lükkab neid ümber nii suulises kui ka kirjalikus tekstis.

VI kursus "Praktiline eesti keel III"

Õppesisu

Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad: 1) kursusega „Teksti keel ja stiil“ seostuvad teemad; 2) kirjanduskursustega seostuvad teemad; 3) õppekava läbivad teemad. Kõnelemine. Keeleline väljendusrikkus mõtteid, tundeid ja hinnanguid väljendades. Stiilivahendite kasutamine erineva mõju saavutamiseks suulises esinemises ja väitluses. Kirjutamine. Arutleva artikli kirjutamine eri tüüpi (tekstiliste, pildiliste, audiovisuaalsete; lineaarsete, mittelineaarsete, hüpertekstiliste) alustekstide põhjal. Tarbetekstide (projekti ja kandidaadi põhjenduse, tegevusaruande) koostamine. Õigekirja- ja õigekeelsusküsimuste kordamine. Lugemine. Keeruka struktuuriga ja eri modaalsusega tekstide mõistmine. Keeruka kujundliku väljenduse mõistmine. Süstemaatiline sõnavaraarendus (akadeemilisele ja haritud stiilile omaste võõrsõnade, lendväljendite, iluskirjanduskeele kõrgstiilse sõnavara kasutamine). Teabeotsingu oskuste tõhustamine. Kuulamine. Keeruka struktuuriga suulise teksti konspekterimine.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- suudab edasi anda tähendusvarjundeid, tajub keelendite konnotatiivseid tähendusi ning mõistab vihjelist keelekasutust;
- oskab veenvalt ja selgelt argumenteerida ning kaitsta oma seisukohti keerukaid küsimusi käsitlevas ametlikus arutelus;
- suudab konspekterida näitvahenditega toestamata suulist esitust;
- oskab edastada eri modaalsuse ja struktuuriga ning eri allikatest saadud infot ja arutluskäike sidusas tekstis ning lõimida sellesse oma hinnanguid ja seisukohti;
- oskab koostada keerulisi tarbetekste;

- tunneb teadusliku stiili põhitunnuseid ning suudab koostada eakohast teaduslikku teksti, vältides plagiaati;
- kasutab keerukaid elektroonilise teabeotsingu strateegiaid ning suudab hinnata teabe usaldusväärsust;
- valdab eesti kirjakeelt.

Valikkursused

I kursus „Õigekeelsus“

Õppesisu

ÕIGE HÄÄLDUS. Eesti häälduse omapära. Veaohtlikud üksikjuhtumid. Võõrnimehääldus. ÕIGEKIRJA PÕHIMÕTTED. Obligatoorne ja fakultatiivne ortograafiareeglistikus. VÕÕRSÕNAD. Võõrsõnade foneetilised ja ortograafilised erijooned. Veaohtlikud õigekirjajuhtumid. Tsitaatsõnade ja võõrnimede kirjutamine, tsitaatsõna- ja võõrnimetuletise õigekiri. Võõrsõnapoolituse tavad ja iseärasused. ALGUSTÄHE ORTOGRAAFIA. Asutuste nimed ja nimetused, kaubaartiklid, pealkirjad, kohanimed. Jutumärgid pealkirjades, nimede esiletoojana tekstis; nimi täiendina. NIMEDE KIRJUTUS. Ees- ja perekonnanime kooskasutus: järjestus, hääldus, nende sotsiaalne tähendus. Nimetarvitus dokumentides, nimede käänamine, ülakoma kasutamine. Nimetuletiste õigekiri. LÜHENDID. Lühendamise vajalikkus ja põhimõtted, lühendikasutuse sobivus tekstis. Lühendite lugemine ja õigekiri. Kirjavahemärgid lühendeis. Lühendikäänete ja -tuletiste õigekiri. SÕNAVORMISTIK LAUSES. Käändsõnade väär- ja ületarvitus. Kääneteväärarvitus. Rööpkeelendid: tähendusvarjundid, stiiliväärtus, vormi sobivus lausesse, pahakõla vältimine. Arvude märkimine kirjas. Raskemate asesõnade käänamine; asesõnade vaheldamise ja piiritlemise vajalikkus. Muutumata sõnade väärarvitus. Stampverbid. Ajakategooria väljendusvõimalused ja väärarvitus. Verbiaegade ühildamatus sõnastusveana. Eituse ja passiivi õige kasutamine. SÕNADE KOKKU- JA LAHKUKIRJUTUS. Sõnaühendi ja liitsõnatuletise vahekord. Samatähenduslikud sõnaühendid ja liitsõnad. Ühendituletised, ühend- ja väljendverbid, muutumatud sõnad, motiveeritud ning kinnistäiendid kokku- ja lahkukirjutuse objektina. SÕNAJÄRG. Eesti lause põhitüübid ja nende sõnajärg. Sagedaste sõnade rektsioon. Täiendid lauses: eestäiendite järjekord, järeltäiendi käänamine ja interpunktsioon. Lisand, tema asend, ühildumine ja interpunktsioon; lisandite hulk ja valik tekstis. Lauselühendid ja nende õigekeelsus. Lauseehituse taunitav võõrapärasus. Fraaside ühemõtteline ühendamine. KEELENDITE VALIK. Omasõna-võõrsõna, lausetarind sõltuvalt keelekasutusolukorrast – suuline või kirjalik väljendus, erinev suhtluspartner, ametlik või argipöördumine. Keele-etikett. Stampkeelendite, toortõlke ja tarbetute mugandite vältimine vajalikkus.

Õpitulemused

Kursuse lõpetamisel õpilane:

- valdab eesti kirjakeelt;

- mõistab keelehoolde vajalikkust ja väärtustab korrektset keelekasutust;
- teab emakeele sõnavara ja grammatikavahendite stiiliväärtust;
- oskab valida väljendusvahendeid vastavalt eesmärgile ja suhtlusolukorrale;
- oskab kasutada õigekeelsusallikaid.

II kursus „Loovkirjutamine“

Õppesisu

Oma kirjutamiskogemuse ja -ressursi uurimine. Kirjutamine ja loovus, loovuse protsess ja mõjutajad. Mis on tekst? Millest alata? Idee ja eesmärgi tähendus. Alustamist toetavad võtted. Strukturaalne lähenemine teksti loomisele. Teksti raamistik. Teksti kirjutamine: vabadus ja struktuur. Teksti keha, alustamine ja lõpetamine. Üldised kvaliteedinõuded tekstile. Teksti keha loomine. Alateemad ja alateema koostis. Eesmärgi, idee ja teema ühtsus. Informeerimine ja/või mõjutamine. Teksti mõjususe suurendamine. Dünaamika loomine: kirjeldus ja dialoog. Tasakaal ja pinge tekstis. Teksti mõjususe suurendamine. Karakteriseerimine ja detailiseerimine. Teksti sisuanalüüs; teksti hindamise mõõdikud. Teksti keel ja stiil. Põhilised stiilivõtted. Lauseehitus. Kirjanduse tunnused, kirjandusteose struktuur. Teksti toimetamine. Eneseregulatsioon kirjutamisel. Kirjutamismotivatsioon ja selle toetamine.

Õpitulemused

- Õpib tundma oma loovat meelt.
- Õpib tundma oma võimeid kirjutajana ja autorina.
- Kujundab oma isikupärast kirjutamisstiili.
- Teab loovkirjutamise võtteid ja oskab neid rakendada erinevate tekstide loomisel.
- Omab teoreetilisi teadmisi tekstide koostamisest, loomisest, kirjutamisest.

III kursus „Teksti tõlgendamine“

Õppesisu

Funktsionaalse lugemisoskuse arendamine, kiirlugemise tehnikatega tutvumine. Diagonaallugemine. Tekstiliikide kordamine. Tekstiliikide tunnuste leidmine tekstist, nendega arvestamine teksti tõlgendamisel. Eri liiki ja tüüpi tekstide tõlgendamine ja tekstiülesannete lahendamine. Tekstide erinevad tasandid. Emakeele riigieksami lugemisosaga tutvumine (reeglid, vastuse kirjutamine, vastuse ülesehitus), eksamiülesannete lahendamine ja vastuste analüüs. Vigade mõistmine ja vältimine. Erinevate küsimuste liigid, nende äratundmine ja küsimuse mõistmine. Küsimuse tuumsõnad ning oskus küsimuse erinevatele aspektidele vastata. Teksti kohta küsimuste esitamise õppimine; küsimuste

sõnastamise oskus. Tekstilõikudest tuumlausetega leidmine. Tekstide tsiteerimine ja refereerimine. Tekstidest tuumkokkuvõtete kirjutamine.

Õpioskused

- Oskus vaadelda loetud teksti eri tasanditelt.
- Tekstiväliste tasandite tundmine.
- Oskus näha ja luua tasandite vahel seoseid, kaasa mõelda, järeldada ja sünteesida.
- Oskus moodustada erinevat tüüpi küsimusi
- Teksti tuuma leidmine ja selle kirja panemine
- Funktsionaalse lugemisoskuse valdamine.

2. Kirjandus

Õppeaine kirjeldus ja õpetuse eesmärgid

Kirjandusõpetus on gümnaasiumis üks keskseid kultuuri- ja kunstiaineid, mis aitab kujundada noore inimese esteetilisi ja eetilisi tõekspidamisi, rikastada vaimu ja väljendusoskust, mitmekesistada suhtlust, mõista võõrast kogemust ning mõtestada sügavamalt ühiskonda ja kultuuri. Kirjandusõpetuse ülesanne on tagada kultuuri järjepidevus ning ühiskonna jätkusuutlikkus.

Gümnaasiumi kirjandusõpetus, toetudes põhikooli kirjandustundides omandatule, jätkab teksti- ja lugejakeskset õpet. Erilist tähelepanu pööratakse ilukirjandusteose kui terviku mõistmisele ning tekstide analüüsile ja tõlgendamisele eri vaatepunktidest. Kuna sõnakunstiteos põhineb kujundil, siis on ainesisus rõhutatud kirjanduse kunstilist aspekti, mis hõlmab kirjanduse poeetika tundmist ning kujundlikkuse mõistmist selle mõttelis-tundelises ühtsuses ja mitmetähenduslikkuses.

Diakroonilise, s.o kirjandusloolise käsitluse kõrval on eelistatumünkrooniline, s.o voolule, suunale, žanrile või teemale keskenduv käsitlus või nende kahe põiming, kus tekstikeskselt analüüsilt liigutakse tekstiväliste taustade, ülevaadete ja seosteni. Võimaluse korral vaadeldakse eesti ja maailmakirjandust võrdlevalt.

Kirjandusõpetus juhindub õppeainesisesest lõimingust, kus mitmesugused keelelised, teaduslikud, ajaloolised ja kultuurilised teadmised ning oskused on omavahel täiendussuhtes, kuid pöörab tähelepanu ka ainetevahelisele lõimingule, aidates paremini aru saada kunstist, muusikast, teatrist, filmist, pärimuskultuurist ning tänapäeva kultuurist laiemaltki. Kultuuriloolise tausta konkretiseerimiseks on vaja kirjanduse kõrval osutada teistelegi õppeainetele: ajaloolisele, ühiskonna- ja inimeseõpetusele, geograafiale, muusikale, kunstile, filosoofiale jt.

Kirjanduse kohustuslikud kursused nende soovituslikus järjekorras võtavad arvesse õpilase abstraktse mõtlemise võimet, selle arengut ja lugemuse suurenemist. Kursused pakuvad ainesiseseid ja -väliseid lõiminguvõimalusi, nende järgnevus eeldab ja kasutab varem õpitut. Kursuste sees võib õppesisu järjekorda vajaduse korral muuta, lõhkumata seejuures selle sisulist tervikut ja aineoloogikat.

Kursuse jooksul loetud tervikteoseid seostatakse vastavate teemadega. Tervikteoste valiku teeb õpetaja, lähtudes kooli ja klassi eripärast.

Kursuste õppesisus märgitud autorite ning kirjandusteoste valikul on arvestatud eesti ja maailmakirjanduse, klassika ning nüüdiskirjanduse põhjendatud proportsioone. Lugemisvara valikul tuleb lähtuda teoste potentsiaalset üldpädevuste kujundamiseks ja läbivate teemade käsitlemiseks ning žanrilise mitmekesisuse põhimõttest. Õppesisus nimetatud teoste hulgast valib õpetaja lähemaks vaatluseks õpilaste soove ja võimeid arvestades õpitulemustes sätestatud arvu tervikteoseid. Ülejäänud autorite loomingut tutvustatakse kas ülevaatlikult või lühemaid tekstinäiteid analüüsides ning tõlgendades. Autorite ja nende teoste kordumine eri kursuste õppesisus on taotluslik: eesmärk on võimaldada õpetajal kursusi üles ehitada paindlikult. Eesti keelest erineva emakeelega õpilastel on soovitatav lugeda ja analüüsida üht kirjandusteost tema kodukeelt esindava maa kirjandusest.

Gümnaasiumi kohustuslike kirjanduskursuste roll on õpetada tundma ja kasutama kirjandusmõisteid, eristama kirjandusvoole ja -žanre ning paigutama neid ajastu konteksti, analüüsima ja tõlgendama eri liiki kirjandusteoseid; anda ettekujutus tähtsamate maailma ja eesti kirjanike loomingust ning kirjandusloolisest tähtsusest; avada kirjanduse tähtsus eri ajastute ning mõttevoolude peegeldajana; harjutada lugema ka suuremat vaimset pingutust nõudvaid tekste ning kujundada noorte inimeste kirjanduslikku maitset.

Valikkursused seovad kirjandust teiste kunstiliikidega. Nende kursuste funktsioon on avardada õpilase üldist maailmapilti ja pakkuda sügavamalt sissevaadet kirjandusse.

Gümnaasiumi kirjandusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- loeb ja väärtustab nii eesti kui ka maailmakirjanduse olulisemaid autoreid ja kirjandusteoseid, suhestab loetut teose ajastu ning tänapäevaga;
- mõistab kirjandust kui kunstiliiki ja kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust;
- väärtustab kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat, kujutus- ja mõttemaailma arendajat ning väärtushinnangute ja maailmavaate kujundajat;
- loeb ilukirjandust, sealhulgas nii proosat, luulet kui ka draamat, tunneb tähtsamaid kirjandusvoole ja -žanre ning eristab kirjandusteksti poetilisi võtteid ja peamisi kujundeid;
- mõistab sõnakunsti väljendusvahendite mitmekesisust ning nende erinevusi ja sarnasusi võrreldes teiste kunstiliikidega (teater, film, kunst, muusika);
- oskab kirjandusteksti seletada, mõistab kirjandusteksti mitmeti tõlgendatavust ning erinevate kultuurikontekstide tausta teose mõistmisel, näeb kirjanduses inimese ja maailma mõistmise mudelit;
- analüüsib kriitiliselt erinevaid kirjandusteoseid ning infoallikaid, arendab nii suulist kui ka kirjalikku väljendus- ja arutlusoskust ning loovust;

- väärtustab kirjanikku kui loojat ning tunneb ainevaldkonnaga seotud ametite olemust ja väärtust ühiskonnas.

Füüsiline õpikeskkond

Õppekomplektid (õpikud, töövihikud, õpetajaraamatud) kõigi kursuste tarbeks.

Kursuste õppimisel vajalikud tekstikogumikud (lugemikud, valikkogud) ning kirjandusteosed.

Kursuste õppimisel vajalikud CD-d (luule ja proosa audioraamatud, eesti luule lauludes, murdeluule, kuuldemängud jms).

Kursuste õppimisel vajalikud DVD-d (filmid kirjanikest ja kirjandusüritustest, kirjandusteostel põhinevad filmid ja lavastused).

Kättesaadavad on kirjanduse õppimisel vajalikud interaktiivsed õpikeskkonnad ning võrguväljaanded.

Õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- oskab tuua näiteid maailmakirjanduse eri voolude ja žanride, teoste ja nende autorite kohta ning seostab neid ajajärgu ja kultuurikontekstiga;
- teab eesti kirjanduse peamised arengusuunad, tähtsamad autorid ja teosed;
- oskab avada oluliste teoste tähenduse eesti kirjanduse taustal ning iseenda kui lugeja vaatepunktist;
- oskab loetut mõtestada nii selle loomisaja kontekstis kui ka leida paralleele nüüdisajaga ning iseenda ja üldinimlike probleemidega;
- teab peamiste tekstianalüüsiks tarvilike põhimõistete tähendust ja oskab neid ilukirjandusteose poetikast analüüsides kasutada;
- mõistab ilukirjandusliku keelekasutuse eripära ja stiili seoseid teksti sõnumiga;
- oskab leida proosa- või draamateksti teema, sõnastada probleemi ja peamõtte, iseloomustada jutustaja vaatepunkti, tegevusaega ja -kohta, miljööd, süžeed ja tegelasi ning ülesehitust ja keelekasutust;
- oskab iseloomustada ja võrrelda teose tegelasi, analüüsida nende omavahelisi suhteid ning funktsioone narratiivis;
- oskab ilukirjandusteksti kasutades nii suuliselt kui ka kirjalikult argumenteerida, oma seisukohti väljendada ja kaitsta;
- eristab kunstiväärtuslikku kirjandust meelelahutusest;
- oskab võrrelda eri kunstiliike ning tuua näiteid kirjandus-, filmi- ja teatrikeele erinevuste kohta;
- märkab teostes peituvaid eetilisi, esteetilisi ja humaanseid väärtusi, suhestab oma ja

- kirjandusteose väärtuste maailma, põhjendab oma kirjanduslikke eelistusi ning jagab lugemiskogemusi.

I kursus "Kirjandusteose analüüs ja tõlgendamine"

Õppesisu

Autorikeskne vaatenurk kirjandusele. Autori ja teose seosed, elu- ja loominguloolisus. Autori maailmavaade, selle kujunemine konkreetseid ühiskondlikes oludes ja avaldumine tema teostes. Autori koht ajastus, rahvuskirjanduses. Kirjandus kui kirjaniku elu ja keskkonna peegeldus. Omaelulooline kirjutamine.

Lugekakeskne vaatenurk kirjandusele. Kirjandusteose ja lugeja suhe. Lugejaoskused. Tegelik lugeja: tema isiklik elukogemus, põlvkondlik või sotsiaal-kultuuriline kuuluvus. Tekstisisesed lüngad ja lugeja kujutlusvõime. Lugeja ootused. Lugemismuljed. Lugemisnauding. Lemmikraamat. Lugeja mõjutamine: stereotüübid, argumentatsioon, arhetüübid, koomika.

Tekstikeskne vaatenurk kirjandusele. Proosateksti analüüs ja tõlgendamine. Sõnakunsteose sisu ja vormivõtted. Narratiiv, jutustamine ja kirjandusteose vaatepunkt. Tekstuaalne autor, jutustaja, tegelane, nende omavahelised suhted. Mina- ja tema-jutustus, sisemonoloog, teadvuse vool.

Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline, sotsiaalne aspekt. Karakter ja tüüp. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega ning teda ümbritseva maailmaga. Lugu ja tekst. Süžee ja faabula. Teema, detail, motiiv, sümbol. Moto. Teose miljöö, aja-ning ruumikujutus.

Teos kui stuktuurne tervik. Kirjandusteose kompositsioon. Teose algus ja lõpp. Sissejuhatus, teema arendus, haripunkt, pööre ja lahendus. Konflikt ja intriig. Puänt. Teose probleemistik (küsimused) ning ideestik (vastused). Põhiidee. Teose stiil. Alltekst kui varjatus tähenduskiht. Allusioon. Paroodia ja travestia.

Tekstikeskne vaatenurk kirjandusele. Luuleteksti analüüs ja tõlgendamine. Lüürika olemus. Lüürika kui sisemine enesevaatlus, tunde või mõtte väljendus, mina avamine. Lüürilise mina vaatepunkt. Luule kui värsskõne. Luuletuse sisu ja vorm (väljendus). Stroof. Refraän. Luuletus kui vormisidusalt väljendatud mõte. Teemaatiline ühtsus ja kontrastipõhimõte.

Luulekeele kujundlikkus. Luule musikaalsus: rütm (värsimõõdud) ning riim (alg- ja lõppriim). Keeleluule. Stilistilised võtted: kõla-, kõne- ja lausekujundid. Piltluule, anagramm. Koomiline stiil luules.

Käsitletavat mõistet: allegooria, alltekst, allusioon, anagramm, autobiograafia, eepika, ellips, epiteet, faabula, grotesk, huumor, ironia, isikustamine, kalambuur, keeleluule, kõlasümboolika, luule, lüürika, lüüriline mina, memuaarid, metafoor, miljöö, motiiv, moto, narratiiv, omaeluloolisus, paroodia, piltluule, proosa, päevik, refrään, reisikiri, retooriline küsimus, riim, rütm, sarkasm, siire, sisemonoloog, stroof, sümbol, süžee, teema, travestia, vaatepunkt, võrdlus, värsimõõt.

Valik teoseid ja käsitletavaid autoreid:

August Gailit „Ekke Moor”, „Toomas Nipernaadi”, „Viimne romantik”

E.M.Remarque „Läänerindel muutuseta”, „Taeval ei ole soosikuid”, „Triumfikaar”

Hermann Hesse „Siddhartha”

Jerome David Salingeri „Kuristik rukkis”

Mats Traat „Inger”, „Tants aurukatla ümber”

Oscar Wilde „Dorian Gray portree”

Voltaire „Candide” või „Zadig”

sari „Minu ...“

T. Õnnepalu, I. Laaban, D. Kareva, A. Alliksaar, B. Alver, E. Enno, V. Luik, P-E. Rummo, H. Runnel, M. Under, D. Vaarandi, J. Viiding, H. Visnapuu jt.

Novelle: Anton Tšehhov, Friedebert Tuglas, Mehis Heinsaar, Ervin Õunapuu, Kristiina Ehin, Jerome David Salinger, Peet Vallak, Giovanni Boccaccio jt.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- loeb teemakohaseid tekste, analüüsib ja tõlgendab neid;
- loeb ja esitab luulet, kuulab seda salvestustelt;
- analüüsib ja tõlgendab luuletuste sisu ja vormivõtteid, nimetab teema ja põhimotiivid, iseloomustab vaatepunkti, kujundi- ja keelekasutust, riimi, rütmi ja salmilisust, kirjeldab meeleolu ning sõnastab mõtte;
- võrdleb luuletusi samalt või erinevatelt autoritelt;
- tutvub luuletaja loomingulooga, mõistab tema loomingu tähtsust ajastus ja kirjandusloos;
- analüüsib ja tõlgendab loetud proosateoste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegsvusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelaste suhteid, olustikku, sündmustikku ning kompositsiooni;
- on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kolm pikemat proosateost, lisaks novelle eesti ja välisautoritelt ning ühe eesti autori luulekogu.

II kursus „Kirjandus antiigist 19. sajandi lõpuni“

Õppesisu

Temaatika. Kultuuri mõiste. Maailma loomise müüdid ja muistendid; eri rahvaste loomismüüte. Kirja ja kirjanduse sünni. Vanakreeka müüdid.

Antiikkirjandus (Homeros, Sophokles, Vergilius jt). Kirjanduse põhiliikde ja žanride teke. Piibel kui kirjanduse alustekst.

Keskaja kirjandus (saaga, kangelasepos, rüütliromaan, keskaegne luule ja draama jm).

Renessansikirjandus (Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Giovanni Boccaccio; Thomas More, W. Shakespeare, M. De Cervantes jt). Barokk-kirjandus.

Klassitsistlik kirjandus (Molière). Valgustuskirjandus (Daniel Defoe, J. Swift, Voltaire, J. W. Goethe jt).

Romantism (A. Puškin, G. G. Byron, V. Hugo, W. Scott, P. Mérimée jt).

Realism ja naturalism (H. de Balzac, G. Flaubert, Stendhal, F. Dostojevski, L. Tolstoi, É. Zola jt). Realistlik draamakirjandus (A. Tšehhov, H. Ibsen, A. Strindberg jt).

Eesti kirjanduse lätetel (kroonikad, vaimulik kirjandus, ilmalik kirjandus, juhuluule). Rahvusliku ilukirjanduse algus (K. J. Peterson). Rahvusliku ärkamisaja kirjandus (F. R. Faehlmann, F. R. Kreutzwald, L. Koidula jt). Realistliku kirjanduse algus (J. Liiv, E. Vilde).

Valik arutlusteemasid. Muistsete müütide ja rahvapärimeste kandumine kirjandusse: arhtüüpsed teemad ja motiivid, arhetüüpsed süžeed ja tegelased. Karakterite individuaalsus. Inimlikud voorused ning pahed, väärtused ja puudused.

Tegelaste eetilised sihid, sotsiaalsed ja psühholoogilised probleemid. Jumalausu (kristluse) roll ühiskonnas, religioosnes tõed ning konfliktid.

Rahvuskirjandus kui rahvuskultuuri kestmise tagatis. Rahvuslikud väärtused: keel ja kultuur.

Looduse kujutamine kirjanduses. Loomuliku ja haritud inimese ideaal. Mõistuse ning tunnete tasakaal ja konflikt inimeses. Igavesed väärtused ning idealistlikud unistused. Humaansed ideaalid: vabadus ja armastus. Ühiskonnaolude kriitika jne.

Käsitletavad mõisted: antiikkirjandus, arhetüüp, draama, dramaatika, eepika, eepos, klassitsism, kultuur, lüürika, müüt, naturalism, novell, realism, renessanss, romaan, romantism, saaga, sonett, sümbolism, utoopia, valgustus.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- iseloomustab õppematerjalidele toetudes eri ajastute kirjandust ja kirjandusvoole, nimetades nende ajapiirid ja tunnused, tähtsamad žanrid, teosed ning autorid;
- nimetab eesti kirjanduse tähtsamaid arenguperioode, olulisemaid autoreid ja kirjanduslikke rühmitusi;
- määrab eesti kirjanduse tekkeaja ning võrdleb selle kujunemist muu Euroopa kirjanduse arenguperioodidega;
- mõistab ning hindab käsitletavate kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;
- on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, tundes teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.

III kursus „Kirjanduse põhiliigid ja -žanrid“

Õppesisu

Ilukirjanduse põhiliigid ja žanri mõiste. Lüüriiliste, eepiliste ja dramaatiliste tekstide olemus, žanri mõiste. Kirjandusvoolu, -žanri ja -teose stiil.

Eepika. Romaan, novell, jutustus, miniatuur. Valik romaane kirjandusvoolude järgi.

Romantiline romaan: E. J. Brontë „Vihurimäe“ või P. Mérimée „Carmen“ jt.

Realistlik romaan: H. de Balzac „Isa Goriot“, F. Dostojevski „Kuritöö ja karistus“ jt.

Maagilis-realistlik romaan: G. G. Márquez „Sada aastat üksildust“, T. Morrison „Armas“ jt.

Modernistlik romaan: F. Kafka „Metamorfoos“, K. Ristikivi „Hingede öö“ jt.

Postmodernistlik romaan: J. Fowles „Maag“, K. Vonnegut „Tapamaja, korpus viis“, M. Unt „Sügisball“ jt.

Valik romaane alaliikide järgi. Kujunemisromaan: J. London „Martin Eden“, A. Gailit „Ekke

Moor“ jt. Ajalooline romaan: J. Kross „Keisri hull“, M. Traat „Tants aurukatla ümber“ jt.

Psühholoogiline romaan: V. Woolf „Tuleorni juurde“, E. Vilde „Mäeküla piimamees“, G. Helbemäe „Ohvrilaev“ jt. Armastusromaan: K. Hamsun „Victoria“, M. Taat „Inger“ jt.

Novell (G. Boccaccio, A. Tšehhov, E. A. Poe, W. Faulkner, T. Mann, J. L. Borges; Jaan Oks F. Tuglas, A. Valton, E. Õunapuu jt).

Elulooraamatud näitlejate, kunstnike, sportlaste jt kohta.

Lüürika ja lüroepika. Ballaad, epigramm, haiku, ood, piltluule, poem, sonett, valm.

Vabavärss. Valik autoreid: F. Petrarca, W. Shakespeare, M. Under, H. Visnapuu, B. Kangro, B. Alver, H. Talvik, J. Kross, A. Alliksaar, J. Kaplinski, P-E. Rummo, V. Luik, H. Runnel, J. Viiding jt.

Dramaatika. Tragöödia, komöödia, draama, tragikomöödia. Valik autoreid ja teoseid: W. Shakespeare „Hamlet“, A. H. Tammsaare „Juudit“, Moliéré „Tartuffe“, A. Kivirähk „Voldemar“, H. Ibsen „Nukumaja“ või „Metspart“ jt.

Käsitletavat mõisted: ajalooline romaan, ballaad, draama, dramaatika, eepika, epigramm, haiku, jutustus, komöödia, kujunemisromaan, lüroepika, lüürika, maagilis-realistlik romaan, miniatuur, modernism, novell, ood, piltluule, poem, postmodernism, psühholoogiline romaan, realism, romaan, romantism, sonett, tragikomöödia, tragöödia, vabavärss, valm.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- eristab õppematerjalidele toetudes kirjanduse põhiliike ja žanre, analüüsib teoseid liigi- ja žanritunnuste põhjal;
- analüüsib romaani alaliike ning toob näiteid autorite ja teoste kohta;
- toob esile käsitletud teoste teema, probleemistiku ja ideestiku, analüüsib tegelasi ja nende suhteid, loob seoseid nüüdisajaga ning tsiteerib ja refereerib oma väidete kinnitamiseks teksti;
- nimetab luuleteksti žanri, teema ja põhimotiivid, sõnastab selle mõtte ning analüüsib keele- ja kujundikasutust;
- eristab näitekirjanduse põhižanre ja nende alaliike, arutleb näidendis käsitletud teemade ja probleemide üle ning analüüsib tegelaste suhteid; selgitab ja kasutab praktikas peamisi tekstianalüüsis vajalikke mõisteid ja kujundeid ning analüüsib ilukirjanduslikku keelt ja stiili;
- on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost ning ühe eesti autori luuletuskogu.

IV kursuse „20. sajandi kirjandus“

Õppesisu

20. sajandi maailmakirjanduse voolud ja suunad. Modernistlik luule. A. Blok, V. Majakovski, T. S. Eliot, F. G. Lorca, A. Ahmatova jt.

20. sajandi eesti luule. Noor-Eesti, Siuru, Tarapita, Arbujad, G. Suits, E. Enno, V. Ridala, M. Under, H. Visnapuu, B. Alver, H. Talvik, K. Lepik, I. Laaban, A. Ehin, A. Kaalep, A. Alliksaar, J. Viiding, P-E. Rummo, J. Kaplinski, H. Runnel, V. Luik, D. Kareva, I. Hirv jt.

Modernistlik proosa. J. Joyce, F. Kafka, M. Proust, K. Hamsun, H. Hesse, V. Woolf, W. Faulkner, M. Bulgakov, V. Nabokov, K. Vonnegut, J. D. Salinger, M. Waltari, E. Hemingway, E. M. Remarque, F. Scott Fitzgerald, J-P. Sartre, A. Camus.

Maagiline realism, postmodernism. J. L. Borges, G. G. Márquez, M. Kundera, U. Eco, G. Grass jt.

20. sajandi eesti proosa. F. Tuglas, J. Oks, P. Vallak, A. Gailit, A. H. Tammsaare, G. Helbemäe, A. Kalmus, B. Kangro, A. Kivikas, A. Mälk, K. Ristikivi, I. Talve, V. Uibopuu, A. Viirlaid, H. Nõu, M. Traat, J. Kross, M. Unt, A. Valton, M. Mutt jt.

Modernistlik draama. M. Materlinck, L. Pirandello, B. Brecht, S. Beckett, E. Ionesco, T. Williams, E. Albee jt.

20. sajandi eesti draama. E. Vilde, A. Kitzberg, O. Luts, A. H. Tammsaare, J. Smuul, E. Vetemaa, J. Kruusvall, M. Kõiv jt.

Valik arutlustemasid. Kirjandus kui inimkonna ja tema kultuuri peegelpilt. Murrangulised pöörded ühiskonnas, nende kajastused kirjanduses. Kirjanduse rahvuslik, euroopalik ja individuaalne alge. Teksti ja tegelikkuse suhte muutumine. Elutõde ja kunstitõde.

Kirjanduslikud sisu- ja vormieksperimendid, vastuhakk traditsioonidele. Huvi müstilise, ilusa ja erakordse vastu. Kirjanduse aines: elamused, kogemused, aimused, unenäod. Muistsete müütide ja rahvapärimate kandumine kirjandusse.

Nüüdisaegsed müüdid. Folkloorne pärand autoriloomingus. Filosoofia ja kirjanduse läbipõimutus. Vaba ja reeglita kirjandus. Kirjandus ning tsensuur. Loomisprotsessi ja inimese sisemaailma kujutamine. Kirjandus olemise kehtestajana, maailma muutja ning rikastajana. Kirjandus ja ühiskondlik-poliitilised vastuolud. Inimpsüühika kujutamine, eksistentsi piirid. Erandlikud ja tavapärased olukorrad; koomika, traagika, dramatism ning tragikoomika. Inimese suhe loodusega.

Naine mehekeskses ühiskonnas. Kirjandus ja vähemused. Mineviku ja nüüdisaja probleemide põimimine. Põlvkondlikud püüdlused ning ideaalid. Rahvuslik identiteet ja globaliseeruv maailm. Keele ja stiili ilu. Kirjandus kui mäng. Kirjandus kui provokatsioon. Kirjaniku positsioon ning vastutus ühiskonnas. Kirjaniku ja lugeja vahekorra muutumine. Teksti ja lugeja vahekorra muutumine. Euroopa kirjandus eetiliste ning humanistlike väärtuste ja hoiakute kujundajana. Eesti ja maailmakirjanduse vahelisi paralleele ning võrdlusi jt.

Mõisted: absurdidraama, asurditeater, akmeism, avangardism, eksistentsialism, ekspressionism, futurism, grotesk, imazism, impressionism, kadunud põlvkond, kassetipõlvkond, maagiline realism, modernism, pagulaskirjandus, postmodernism, sümbolism, sürrealism, uusromantism.

Terviklikult käsitletavat teost. Õpilane loeb kursuse jooksul läbi vähemalt neli proosa- või draamateost.

Valik teoseid

Albert Camus „Katk“ või „Võõras“

Anton Hansen Tammsaare „Põrgupõhja uus Vanapagan“

Erich Maria Remarque „Triumfikaar“

Ernest Hemingway „Kellele lüüakse hingekella“

F. Scott Fitzgerald „Suur Gatsby“

Franz Kafka „Metamorfoos“ või „Protsess“

Hermann Hesse „Stepihunt“

Jaan Kross „Keisri hull“

Karl Ristikivi „Hingede öö“

Knut Hamsun „Maa õnnistus“

Mihhail Bulgakov „Meister ja Margarita“

Milan Kundera „Olemise talumatu kergus“

Tennessee Williams „Klaasist loomaad“

Arvo Valtoni novellid „Rohelise seljakotiga mees”, „Kaheksa jaapanlannat”

Juhan Viidingu luulekogu

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- iseloomustab õppematerjalidele toetudes 20. sajandi kirjanduse tähtsamaid voole ja žanre ning autoreid ja nende teoseid;
- nimetab 20. sajandi eesti kirjanduse tähtsamaid perioode, kirjanduslikke rühmitusi, olulisemaid autoreid ja nende teoseid;
- seostab 20. sajandi eesti kirjandust Euroopa kirjanduse perioodide, voolude ja suundadega;
- on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli 20. sajandi proosa-, luule- või draamatesot eesti või maailmakirjandusest, tunneb teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.

V kursus „Uuem kirjandus“

Õppesisu

Eesti nüüdisluule. Luule sisulised, vormilised ja keelelised muutused. Priidu Beier, Merca, Liisi Ojamaa, Villu Tamme, Tõnu Trubetsky, Kauksi Ülle, Jan Rahman, Karl Martin Sinijärv, Kivisildnik, Contra, Hasso Krull, Kalju Kruusa, Aare Pilv, Ott Arder, Peep Ilmet, Leelo Tungal, Jaan Tätte, Aapo Ilves, Toomas liiv, Kalev Kesküla, Asko Künnap, Jürgen Rooste, Kristiina Ehin, Maarja Kangro, Igor Kotjuh, François Serpent (fs), Triin Soomets, Elo Viiding, Tõnu Õnnepalu jt.

Luulenäiteid uuemast maailmakirjandusest. Guntars Godišs, Harvey Lee Hix, Juris Kronbergs, Lassi Nummi, Wisława Szymborska jt.

Eesti nüüdisproosa. 1990. aastate alguse muutused ühiskonnas ja kirjandusel. Kirjanduse roll tänapäeva ühiskonnas. Viivi Luik, Mati Unt, Peeter Sauter, Jaan Undusk, Tõnu Õnnepalu, Ene Mihkelson, Nikolai Baturin, Andrus Kivirähk, Mihkel Mutt, Kaur Kender, Jüri Ehlvest, Mehis Heinsaar, Ervin Õunapuu, Jan Kaus, Eeva park, Tarmo Teder, Tiit Aleksejev, Indrek Hargla, Rein Raud, Mari Saat, Matt Barker, Armin Kõomägi, Urmas Vadi, Jaan Kaplinski, Tõnu Õnnepalu.

Proosat uuemast maailmakirjandusest. M. Cunningham, J. Gaarder, N. Hornby, N. Ikstena, D. Kehlmann, H. Kureishi, D. Lessing, T. Morrison, H. Murakami, S. Oksanen, O. Pamuk, J. Winterson jt.

Eesti nüüdisdraama. Uued teemad ja vaatepunktid näitekirjanduses. M. Kõiv, M. Kivastik, A. Kivirähk, J. Tätte, L. Ots, J. Undusk, U. Lennuk, U. Vadi.

Uuem draama maailmakirjanduses. H. Pinter, T. Stoppard jt.

Arutlusteemasid. Kirjanduse mitmekesisustumine ja uuenedmine. Ideoloogiad, moraal ja esteetika ümberhinnangute keerises. Uuem kirjandus ning klassikaline iluõiste. Kirjandus ja ühiskonna valupunktid. Nüüdiskirjandus ning ajalugu. Kirjanduse rahvuslik, euroopalik ja individuaalne alge. Kirjanduse rahvuslikkus ja rahvusülesus. Kirjanduse uued väljendusvahendid. Kirjandus kui ühiskondlik või keeleline provokatsioon. Kirjandus ja postmodernism. Kirjandus ja elektrooniline meedia. Kirjandus ja meelelahutus. Kirjandus kui otsing ja mäng. Reaalsuse ning fantastika põimumine, astumine tundmatusse maailma. Inimese ja maailma suhte kajastusi. Kirjandus kui piiride avardamine. Kirjandus teise kogemuse vahendajana. Euroopa kirjandus eetiliste ja humanistlike väärtuste ning hoiakute kujundajana. Eesti ja maailmakirjanduse vahelisi paralleele ning võrdlusi. Eesti kirjandus maailmas jt.

Mõisted: absurdikirjandus, arvustus, etnofuturism, grotesk, hittkirjandus, intertekstuaalsus, iroonia, kultuskirjandus, küberkirjandus, memuaarid, paroodia, postmodernism, punkluule, vabavärs, vebikirjandus.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- nimetab tähtsaid uuema eesti kirjanduse autoreid ja nende teoseid, tunneb nüüdiskirjanduse peamisi arengusuundi;
- oskab analüüsida uuemat kirjandust, kirjeldab sõnavaliku eripära ning stiili seoseid teksti sõnumiga, kujundab oma arvamuse ja loob seoseid varem loetuga;
- seostab loetut tänapäeva eluolu ja nähtustega, iseenda, ühiskondlike ning üldinimlike proleemide ja väärtustega;
- on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli luule-, proosa- või draamateost eesti või maailmakirjandusest.

VI kursus „Müüt ja kirjandus“

Õppesisu

Müüt, muistend, muinasjutt. Müüdi olemus. Maailma loomise müüdid ja muistendid; eri rahvaste loomismüüte. F. R. Faehlmanni müütilised muistendid. Eestlaste mütoloogiline maailmapilt: vaimud, haldjad, maa-alused, nõiad, targad, vanapagan jt üleloomulikud olendid.

Alusteosed: M. J. Eisen „Eesti mütoloogia“, K. Kello „Draakoni märgi all“, H. Krull „Loomise mõnu ja kiri“, L. Meri „Hõbevalge“ jt, F. Oinas „Tuul heidab magama“, A. Kitzberg „Libahunt“, A. Kallas „Hundimõrsja“, A. Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu“. Muinasjutt kui kirjanduse ja müüdi vahelüli, kunstmuinasjutt (O. Wilde „Õnnelik prints“).

Muinasjutu dekonstrueerimine: Paul-Eerik Rummo „Tuhkatriinumäng“, Jaan Kaplinski „Kaks päikest“.

Võrdlev mütoloogia: rändmotiivid. Kunstikumüüt: kirjanik kui looja.

Pärimus kirjanduses. Eepiline minevik. Sumeri „Gilgameš“. Vana-Kreeka müüdid ja nende töötused: Sophokles „Kuningas Oidipus“, A. Camus „Sisyphose müüt“. Piibli müüdid ja nende töötused: keskaegne draama „Aadama mäng“, Dante Alighieri „Jumalik komöödia“, Ain Kalmus „Juudas“, M. Under „Tuudaimimarjad“. Eepos: Homeros „Ilias“, „Odüsseia“. Keskaegsed kangelaseeposed: „Vanem Edda“, „Rolandi laul“, „Laul minu Cidist“, „Nibelungide laul“, „Beowulf“. Rahvuseeposed: E. Lönnrot „Kalevala“, F. R. Kreutzwald „Kalevipoeg“ (selle motiivid luules ja proosas).

Argimütoloogia ja rahvapärimus. Müüt kirjanduses ning tänapäeva kultuuris (ideoloogias, massikultuuris; positiivsed ja negatiivsed eeskujud). F. Tuglas „Maailma lõpus“, M. Unt „Argimütoloogia“.

Pärimuse mõtestamine. Arhetüüp ja arhitekt. Arhetüüpsed teemad ja motiivid: leping kuradiga, ohverdamine, lahkumine kodunt, ohtuderikas vaimse kasvamise teekond ja kojujõudmine, saatus ja õnn jt. Vastandite võitlus: ilus ja inetu, hea ja kuri, põrgu ja paradiis, armastus ja kättemaks, süüd ja surm, õitseng ja hääbumine, kangelaslikkus ja kuritöö jm. Arhetüüpsed müüdimotiivid: kangelase eriline süüd, päritolu, vägiteiod, ohud teel, surm, elu pärast surma. Arhetüüpsed tegelasi: Odysseus, Achilles, Narkissos, Pygmalion, Sisyphos, Oidipus, Kain, Taavet, Koljat, Magdalena, Juudas, Ahasveerus, Hamlet, Faust, Robinson Crusoe, Gulliver, don Quijote, Don Juan, Casanova, Dracula jt; kurat, libahunt, kratt, hiiud, näkk, ingel, vaeslaps, Kalevipoeg, Vanapagan jt. Arhetüüpsed sümbolid ja kujundid: ring, rist, labürint, kolmjalg, kaheksakand, ilmapuu, välk, taevatäht, päikesevanker, jumalikud kaksikudjt; valge laev, sinilind, (sõnajala)õis, lahtised allikad, õnnemaa, paradiis, põrgu jm. Intertekstuaalne käsitlusviis: teose avamine teiste tekstide vormilisel või sisulisel taustal.

Mõisted: argimütoloogia, arhetüüp (arhetüüpne teema, motiiv, kujund, tegelane, süžee), arhitekt, eepos, intertekstuaalsus, kangelaseepos, kunstmuinasjutt, muistend, mütoloogia, müüt, pärimus, rahvuseepos.

Terviklikult käsitletavat teosed. Õpilane loeb läbi vähemalt neli teost alljärgnevast loendist: M. Atwood „Penelopeia“, M. Bulgakov „Meister ja Margarita“, M. Druon „Zeusi mälestused“, J. W. Goethe „Faust“ (I osa), H. Hesse „Stepihunt“, H. Murakami „Kafka mererannas“, A. H. Tammsaare „Tõde ja õigus“ (I osa), F. Tuglas „Maailma lõpus“, J. Winterson „Taak“, O. Wilde „Dorian Gray portree“, T. Pratchett „Eric“.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- kirjeldab mütoloogilisi elemente eestlaste maailmapildis;
- teab eesti rahvuseepose sünnilugu ja sisu ning kultuuri- ja rahvusloolist tähtsust;
- selgitab müüdi kui arhetüüpse žanri ja tänapäeva müütide olemust ning mõtestab pärimust õpitu ja iseenda kogemuse põhjal;
- nimetab arhetüüpeid müüdimotiive ning leiab neid käsitletavaist ilukirjandusteoseist;

- tunneb loetud müütide ja arhetüüpsete tegelastega seotud narratiive ja motiive ning leia neid käsitletavaist ilukirjandusteoseist;
- analüüsib kirjandusteoste teemat, süžeed ja tegelasi nii müüdimotiividest kui ka eetilistest ning esteetilistest väärtustest lähtuvalt;
- tunneb ära ja analüüsib folkloorse pärandi kasutamist autoriloomingus ning selgita kirjandus(teos)e tähenduse muutumist ajas;
- on terviklikult läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost.

AINEVALDKOND „VÕÕRKEELED“

Ainevaldkonna „Võõrkeeled“ üldiseloostus

Võõrkeelte õpetamise eesmärk gümnaasiumis on kujundada õpilastes võõrkeelepädevus, s.o suutlikkus kasutada võõrkeelt iseseisva keelekasutaja tasemel, see tähendab B-keeleoskustasemel. Võõrkeelte õpetamisega taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks õpilane:

- suhtleb eesmärgipäraselt nii kõnes kui ka kirjas, järgides vastavaid kultuuritavasid;
- mõistab ja tõlgendab võõrkeeles esitatut;
- on omandanud teadmisi eri kultuuridest, mõistab kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid;
- on omandanud elukestvaks õppeks motivatsiooni ja vajalikud oskused.

Ainevaldkonna õppeained

Ainevaldkonda „Võõrkeeled“ kuuluvad inglise keel, vene keel ja saksa keel.

Ainevaldkonna kirjeldus

Keelepoliitiline eesmärk on saavutada gümnaasiumi lõpuks vähemalt kahe võõrkeele valdamine iseseisva keelekasutaja tasemel (B-tase). Võõrkeeleoskus toetab suutlikkust mõista ja väärtustada mitmekultuurilist maailma ning laiendab eneseväljendusvõimalusi erinevate keeleliste ja mittekeeleliste vahenditega. Võõrkeelte õppimine arendab süsteemset mõtlemist. Keelehariduse eesmärk on suurendada inimese keelepagasit, kus ühe võõrkeele õpe toetab teise võõrkeele omandamist. Õpitavate keelte valik peab olema võimalikult lai, et õpilane saaks arendada oma keelelisi pädevusi mitmes keeles.

Võõrkeelte õppes lähtutakse Euroopa keeleõppe raamdokumendi põhimõtetest ja raamdokumendis kirjeldatud keeleoskustasemetest. Kõigi võõrkeelte, k.a eesti keel teise keelena, õpitulemused on raamdokumendile toetudes kirjeldatud ühtsetel alustel. Eri osaoskuste õpitulemused on esitatud ainekava lõpus keeleoskustasemete tabeli punktis 2.3. Raamdokumendi põhimõtete rakendamine õppes võimaldab arvestada õppija ealist ning individuaalset eripära, seada erineva edasijõudmisega õpilastel endale jõukohaseid

õppeedmäärke ning anda tagasisidet saavutatud kohta, toetades õpimotivatsiooni ning iseseisva õppija kujunemist.

Keeleõpe ei piirdu teatud keeleoskustaseme saavutamise ja mingiks hetkeks. Tähtis on toetada õpilaste motivatsiooni, arendada oskusi, kujundada enesekindlust ning saada keelekogemusi ka väljaspool kooli, mis loob eelduse elukestvaks õppeks. Keeleõpe on pidev protsess, kus edasimineku tagab ainult järjepidevus.

Kuna võõrkeel on eelkõige vahend teabe hankimiseks ja selle edastamiseks suhtluses, siis on keeleõppe keskmes teemavaldkonnad, mille kaudu ja mille piires kujundatakse suhtluspädevust. Need on kõigile võõrkeeltele ühtsed, teemavaldkondade erinevused tulenevad õpitava keele sihttasemest ja õppe kestusest. Suhtluspädevust kujundatakse keele nelja osaoskuse – kuulamise, lugemise, rääkimise ja kirjutamise arendamise kaudu, seepärast on täpsustavad õpitulemused esitatud osaoskuste kaupa. Erinevaid osaoskusi õpetatakse omavahel lõimitult.

Võõrkeelte, eriti aga eesti keele kui teise keele lõimimine teiste õppeainetega ning õppimist soodustava õpikeskkonna loomine toetavad suhtluspädevuse omandamise kõrval ka maailmapildi, enesehinnangu ja väärtuskäitumise arengut. Õppijas arendatakse oskust võrrelda oma keelt ja kultuuri teistega, mõista ja väärtustada nende eripära, olla salliv ning vältida eelarvamuslikku suhtumist võõrapärasusse. Teiste kultuuride tundmine aitab teadlikumalt tajuda oma keele ja kultuuri spetsiifikat. „Mitmekesisust tuleb käsitleda kultuuride paljususe taustal. Keel ei kujuta endast mitte ainult kultuuri olulist tahku, vaid ka vahendit, mis aitab kultuurinähtusi mõista. Erinevad (rahvuslikud, piirkondlikud, sotsiaalsed) kultuurid, millesse inimene kuulub, ei eksisteeri tema teadvuses lihtsalt koos, vaid kõrvuti, vastandudes ja mõjutades üksteist. Õpilane ei omanda pelgalt kaht käitumis- ja suhtlemisviisi, vaid temast saab mitme keele kõneleja ning mitme kultuuri tundja. Ühe keele oskamine mõjutab keele- ja kultuuripädevust teises keeles ning aitab kaasa inimese kultuuriteadlikkuse, oskuste ja oskusteabe arengule tervikuna.

Võõrkeeleõpe eeldab avatud ja paindlikku meetodilist käsitust, et kohandada õpet õpilase vajaduste järgi. Õppijakeskse võõrkeeleõppe tähtsamad põhimõtted on:

- õppija aktiivne osalus õppes, tema teadlik ja loov võõrkeele kasutamine ning õpistrateegiate kujundamine;
- keeleõppes kasutatava materjali sisu vastavus õpilase huvidele;
- erinevate aktiivõppevormide (sh paaris- ja rühmatöö) kasutamine;
- õpetaja rolli muutumine teadmiste vahendajast õpilase koostööpartneriks ja nõustajaks teadmiste omandamises;
- õppematerjalide mitmekesisus, nende kohandamine ja täiendamine lähtuvalt õppija eesmärkidest ning vajadustest.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi võõrkeelte õppes

Pädevustes eristatakse järgmisi omavahel seotud komponente: teadmised, oskused, väärtushinnangud ja käitumine. Nelja komponendi õpetamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist. Võõrkeelte valdkonna õpitulemustes sisalduvad

keelepädevused, kultuur (väärtushinnangud, käitumine) ja õpioskused. Võõrkeeli õpetades kujundatakse kõiki üldpädevusi seatud eesmärkide, käsitletavate teemade ning erinevate õpimeetodite ja tegevuste kaudu.

Kultuuri- ja väärtuspädevuse arendamisel suunatakse õpilasi hindama inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalnormide ja eetika seisukohalt; väärtustama oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandit ning nüüdiskultuuri sündmusi, inimlikku ja kultuurilist mitmekesisust; hindama üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, sh sallivust ja koostööoskust ning seeläbi teadvustama oma väärtushinnanguid.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus võimaldavad õpilasel end edukalt ühiskonnas teostada. Erinevates igapäevastes suhtlussituatsioonides toimetulekuks on sobivate keelendite valiku kõrval vaja teada õpitavat võõrkeelt kõnelevate maade kultuuritausta ja sellest tulenevaid käitumisreegleid ning ühiskonnas kehtivaid tavasid ja mitmekesisust. Seetõttu on sotsiaalne ja kodanikupädevus tihedalt seotud kultuuri-, väärtus- ja suhtlemispädevusega. Sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamisele aitavad kaasa mitmesugused õpitöövormid (nt rühmatöö, projektöpe) ning aktiivne osavõtt õpitava keelega seotud kultuuriprogrammidest.

Enesemääratluspädevus areneb võõrkeeleõppes käsitletavate teemade ja õppetegevuste kaudu. Iseendaga ja inimsuhetega seonduvat saab võõrkeeletunnis käsitleda arutlustes, rollimängudes ning muudes õpitegevustes, mis aitavad õpilastel iseennast sügavamini mõista. Oskus hinnata oma tugevaid ja nõrku külgi, arvestada oma võimeid ja võimalusi, analüüsida oma käitumist erinevates olukordades on tihedalt seotud ka õpipädevuse arenguga.

Õpipädevust kujundatakse suunates õpilasi rakendama erinevaid õpistrateegiaid, seostama omandatud teadmisi varemõpituga ning kasutama õpitut erinevates olukordades, analüüsima oma teadmisi ja oskusi (nt Euroopa keelemapi põhimõtete alusel), planeerima oma õppimist ja seda plaani järgima.

Suhtluspädevus on võõrkeeleõppes kesksel kohal. Võõrkeeleõpetuse eesmärgid lähtuvad otseselt suhtluspädevuse komponentidest ning nende sisust. Hea teksti mõistmise, eneseväljendus- ja tekstiloomeoskus on võõrkeeltes eduka suhtlemise eeldused. Koos suhtluspädevusega arendatakse õpilastes oskust võrrelda oma ning võõra kultuuri sarnasusi ja erinevusi, mõista ning väärtustada teiste kultuuride ja keelte eripära, olla salliv ning vältida eelarvamuslikku suhtumist võõrapärasesse.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase pädevusega seonduvad võõrkeeled suhtluspädevuse kaudu. Vastavuses keeleoskuse arenguga õpitakse mõistma ja edasi andma teavet erinevatest elu- ja tegevusvaldkondadest, sh nt teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud teavet. Õpilasi suunatakse mõistma loodusteaduste ja tehnoloogia tähtsust ning mõju igapäevaelule, loodusele ja ühiskonnale; tajuma digivahendite kasutuselevõtuga kaasnevaid muutusi ühiskonnas; suhtuma kriitiliselt saadaolevasse teabesse ning olema vastutustundlik interaktiivse meedia kasutamisel. Õpilasi suunatakse kasutama digivahendeid loovalt, uuendusmeelselt ja sihipäraselt.

Ettevõtlikkuspädevus kaasneb eelkõige enesekindluse ja julgusega, mida annab inimesele võõrkeeleoskus ja selle abil omandatud teadmised ja oskused erinevates elu- ning tegevusvaldkondades. Toimetulek võõrkeelses keskkonnas loob eeldused koostööks teiste sama võõrkeelt valdavate ea- ja mõttekaaslastega; võõrkeeleoskus avardab õppija võimalusi

oma ideid ja eesmäärke ellu viia ning aidata kaasa probleemide lahendamisele, reageerides muutustele loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult.

Võõrkeelte valdkonna lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Võõrkeeleõppes kasutatavad materjalid täiendavad teadmisi, mida õpilane omandab teistes õppeainetes, andes õpilasele keelevahendid erinevate valdkondade teemade käsitlemiseks. Võõrkeelte, k.a eesti keele kui teise keele omandamisel tuleks kasutada koostöös teiste ainevaldkondadega keeleoskuse integreeritud õppematerjale, s.o lõimitud aine- ja keeleõpet (LAK-õpe, keelekümbelus). Võõrkeeli oskav õpilane pääseb muu hulgas ligi võõrkeelsetele lisateabeallikatele (teatmeteostele, kirjandusele, internetile jt), toetades sel moel materjali otsimist mõne teise õppeaine jaoks.

Keel ja kirjandus. Võõrkeelte valdkonnal on kõige otsesem seos keele ja kirjandusega, sest mõlemas arendatakse oskust kasutada keelt erinevates suhtlusolukordades, et saavutada oma eesmäärke, arvestades suhtlusnorme ja keelekasutustavasid. Mõlemas valdkonnas arendatakse kirjalikku ja suulist eneseväljendusoskust, luuakse tekste ning õpitakse neist aru saama. Kõik need teadmised ja oskused kantakse järgmist keelt õppides üle uude kultuurikonteksti.

Matemaatika. Matemaatikapädevuse arengut toetab numbrite tundmise ja arvutamise kõrval erinevates alustekstides sümbolite, graafikute, tabelite ning diagrammide abil esitatud teabe mõistmise, seostamise ja edastamise oskuse arendamine. Mõlemas valdkonnas arendatakse funktsionaalset lugemisoskust, oskust loogiliselt arutleda ja põhjendada, suutlikkust ennast selgelt ja täpselt väljendada.

Loodus- ja sotsiaalsained. Lõiming saavutatakse erinevate teemavaldkondade ja nendes kasutatavate alustekstide ning õppetegevuste kaudu. Võõrkeelte õppes juhitakse õpilasi muu hulgas väärtustama looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi; ära tundma kultuurilist eripära ning järgima üldtunnustatud käitumisreegleid; omandama teadmisi kodanikuõigustest ning -vastutusest; kujundama oma arvamust ning olema aktiivne ja vastutustundlik kodanik.

Kunstiained. Kunstipädevusega puututakse kokku kultuurilise teadlikkuse kujundamise kaudu, õppides tundma eri maade kultuuripärandit nii teemade kui ka vahetute kunstielamuste kaudu (kino, teater, kontserdid, muusika, näitused, muuseumid jm). Õpilasi suunatakse märkama ja väärtustama erinevaid kultuuritraditsioone, kunstide mitmekesisust ning maailma kultuurilist eripalgelisust.

Kehaline kasvatus. Kehakultuuripädevus seostub võõrkeeltes tervisliku eluviisi ja kehalise aktiivsuse väärtustamisega. Võõrkeeleõppes (nii nagu kehalises kasvatuseski) on oluline salliv suhtumine kaaslastesse, ausa mängu reeglite järgimine ning oskus teha koostööd.

Läbivate teemade rakendamine võõrkeelte õppes

Võõrkeelte õppe eesmärgid ja teemad toetavad õpilase algatusvõimet, mõtteaktiivsust ning läbivate teemade omandamist, kasutades selleks sobivaid võõrkeelseid (autentseid) alustekste

ja erinevaid pädevusi arendavaid töömeetodeid. Eelkõige on läbivad teemad seotud järgmiste teemavaldkondadega:

- elukestev õpe ja karjääri plaanimine: teemavaldkonnad „Haridus ja töö”, „Inimene ja ühiskond“. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutusvõimet, mis on aluseks elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel, ning suhtlus- ja koostööoskusi, mida on muu hulgas vaja tulevases tööelus. Võõrkeeleõppe kaudu omandatakse enda ning oma teadmiste ja oskuste tutvustamiseks vajalik sõnavara. Õpilastele tutvustatakse eri ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi ning õpitakse mõistma ja koostama nt õpingutele ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente;
- keskkond ja jätkusuutlik areng: teemavaldkonnad „Keskkond ja tehnoloogia”, „Inimene ja ühiskond“. Harjutatakse otsuste langetamist ja hinnangute andmist keskkonnaküsimustes, arvestades nüüdisaja teaduse ja tehnoloogia arengu võimalusi (sh piiranguid), ning majanduslikke kaalutlusi. Kujundatakse valmisolekut tegelda keskkonnakaitseküsimustega kriitiliselt mõtleva kodanikuna nii isiklikul, ühiskondlikul kui ka ülemaailmsel tasandil ning rakendada loodussäästlikke ja jätkusuutlikke tegutsemis- ning majandamisviise;
- kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: teemavaldkonnad „Eesti ja maailm“, „Haridus ja töö“, „Inimene ja ühiskond“. Õpilasi suunatakse mõistma ühiskonna toimimise põhimõtteid ning kodanikualgatuse tähtsust, ettevõtluse rolli ühiskonnas ja sellega seotud mõjusid ning kujundama oma seisukohti teemaga seotud eetilistes küsimustes. Gümnaasiumis on peamine eesmärk kujundada õpilastes vajalikke praktilisi oskusi kohalikul ja riigi tasandil otsustamiseks ning majanduselusel osalemiseks;
- kultuuriline identiteet: teemavaldkonnad „Eesti ja maailm”, „Kultuur ja looming“, „Inimene ja ühiskond“. Toetatakse jätkuvalt omakultuuri väärtustamist, huvi teiste kultuuride vastu ning eelarvamusteta ja teadlikku suhtumist neisse. Õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest laiendatakse ja sünteesitakse eri ainete tundides tervikuks, luuakse võimalusi erinevate rahvaste ja kultuuridega tutvumiseks nii kirjanduse, interneti ja meedia kui ka vahetu kogemuse kaudu. Õpilasi julgustatakse arutlema selle üle, mis kaasneb teises kultuuriruumis elamisega;
- teabekeskkond: teemavaldkonnad „Keskkond ja tehnoloogia“, „Inimene ja ühiskond“. Õpilasi suunatakse tegema meediatarbijana iseseisvaid valikuid ning neid põhjendama, lähtudes oma huvidest ja vajadustest; arutlema avalikus ruumis tegutsemise reeglite üle, mõistma meediamajanduse rolli ühiskonnas ning üleilmastumise mõjusid meedia sisule ja inimeste meediakasutusharjumustele;
- tehnoloogia ja innovatsioon: teemavaldkonnad „Keskkond ja tehnoloogia“, „Inimene ja ühiskond“. Õpilasi suunatakse mõistma tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ja keskkonnale ning seeläbi kujundama oma seisukohti teemaga seotud eetilistes küsimustes. Eesmärk on kujundada positiivseid hoiakuid tehnoloogilise innovatsiooni ja sellega seonduvate karjäärivõimaluste suhtes, valmisolekut kasutada info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks;
- tervis ja ohutus: teemavaldkonnad „Keskkond ja tehnoloogia“, „Inimene ja ühiskond“. Taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja

- füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning aitama kaasa tervist edendava turvalise keskkonna loomisele;
- väärtused ja kõlblus: kõik teemavaldkonnad. Õpilasi suunatakse arutlema isiklike väärtushoiakute ja kõlbeliste tõekspidamiste üle; respektierima erinevaid vaateid ning kaitsma ja põhjendama enda seisukohti; mõistma, et mitmekesisus on rikkus. Keskkel kohal on kriitilise mõtlemise ja argumenteerimisoskuse arendamine, asjakohase teabe kogumine ja üldistuste tegemine, tuues esile seoseid erinevate valdkondade, varasemate teadmiste ja kogemustega ning väärtussüsteemide, maailmapildi ja maailmavaate küsimustega.

Õppetegevused

Õpet kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- võimaldatakse õppida üksi ja koos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ning iseseisvaiks õppijaiks;
- kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid;
- mitmekesistatakse õpikeskkonda: muuseumid, näitused, teater, kino, kontserdid, arvuti/ multimeediaklass, õpilasvahetus, õppereisid, kohtumised õpitavat keelt emakeelena kõnelejatega jne;
- kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, diskussioonid, projektõpe jne.

Hindamine

Õpitulemuste hindamise eesmärk on toetada õpilase arengut, innustada õpilast sihikindlalt õppima, suunata tema enesehinnangu kujunemist, tekitada huvi võõrkeelte õppimise vastu ning luua niiviisi alus elukestvatele võõrkeeleeõppele. Hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Gümnaasiumis hinnatakse kõiki keeleoskuse aspekte. Puudustele juhib õpetaja tähelepanu taktitundega, osutades võimalustele neist üle saada.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Õpitulemused sisaldavad hoiakuid ja väärtusi, mille kohta antakse sõnalist tagasisidet. Tagasiside andmisel (sh keeleliste õpitulemustele) kasutatakse kõrvuti õpetaja hinnangutega õpilaste enesehindamist ja kaaslaste antud hinnanguid, mille alusel tehakse ettepanekuid edaspidisteks toetavateks tegevusteks. Õpilast suunatakse märkama oma edusamme ja kasutama saavutatut edasi õppides, seadma ise endale õpieesmärke ning andma oma teadmiste ja oskuste hinnangut õpitavas võõrkeeles.

Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab õppe:

- vajaduse korral rühmades;
- klassis, kus on keeleõppe eesmärkide saavutamist toetav ruumikujundus koos vajaliku õpematerjali, sisustuse ja tehniliste abivahenditega.

1. Inglise keel

Gümnaasiumi võõrkeeletõpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab keeleoskuse tasemel, mis võimaldab autentses võõrkeelses keskkonnas iseseisvalt toimida;
- mõistab ja väärtustab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi;
- suhtleb sihtkeele kõnelejatega nende kultuurinorme järgides;
- on võimeline jätkama õpinguid võõrkeeles, osalema erinevates rahvusvahelistes projektides ning kasutama võõrkeeli rahvusvahelises töökeskkonnas;
- analüüsib oma teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi; omandab elukestvaks õppeks motivatsiooni ning vajalikud oskused.

Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumiastmes õpitakse võõrkeelt tasemepõhiselt. Inglise keele (B2- keeleoskustasemega keele) puhul on gümnaasiumi lõpetaja rahuldav õpitulemus B2, hea õpitulemusega õpilane on võimeline täitma B2.2-keeleoskustaseme nõuded. Väga hea õpitulemusega õpilane on võimeline saavutama C1 taseme nõudeid, osaliselt ka C2 keeletaseme nõudeid.

Meie koolis kohustuslike kursuste arv võimaldab õpilasel saavutada inglise keeles õpitulemused rahuldaval, heal või väga heal tasemel olenevalt õpivõimekusest ja valitud tasemerühmast. Õpilastele, kelle algne keeleoskustase gümnaasiumi õpinguid alustades ei ole B2- keeleoskustasel, pakutakse individuaalõpet või mingit muud tugimeedet. B2-

keeleskustaseme oskuste süvendamiseks, kinnistamiseks ja liikumiseks järgmise keeleskustaseme poole pakub kool õpilasele individuaalset õppekava.

Õpetuses kasutatakse kommunikatiivse keeleõppe põhimõtteid ning aktiivõppemeetodeid. Rõhk on interaktiivsel õppimisel ja õpitava keele kasutamisel. Rakendatakse jätkuvalt paaris- ja rühmatööd, toetatakse võõrkeelse suhtlus- ja esinemisoskuse väljakujunemist, nt väitlused, referaadid, uurimistööd, esitlused, sh multimeedia, suhtlusportaalid, blogid jne. Õpilasi ergutatakse kasutama keelt ka väljaspool keeletunde.

Gümnaasiumi keeletunnis suheldakse peamiselt õpitavas võõrkeeles. Gümnaasiumis on üldteema „Mina ja maailm“. Viis teemavaldkonda ja nende alateemad, mida käsitletakse kõikide kohustuslike kursuste raames, on alljärgenevad:

1. Eesti ja maailm

Eesti riik ja rahvas: omariiklus ja kodanikuks olemine, riigikaitse; geograafiline asend ja kliima; rahvastik: põhirahvus, muukeelne elanikkond, uusimmigrandid; mitmekultuuriline ühiskond.

Eesti keel ja eesti meel: rahvuslik identiteet; kultuuritraditsioonid; kodukoha lugu.

Eesti ja teised riigid: Eesti Euroopa Liidu liikmesriik: ELi liikmesriigid, ELi töökorraldus; Eesti koht maailmas: rahvusvaheline koostöö.

2. Kultuur ja looming

Kultuur kui looming: looming: kirjandus, kujutav kunst, helilooming, arhitektuur, tarbekunst, käsitöö jne; rahva ajalooline kultuurimälu; loova mõtte arendamine kogemuse kaudu; loomeprotsessi soodustavad või takistavad tegurid (nt olme, perekond, ühiskonnakord, tavad).

Kultuuritraditsioonid ja tavad: rahvapärимused, muistendid, muinasjutud, vanasõnad ja kõnekäänud kui rahvatarkuse varamu; erinevate rahvaste kultuuritraditsioone, tavaid ja uskumusi.

3. Keskkond ja tehnoloogia

Geograafiline keskkond: keskkonna ja inimese suhted, keskkonnateadlikkus: looduslik tasakaal, puutumatu loodus; tööstus ja kultuur, kaitsealad; saasteallikad; loodusliku tasakaalu kadumisest tingitud ohud keskkonnale ja inimestele; kliima ja kliimamuutused; keskkonna jätkusuutlik areng.

Elukeskkond: elutingimused erineva kliima ja rahvastusega aladel; sotsiaalsete hüvede olemasolu ja nende kättesaadavus (nt arstiabi, pensionid, riiklikud toetused ja fondid, abirahad, soodustused puuetega inimestele jne); säästlik eluviis; sotsiaalne miljöo: põhirahvusest koosnev või mitmekeelne ja -kultuuriline ühiskond; lähinaabrid.

Tehnoloogia: teaduse- ja tehnikasaavutused ning nende rakendamine igapäevaelus; teabekeskkond: infootsing ja -vahetus; keeletehnoloogilisi rakendusi igapäevaelus: elektroonsed sõnastikud, keeleõppematerjalid, arvutipõhine keeleõpe, tõlkeabiprogrammid jne; biotehnoloogia igapäevaelus: olmekeemia, kosmeetika- ja toiduainetööstus jne.

4. Haridus ja töö

Pere ja kasvatus: perekond; peresuhted, laste ja vanemate omavaheline mõistmine ning üksteisest hoolimine; kasvatus: viisakusreeglid, käitumisnormid, väärtushinnangute kujundamine, salliv eluhoiak jne.

Haridus: riiklikud ja eraõppeasutused, koolitused; kohustuslik kooliharidus, iseõppimine; koolikeskkond ja -traditsioonid; noorteorganisatsioonid; edasiõppimisvõimalusi Eestis ja välismaal; elukestev õpe.

Tööelu: teadlik eneseteostus; elukutsevaliku võimalusi ja karjääri planeerimine; töötamine: eluloo (CV) koostamine, tööleping, töövestlus; töö kui toimetulekuallikas; raha teenimine (nt sissetulekud ja väljaminekud, hinnad); tööpuudus; vastutustundlik suhtumine oma töösse; hoolivus enese ja teiste suhtes; töötaja ning tööandja õigused ja vastutus, ametiühingud, katseaeg, osalise või täisajaga töö,

puhkus; suhted töökollektiivis; meeldiv ja sundimatu miljö, motiveeritud töötaja; vajalikud eeldused oma tööga toimetulekuks; puuetega inimeste töö.

5. Inimene ja ühiskond

Inimene kui looduse osa: eluring: sünd, elu ja surm; tasakaal inimese ja looduse vahel (loodushoidlik eluviis, aukartus looduse ees); elulaad ehk olemise viis (nt loodushoidlik ja inimsõbralik, tervislik).

Inimene kui indiviid: inimese loomus ja käitumine, vastuoludesse sattumine; iga inimese kordumatu eripära; väärtushinnangud, vaated elule ja ühiskonnale; inimsuhted: isiklikud, emotsionaalsed; sotsiaalsed; erinevad inimesed ja rahvad (keele- ja kultuurierinevused, käitumistavad, kõlblusnormid).

Inimestevaheline suhtlus: suhtlusvahendid: loomulik keel ja kehakeel (sõnavalik, žestid, miimika jne); meedia kui suhtluskanal ja -vahend.

Ühiskond kui eluavalduste kogum: majanduselu: tõusud ja mõõnad, heaoluühiskond; sotsiaalsfäär, elatustase, heategevus; ebaterved eluviisid, kuritegevus.

Teemavaldkonnad ja nende alateemad on igapäevaelus omavahel läbi põimunud ning nii on neid võimalik käsitleda ka keeleõpetuses. Erinevate teemade kaudu on õpilasel võimalus võrrelda Eesti ja õpitava keele maa kultuuriruumi. Teemasid käsitledes peetakse silmas kursuse keeletaset, õpilase huve ning teemade päevakohasust. Keeleteadmised ei ole eesmärk omaette, vaid vahend parema keeleoskuse omandamiseks. Keele struktuuri õpitakse kontekstis. Kultuuriteadlikkuse kujundamisel juhitakse õpilase tähelepanu emakeeles ja õpitavas võõrkeeles suhtlemise erinevustele ning neid erinevusi selgitavatele kultuurinähtustele. Õpilane peaks olema teadlik oma kohast ja vastutusest ühiskonnas ning suutma anda adekvaatseid hinnanguid. Õppes on jätkuvalt oluline õpioskuste arendamine, mis toetab edasisi võõrkeelesõpinguid ning paneb aluse elukestvale õppele.

Õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- mõistab konkreetsel või abstraktsel teemal keerukate tekstide ning mõttevahetuse tuuma;
- vestleb spontaanselt ja ladusalt sama keele emakeelse kõnelejaga;
- selgitab oma vaatenurka ning kaalub kõnealuste seisukohtade tugevaid ja nõrku külgi;
- loob erinevatel teemadel sidusa ja loogilise teksti;
- arvestab suheldes õpitava keele maa kultuurinorme;
- tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maade kultuurielu vastu, loeb võõrkeelset kirjandust, vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid;
- kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt seletavat sõnaraamatut, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades;
- seab eesmärged ja hindab nende saavutatuse taset ning valib ja vajaduse korral muudab oma õpistrateegiaid;
- seostab omandatud teadmisi nii võõrkeelte valdkonna kui ka teiste valdkondade teadmistega.

Keeleoskuse tase gümnaasiumi lõpus:

		Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Süvaõpe tasemel B.2	rahuldav õpitulemus	B2.1	B2.1	B2.1	B1.2
	hea ja väga hea õpitulemus	B2.2	B2.2	B2.2	B2.1 - B2.2
Süvaõpe tasemel C.1	rahuldav õpitulemus	B2.2	B 2.2	B2.2	B2.2
	hea ja väga hea õpitulemus	C 1.2 - C2	C1.2 - C2	C1.2 - C2	C1.2 - C2

Keeleoskustasemed A1.1.-C1

Osaoskuste õpitulemused

	KUULAMINE	LUGEMINE	RÄÄKIMINE	KIRJUTAMINE	GRAMMATIKA KORREKTSUS
--	-----------	----------	-----------	-------------	--------------------------

A1.1	<p>Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sõnad ja fraasid; arusaamist toetab pildimaterjal. Reageerib pöördumistele adekvaatselt (nt tervitused, tööjuhised). Tunneb rahvusvaheliselt kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu (nt hamburger, film, takso, kohv).</p>	<p>Tunneb õpitava keele tähemärke. Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad (sh rahvusvaheliselt kasutatavad) ja fraasid. Loeb sõnu, fraase ja lauseid õpitud sõnavara ulatuses; arusaamist võib toetada pildimaterjal.</p>	<p>Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele ning esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires. Vajab vestluskaaslase abi, võib toetuda emakeelele ja žestidele.</p>	<p>Tunneb õpitava keele kirjatähti, valdab kirjatehnikat, oskab õpitud fraase ja lauseid ümber kirjutada (ärakiri). Oskab kirjutada isikuandmeid (nt vihiku peale). Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.</p>	<p>Kasutab üksikuid äraõpitatud tarindeid ja lausemalle, kuid neiski tuleb ette vigu.</p>
A1.2	<p>Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest. Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi. Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist vms.</p>	<p>Loeb lühikesi lihtsaid tekste (nt ürituste kavad, postkaardid, meilid, kuulutused, sildid, teeviidad, lühiankeedid, - küsimustikud, - teated, - sõnumid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo. Saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhustest. Lugemise tempo on väga aeglane, teksti mõistmiseks võib vaja minna</p>	<p>Oskab lühidalt tutvustada iseennast ja oma ümbrust. Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega; vajab vestluskaaslase abi. Hääldusvead võivad põhjustada arusaamatusi. Kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause.</p>	<p>Oskab lühidalt kirjutada iseendast ja teisest inimesest. Oskab täita lihtsat küsimustikku. Tunneb õpitud sõnavara õigekirja. Kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki.</p>	

		korduvat lugemist. Tekstist arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.			
--	--	---	--	--	--

	KUULAMINE	LUGEMINE	RÄÄKIMINE	KIRJUTAMINE	GRAMMATIKA KORREKTSUS
A2.1	Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavatel teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt. Vajab kordamist ja selget hääldust.	Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid); leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest. Lugemise tempo on aeglane. Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.	Oskab lühidalt kirjeldada lähiümbrust, igapäevaseid toiminguid ja inimesi. Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle. Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida. Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.	Koostab õpitud sõnavara piires lähiümbruse ja inimeste kirjeldusi. Kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest (nt postkaart, kutse); koostab lühisõnumeid. Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt. Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste, abivahendina kasutab õpiku- või koolisõnastikku.	Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); siiski on enamasti selge, mida ta väljendada tahab.

A2.2	<p>Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot.</p> <p>Saab aru olmesfääris kuulnud üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis, hotellis, piletilevis). Vajab sageli kuuldu täpsustamist.</p>	<p>Loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost. Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.</p>	<p>Oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest. Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega. Oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi. Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemal, kuid võib vajada abi. Kasutab õpitud põhisosavara ja lausemalle valdavalt õigesti; spontaanses kõnes on vigu. Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.</p>	<p>Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesti oma kogemustest ja ümbritsevast. Koostab lihtsaid isiklikke kirju. Oskab kasutada sidesõnu aga, sest, et jt. Rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).</p>	
------	---	---	---	---	--

	KUULAMINE	LUGEMINE	RÄÄKIMINE	KIRJUTAMINE	GRAMMATI KA KORREKTS US
B1. 1	<p>Saab aru vahetus suhtlussituatsioonis kuulust, kui vestlus on tuttavalt igapäevaeluga seotud teemal. Mõistab tele- ja raadiosaadete ning filmide sisu, kui teema on tuttav ja pakub huvi ning pilt toetab heliteksti.</p> <p>Saab aru loomuliku tempoga kõnest, kui hääldus on selge ja tuttav.</p>	<p>Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi lihtsa sõnastusega faktipõhiseid tekste (nt kirjad, veebi-väljaanded, infovoldikud, kasutusjuhendid). Mõistab jutustavat laadi teksti põhiideed ning suudab jälgida sündmuste arengut. Suudab leida vajalikku infot teatmeteostest ja internetist. Oskab kasutada kakskeelseid tõlkesõnastikke.</p>	<p>Oskab lihtsate seostatud lausetega rääkida oma kogemustest ja kavatsustest. Suudab lühidalt põhjendada oma seisukohti. On võimeline ühinema vestlusega ja avaldama arvamust, kui kõneaine on tuttav. Kasutab õpitud väljendeid ja lause-malle õigesti; spontaanses kõnes esineb vigu. Hääldus on selge ja kõne ladus, kuid suhtlust võib häirida ebaõige intonatsioon.</p>	<p>Oskab kirjutada õpitud teemadel lühikesi jutustavat laadi tekste, milles väljendab oma tundeid, mõtteid ja arvamusi (nt isiklik kiri, e-kiri, blogi).</p> <p>Koostab erinevaid tarbetekste (nt teadaanne, kuulutus). Suhtleb online-vestluses (nt MSN).</p> <p>Oskab kasutada piiratud hulgal teksti sidumise võtteid (sidesõnad, asesõnaline kordus).</p>	<p>Oskab üsna õigesti kasutada tüüpkeelendeid ja moodustusmalle. Kasutab tuttavat olukorras grammatilisel t üsna õiget keelt, ehkki on märgata emakeele mõju. Tuleb ette vigu, kuid need ei takista mõistmist.</p>

B1.2	Saab kuulust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudistes, spordi-reportaažides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne.	Loeb ja mõistab mõnelehe- küljelisi selge arutluskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstit, mugandatud ilukirjandustekstid). Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast tekstist. Kogub teemakohast infot mitmest tekstist. Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine). Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks.	Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid. Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlus-olukordades. Kasutab põhisonavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti; keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu. Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi. Hääldus on selge, intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust.	Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest). Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust. Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi. Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi. Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist.	
	KUULAMINE	LUGEMINE	RÄÄKIMINE	KIRJUTAMINE	GRAMMATIKA KORREKTUS

B2.1	Saab aru nii elavast suulisest kõnest kui ka helisalvestistest konkreetsetel ja abstraktsetel teemadel, kui kuuldu on üldkeelne ja suhtlejad on rohkem kui kaks. Saab aru loomuliku tempoga kõnest.	Loeb ja mõistab mitmeleheküljeli si tekste (nt artiklid, ülevaated, juhendid, teatme- ja ilukirjandus), mis sisaldavad faktiinfot, arvamusi ja hoiakuid. Loeb lodusalt, lugemis-sõnavara on ulatuslik, kuid raskusi võib olla idioomide mõistmisega. Oskab kasutada ükskeelset seletavat sõnaraamatut.	Esitab selgeid üksikasjalikke kirjeldusi üldhuvitavatel teemadel. Oskab põhjendada ja kaitsta oma seisukohti. Oskab osaleda arutelus ja kõnevooru üle võtta. Kasutab mitmekesisist sõnavara ja väljendeid. Kasutab keerukamaid lausestruktuure, kuid neis võib esineda vigu. Kõne tempo on ka pikemate kõnelõikude puhul üsna ühtlane; sõna- ja vormi-valikuga seotud pause on vähe ning need ei sega suhtlust. Intonatsioon on enamasti loomulik.	Kirjutab seotud tekste konkreetsetel ja üldisematel teemadel (nt seletuskiri, uudis, kommentaar). Põhjendab oma seisukohti ja eesmärke. Oskab kirjutada kirju, mis on seotud õpingute või tööga. Eristab isikliku ja ametliku kirja stiili. Oskab korduste vältimiseks väljendust varieerida (nt sünonüümid). Võib esineda ebatäpsusi lauses- tuses, eriti kui teema on võõras, kuid need ei sega kirjutatu mõistmist.	Valdab grammatikat küllaltki hästi. Ei tee väärnimõistmist põhjustavaid vigu. Aeg-ajalt ettetulevaid vääratusi, juhuslikke vigu ning lauseehituse lapsusi suudab enamasti ise parandada.
B2.2	Suudab jälgida abstraktset teemakäsitlust (nt vestlus, loeng, ettekanne) ja saab aru keeruka sisuga mõtte- vahetusest (nt väitlus), milles kõnelejad väljendavad erinevaid seisukohti. Mõistmist	Suudab lugeda pikki ja keerukaid sh abstraktseid, tekste, leiab neist asjakohase teabe (valiklugemine) ning oskab selle põhjal teha üldistusi teksti mõtte ja autori arvamuse kohta. Loeb iseseisvalt, kohandades	Väljendab ennast selgelt, suudab esineda pikemate monoloogidega. Suhtleb erinevatel teemadel, oskab vestlust juhtida ja anda tagasisidet. On võimeline jälgima oma keelekasutust, vajaduse korral sõnastab öeldu ümber ja suudab parandada enamiku vigadest.	Oskab kirjutada esseed: arutluskäik on loogiline, tekst sidus ja teemakohane. Oskab refereerida nii kirjalikust kui ka suulisest allikast saadud infot. Kasutab erinevaid keele- registreid sõltuvalt adressaadist (nt eristades isikliku, poolametliku ja ametliku kirja	

	võivad takistada tugev taustamüra, keelenaljad, idioomid ja keerukad tarindid.	lugemise viisi ja kiirust sõltuvalt tekstist ja lugemise eesmärgist. Raskusi võib olla idioomide ja kultuurisidusate vihjete mõistmisega.	Oskab valida sobiva keeleregistri. Kõnerütmi ja -tempo on tunda emakeele mõju.	stiili). Lausesiseseid kirjavahemärke kasutab enamasti reeglipäraselt.	
	KUULAMINE	LUGEMINE	RÄÄKIMINE	KIRJUTAMINE	GRAMMATILISE KÕRREKTUS
C1	Mõistab pingutuseta ka abstraktsetel ja tundmatutel teemadel kuulnud (nt film, pikem vestlus, vaidlus). Suudab kriitiliselt hinnata kuuldu sisu ning tõstatatud probleeme. Mõistmist võivad raskendada haruldased idioomid, võõras aktsent, släng või murdekeel.	Loeb pikki keerukaid erineva registri ja esituslaadiga tekste. Loeb kriitiliselt, oskab ära tunda autori hoiakud, suhtumise ja varjatult väljendatud mõtteid. Stiilinüansside, idiomatikast ning teksti keerukatest üksikasjadest arusaamine võib nõuda kõrvalist abi (nt sõnastik, emakeelekõneleja nõuanne).	Väljendab ennast ladusalt ja spontaanselt. Suudab raskusteta ja täpselt avaldada oma mõtteid ning arvamusi erinevatel teemadel. Keelekasutus on paindlik ja loominguine. Suudab saavutada suhtluseesmärke. Sõnavara on rikkalik, võib esineda üksikuid vigu sõnade semantilistes seostes, reksioonistruktuurides ja sõnajärjes.	Oskab kirjutada põhjalikku ülevaadet mitmest kirjallikust allikast saadud teabe põhjal (nt retsensioon, arvustus). Suudab toimetada kirjallikke tekste. Oskab kirjutada loogiliselt üles ehitatud kirjeldavaid, jutustavaid ja arutlevaid tekste, mis tekitavad huvi ning mida on hea lugeda. Võib esineda	Kasutab grammatilist õiget keelt, vigu tuleb ette harva ning neid on raske märgata.

				juhuslikke õigekirja- ja interpunktsioonivigu.	
--	--	--	--	--	--

I kursus „Üldkeel 1“

Õpitulemused

- Õpilane tunneb inglise keele aegade nimetusi ja oskab neid nii aktiivi kui passiivi vormidena inglise keele kesktaseme nõuetele vastavalt kasutada.
- Õpilane oskab kirjeldada kodust eemalviibimisega/reisimisega seotud positiivseid ja negatiivseid kogemusi.
- Õpilane oskab väljendada erinevate nähtuste puhul poolt- ja vastuargumente.
- Õpilane oskab kirjeldada massiturismi mõju keskkonnale ja oskab sel teemal ka arutleda.
- Õpilane oskab ladusalt väljendada imetlust, üllatust, negatiivset suhtumist, kasutades loomulikke kõnekeelseid väljendeid.
- Õpilane oskab kirjutada CV-d ja motivatsioonikirja.
- Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi.

Õppesisu

Tegusõna aegade aktiivi ja passiivi kordamine. Erinevused ametliku ja isikliku kirja kirjutamisel. CV ja motivatsioonikiri töökohale kandideerimisel. Isiklik kiri seoses reisimisega või vahetusõpilase vastuvõtmisega (oma kodu, pere, kooli ja linna tutvustamine; isikliku kirja erinevus ametlikust kirjast). Kodumaalt lahkunud inimeste lood ja kogemused; kodust eemalviibimisega seotud kogemused, koduigatsus. Reisimine (esimestest kuulsatest maadeavastajatest tänapäevani; reisimine lapseas, reisimälestused), reisijuhid (nt LonelyPlanet ja selle loojad). Massiturism ja selle mõju oma sihtkohtadele. Keskkonnasõbralik reisimine. Kõnekeelsed väljendid oma emotsionaalsete reaktsioonide demonstreerimiseks (üllatus, imetlus, põlgus jne), sobiv intonatsioon.

Õppetegevused

Kõiki osaoskusi arendatakse võrdselt. Õpilane loeb autentseid ilukirjandus-, teabe-, tarbe- ja meediatekste. Kasutatakse mitmekesiseid ülesandeid, mis eeldavad loovat lähenemist. Keeletasemele vastava sõnavara omandamiseks ning keerukamate keelekonstruktsioonide kasutamiseks ja kinnistamiseks kasutatakse ülesandeid, kus õpilane saab rakendada suhtlemisoskust, kasutades erinevaid keeleregistreid (nt suhtlemine ametiasutuses, tööintervjuul jne.).

Õppetegevused kursusel on näiteks:

- meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine (YouTube);
- iseseisev lugemine ning kuulamine;
- tarbekirjade koostamine (nt CV, motivatsioonikiri);
- loovtööd (nt kirjand, isiklik kiri);
- argumenteerimisoskuse arendamine (nt väitlus, vaidlus);
- rolli- ja suhtlusmängud;
- projektitööd (nt keskkonnasõbraliku klassiekskursiooni planeerimine);
- info otsimine erinevatest võõrkeelsetest teatmeallikatest (nt sõnaraamatud, internet).

II kursus „Üldkeel 2“

Õpitulemused

- Õpilane oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms. sisu ning kirjeldada oma muljeid.
- Õpilane oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust/sündmuste ahelat, ilmestades oma teksti keele kesktasemele vastavate omadus- ning mäarsõnadega.
- Õpilane loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arutluskäiguga tekste erinevatel teemadel, suudab tabada ja sõnastada teksti üldist sõnumit ning leiab tekstist vajalikud üksikasjad.
- Õpilane kuulab ja mõistab kõnesid ja intervjuusid õpitavatel teemadel, tabab nii teksti üldise sisu kui mõningaid üksikasju.
- Õpilane suudab ümber jutustada kuuldud või loetud uudislugu.
- Õpilane oskab üldlevinud kõnekeelseid väljendeid kasutades kuuldud uudistele erineval moel reageerida, demonstreerides näiteks oma huvi, üllatust, rõõmu, nõrdimust jne.
- Õpilane tunneb ja oskab kasutada inglise viisakusreegleid ning vastavat sõnavara.
- Õpilane oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade kuulsa isiku eluloost), õpilane kasutab oma tekstis erinevaid sidesõnu (nt however, although, despite, while).

Õppesisu

Küsilauseid erinevad tüübid. Kaudne kõne. Uudislood ohtlikest või ebatavalistest olukordadest (ajakirjanduses, raadios). Lühiloo kirjutamine, kirjeldamiseks mõnd ohtlikuks

osutunud sündmust õpilase elus. Raamatud ja filmid, nendega seotud sõnavara. Raamatuarvustused. Autentse katkendi lugemine mõnest ingliskeelsest põnevusromaanist. Valetamine: suured ja väikesed valed, „süütud“ valed, valetamise põhjused ja tagajärjed. Vandenõuteooriad (erinevad teooriad, vandenõuteooriate tekkimise ja levimise põhjused). Vastandsõnade moodustamine eesliidete abil. Lühiülevaated kuulsate isikute elulugudest. Antonüümid.

Kõnekeel: sobivate väljendite ja intonatsiooniga oma üllatuse ning huvi demonstreerimine kaasvestlejale; viisakusreeglite täitmiseks vajalikud väljendid ja keelestruktuurid, sobiv intonatsioon.

Õppetegevused:

- media- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine (nt YouTube)
- iseseisev lugemine ning kuulamine;
- loovtööd (nt jutustav kirjand, lühiülevaade);
- argumenteerimisoskuse arendamine (nt väitlus, vaidlus);
- rolli- ja suhtlusmängud;
- info otsimine erinevatest võõrkeelsetest teatmeallikatest (nt sõnaraamatud, internet).

III kursus „Üldkeel 3“

Õpitulemused

- Õpilane tunneb ja oskab kasutada telefonivestluseks tarvilikku sõnavara ja väljendeid (nt kõne alustamisel ja lõpetamisel)
- Õpilane oskab väljendada ja mõistab erinevaid arve (murde, kümnendmurde, kuupäeva, aega, suunakoode, sporditulemusi jne)
- Õpilane suudab koguda teemakohast infot mitmest tekstist, erinevate tekstide põhjal tekste puudutaval teemal üldistusi sõnastada, erinevaid juhtumeid omavahel võrrelda.
- Õpilane oskab kirjeldada oma tulevikuplaane ja –võimalusi.
- Õpilane oskab kirjutada erineva funktsiooniga (kutse, vastus kutsele, tänu) isiklikke e-kirju sõpradele, teab, mille poolest e-kiri erineb nõ tavalisest kirjast.
- Õpilane oskab õpitavate teemade piires koostada üldistavat ja mitte väga detailset aruannet nt küsitluse tulemuste kohta.

Õppesisu

Tuleviku väljendamine erinevate aegade abil. Tulevikuplaanid ja –võimalused. Noored inimesed ühiskonnas (noored ja poliitika, noored inimesed ja erinevad sotsiaalsed probleemid, nt tööhõivega seotud teemad). Tele- ja radioreklaamid, nende sihtgrupid, head ja halvad küljed. Edulood ärimaailmast, rahvusvahelised korporatsioonid, globaliseerumine ja selle vastane liikumine, Fairtrade tooted, tarbimisharjumused. E-kirjade kirjutamine (kutse, sellele vastamine, tänamine). Küsitlused ja nende koostamine ning läbiviimine (kaasõpilaste tarbimisharjumuste kohta); küsitluste tulemuste põhjal aruande kirjutamine.

Õppetegevused:

- media- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine (YouTube);

- iseseisev lugemine ning kuulamine;
- tarbekirjade koostamine (ametlik kokkuvõte/ülevaade läbi viidud küsitluse tulemustest; reklaamtekst);
- loovtööd (nt isiklikud e-kirjad);
- argumenteerimisoskuse arendamine (nt väitlus, vaidlus);
- rolli- ja suhtlusmängud;
- projektitööd (küsitlus: koostamine, läbiviimine ja tulemuste tõlgendamine; raadiovõli telereklaami loomine ja salvestamine);
- info otsimine erinevatest võõrkeelsetest teatmeallikatest (nt sõnaraamatud, internet).

IV kursus „Üldkeel 4“

Õpitulemused

- Õpilane loeb ja mõistab teksti ning suudab selle põhjal osaleda diskussioonis, tuues välja erinevaid poolt ja vastuargumente tekstiga seotud teemadel.
- Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava arutleva lühikirjandi, mis kaalub nii poolt- kui vastuargumente.
- Õpilane oskab põhjendada ja kaitsta oma seisukohti nii suulises kui kirjalikus arutluses.
- Esitab selgeid üksikasjalikke kirjeldusi käsitletavatel teemadel ning kasutada oma kirjelduses keele kesktasemele vastaval hulgal omadus- ja määrsõnu, muutmaks oma teksti piltlikuks ja lugejale huvitavaks.
- Õpilane oskab kasutada ükskeelset selgitavat sõnaraamatut.

Õppesisu

Modaalverbid olevikus. Relative clauses. Kodust lahkumine ja iseseisva elu alustamine (sobiv aeg, põhjused jne), abiellumine. Pulmakombeid erinevates riikides. Ekstreemsed olukorrad ja nendega toimetulemine (nt ilmastikunähtustega seotud situatsioonid), elu äärmuslike ilmastikutingimustega paikades.

Linnaruum: Erinevad paigad, asutused linnas, sildid ja märgid. Lühikese arutleva kirjandi kirjutamine (poolt- ja vastuargumentide toomine arutlevas kirjandis). Linn (linnaosa) ja selle kirjeldamine (isiklikud muljed, ajalugu jne), omadus- ja määrsõnade kasutamine oma teksti ilmetamiseks.

Õppetegevused

- meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine;
- iseseisev lugemine ning kuulamine;
- loovtööd (nt arutlev kirjand, kokkuvõte, kirjeldus);
- argumenteerimisoskuse arendamine (nt väitlus, vaidlus);
- rolli- ja suhtlusmängud;
- projektitööd (nt PP esitluse koostamine, kommenteeritud (virtuaalse) fotonäituse koostamine);

- info otsimine erinevatest võõrkeelsetest teatmeallikatest (nt sõnaraamatud, internet).

V kursus „Üldkeel 5“

Õpitulemused

- Õpilane oskab arutelu kõnevooru üle võtta, oskab nii suuliselt kui kirjalikult oma seisukohti põhjendada ja selgitada ning oma argumente sobivate sidesõnade abil reastada ning siduda.
- Õpilane eristab isikliku ja ametliku kirja stiili, oskab nõuetekohaselt kasutada ametliku kirjaga sobivaid viisakusvormeleid.
- Õpilane oskab väljendada enda ja teiste harjumusi minevikus ning olevikus.
- Õpilane oskab ette valmistada ja pidada kõnet teda huvitaval teemal.
- Õpilane oskab jutustada minevikusündmustest ning neid asjakohaste modaalverbide abil kommenteerida, sh väljendada kahtlusi, oletusi, etteheiteid.

Õppesisu

Inimestevahelised suhted, sõprus, suhted õpetajate ja õpilaste vahel, sõprussuhete kujutamine tuntud teleseriaalides. Harjumuste väljendamine minevikus ja olevikus. Homonüümid, homofoonid ja sünonüümid. Oma seisukoha väljendamine ja selgitamine väitluses, argumentide reastamine ja sidumine. Kõned/ettekanded ja nende struktuur, kõnede kirjutamine ja ettekandmine. Erinevused isikliku ja ametliku kirja vahel, isikliku kirja kirjutamine etteantud teemal. Modaalverbid minevikus. Minevikusündmustest jutustamine, oletuste, veendumuste, kahtluste, nõuannete, etteheidete jne väljendamine minevikus toimunud sündmuste kohta.

Õppetegevused

- meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine;
- iseseisev lugemine ning kuulamine;
- tarbekirjade koostamine (kõne);
- loovtööd (nt lühikirjand, lühike isiklik kiri etteantud teemal);
- argumenteerimisoskuse arendamine (nt väitlus, arutlus);
- rolli- ja suhtlusmängud;
- projektitööd (nt PP esitluse koostamine, kõnevõistlus);
- info otsimine erinevatest võõrkeelsetest teatmeallikatest (nt sõnaraamatud, internet).

VI kursus „Üldkeel 6“

Õpitulemused

- Õpilane oskab väljendada oma rahulolematust mitmekülgsete kõnekeelsete fraaside abil.
- Õpilane oskab püstitada ja sõnastada hüpoteese.
- Õpilane oskab kirjeldada inimese erinevaid eluetappe, nt tüüpilisi probleeme, tegevusi jne.

- Õpilane oskab analüüsida oma ajakasutust.
- Õpilane oskab kasutada siduvaid sõnu ja –fraase.

Õppesisu

Unenäod ja nende tõlgendamine; unistused; oletamine, hüpoteeside sõnastamine; minu aeg ja selle kasutamine; rahulolematuse väljendamine; inimese vanus, erinevad vanusegrupid, eneseteostus erinevas eas; elukestev õpe; eluloo kirjeldamine ja kommenteerimine kasutades erinevaid sidesõnu ja –väljendeid.

VII kursus „Üldkeel 7“

Õpitulemused

- Õpilane oskab rääkida immigratsiooniprobleemidest, rahvuslikest stereotüüpidest.
- Õpilane teeb vahet Briti ja Ameerika inglise keelel.
- Õpilane oskab kirjutada vastust töökuulutusele, järgides ametliku kirja kirjutamise nõudeid.
- Õpilane mõistab raamatuarvustusi, oskab detailselt tutvustada oma lemmikraamatut.
- Õpilane oskab kirjutada ilukirjanduslikku lühilugu.

Õppesisu

Immigratsioon: Ameerika ajaloos, American Dream, immigrantide edulood, kohanemine eluga uues riigis; rahvuste stereotüübid. Erinevused Briti ja Ameerika inglise keele vahel. Ametlik kiri, vastus töökuulutusele. Kirjandus: raamatuarvustused, kuulsate kirjanike tsitaatide tõlgendamine, luuletuse lugemine, ilukirjandusliku lühiloo kirjutamine, autentse ilukirjandusliku tekstikatkendi lugemine, kirjanike elulood.

VIII kursus „Üldkeel 8“

Õpitulemused

- Õpilane oskab suuliselt ja kirjalikult kirjeldada graafikuid jmt.
- Õpilane oskab selgitada globaliseerumise mõistet, oskab leida seoseid tarbimiskultuuri ja keskkonnaprobleemide vahel.
- Õpilane oskab kirjutada arutlevat kirjandit oma argumenteeritud arvamuse avaldamiseks.
- Õpilane oskab teha meeskonnatööd ja seda analüüsida.
- Õpilane oskab koostada ja läbi viia intervjuud.

Õppesisu

Graafikud, nende kirjeldamine (tõusud, langused, paigalseis). Majandus: globaliseerumine, tarbimisühiskond, tarbimisharjumused, odava tööjõu kasutamine kolmanda maailma riikides,

õiglane kaubandus, edulood ärimaailmast, reklaam ja selle mõju inimestele. Kuulsad inimesed, kuulsusega kaasnevad head ja halvad küljed, intervjuu kuulsusega.

2. Vene keel

Õpilane:

- omandab vene keele oskuse tasemel, mis võimaldab venekeelses keskkonnas iseseisvalt toimida;
- mõistab ja väärtustab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi;
- suhtleb vene keele kõnelejatega nende kultuurinorme järgides;
- omandab elukestvaks õppeks motivatsiooni ning vajalikud oskused.

Õppesisu

Võõrkeelte valdkonna ained kajastavad õpieesmärke ja teemasid, mis toetavad õpilase algatusvõimet, mõtteaktiivsust ning läbivate teemade omandamist, kasutades selleks sobivaid võõrkeelseid (autentseid) alustekste ning erinevaid pädevusi arendavaid töömeetodeid. Kõiki läbivaid teemasid käsitletakse viie teemavaldkonna kaudu. Eelkõige on läbivad teemad seotud järgmiste teemavaldkondadega:

- Haridus ja töö“, „Inimene ja ühiskond“ - elukestev õpe ja karjääri planeerimine;
- „Keskkond ja tehnoloogia“, „Inimene ja ühiskond“ - keskkond ja jätkusuutlik areng;
- „Eesti ja maailm“, „Haridus ja töö“, „Inimene ja ühiskond“ - kodanikualgatus ja ettevõtlikkus;
- „Eesti ja maailm“, „Kultuur ja looming“, „Inimene ja ühiskond“ - kultuuriline identiteet;
- „Keskkond ja tehnoloogia“, „Inimene ja ühiskond“ - teabekeskond;
- „Keskkond ja tehnoloogia“, „Inimene ja ühiskond“ - tehnoloogia ja innovatsioon;
- „Keskkond ja tehnoloogia“, „Inimene ja ühiskond“ - tervis ja ohutus;
- „Väärtused ja kõlblus“ käsitletakse kõigis viies teemavaldkonnas.

Õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- mõistab kõike olulist endale tuttavale või huvipakkuvale teemal;
- saab igapäevases suhtluses enamasti hakkama õpitavat keelt kõnelevate inimestega;
- kirjeldab kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning selgitab ja põhjendab lühidalt oma seisukohti ja plaane;
- koostab lihtsa teksti tuttavale teemal;
- arvestab suheldes õpitava keele maa kultuurinorme;

- tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maade kultuurielu vastu, loeb võõrkeelset kirjandust, vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid;
- kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatut, internetti), et otsida vajalikku infot ka teistes valdkondades;
- seab eesmärged ja hindab nende saavutatuse taset ning valib ja vajaduse korral muudab oma õpistrateegiaid;
- seostab omandatud teadmisi nii võõrkeelte valdkonna kui ka teiste valdkondade teadmistega.

Keeleoskuse tase gümnaasiumi lõpus

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
rahuldav õpitulemus	B1.1 (B1)	B1.1 (B1)	B1.1 (B1)	B1.1 (B1)
hea ja väga hea õpitulemus	B1.2 (B1+)	B1.2 (B1+)	B1.2 (B1+)	B1.2 (B1+)

Lõiming

Võõrkeeleõppes kasutatavad materjalid täiendavad teadmisi, mida õpilane omandab teistes õppeainetes, andes õpilasele keelelised vahendid erinevate valdkondadega seonduvate teemade käsitlemiseks.

Keelteoskus võimaldab õppijale ligipääsu lisateabeallikatele (teatmeteostele, võõrkeelsele kirjandusele, internetile jt), toetades sel moel materjali otsimist mõne teise õppeaine jaoks.

Võõrkeelte omandamist toetab integreeritud õppematerjalide kasutamine lõimitud aine- ja keeleõppe raames (LAK-õpe, keelekümbelus, aineteülesed rahvusvahelised projektid jms).

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

- Kool korraldab õppe vajadusel rühmades.
- Kool korraldab õppe klassis, kus on keeleõppe eesmärkide saavutamist toetav ruumikujundus koos vajaliku õppematerjali, sisustuse ja tehniliste abivahenditega.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemused sisaldavad hoiakuid ja väärtusi, mille kohta antakse sõnalist tagasisidet. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ja vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

I kursus „Üldkursus 1”

Õpilane:

- omandab vene keele oskuse tasemel, mis võimaldab venekeelses keskkonnas iseseisvalt toimida;
- mõistab ja väärtustab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi;
- suhtleb vene keele kõnelejatega nende kultuurinorme järgides;
- omandab elukestvaks õppeks motivatsiooni ning vajalikud oskused.

Õppesisu

- Eesti riik ja rahvas:
- omariiklus ja kodanikuks olemine, riigikaitse;
- geograafiline asend ja kliima;
- rahvastik: põhirahvus, muukeelne elanikkond, uusimmigrandid;
- mitmekultuuriline ühiskond.
- Eesti keel ja eesti meel:
- rahvuslik identiteet;
- kultuuritraditsioonid
- Eesti ja teised riigid:
- Eesti Euroopa Liidu liikmesriik: ELi liikmesriigid, ELi töökorraldus;
- Eesti koht maailmas: rahvusvaheline koostöö

Õpitulemused

On omandanud kõnes ja kirjas antud teemadega seotud sõnavara ja seda toetavad grammatilised vormelid ning oskab seda kõike kasutada.

II kursus „Üldkursus 2”

Õpilane:

- omandab vene keele oskuse tasemel, mis võimaldab venekeelses keskkonnas iseseisvalt toimida;
- mõistab ja väärtustab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi;
- suhtleb vene keele kõnelejatega nende kultuurinorme järgides;
- omandab elukestvaks õppeks motivatsiooni ning vajalikud oskused.

Õppesisu

Kultuur kui looming:

- looming: kirjandus, kujutav kunst, helilooming, arhitektuur, tarbekunst, käsitöö jne;
- rahva ajalooline kultuurimälu;
- loova mõtte arendamine kogemuse kaudu;
- loomeprotsessi soodustavad või takistavad tegurid (olme, perekond, ühiskonnakord, tavad).
- Kultuuritraditsioonid ja tavad: rahvapärимused, muistendid, muinasjutud, vanasõnad ja kõnekäänud kui rahvatarkuse varamu; erinevate rahvaste kultuuritraditsioone, tavasid ja uskumusi.

Õpitulemused

On omandanud kõnes ja kirjas antud teemadega seotud sõnavara ja seda toetavad grammatilised vormelid ning oskab seda kõike kasutada.

III kursus „Üldkursus 3”

Õpilane:

- omandab vene keele oskuse tasemel, mis võimaldab venekeelses keskkonnas iseseisvalt toimida;
- mõistab ja väärtustab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi;
- suhtleb vene keele kõnelejadega nende kultuurinorme järgides;
- omandab elukestvaks õppeks motivatsiooni ning vajalikud oskused.

Õppesisu

Keskkond ja tehnoloogia:

- geograafiline keskkond: keskkonna ja inimese suhted, keskkonnateadlikkus: looduslik tasakaal, puutumatu loodus; tööstus ja kultuur, kaitsealad; saasteallikad; loodusliku tasakaalu kadumisest tingitud ohud keskkonnale ja inimestele; kliima ja kliimamuutused; keskkonna jätkusuutlik areng.

Elukeskkond:

- elutingimused erineva kliima ja rahvastusega aladel;
- sotsiaalsete hüvede olemasolu ja nende kättesaadavus (nt arstiabi, pensionid, riiklikud toetused ja fondid, abirahad, soodustused puuetega inimestele jne);
- säästlik eluviis;
- sotsiaalne miljöö: põhirahvusest koosnev või mitmekeelne ja -kultuuriline ühiskond; lähinaabrid.

Tehnoloogia:

- teaduse- ja tehnikasaavutused ning nende rakendamine igapäevaelus;
- teabekeskond: infootsing ja -vahetus;
- keeletehnoloogilisi rakendusi igapäevaelus: elektroonsed sõnastikud, keeleõppematerjalid, arvutipõhine keeleõpe, tõlkeabiprogrammid jne;
- biotehnoloogia igapäevaelus: olmekeemia, kosmeetika- ja toiduainetööstus jne.

Õpitulemused

On omandanud kõnes ja kirjas antud teemadega seotud sõnavara ja seda toetavad grammatilised vormelid ning oskab seda kõike kasutada.

Keeleoskustase 10. klassi lõpus

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
rahuldav õpitulemus	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2
hea ja väga hea õpitulemus	B1.1	B1.1	B1.1	B1.1

IV kursus „Üldkursus 4”

Õppesisu

Pere ja kasvatus:

- perekond; peresuhted, laste ja vanemate omavaheline mõistmine ning üksteisest hoolimine;
- kasvatus: viisakusreeglid, käitumisnormid, väärtushinnangute kujundamine, salliv eluhoiak jne.

Haridus:

- riiklikud ja eraõppeasutused, koolitused;
- kohustuslik kooliharidus, iseõppimine;
- koolikeskkond ja -traditsioonid; noorteorganisatsioonid;
- edasiõppimisvõimalusi Eestis ja välismaal;
- elukestev õpe.

Tööelu:

- teadlik eneseteostus; elukutsevaliku võimalusi ja karjääri planeerimine;
- tööotsimine: eluloo (CV) koostamine, tööleping, töövestlus;
- töö kui toimetulekuallikas; raha teenimine (nt sissetulekud ja väljaminekud, hinnad); tööpuudus;
- vastutustundlik suhtumine oma töösse; hoolivus enese ja teiste suhtes;
- töötaja ning tööandja õigused ja vastutus, ametiühingud, katseaeg, osalise või täisajaga töö, puhkus;
- suhted töökollektiivis; meeldiv ja sundimatu miljö, motiveeritud töötaja;
- vajalikud eeldused oma tööga toimetulekuks;
- puuetega inimeste töö.

Õpitulemused

On omandanud kõnes ja kirjas antud teemadega seotud sõnavara ja seda toetavad grammatilised vormelid ning oskab seda kõike kasutada

V kursus „Üldkursus 5”

Õpilane:

- omandab vene keele oskuse tasemel, mis võimaldab venekeelses keskkonnas iseseisvalt toimida;
- mõistab ja väärtustab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi;
- suhtleb vene keele kõnelejatega nende kultuurinorme järgides;
- omandab elukestvaks õppeks motivatsiooni ning vajalikud oskused.

Õppesisu

Inimene kui looduse osa:

- eluring: sünd, elu ja surm;
- tasakaal inimese ja looduse vahel (loodushoidlik eluviis, aukartus looduse ees);
- elulaad ehk olemise viis (nt loodushoidlik ja inimsõbralik, tervislik).

Inimene kui indiviid:

- inimese loomus ja käitumine, vastuoludesse sattumine;
- iga inimese kordumatu eripära;

- väärtushinnangud, vaated elule ja ühiskonnale;
- inimsuhted: isiklikud, emotsionaalsed; sotsiaalsed;
- erinevad inimesed ja rahvad (keele- ja kultuurierinevused, käitumistavad, kõlblusnormid).

Inimestevaheline suhtlus:

- suhtlusvahendid: loomulik keel ja kehakeel (sõnavalik, žestid, miimika jne);
- meedia kui suhtluskanal ja –vahend.

Õpitulemused

On omandanud kõnes ja kirjas antud teemadega seotud sõnavara ja seda toetavad grammatilised vormelid ning oskab seda kõike kasutada

Keeleoskuse tase gümnaasiumi lõpus

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
rahuldav õpitulemus	B1.1 (B1)	B1.1 (B1)	B1.1 (B1)	B1.1 (B1)
hea ja väga hea õpitulemus	B1.2 (B1+)	B1.2 (B1+)	B1.2 (B1+)	B1.2 (B1+)

Valikkursus „Sissejuhatus suulisesse tõlkesse”

Õpilane:

- omandab vene-eesti tõlketeoori alsed tasemel, mis võimaldab tegelda lihtsama suulise tõlketööga
- mõistab ja väärtustab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi;
- suhtleb vene keele kõnelejadega nende kultuurinorme järgides;
- omandab elukestvaks õppeks motivatsiooni ning vajalikud oskused.

Õppesisu

- Suulise tõlke omapära
- Vajalikud isikuomadused suulise tõlke tegemiseks
- Grammatiliste vormelite kasutamine suulises tõlkes
- Suulise tõlke vormid ja nende kasutamine

Õpitulemused

Õpilane tuleb iseseisvalt toime lihtsama suulise tõlketööga.

Valikkursus „Sissejuhatus kirjalikku tõlkesse”

Õpilane:

- omandab vene-eesti tõlketeoori alused tasemel, mis võimaldab tegelda lihtsama kirjaliku tõlketööga;
- mõistab ja väärtustab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi;
- suhtleb vene keele kõnelejatega nende kultuurinorme järgides;
- omandab elukestvaks õppeks motivatsiooni ning vajalikud oskused.

Õppesisu

Kursus käsitleb järgmisi teemasid:

- kirjaliku tõlke omapära;
- grammatilise vormelite kasutamine kirjalikus tõlkes;
- suulise tõlke omapära;
- vajalikud isikuomadused suulise tõlke tegemiseks;
- grammatiliste vormelite kasutamine suulises tõlkes;
- suulise tõlke vormid ja nende kasutamine;
- kirjaliku tõlke liigid ja nende kasutamine.

Õpitulemused

Õpilane tuleb iseseisvalt toime lihtsama kirjaliku tõlketööga

Valikkursus „Vene ärikeeel“

Õpilane:

- omandab vene ärikeeles oskuse tasemel, mis võimaldab venekeelses ärikeskkonnas iseseisvalt toimida;
- mõistab ja väärtustab oma ning teiste ärikultuuride sarnasusi ja erinevusi;
- suhtleb vene keele kõnelejatega nende kultuurinorme järgides;
- omandab elukestvaks motivatsiooni.

Õppesisu

Aine valiku eelduseks on üldjuhul keele valdamine tasandil A2.2.

Kõiki läbivaid teemasid käsitletakse mitme teemavaldkonna kaudu. Eelkõige on läbivad teemad seotud järgmiste teemavaldkondadega:

1. „Minu firma“;
2. „Ärikontaktide loomine, ärikõneluste pidamine“;
3. „Ärikirjade koostamine ja neile vastamine“;
4. „Kliendiga suhtlemine“;
5. „Toll“;
6. „Hotelli broneerimine ja hotelliteenuste kasutamine“.

Õpitulemused

- omandab vene ärikeele oskuse tasemel, mis võimaldab venekeelses ärikeskkonnas
- iseseisvalt toimida;
- mõistab ja väärtustab oma ning teiste ärikultuuride sarnasusi ja erinevusi;
- suhtleb vene keele kõnelejatega nende kultuurinorme järgides;
- omandab elukestvaks õppeks motivatsiooni ning vajalikud oskused
- oskab sõlmida sidemeid vene keelt kõnelevate äripartneritega;
- oskab pidada läbirääkimisi vene keelt kõnelevate potentsiaalsete klientidega;
- oskab kirjutada venekeelseid ärikirju ja vastata neile;
- oskab suhelda äripartneritega.

AINEVALDKOND „MATEMAATIKA“

Ainevaldkonna „Matemaatika“ üldisloomustus

Matemaatikapädevus tähendab matemaatiliste mõistete ja seoste süsteemset tundmist; matemaatikale omase keele ja sümbolite kasutamist; erinevate meetodite abil ülesannete modelleerimist nii matemaatikas kui ka teistes õppeainetes ja eluvaldkondades; probleemide esitamise oskust, sobivate lahendusstrateegiatega leidmist ja rakendamist, lahendusideede analüüsimist, tulemuse tõesuse kontrollimist; loogiliselt arutlemise, põhjendamise, tõestamise ning erinevate lahendusviiside kasutamise oskust. Matemaatikapädevus hõlmab huvi tundmist matemaatika vastu ning info- ja kommunikatsioonivahendite kasutamist matemaatikas.

Gümnaasiumi lõpuks õpilane:

- väärtustab matemaatikat ning hindab ja arvestab oma matemaatilisi võimeid karjääri plaanides;
- on omandanud süsteemse ja seostatud ülevaate matemaatika erinevate valdkondade mõistetest, seostest ning protseduuridest;
- mõistab ja analüüsib matemaatilisi tekste ning esitab oma matemaatilisi mõttekäike nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- arutleb loovalt ja loogiliselt, leiab probleemülesande lahendamiseks sobivaid strateegiaid ning rakendab neid;
- esitab matemaatilisi hüpoteese, põhjendab ja tõestab neid;
- mõistab ümbritsevas maailmas valitsevaid kvantitatiivseid, loogilisi, funktsionaalseid, statistilisi ja ruumilisi seoseid;
- rakendab matemaatilisi meetodeid teistes õppeainetes ja erinevates eluvaldkondades, oskab probleemi esitada matemaatika keeles ning interpreteerida ja kriitiliselt hinnata matemaatilisi mudeleid;
- tõlgendab erinevaid matemaatilise info esituse viise (graafik, tabel, valem, diagramm, tekst jne), oskab valida sobivat esitusviisi ning üle minna ühelt esitusviisilt teisele;
- kasutab matemaatilises tegevuses erinevaid teabeallikaid (mudelid, teatmeteosed, IKT vahendid jne) ning hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet;
- mõistab matemaatika sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Matemaatika õppimise kaudu kujundatakse ja arendatakse matemaatilise pädevuse kõrval kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Matemaatika on erinevaid kultuure ühendav teadus, milles õpilased saavad tutvuda eri maade ja ajastute matemaatiliste avastustega. Õpilasi suunatakse tunnetama loogiliste mõttekäikude elegantsi ning õpitavate geomeetriliste kujundite ilu ja seost arhitektuuri ning loodusega. Matemaatika õppimine arendab õpilastes selliseid iseloomuomadusi nagu sihikindlus, püsivus, visadus, täpsus ja tähelepanelikkus, samuti õpetab distsipliini järgima. Lahendades matemaatikaülesandeid, tekib huvi ümbritseva vastu ning arusaamine loodusseadustest. Õpilased õpivad märkama matemaatika seotust igapäevaeluga, aga ka aru saama, et matemaatika alusteadmised aitavad paremini teisi teadusi mõista.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Vastutustunnet ühiskonna ja kaaskodanike ees kasvatatakse selle teemaliste ülesannete lahendamise kaudu. Paaris- ja grupitöödega arendatakse õpilastes koostöö- ja vastastikuse abistamise oskusi, kasvatatakse sallivust erinevate matemaatiliste võimetega õpilaste suhtes.

Enesemääratluspädevus. Matemaatikas on tähtsal kohal õpilaste iseseisev töö. Iseseisva ülesannete lahendamise kaudu võimaldatakse õpilastel hinnata ja arendada oma matemaatilisi võimeid.

Õpipädevus. Matemaatikat õppides on väga oluline tunnetada õpimaterjali sügavuti ning saada kõigest aru. Probleemülesandeid lahendades arendatakse analüüsimise, ratsionaalsete

võtete otsimise ja tulemuste kriitilise hindamise oskust. Oluline on ka üldistamise ja analoogia kasutamise oskus, samuti oskus kanda õpitud teadmised üle elus ette tulevasse olukordadesse. Osa matemaatikateadmistest peaks õpilane saama uurimusliku õppetöö kaudu ja internetivõimalusi kasutades.

Suhtluspädevus. Matemaatikas arendatakse suutlikkust väljendada oma mõtet selgelt, lühidalt ja täpselt. Eelkõige toimub see hüpoteese sõnastades ning ülesande lahendust vormistades. Tekstülesannete lahendamise kaudu areneb oskus teksti mõista: eristada olulist ebaolulisest ja otsida välja etteantud suuruse leidmiseks vajalik info. Matemaatika oluline roll on kujundada valmisolek eri viisidel (tekst, graafik, tabel, diagramm, valem) esitatud infot mõista, seostada ja edastada.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Matemaatikas arendatakse oskusi, mis on aluseks tõenduspõhiste otsuste tegemisel. Õpitakse tundma andmete töötlemise, mõõtmise, võrdlemise, liigitamise, süstematiseerimise meetodeid ja tehnikaid.

Lõiming

Matemaatikaõpetus lõimitakse teiste ainevaldkondade õppega kahel viisil. Õpilastel kujuneb teistes ainevaldkondades rakendatavate matemaatiliste meetodite kasutamise kaudu arusaam matemaatikast kui oma universaalse keele ja meetoditega baasteadusest, mis toetab teisi ainevaldkondi. Teiste ainevaldkondade ja igapäeva eluga seotud ülesannete kasutamine annab õpilastele ettekujutuse matemaatika rakendamise võimalustest.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Olulisel kohal on oskus väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult. Luuakse tekste, tabelleid, graafikuid jm ning õpitakse neid tõlgendada ja esitada. Õpilasi suunatakse kasutama kohaseid keelevahendeid ja matemaatika oskussõnavara ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tekstülesandeid lahendades arendatakse funktsionaalset lugemisioskust, sealhulgas visuaalselt esitatud infot arusaamist. Juhitakse tähelepanu arvsõnade õigekirjale, teksti, graafiku, tabeli jm teabe korrektsele vormistusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga matemaatilisi mõisteid ning võõrkeeleoskust arendatakse lisamaterjali otsimisel ja kasutamisel.

Loodusained. Loodusvaldkonna õpetajatega koostöö viljakus oleneb ühelt poolt matemaatikaõpetaja teadmistest teistes valdkondades õpetatava ainese kohta ning teiselt poolt loodusainete õpetajate arusaamadest ja oskustest oma õppeaines matemaatikat ning selle keelt mõistlikul ja korrektse viisil kasutada. Uurimuslik õpe loodusainetes eeldab, et õpilased oskavad vaatluste ja eksperimentide käigus kogutud andmeid analüüsida ning vaatluste ja eksperimentide tulemusi graafiliselt, diagrammide ja tabelitena esitleda.

Sotsiaalsained. Ülesannete lahendamise kaudu arendatakse oskust infot mõista ja valida: eristada olulist ebaolulisest, leida (tekstist, jooniselt jm) probleemi lahendamiseks vajalikud andmed. Ülesande lahendust vormistades, hüpoteese ja teoreeme sõnastades arendatakse oma mõtete selge, lühida ja täpse väljendamise oskust. Koos matemaatikamõistetega saab anda õpilastele teavet sellistel olulistel ühiskonda puudutavatel teemadel nagu rahvastiku struktuur ja erinevate sotsiaalsete gruppide osakaal selles, üksikisiku ja riigi eelarve, palk ja maksud, intressid, viivised, kiirraenu võtmise ohud, promilli ja protsendipunkti kasutamine

igapäevaelus jne. Praktilised tööd, rühmatööd ja projektides osalemine kujundavad koostöövalmidust, üksteise toetamist ja üksteisest lugupidamist.

Kunstiained. Kunstipädevuse kujunemist saab toetada geomeetria rakendusi demonstreeriva materjaliga sellistest kunstivaldkondadest nagu arhitektuur, ruumikujundus, ornamentika, disain jne. Geomeetriamõisted võivad olla aluseks kunstiopetuses vaadeldavate objektide analüüsil. Kujundite oluliste tunnuste liigitamine ja sümbolite kasutamine on kunsti lahutamatu osa, nagu ka pildidel olevate esemete-nähtuste tunnuste võrdlemine ja liigitamine. Lõimingu tulemusel oskavad õpilased erinevaid geomeetrilisi kujundeid oma kodus ja looduses ning vajaduse korral leida tuttavate kujundite pindala ja ruumala. Muusikas väljendatakse intervalle, taktimõõtu ja noodivältust harilike murdudena.

Tehnoloogia. Käsitöö ja kodunduse ning töö- ja tehnoloogiaõpetuse tundides tehakse tööde kavandamisel ja valmistamisel praktilisi mõõtmisi ja arvutusi, loetakse ja tehakse jooniseid jne.

Kehaline kasvatus. Arvandmete tõlgendamise oskus väljendub sporditulemuste võrdlemises ja edetabelites esitatava info mõistmises. Tekstülesannete kaudu selgitatakse tervislike eluviiside, liikumise ja sportimise tähtsust inimese tervisele, samuti meditsiinisaaavutuste olulisust. Objektiivsete arvandmete alusel saab hinnata oma tervisekäitumist. Füüsiline tegevus ja liikumine aitavad kaasa ühikute ja mõõtmissüsteemidega seotud põhimõistete omandamisele. Kehalise kasvatus tundides õpitakse kaardi järgi orienteerumise oskust.

Läbivate teemade käsitlemine

Õppekava üldosas toodud läbivad teemad realiseeritakse gümnaasiumi matemaatikaõpetuses eelkõige õppe sihipärase korraldamise ning ülesannete elulise sisu kaudu.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Matemaatika õppimise käigus arendatakse õpilasel iseseisva õppimise oskust, vastutusvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta. Enda võimete reaalne hindamine on üks tähtsamaid edasise karjääri plaanimise lähtetingimusi.

Matemaatikatundides kujundatakse võimet abstraktselt ja loogiliselt mõelda selleks, et õpilane kaaluks erinevaid mõjutegureid karjääri valides. Õpilased arendavad oma õpi- ja suhtlusoskusi ning koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi, mida on vaja tulevases tööelus.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Keskkonna ressursse käsitlevaid andmeid analüüsides arendatakse säästvat suhtumist ümbritsevasse ning õpetatakse väärtustama elukeskkonda. Tähtsal kohal on protsentarvutus, muutumist ja seoseid kirjeldav matemaatika ning statistika elemendid.

Kultuuriline identiteet. Olulisel kohal on matemaatika ajaloo elementide tutvustamine ning ühiskonna ja matemaatikateaduse arengu seostamine. Protsentarvutuse ja statistika abil saab kirjeldada 4 ühiskonnas toimuvaid protsesse ühenduses mitmekultuurilisuse teemaga. Geomeetria on tähtis koht kultuuriruumis.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Ülesannetele erinevate lahenduste otsimine on seotud ettevõtlikkusega. Uurimistöde, rühmatööde ning projektidega arenevad algatus- ja koostööoskused.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Matemaatikakursuse lõimingute kaudu tehnoloogia ja loodusainetega saavad õpilased ettekujutuse tehnoloogiliste protsesside kirjeldamise ning modelleerimise meetoditest. Õpilased kasutavad IKT vahendeid probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks. Matemaatika õppimine võimaldab avastada ja märgata seaduspärasusi ning aitab seeläbi kaasa loova inimese kujunemisele. 6

Teabekeskkond. Statistika ja protsentarvutus aitavad mõista meediamanipulatsioone ning arendavad kriitilise teabeanalüüsi oskusi.

Tervis ja ohutus. Ohutus- ja tervishoiuandmeid sisaldavate ülesannete kaudu õpitakse objektiivsete andmete alusel hindama riskitegureid.

Väärtused ja kõlblus. Matemaatika õppimine arendab korralikkust, hoolsust, süstemaatilisust, järjekindlust, püsivust ning ausust. Matemaatikal on tähtis osa tolerantse suhtumise kujunemisel erinevate võimetega kaaslastesse.

Hindamine

Õpitulemuste hindamine toimub vastavalt Kose Gümnaasiumi hindamisjuhendis sätestatule. Kose Gümnaasiumi hindamisjuhend on saadaval Kose Gümnaasiumi kodulehel. Hindamisel võrreldakse õpilase saavutusi taotletavate õpitulemustega. Praktiliste tööde ja ülesannete puhul hinnatakse nii tulemust kui ka protsessi.

KITSAS MATEMAATIKA

Matemaatika õpetamisega gümnaasiumis taotletakse, et õpilane:

- saab aru matemaatika keeles esitatud teabest;
- kasutab ja tõlgendab erinevaid matemaatilise info esituse viise;
- rakendab matemaatikat erinevate valdkondade probleeme lahendades;
- väärtustab matemaatikat ning tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest;
- arendab oma intuitsiooni, arutleb loogiliselt ja loovalt;
- kasutab matemaatilises tegevuses erinevaid teabeallikaid;
- kasutab matemaatikat õppides IKT vahendeid.

Õppeaine kirjeldus

Kitsa matemaatika eesmärk on õpetada aru saama matemaatika keeles esitatud teabest, kasutada matemaatikat igapäevaelus esinevates olukordades, tagades sellega sotsiaalse

toimetuleku. Kitsa kava järgikirjeldavalt ja näitlikustavalt, matemaatiliste väidete põhjendamine toetub intuitsioonile ning analoogiale. Olulisel kohal on rakendusülesanded.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine õpetamise eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- taotletakse, et õpilaste õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta jooksul ühtlaselt ning jätab neile piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- rakendatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, seejuures on põhirõhk hoiakute kujundamisel;
- kasutatakse mitmekülgselt õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetoditel: iseseisev töö, vestlus, arutelu, diskussioon, paaritöö, projektõpe, rühmatöö;
- luuakse võimalused koostada referaat, õpimapp ja uurimistö, sooritada praktilisi mõõtmistöid jne;
- laiendatakse õpikeskkonda: arvutiklass, asutused, õueõpe jm.

Õppesisu ja -tegevuse kavandamisel lähtutakse mõtlemise hierarhilistest tasanditest:

- faktide, protseduuride ja mõistete teadmine (meenutamine, äratundmine, info leidmine, arvutamine, mõõtmine, klassifitseerimine/järjestamine);
- teadmiste rakendamine (meetodite valimine, matemaatilise info eri viisidel esitamine, modelleerimine, rutiinsete ülesannete lahendamine);
- arutlemine (põhjendamine, analüüs, süntees, üldistamine, tulemuste hindamine, harjumuspäratute ülesannete lahendamine).

Õpitulemused ja õppesisu

Gümnaasiumi lõpetaja:

- koostab ja rakendab sobivaid matemaatilisi mudeleid, lahendades erinevate eluvaldkondadega seonduvaid ülesandeid;
- mõistab ja eristab funktsionaalseid ning statistilisi protsesse;
- lihtsustab avaldiseid, lahendab võrrandeid ja võrratusi;
- kasutab trigonomeetriat geomeetriliste kujunditega seotud ülesandeid lahendades;
- esitab põhilisi tasandilisi jooni valemi abil, skitseerib valemi abil antud joone;

- kasutab juhusliku sündmuse tõenäosust ja juhusliku suuruse jaotuse arvkarakteristikuid, uurides erinevate eluvaldkondade nähtusi;
- tunneb õpitud funktsioonide omadusi ning rakendab neid;
- leiab geometriliste kujundite joonelemente, pindalasi ja ruumalasi;
- väljendub matemaatika keelt kasutades täpselt ja lühidalt, arutleb ülesandeid lahendades loovalt ja loogiliselt;
- kasutab matemaatikat õppides ning andmeid otsides ja töödeldes IKT vahendeid;
- hindab oma matemaatilisi teadmisi ja oskusi ning arvestab neid edasist tegevust kavandades;
- teab ainevaldkonnaga seotud ameteid ja erialasi, mõistab seoseid ainevaldkonnaga seotud teadmiste ja tööturu võimaluste vahel ja analüüsib enda ainealaseid teadmisi ja oskusi haridustee kavandamisel.

Kursus „Arvuhulgad. Avaldised. Võrrandid ja võrratused“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- eristab ratsionaal-, irratsionaal- ja reaalarve;
- sooritab tehteid astmete ja juurtega, teisendades viimased ratsionaalarvulise astendajaga astmeteks;
- teisendab lihtsamaid ratsionaal- ja juuravaldisi.
- eristab võrdust, samasust, võrrandit ja võrratust;
- selgitab võrrandite ja võrratuste lahendamisel kasutatavaid samasusteisendusi;
- lahendab ühe tundmatuga lineaar-, ruut- ja lihtsamaid murdvõrrandeid ning nendeks taanduvaid võrrandeid;
- lahendab lineaar- ja ruutvõrratuse ning ühe tundmatuga lineaarvõrratuste süsteeme;
- lahendab lihtsamaid, sh tegelikkusest tulenevaid tekstülesandeid võrrandite ja võrrandisüsteemide abil.

Õppesisu

- Kordamine.
- Naturaalarvude hulk N , täisarvude hulk Z ja ratsionaalarvude hulk Q . Irratsionaalarvude hulk I . Reaalarvude hulk R .
- Reaalarvude piirkonnad arvteljel. Arvu absoluutväärtus.
- Ratsionaalavaldiste lihtsustamine.
- Arvu n -es juur. Astme mõiste üldistamine: täisarvulise ja ratsionaalarvulise astendajaga aste. Arvu juure esitamine ratsionaalarvulise astendajaga astmena.
- Tehted astmetega ning tehete näiteid võrdsete juurijatega juurtega.
- Lineaar- ja ruutvõrrandid.

- Võrrandisüsteemid.
- Murdvõrrandid.
- Võrratuse mõiste ja omadused.
- Lineaar- ja ruutvõrratused.
- 12.Lineaarvõrratuste süsteemid.
- Lihtsamate, sh tegelikkusest tulenevate tekstülesannete lahendamine võrrandite abil.

Kursus „Trigonomeetria”.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- teisendab kraadimõõdus antud nurga radiaanmõõtu ja vastupidi;
- defineerib mis tahes nurga siinuse, koosinuse ja tangensi;
- loeb trigonomeetriliste funktsioonide graafikuid;
- teisendab lihtsamaid trigonomeetrilisi avaldisi;
- rakendab kolmnurga pindala valemeid, siinus- ja koosinusteoreemi;
- lahendab kolmnurki, arvutab kolmnurga, rööpküliku ja hulknurga pindala, arvutab ringjoone kaare kui ringjoone osa pikkuse ning ringi sektori kui ringi osa pindala;
- lahendab lihtsamaid rakendussisuga planimeetriaülesandeid.

Õppesisu

- Nurga mõiste üldistamine, radiaanmõõt.
- Mis tahes nurga trigonomeetrilised funktsioonid ($\sin \alpha$, $\cos \alpha$, $\tan \alpha$), nende väärtused nurkade 0° , 30° , 45° , 60° , 90° , 180° , 270° , 360° korral.
- Negatiivse nurga trigonomeetrilised funktsioonid.
- Funktsioonide $y = \sin \alpha$, $y = \cos \alpha$, $y = \tan \alpha$ graafikud.
- Trigonomeetria põhiseosed:

$$\tan \alpha = \sin \alpha / \cos \alpha$$

$$\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$$

$$\cos \alpha = \sin(90^\circ - \alpha)$$

$$\sin \alpha = \cos(90^\circ - \alpha)$$

$$\tan \alpha = 1 / \tan(90^\circ - \alpha)$$

$$\sin(-\alpha) = -\sin \alpha$$

$$\cos(-\alpha) = \cos \alpha$$

$$\tan(-\alpha) = -\tan \alpha$$

$$\sin(\alpha + k \cdot 360^\circ) = \sin \alpha$$

$$\cos(\alpha + k \cdot 360^\circ) = \cos \alpha$$

$$\tan(\alpha + k \cdot 360^\circ) = \tan \alpha$$

- Siinus- ja koosinusteoreem.
- Kolmnurga pindala valemid, nende kasutamine hulknurga pindala arvutamisel.
- Kolmnurga lahendamine.
- Ringjoone kaare kui ringjoone osa pikkuse ning ringi sektori kui ringi osa pindala arvutamine.
- Rakendussisuga ülesanded.

Kursus „Vektor tasandil. Joone võrrand”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab vektori mõistet ja vektori koordinaate;
- tunneb sirget, ringjoont ja parabooli ning nende võrrandeid, teab sirgete vastastikuseid asendeid tasandil;
- liidab ja lahutab vektoreid ning korrutab vektorit arvuga nii geomeetriselt kui ka koordinaatkujul;
- leiab vektorite skalaarkorrutise, rakendab vektorite ristseisu ja kollineaarsuse tunnuseid;
- koostab sirge võrrandi, kui sirge on määratud punkti ja tõusuga, tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga;
- määrab sirgete vastastikused asendid tasandil;
- koostab ringjoone võrrandi keskpunkti ja raadiuse järgi;
- joonestab sirgeid, ringjooni ja parabooli nende võrrandite järgi;
- leiab kahe joone lõikepunktid (üks joontest on sirge);
- kasutab vektoreid ja joone võrrandeid geomeetriaülesannetes.

Õppesisu

- Punkti asukoha määramine tasandil. Kahe punkti vaheline kaugus.
- Vektori mõiste ja tähistamine.
- Vektorite võrdsus.
- Nullvektor, ühikvektor, vastandvektor, seotud vektor, vabavektor.
- Jõu kujutamine vektorina.
- Vektori koordinaadid. Vektori pikkus.
- Vektori korrutamine arvuga.
- Vektorite liitmine ja lahutamine (geomeetriselt ja koordinaatkujul).
- Kahe vektori vaheline nurk.
- Kahe vektori skalaarkorrutis, selle rakendusi.
- Vektorite kollineaarsus ja ristseis.
- Sirge võrrand (tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga, punkti ja tõusuga määratud sirge).

- Kahe sirge vastastikused asendid tasandil. Nurk kahe sirge vahel.
- Parabooli võrrand.
- Ringjoone võrrand.
- Joonte lõikepunktide leidmine.
- Kahe tundmatuga lineaarvõrrandist ning lineaarvõrrandist ja ruutvõrrandist koosnev võrrandisüsteem.
- Rakendussisuga ülesanded.

Kursus „Tõenäosusteooria ja statistika“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- eristab juhuslikku, kindlat ja võimatut sündmust;
- selgitab sündmuse tõenäosuse mõistet;
- selgitab sõltumatute sündmuste korrutise ja välistavate sündmuste summa tähendust;
- selgitab faktoriaali, permutatsioonide ja binoomkordaja mõistet;
- arvutab sündmuse tõenäosust ja rakendab seda lihtsamaid elulisi ülesandeid lahendades;
- selgitab juhusliku suuruse jaotuse olemust ja arvkarakteristikute tähendust;
- arvutab juhusliku suuruse jaotuse arvkarakteristikuid ning teeb nendest järeldusi uuritava probleemi kohta;
- selgitab valimi ja üldkogumi mõistet ning andmete süstematiseerimise ja statistilise otsustuse usaldatavuse tähendust;
- leiab valimi järgi üldkogumi keskmise usalduspiirkonna;
- kogub andmestikku ja analüüsib seda arvutil statistiliste vahenditega.

Õppesisu

- Sündmus. Sündmuste liigid.
- Suhteline sagedus, statistiline tõenäosus.
- Klassikaline tõenäosus.
- Geomeetriline tõenäosus.
- Sündmuste korrutis.
- Sõltumatute korrutiste tõenäosus.
- Sündmuste summa.
- Välistavate sündmuste tõenäosus.
- Faktoriaal.
- Permutatsioonid.
- Kombinatsioonid.
- Binoomkordaja.
- Diskreetne juhuslik suurus, selle jaotusseadus, jaotuspolügon ja arvkarakteristikud (keskväärtus, mood, mediaan, standardhälve).
- Üldkogum ja valim.

- Andmete kogumine ja nende süstematiseerimine.
- Statistilise andmestiku analüüsimine ühe tunnuse järgi.
- Normaaljaotus (kirjeldavalt).
- Statistilise otsustuse usaldatavus keskväärtuse usaldusvahemiku näitel.

Kursus „Jadad. Funktsioonid I“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab arvjada, aritmeetilise ja geomeetrilise jada mõistet;
- rakendab jadade üldliikmete valemeid ning aritmeetilise ja geomeetrilise jada esimese n liikme summa valemeid ülesannete lahendamisel;
- selgitab funktsiooni mõistet ja üldtähist ning funktsiooni uurimisega seonduvaid mõisteid;
- kirjeldab graafiliselt esitatud funktsiooni omadusi, skitseerib graafikuid;
- selgitab pöördfunktsiooni mõistet;
- leiab valemiga esitatud funktsiooni määramispiirkonna, nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkonna algebraliseks kontrollib, kas funktsioon on paaris või paaritu.

Õppesisu

- Arvujada mõiste. Jada üldliige.
- Aritmeetiline jada, selle üldliige ja n esimese liikme summa.
- Geomeetiline jada, selle üldliige ja n esimese liikme summa.
- Lahendab lihtsamaid elulisi ülesandeid jadade abil.
- Võrdeline ja pöördivõrdeline seos, lineaarfunktsioon ja ruutfunktsioon.
- Funktsiooni mõiste, üldtähist, esitusviisid.
- Funktsiooni määramis- ja muutumispiirkond.
- Funktsiooni nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkond.
- Funktsiooni kasvamine ja kahanemine, funktsiooni ekstreemum (graafikult).
- Astmefunktsioonide graafikud ja omadused.
- Paaris- ja paaritud funktsioonid.
- Pöördfunktsioon.

Kursus „Funktsioonid II. Funktsiooni tuletis“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- saab aru liitprotsendilise kasvamise ja kahanemise olemusest ning lahendab selle abil lihtsamaid reaalsusega seotud ülesandeid;

- teab arvu logaritmi mõistet ja selle omadusi ning logaritmi ja potentsierib lihtsamaid avaldisi;
- lahendab lihtsamaid eksponent- ja logaritmvõrrandeid astme ning logaritmi definitsiooni vahetu rakendamise teel;
- tõlgendab reaalsuses ja teistes õppeainetes esinevaid protsentides väljendatavaid suurusi;
- lahendab graafiku abil trigonomeetrilisi põhivõrrandeid etteantud lõigul.
- teab funktsiooni piirväärtuse mõistet ning leiab kahe olulise funktsiooni piirväärtust;
- selgitab funktsiooni tuletise mõistet, funktsiooni graafiku puutuja mõistet ning funktsiooni tuletise geomeetrist tähendust;
- leiab funktsioonide tuletisi;
- koostab funktsiooni graafiku puutuja võrrandi antud puutepunktis;
- selgitab funktsiooni kasvamise ja kahanemise seost funktsiooni tuletisega, funktsiooni ekstreemumi mõistet ning ekstreemumi leidmist;
- leiab ainekavas määratud funktsioonide nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkonnad, kasvamis- ja kahanemisvahemikud, maksimum- ja miinimumpunktid ning skitseerib nende järgi funktsiooni graafiku;
- lahendab lihtsamaid ekstreemumülesandeid.

Õppesisu

- Reaalarvulise astendajaga aste.
- Liitprotsendiline kasvamine ja kahanemine.
- Eksponentfunktsioon ja selle graafik.
- Arv e . Eksponentfunktsioon $y = ex$.
- Eksponentvõrrandid ja –võrratused.
- Arvu logaritmi.
- Avaldiste logaritmine ja potentsierimine.
- Logaritmifunktsioon ja selle graafik.
- Logaritmvõrrandid
- Mõisted $\arcsin m$, $\arccos m$, $\arctan m$.
- Trigonomeetrilised põhivõrrandid. Lihtsamad trigonomeetrilised võrrandid.
- Trigonomeetriliste võrratuste lahendamine jooniselt.
- Funktsiooni muut.
- Funktsiooni graafiku puutuja.
- Funktsiooni tuletis.
- Funktsioonide summa ja vahe tuletis.
- Funktsioonide korrutise tuletis.
- Funktsioonide jagatise tuletis.
- Astmefunktsiooni tuletis.
- Eksponentfunktsiooni ja logaritmifunktsiooni tuletis.
- Trigonomeetriliste funktsioonide tuletised.
- Elementaarfunktsioonide tuletiste tabel. Tuletiste leidmine.
- Joone puutuja tõus.

- Joone puutuja võrrand.
- Funktsiooni kasvamine ja kahanemine.
- Funktsiooni ekstreemumid. Ekstreemumkoht ja –punkt.
- Ekstreemumi liik ja funktsiooni teine tuletis.
- Funktsiooni uurimine.
- Näiteid ekstreemumülesannetest.

Kursus “10. klassi õppematerjali kordamine”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- oskab tehteid astmete ja juurtega;
- oskab lihtsustada lihtsamaid ratsionaal- ja juuravaldisi;
- oskab lahendada lineaar- ja ruutvõrrandeid;
- oskab lahendada lineaar- ja ruutvõrratusi;
- oskab lahendada lineaarvõrratussüsteeme;
- oskab leida kolmnurga, rööpküliliku ja rombi pindala;
- oskab kasutada siinus- ja koosinusteoreemi kolmnurkade lahendamisel;
- tunneb tehteid vektoritega ja oskab leida skalaarkorrutist ja nurka vektorite vahel;
- oskab kirjutada sirge võrrandeid erinevatel tingimustel, määrata sirgete vastastikust asendit
- ning leida nurka sirgete vahel.

Õppesisu

- Tehted astmete ja juurtega.
- Lineaar- ja ruutvõrrandite lahendamine.
- Lineaar- ja ruutvõrratuste lahendamine.
- Lineaarvõrratussüsteemide lahendamine.
- Kolmnurga, rööpküliliku ja rombi pindalade arvutamine.
- Kolmnurkade lahendamine siinus- ja koosinusteoreemi abil.
- Tehted vektoritega.
- Sirge võrrandi kirjutamine erinevatel tingimustel, sirgete vastastikuse asendi määramine
- ning nendevahelise nurga leidmine.

Kursus „Planimeetria. Integraal“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- tunneb ainekavas nimetatud geomeetrilisi kujundeid ja selgitab kujundite põhiomadusi ning kujutab vastavaid kujundeid joonisel;
- selgitab kolmnurkade kongruentsuse ja sarnasuse tunnuseid, sarnaste hulknurkade omadusi ning kujundite ümbermõõdu ja pindala arvutamist;
- kasutab geomeetria ja trigonomeetria mõisteid ning põhiseoseid elulisi ülesandeid lahendades.
- tunneb algfunktsiooni mõistet ja leiab määramata integraale (polünoomidest);
- tunneb ära kõvertrapetsi ning rakendab Newtoni-Leibnizi valemit määratud integraali arvutamises;
- arvutab määratud integraali järgi tasandilise kujundi pindala.

Õppesisu

- Kolmnurk, selle sise- ja välisnurk, kolmnurga sisenurga poolitaja, selle omadus. Kolmnurga sise- ja ümberringjoon. Kolmnurga mediaan, mediaanide omadus. Kolmnurga kesklõik, selle omadus. Meetrilised seosed täisnurkses kolmnurgas. Kolmnurga pindala.
- Hulknurk, selle liigid. Kumera hulknurga sisenurkade summa. Hulknurkade sarnasus. Sarnaste hulknurkade ümbermõõtude suhe ja pindalade suhe. Hulknurga sise- ja ümberringjoon.
- Rööpkülik, selle eriliigid ja omadused.
- Trapets, selle liigid. Trapetsi kesklõik, selle omadused.
- Kesknurk ja piirdenurk.
- Thalese teoreem.
- Ringjoone lõikaja ning puutuja.
- Kõõl- ja puutujahulknurk.
- Rakenduslikud geomeetria ülesanded.
- Algfunktsioon ja määramata integraal.
- Määratud integraal. Newtoni-Leibnizi valem. Kõvertrapets, selle pindala.
- Lihtsamate funktsioonide integreerimine.
- Tasandilise kujundi pindala arvutamine määratud integraali alusel.

Kursus „Sirge ja tasand ruumis. Stereomeetria“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- kirjeldab punkti asukohta ruumis koordinaatide abil ning sirgete ja tasandite vastastikuseid asendeid ruumis;
- selgitab kahe sirge, sirge ja tasandi ning kahe tasandi vahelise nurga mõistet;
- selgitab ruumivektori mõistet, lineaartehteid vektoritega, vektorite kollineaarsuse ja komplanaarsuse tunnuseid ning vektorite skalaarkorrutist;
- arvutab kahe punkti vahelise kauguse, vektori pikkuse ning kahe vektori vahelise nurga;

- määrab kahe sirge, sirge ja tasandi, kahe tasandi vastastikuse asendi ning arvutab nurga nende vahel stereomeetria ülesannetes.
- tunneb ainekavas nimetatud tahk- ja pöördkehi ning nende omadusi;
- kujutab tasandil ruumilisi kujundeid ning nende lihtsamaid lõikeid tasandiga (näiteks telglõige, ühe tahuga paralleelne lõige);
- arvutab ainekavas nõutud kehade joonelemendid, pindala ja ruumala;
- rakendab trigonomeetria- ja planimeetriateadmisi lihtsamaid stereomeetriaülesandeid lahendades;
- kasutab ruumilisi kujundeid kui mudeleid, lahendades tegelikkusest tulenevaid ülesandeid.

Õppesisu

- Ristkoordinaadid ruumis.
- Punkti koordinaadid. Kahe punkti vaheline kaugus.
- Kahe sirge vastastikused asendid ruumis. Nurk kahe sirge vahel.
- Sirge ja tasandi vastastikused asendid ruumis. Sirge ja tasandi vaheline nurk. Sirge ja tasandi ristseisu tunnus.
- Kahe tasandi vastastikused asendid ruumis. Kahe tasandi vaheline nurk.
- Sirge võrrandid ruumis, tasandi võrrand.
- Võrranditega antud sirgete ja tasandite vastastikuse asendi uurimine, sirge ja tasandi lõikepunkt, võrranditega antud sirgete vahelise nurga leidmine.
- Vektori koordinaadid ruumis, vektori pikkus.
- Lineaartehted vektoritega.
- Vektorite kollineaarsus ja komplanaarsus.
- Kahe vektori skalaarkorrutis.
- Kahe vektori vaheline nurk.
- Prisma ja püramiid.
- Püstprisma ning korrapärase püramiidi täispindala ja ruumala.
- Silinder, koonus ja kera, nende täispindala ning ruumala.
- Näiteid ruumiliste kujundite lõikamise kohta tasandiga.
- Praktilise sisuga ülesanded hulktahukate (püstprisma ja püramiidi) ning pöördkehade kohta.

Kursus “11. klassi õppematerjali kordamine”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- oskab lahendada lihtsamaid tõenäosus- ja statistikaülesandeid;
- leida funktsiooni määramispiirkonda nullkohti, positiivsus- ja negatiivsuspiirkondi (nii arvutuste kui ka joonise abil);
- selgitada välja, kas tegemist on paaris- või paaritu funktsiooniga;
- lahendada lihtsamaid eksponent- ja logaritmvõrrandeid;

- lahendada aritmeetilise ja geomeetrilise jada ülesandeid;
- leida funktsioonide tuletisi;
- kasutada funktsiooni tuletist ekstreemumkohtade, kasvamis- ja kahanemiskiirkondade leidmisel ning teist tuletist ekstreemumkohtade liigi määramisel.

Õppesisu

- Tõenäosus- ja statistika.
- Funktsiooni määramiskiirkond, nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuskiirkonnad.
- Paaris- ja paaritud funktsioonid.
- Eksponent- ja logaritmvõrrandid.
- Aritmeetiline ja geomeetiline jada.
- Funktsiooni tuletis.
- Funktsiooni tuletise rakendused (ekstreemumkohtade, kasvamis- ja kahanemiskiirkondade leidmine).

Kursus “Gümnaasiumi matemaatika kursuste kordamine”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- lihtsustab ratsionaalavaldisi;
- lihtsustab irratsionaalavaldisi;
- lahendab trigonomeetria abil planimeetriaga seonduvaid ülesandeid;
- teisendab trigonomeetrilisi avaldisi;
- joonestab trigonomeetriliste funktsioonide graafikuid ning uurib neid;
- lahendab graafikute abil lihtsamaid trigonomeetrilisi võrrandeid ja võrratusi;
- lahendab vektorite abil planimeetriaga seonduvaid ülesandeid;
- oskab sirge ja ringjoone võrrandite abil lahendada planimeetriaga seonduvaid ülesandeid;
- lahendab aritmeetilise ja geomeetrilise jadaga seonduvaid ülesandeid;
- lahendab eksponentvõrrandeid ja -võrratusi; tunneb eksponentfunktsiooni omadusi;
- lahendab logaritmvõrrandeid ja -võrratusi; tunneb logaritmfunktsiooni omadusi;
- lahendab ülesandeid tuletise rakendustele;
- lahendab ruumigeomeetria ülesandeid.

Õppesisu

- Ratsionaalavaldiste lihtsustamine.
- Irratsionaalavaldiste lihtsustamine.
- Planimeetria ja trigonomeetria.
- Trigonomeetrilised taandamisvalemid.
- Trigonomeetriliste avaldiste teisendamine.

- Trigonomeetriliste funktsioonide graafikud ja nende uurimine.
- Vektor tasandil.
- Joone võrrand tasandil.
- Tõenäosusteooria ja statistika.
- Aritmeetiline ja geomeetriline jada.
- Eksponentfunktsioon, eksponentvõrrandid.
- Logaritmid.
- Tuletis ja tema rakendused.
- Ruumigeomeetria kordamine.

Kursus “Ülesannete lahendamise praktikum”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- oskab lahendada gümnaasiumi erinevate kursuste ülesandeid.

Õppesisu

- Erinevate kursuste ülesannete lahendamine.

LAI MATEMAATIKA

Laia matemaatika õpetamisega gümnaasiumis taotletakse, et õpilane:

- saab aru matemaatika keeles esitatud teabest ning esitab oma matemaatilisi mõttekäike nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- valib, tõlgendab ja seostab erinevaid matemaatilise info esituse viise;
- arutleb loogiliselt ja loovalt, arendab oma intuitsiooni;
- püstitab matemaatilisi hüpoteese ning põhjendab ja tõestab neid;
- modelleerib erinevate valdkondade probleeme matemaatilisel ning hindab kriitiliselt matemaatilisi mudeleid;
- väärtustab matemaatikat ning tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest;
- kasutab matemaatilises tegevuses erinevaid teabeallikaid ning hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet;
- kasutab matemaatikat õppides IKT vahendeid.

Õppeaine kirjeldus

Lai matemaatika annab ettekujutuse matemaatika tähendusest ühiskonna arengus ning selle rakendamisest igapäevaelus, tehnoloogias, majanduses, loodus- ja täppisteadustes ning muudes ühiskonnaelu valdkondades. Selle tagamiseks lahendatakse rakendusülesandeid, kasutades vastavat IKT tarkvara. Tähtsal kohal on põhjendamine.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine õpetamise eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- taotletakse, et õpilaste õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta jooksul ühtlaselt ning jätab neile piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- rakendatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, seejuures on põhiorhk hoiakute kujundamisel;
- kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetoditel: iseseisev töö, vestlus, arutelu, diskussioon, paaristöö, projektõpe, rühmatöö;
- luuakse võimalused koostada referaat, õpimapp ja uurimistöö, sooritada praktilisi mõõtmistöid jne;
- laiendatakse õpikeskkonda: arvutiklass, asutused, õueõpe jm.

Õppesisu ja -tegevuse kavandamisel lähtutakse mõtlemise hierarhilistest tasanditest:

- faktide, protseduuride ja mõistete teadmine (meenutamine, äratundmine, info leidmine, arvutamine, mõõtmine, klassifitseerimine/järjestamine);
- teadmiste rakendamine (meetodite valimine, matemaatilise info eri viisidel esitamine, modelleerimine, rutiinsete ülesannete lahendamine);
- arutlemine (põhjendamine, analüüs, süntees, üldistamine, tulemuste hindamine, harjumuspäratute ülesannete lahendamine).

Õpitulemused ja õppesisu

Gümnaasiumi lõpetaja:

- mõistab ja rakendab õpitud matemaatilisi meetodeid ning protseduure;
- arutleb loogiliselt ja loovalt, formaliseerib oma matemaatilisi mõttekäike;
- mõistab ja eristab funktsionaalseid ning statistilisi protsesse;

- koostab ja rakendab sobivaid matemaatilisi mudeleid, lahendades erinevate valdkondade ülesandeid;
- kasutab matemaatikat õppides erinevaid IKT vahendeid;
- teisendab irratsionaal- ja ratsionaalavaldisi, lahendab võrrandeid ja võrratusi ning võrrandi- ja võrratusesüsteeme;
- teisendab trigonomeetrilisi avaldisi ning kasutab trigonomeetriat ja vektoreid geomeetriaülesandeid lahendades;
- koostab joone võrrandeid ning joonestab õpitud jooni nende võrrandite järgi;
- kasutab juhusliku sündmuse tõenäosust ja juhusliku suuruse jaotuse arvarakteristikuid, uurides erinevate eluvaldkondade nähtusi;
- uurib funktsioone tuletise põhjal;
- tunneb tasandiliste ja ruumiliste kujundite omadusi, leiab geomeetriliste kujundite pindalasi ja ruumalasi (ka integraali abil).

Kursus „Võrrandid ja võrrandisüsteemid”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab võrduse, samasuse ja võrrandi, võrrandi lahendi, võrrandi- ja võrratusesüsteemi lahendi ning lahendihulga mõistet;
- selgitab võrrandite ning nende süsteemide lahendamisel rakendatavaid samasusteisendusi;
- lahendab ühe tundmatuga lineaar-, ruut-, murd- ja lihtsamaid juurvõrrandeid ning nendeks taanduvaid võrrandeid;
- lahendab lihtsamaid üht absoluutväärtust sisaldavaid võrrandeid;
- lahendab võrrandisüsteeme;
- lahendab tekstülesandeid võrrandite (võrrandisüsteemide) abil.

Õppesisu

- Kordamine.
- Võrdus, võrrand, samasus.
- Võrrandite samaväärsus, samaväärsusteisendused.
- Lineaar-, ruut-, murd- ja juurvõrrandid (kuni kaks juurt) ning nendeks taanduvad võrrandid.
- Üht absoluutväärtust sisaldav võrrand.
- Võrrandisüsteemid.
- Kahe- ja kolmerealine determinant.
- Tekstülesanded.

Kursus „Avaldised ja arvuhulgad”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab arvuhulkade omadusi;
- defineerib arvu absoluutväärtuse;
- märgib arvteljel reaalarvude piirkondi;
- teisendab naturaalarve kahendsüsteemi;
- esitab arvu juure ratsionaalarvulise astendajaga astmena ja vastupidi;
- sooritab tehteid astmete ning võrdsete juurijatega juurtega;
- teisendab lihtsamaid ratsionaal- ja irratsionaalavaldisi;
- lahendab rakendussisuga ülesandeid (sh protsentülesanded).

Õppesisu

- Naturaalarvude hulk N , täisarvude hulk Z , ratsionaalarvude hulk Q , irratsionaalarvude hulk I ja reaalarvude hulk R , nende omadused.
- Reaalarvude piirkonnad arvteljel. Arvu absoluutväärtus.
- Arvusüsteemid (kahendsüsteemi näitel).
- Ratsionaal- ja irratsionaalavaldised.
- Arvu n -es juur.
- Astme mõiste üldistamine: täisarvulise ja ratsionaalarvulise astendajaga aste.
- Tehted astmete ja juurtega.

Kursus „Võrratused. Trigonomeetria I”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab võrratuse omadusi ning võrratuse ja võrratusesüsteemi lahendihulga mõistet;
- selgitab võrratuste ning nende süsteemide lahendamisel rakendatavaid samasüsteisendusi;
- lahendab lineaar-, ruut- ja murdvõrratusi ning lihtsamaid võrratusesüsteeme;
- leiab taskuarvutil teravnurga trigonomeetriliste funktsioonide väärtused ning nende väärtuste järgi nurga suuruse;
- lahendab täisnurkse kolmnurga;
- kasutab täiendusnurga trigonomeetrilisi funktsioone;
- kasutab lihtsustamisülesannetes trigonomeetria põhiseoseid.

Õppesisu

- Võrratuse mõiste ja omadused.
- Lineaarvõrratused.

- Ruutvõrratused.
- Intervallmeetod.
- Lihtsamad murdvõrratused.
- Võrratusesüsteemid.
- Teravnurga siinus, koosinus ja tangens.
- Täiendusnurga trigonomeetrilised funktsioonid.
- Trigonomeetrilised põhiseosed täisnurkses kolmnurgas.

Kursus „Trigonomeetria II”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- teisendab kraadimõõdu radiaanmõõduks ja vastupidi;
- arvutab ringjoone kaare kui ringjoone osa pikkuse ning ringi sektori kui ringi osa pindala;
- teab nurkade 0° , 30° , 45° , 60° , 90° , 180° , 270° , 360° siinuse, koosinuse ja tangensi täpseid väärtusi; 4. defineerib mis tahes nurga siinuse, koosinuse ja tangensi;
- teab siinuse, koosinuse ja tangensi vahelisi seoseid;
- rakendab taandamisvalemeid, negatiivse ja täispöördest suurema nurga valemeid;
- leiab taskuarvutil trigonomeetriliste funktsioonide väärtused ning nende väärtuste järgi nurga suuruse;
- teab kahe nurga summa ja vahe valemeid;
- tuletab ning teab kahekordse nurga siinuse, koosinuse ja tangensi valemeid;
- teisendab lihtsamaid trigonomeetrilisi avaldisi;
- tõestab siinus- ja koosinusteoreemi;
- lahendab kolmnurga ning arvutab kolmnurga pindala;
- rakendab trigonomeetriat elulisi ülesandeid lahendades.

Õppesisu

- Nurga mõiste üldistamine.
- Nurga kraadi- ja radiaanmõõt.
- Mis tahes nurga trigonomeetrilised funktsioonid.
- Nurkade 0° , 30° , 45° , 60° , 90° , 180° , 270° , 360° siinuse, koosinuse ja tangensi täpsed väärtused.
- Seosed ühe ja sama nurga trigonomeetriliste funktsioonide vahel.
- Taandamisvalemid.
- Negatiivse ja täispöördest suurema nurga trigonomeetrilised funktsioonid.
- Kahe nurga summa ja vahe trigonomeetrilised funktsioonid.
- Kahekordse nurga trigonomeetrilised funktsioonid.
- Trigonomeetrilised avaldised.
- Ringjoone kaare pikkus, ringi sektori pindala.

- Kolmnurga pindala valemid.
- Siinus- ja koosinusteoreem.
- Kolmnurga lahendamine.
- Rakendusülesanded.

Kursus „Vektor tasandil. Joone võrrand”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab mõisteid vektor, ühik-, null- ja vastandvektor, vektori koordinaadid, kahe vektori vaheline nurk;
- liidab, lahutab ja korrutab vektoreid arvuga nii geomeetriselt kui ka koordinaatkujul;
- arvutab kahe vektori skalaarkorrutise ning rakendab vektoreid füüsikalise sisuga ülesannetes;
- kasutab vektorite ristseisu ja kollineaarsuse tunnuseid;
- lahendab kolmnurka vektorite abil;
- leiab lõigu keskpunkti koordinaadid;
- koostab sirge võrrandi (kui sirge on määratud punkti ja sihivektoriga, punkti ja tõusuga, tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga) ning teisendab selle üldvõrrandiks;
- määrab kahe sirge vastastikuse asendi tasandil, lõikuvate sirgete korral leiab sirgete lõikepunkti ja nurga sirgete vahel;
- koostab hüperbooli, parabooli ja ringjoone võrrandi; joonestab ainekavas esitatud jooni nende võrrandite järgi;
- leiab kahe joone lõikepunktid.

Õppesisu

- Kahe punkti vaheline kaugus.
- Vektori mõiste ja tähistamine.
- Nullvektor, ühikvektor, vastandvektor, seotud vektor, vabavektor.
- Vektorite võrdsus ja kollineaarsus.
- Vektori koordinaadid.
- Vektori pikkus.
- Vektorite liitmine ja lahutamine.
- Vektori korrutamine arvuga.
- Lõigu keskpunkti koordinaadid.
- Kahe vektori vaheline nurk.
- Kahe vektori skalaarkorrutis, selle rakendusi, vektorite ristseis.
- Kolmnurkade lahendamine vektorite abil.
- Sirge võrrand. Sirge üldvõrrand.
- Kahe sirge vastastikused asendid tasandil.
- Nurk kahe sirge vahel.
- Ringjoone võrrand.

- Parabool ja hüperbool.
- Joone võrrandi mõiste.
- Kahe joone lõikepunkt.

Kursus “10. klassi õppematerjali kordamine”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- sooritab tehteid astmete ning võrdsete juurijatega juurtega;
- teisendab ratsionaal- ja irratsionaalavaldisi;
- lahendab rakendussisuga ülesandeid (sh protsentülesanded);
- selgitab võrduse, samasuse ja võrrandi, võrrandi lahendi, võrrandi- ja võrratusesüsteemi lahendi ning lahendihulga mõistet;
- selgitab võrrandite ning nende süsteemide lahendamisel rakendatavaid samasusteisendusi;
- lahendab ühe tundmatuga lineaar-, ruut-, murd- ja lihtsamaid juurvõrrandeid ning nendeks taanduvaid võrrandeid;
- lahendab lihtsamaid üht absoluutväärtust sisaldavaid võrrandeid;
- lahendab võrrandisüsteeme;
- lahendab kolmnurka vektorite abil;
- tuletab ja koostab sirge võrrandi (kui sirge on määratud punkti ja sihivektoriga, punkti ja tõusuga, tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga ning teisendab selle üldvõrrandiks);
- määrab kahe sirge vastastikuse asendi tasandil, lõikuvate sirgete korral leiab sirgete lõikepunkti ja nurga sirgete vahel.

Õppesisu

- Reaalarvud ja avaldised.
- Ratsionaalavaldiste lihtsustamine.
- Irratsionaalavaldiste lihtsustamine.
- Lineaar-, ruut- ja murdvõrrandid ja –võrratused.
- Absoluutväärtust sisaldavad võrrandid ja võrratused.
- Kõrgema astme võrrandid.
- Parameetrit sisaldavad võrrandid.
- Tekstülesannete lahendamine võrrandi ja võrrandisüsteemi abil.
- Protsendi mõiste kasutamine tekstülesannete lahendamisel.
- Vektor tasandil.
- Joone võrrand. Sirge tasandil, ringjoon, parabool.
- Trigonomeetria seoste kasutamine geomeetriaülesannete lahendamisel.

Kursus „Tõenäosus ja statistika“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- eristab juhuslikku, kindlat ja võimatut sündmust ning selgitab sündmuse tõenäosuse mõistet, liike ja omadusi;
- selgitab permutatsioonide, kombinatsioonide ja variatsioonide tähendust ning leiab nende arvu;
- selgitab sõltuvate ja sõltumatute sündmuste korrutise ning välistavate ja mittevälistavate sündmuste summa tähendust;
- arvutab erinevate, ka reaalse eluga seotud sündmuste tõenäosusi;
- kasutab Bernoulli valemit tõenäosuse arvutamisel;
- arvutab juhusliku suuruse jaotuse arvkarakteristikuid ning teeb nende alusel järeldusi jaotuse või uuritava probleemi kohta;
- leiab valimi järgi üldkogumi keskmise usalduspiirkonna;
- kogub andmestiku ja analüüsib seda arvutil statistiliste vahenditega.

Õppesisu

- Permutatsioonid, kombinatsioonid ja variatsioonid.
- Sündmus, sündmuse liigid.
- Klassikaline tõenäosus.
- Suhteline sagedus, statistiline tõenäosus.
- Geomeetiline tõenäosus.
- Sõltuvad ja sõltumatud sündmused.
- Välistavad ja mittevälistavad sündmused.
- Tõenäosuste liitmine ja korrutamine.
- Bernoulli valem.
- Diskreetne ja pidev juhuslik suurus, binoomjaotus, jaotuspolügoon.
- Arvkarakteristikud: keskväärtus, mood, mediaan, dispersioon, standardhälve.
- Üldkogum ja valim.
- Andmete kogumine ja süstematiseerimine.
- Statistilise andmestiku analüüsimine ühe tunnuse järgi.
- Korrelatsiooniväli, lineaarne korrelatsioonikordaja.
- Normaaljaotus (näite varal).
- Statistilise otsustuse usaldatavus keskväärtuse usaldusvahemiku näitel.

Kursus „Arvjadad. Funktsioonid I“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab arvjada, aritmeetilise ja geomeetrilise jada ning hääbuvajada mõistet;

- tuletab aritmeetilise ja geomeetrilise jada esimese n liikme summa ja hääbuvajada summa valemid ning rakendab neid ning jadade üldliikmete valemid ülesannete lahendamisel;
- selgitab jada piirväärtuse olemust ning arvutab piirväärtuse, teab arvu π ja e tähendust;
- lahendab elulisi ülesandeid aritmeetilise, geomeetrilise ning hääbuvajada põhjal;
- selgitab funktsiooni mõistet ja üldtähist ning funktsiooni uurimisega seonduvaid mõisteid;
- kirjeldab graafiliselt esitatud funktsiooni omadusi, skitseerib graafikuid ning joonestab neid arvutiprogrammiga;
- selgitab pöördfunktsiooni mõistet, leiab lihtsama funktsiooni pöördfunktsiooni; esitab liitfunktsiooni lihtsamate funktsioonide kaudu;
- leiab valemiga esitatud funktsiooni määramispiirkonna, nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkonna algebraliseks kontrollib, kas funktsioon on paaris või paaritu;
- uurib arvutiga ning kirjeldab funktsiooni $y = f(x)$ graafiku seost funktsioonide $y = f(x) + a$, $y = f(a + x)$, $y = f(ax)$, $y = af(x)$ graafikutega.

Õppesisu

- Arvujada mõiste. Jada üldliige.
- Aritmeetiline jada, selle üldliige ja n esimese liikme summa.
- Geomeetiline jada, selle üldliige ja n esimese liikme summa.
- Hääbuv geomeetiline jada ja selle summa.
- Arvujada piirväärtus, selle arvutamine.
- Arv e piirväärtusena.
- Ringjoone pikkus ja ringi pindala piirväärtusena, arv π .
- Rakendusülesanded.
- Võrdeline ja pöördvõrdeline seos, lineaarfunktsioon ja ruutfunktsioon.
- Funktsiooni mõiste, üldtähist, esitusviisid.
- Funktsiooni määramis- ja muutumispiirkond.
- Paaris- ja paaritud funktsioonid.
- Funktsiooni nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkond.
- Funktsiooni kasvamine ja kahanemine, funktsiooni ekstreemum (graafikult).
- Funktsioonide $y = x$, $y = x^2$, $y = x^3$, $y = x-1$, $y = x-2$, $y = |x|$ graafikud ja omadused.
- Liitfunktsioon, pöördfunktsioon.
- Funktsiooni graafikute teisendused.

Kursus „Funktsioonid II“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab liitprotsendilise kasvamise ja kahanemise olemust, lahendab vastavaid ülesandeid;

- kirjeldab eksponentfunktsiooni, sh funktsiooni $y=e^x$ omadusi;
- selgitab arvu logaritmi mõistet ja selle omadusi, logaritmi ja potenseerib lihtsamaid avaldusi;
- kirjeldab logaritmifunktsiooni ja selle omadusi;
- joonestab eksponent- ja logaritmifunktsiooni graafikuid ning loeb graafikult funktsioonide omadusi;
- lahendab lihtsamaid eksponent- ja logaritmivõrrandeid ning –võrratusi;
- kasutab eksponent- ja logaritmifunktsioone reaalse elu nähtusi modelleerides ning uurides.

Õppesisu

- Liitprotsendiline kasvamine ja kahanemine.
- Eksponentfunktsioon, selle graafik ja omadused.
- Arvu logaritm.
- Korrutise, jagatise ja astme logaritm.
- Logaritmimine ja potenseerimine.
- Üleminek logaritmi ühelt aluselt teisele.
- Logaritmifunktsioon, selle graafik ja omadused.
- Eksponent- ja logaritmivõrrand, nende lahendamine.
- Rakendusülesanded eksponent- ja logaritmivõrrandite kohta.
- Eksponent- ja logaritmivõrratus.

Kursus „Trigonomeetriselised funktsioonid. Funktsiooni tuletis“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- joonestab siinus-, koosinus- ja tangensfunktsioonide graafikuid ning loeb graafikult funktsioonide omadusi;
- selgitab funktsiooni perioodilisuse mõistet;
- leiab lihtsamate trigonomeetriseliste võrrandite üldlahendid ja erilahendid etteantud piirkonnas, lahendab lihtsamaid trigonomeetriselisi võrratusi;
- selgitab funktsiooni piirväärtuse ja tuletise mõistet ning tuletise füüsikalist ja geomeetriselise tähendust;
- leiab funktsiooni esimese ja teise tuletise.

Õppesisu

- Siinus-, koosinus- ja tangensfunktsiooni graafik ning omadused.
- Funktsiooni perioodilisus.
- Mõisted $\arcsin m$, $\arccos m$ ja $\arctan m$.
- Lihtsamad trigonomeetriselised võrrandid.

- Funktsiooni piirväärtus ja pidevus.
- Argumendi muut ja funktsiooni muut.
- Funktsiooni tuletise mõiste.
- Funktsiooni tuletise geomeetiline tähendus.
- Funktsiooni graafiku puutuja tõus.
- Funktsiooni tuletise füüsikaline tähendus, hetkkiirus.
- Funktsiooni summa ja vahe tuletis.
- Kahe funktsiooni korrutise ja jagatise tuletis.
- Astmefunktsiooni tuletis.
- Liitfunktsiooni tuletis.
- Trigonomeetriliste funktsioonide tuletised.
- Eksponent- ja logaritmfunktsiooni tuletis.
- Funktsiooni teine tuletis.
- Tuletiste tabel.

Kursus „Funktsiooni tuletise rakendused“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- koostab funktsiooni puutuja võrrandi;
- leiab tuletise abil funktsiooni kasvamis- ja kahanemisvahemikud ning ekstreemumid;
- leiab tuletise abil funktsiooni kumerus- ja nõgususvahemikud ning käänupunktid;
- uurib funktsiooni täielikult ja skitseerib funktsiooni omaduste põhjal graafiku;
- leiab funktsiooni suurima ja vähima väärtuse etteantud lõigul;
- lahendab rakenduslikke ekstreemumülesandeid.

Õppesisu

- Puutuja tõus, Joone puutuja võrrand.
- Funktsiooni kasvamis- ja kahanemisvahemik.
- Funktsiooni ekstreemum, ekstreemumi tarvilik ja piisav tingimus.
- Funktsiooni suurim ja vähim väärtus lõigul.
- Funktsiooni graafiku kumerus- ja nõgususvahemik, käänupunkt.
- Funktsiooni uurimine tuletise abil ja graafiku skitseerimine.
- Funktsiooni tuletise kasutamise rakendusülesanded, ekstreemumülesanded.

Kursus „Integraal. Planimeetria“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab algfunktsiooni mõistet ning leiab lihtsamate funktsioonide määramata integraale põhiintegraalide tabeli ja integraali omaduste järgi;
- selgitab kõvertrapetsi mõistet ning rakendab Newtoni-Leibnizi valemit määratud integraali leides;
- arvutab määratud integraali abil kõvertrapetsi pindala, mitmest osast koosneva pinnatüki ja kahe kõveraga piiratud pinnatüki pindala ning lihtsama pöördkeha ruumala;
- selgitab geomeetriliste kujundite ja nende elementide omadusi, kujutab vastavaid kujundeid joonisel; uurib IKT vahendite abil geomeetriliste kujundite omadusi ning kujutab vastavaid kujundeid joonisel;
- selgitab kolmnurkade kongruentsuse ja sarnasuse tunnuseid, sarnaste hulknurkade omadusi ning kujundite übermõõdu ja pindala arvutamist;
- lahendab planimeetria arvutusülesandeid (samuti lihtsamaid tõestusülesandeid);
- kasutab geomeetrilisi kujundeid kui mudeleid ümbritseva ruumi objektide uurimisel.

Õppesisu

- Algfunktsiooni ja määramata integraali mõiste. Integraali omadused.
- Kõvertrapets, selle pindala piirväärtusena.
- Määratud integraal, Newtoni-Leibnizi valem.
- Integraali kasutamine tasandilise kujundi pindala, pöördkeha ruumala ning töö arvutamisel.
- Kolmnurk, selle sise- ja välisnurk, kolmnurga sisenurga poolitaja, selle omadus.
- Kolmnurga sise- ja ümberringjoon.
- Kolmnurga mediaan, mediaanide omadus.
- Kolmnurga kesklõik, selle omadus.
- Meetrilised seosed täisnurkses kolmnurgas.
- Hulknurk, selle liigid.
- Kumera hulknurga sisenurkade summa.
- Hulknurkade sarnasus. Sarnaste hulknurkade übermõõtude suhe ja pindalade suhe.
- Hulknurga sise- ja ümberringjoon.
- Rööpkülik, selle eriliigid ja omadused.
- Trapets, selle liigid. Trapetsi kesklõik, selle omadused.
- Kesknurk ja piirdenurk. Thalesi teoreem.
- Ringjoone lõikaja ning puutuja. Kõõl- ja puutujahulknurk.
- Kolmnurga pindala.
- Rakenduslikud geomeetriaülesanded.

Kursus „Sirge ja tasand ruumis“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- kirjeldab punkti asukohta ruumis koordinaatide abil;

- selgitab ruumivektori mõistet, lineaartehteid vektoritega, vektorite kollineaarsuse ja komplanaarsuse tunnuseid ning vektorite skalaarkorrutist;
- kirjeldab sirge ja tasandi vastastikuseid asendeid;
- arvutab kahe punkti vahelise kauguse, vektori pikkuse ning kahe vektori vahelise nurga;
- määrab kahe sirge, sirge ja tasandi, kahe tasandi vastastikuse asendi ning arvutab nurga nende vahel stereomeetria ülesannetes;
- kasutab vektoreid geomeetrilise ja füüsikalise sisuga ülesandeid lahendades.

Õppesisu

- Ruumigeomeetria alused: nurk kahe sirge, sirge ja tasandi ning kahe tasandi vahel, sirgete ja tasandite ristseis ning paralleelsus, kolme ristsirge teoreem, hulknurga projektsiooni pindala.
- Ristkoordinaadid ruumis. Punkti koordinaadid ruumis, punkti kohavektor.
- Vektori koordinaadid ruumis, vektori pikkus. Lineaartehted vektoritega. Vektorite kollineaarsus ja komplanaarsus, vektori avaldamine kolme mis tahes mittekomplanaarse vektori kaudu.
- Kahe vektori skalaarkorrutis. Kahe vektori vaheline nurk.
- Sirge võrrandid ruumis, tasandi võrrand.
- Võrranditega antud sirgete ja tasandite vastastikuse asendi uurimine, sirge ja tasandi lõikepunkt, võrranditega antud sirgete vahelise nurga leidmine.
- Rakendusülesanded.

Kursus „Stereomeetria“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- teab hulktahukate ja pöördkehade liike ning nende pindalade arvutamise valemeid;
- kujutab joonisel prisma, püramiidi, silindrit, koonust ja kera ning nende lihtsamaid lõikeid tasandiga;
- arvutab kehade pindala ja ruumala ning nende kehade ja tasandi lõike pindala;
- kasutab hulktahukaid ja pöördkehi kui mudeleid ümbritseva ruumi objekte uurides.

Õppesisu

- Prisma ja püramiid, nende pindala ja ruumala, korrapärased hulktahukad.
- Pöördkehad; silinder, koonus ja kera, nende pindala ja ruumala, kera segment, kiht, vöö ja sektor.
- Silindri, koonuse või kera ruumala valemi tuletamine.
- Ülesanded hulktahukate ja pöördkehade kohta.
- Hulktahukate ja pöördkehade lõiked tasandiga.

- Rakendusülesanded.

Kursus „Matemaatika rakendused, reaalse protsesside uurimine“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab matemaatilise modelleerimise ning selle protseduuride üldist olemust;
- tunneb lihtsamate mudelite koostamiseks vajalikke meetodeid ja funktsioone;
- kasutab mõningaid loodus- ja majandusteaduse olulisemaid mudeleid ning meetodeid;
- lahendab tekstülesandeid võrrandite abil;
- märkab reaalse maailma valdkondade mõningaid seaduspärasusi ja seoseid;
- koostab kergesti modelleeritavate reaalsuse nähtuste matemaatilisi mudeleid ning kasutab neid tegelikkuse uurimiseks;
- kasutab IKT vahendeid ülesandeid lahendades.

Õppesisu

- Matemaatilise mudeli tähendus, nähtuse modelleerimise etapid, mudeli headuse ja rakendatavuse hindamine.
- Tekstülesannete (sh protsentülesannete) lahendamine võrrandite kui ülesannete matemaatiliste mudelite koostamise ja lahendamise abil.
- Lineaar-, ruut- ja eksponentfunktsioone rakendav mudelid loodus- ning majandusteaduses, tehnoloogias ja mujal.
- Kursuse käsitlus tugineb arvutusvahendite kasutamisele.

Kursus „Kordamine matemaatika riigieksamiks“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- lihtsustab ratsionaalavaldisi;
- lihtsustab irratsionaalavaldisi;
- lahendab trigonomeetria abil planimeetriaga seonduvaid ülesandeid;
- teisendab trigonomeetrilisi avaldisi;
- joonestab trigonomeetriliste funktsioonide graafikuid ning uurib neid.;
- lahendab graafikute abil lihtsamaid trigonomeetrilisi võrrandeid ja -võrratusi;
- lahendab vektorite abil planimeetriaga seonduvaid ülesandeid;
- oskab sirge ja ringjoone võrrandite abil lahendada planimeetriaga seonduvaid ülesandeid;
- lahendab aritmeetilise ja geomeetrilise jadaga seonduvaid ülesandeid;
- lahendab eksponentvõrrandeid ja -võrratusi; tunneb eksponentfunktsiooni omadusi;
- lahendab logaritmvõrrandeid ja -võrratusi; tunneb logaritmfunktsiooni omadusi;

- lahendab ülesandeid tuletise rakendustele;
- lahendab ruumigeomeetria ülesandeid.

Õppesisu

- Ratsionaalavaldiste lihtsustamine.
- Irratsionaalavaldiste lihtsustamine.
- Planimeetria ja trigonomeetria.
- Trigonomeetrilised taandamisvalemid.
- Trigonomeetriliste avaldiste teisendamine.
- Trigonomeetriliste funktsioonide graafikud ja nende uurimine.
- Vektor tasandil.
- Joone võrrand tasandil.
- Tõenäosusteooria ja statistika.
- Aritmeetiline ja geomeetiline jada.
- Eksponentfunktsioon, eksponentvõrrandid.
- Logaritmid.
- Tuletis ja tema rakendused.
- Ruumigeomeetria kordamine.

Kursus “Ülesannete lahendamise praktikum I”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- oskab lahendada gümnaasiumi erinevate kursuste ülesandeid.

Õppesisu

- Erinevate kursuste ülesannete lahendamine.

Kursus “Ülesannete lahendamise praktikum II”

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- oskab lahendada gümnaasiumi erinevate kursuste ülesandeid.

Õppesisu

- Erinevate kursuste ülesannete lahendamine.

Ainevaldkonna „Loodusained“ üldiseloostus

Loodusainete õpetamise eesmärk gümnaasiumis on kujundada õpilastes loodusteaduslik pädevus, see tähendab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, mis hõlmab suutlikkust vaadelda, mõista ning selgitada loodus-, tehis- ja sotsiaalkeskkonnas (edaspidi keskkond) toimuvaid nähtusi; analüüsida keskkonda kui terviksüsteemi ja märgata selles esinevaid probleeme ning teha põhjendatud otsuseid; järgida probleeme lahendades loodusteaduslikku meetodit ning kasutada teadmisi bioloogilistest, füüsikalise-keemilistest ja tehnoloogilistest süsteemidest; väärtustada loodusteadusi kui kultuuri osa ning järgida jätkusuutlikku eluviisi.

Loodusainete õpetamise kaudu taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks õpilane:

- tõlgendab mikro-, makro- ja megatasandi nähtusi ning mõistab mudelite osa loodusnähtuste kirjeldamisel;
- kasutab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase info hankimiseks eesti- ja võõrkeelseid allikaid, mis on esitatud sõnade, numbrite või sümbolitena, ning hindab infot kriitiliselt;
- määrab ning analüüsib keskkonnaprobleeme, eristab neis loodusteaduslikku ja sotsiaalset komponenti; loodusteaduslikku meetodit kasutades kogub infot, sõnastab uurimisküsimusi või hüpoteese, kontrollib muutujaid vaatluse või katsega, analüüsib ja tõlgendab tulemusi ning teeb tõendus põhiseid järeldusi;
- kasutab bioloogias, keemias, füüsikas ja geograafias omandatud süsteemseid teadmisi loodusteaduste, tehnoloogia ning igapäevaprobleeme lahendades ja põhjendatud otsuseid tehes;
- mõistab loodusainete omavahelisi seoseid ja eripära ning uute piiriteaduste kohta selles süsteemis;
- mõistab teadust kui teaduslike teadmiste hankimise protsessi selle ajaloolises ja tänapäevases kontekstis, loovuse osa teadusavastustes ning teaduse piiratust;
- hindab ja prognoosib teaduse ning tehnoloogia saavutuste mõju keskkonnale, tuginedes loodusteaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele ja eetilise-moraalsetele seisukohtadele;
- väärtustab keskkonda kui tervikut ja järgib jätkusuutlikkuse põhimõtteid ning tervislike eluviise;
- tunneb huvi kohalike ja globaalsete keskkonnanähtuste ning loodusteaduste ja tehnoloogia arengu vastu, teeb karjäärilaseid otsuseid ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

Ainevaldkonna õppeained ja maht

Ainevaldkonna õppeained on bioloogia, geograafia, füüsika ja keemia. Õppeained jagunevad kohustuslikeks ning valikkursusteks.

Kohustuslikud kursused õppeaineti on järgmised:

- bioloogias 4 kursust: „Rakud“, „Organismid“, „Pärilikkus“, „Evolutsioon ja ökoloogia“;
- geograafias 3 kursust, sealhulgas loodusgeograafias 2 kursust: „Maa kui süsteem“, „Loodusvarade majandamine ja keskkonnaprobleemid“, ning inimgeograafias 1 kursus „Rahvastik ja majandus“, mis kuulub sotsiaalainete valdkonda;
- keemias 3 kursust: „Keemia alused“, „Anorgaanilised ained“, „Orgaanilised ained“;
- füüsikas 5 kursust: „Sissejuhatus füüsikasse. Kulgliikumise kinemaatika“, „Mehaanika“, „Elektromagnetism“, „Energia“, „Mikro- ja megamaailma füüsika“

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Valdkonna õppeainetega kujundatakse loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, seostades järgmisi valdkondi:

- empiiriliste teadmiste omandamine bioloogilistest ja füüsikalise-keemilistest mõistetest, seaduspärasustest ning teooriatest, mis määravad konkreetse õppeaine sisu ja vastavad teaduse saavutustele;
- loodusteadusliku uurimismeetodi kasutamine, mis moodustab loodusvaldkonna õppeainete ühisosa;
- loodusteaduslike, majanduslike, poliitiliste, sotsiaalsete, eetilise-moraalsete aspektide arvestamine probleeme lahendades ja otsuseid tehes;
- loovuse, kriitilise mõtlemise, suhtlus- ja koostööoskuste arendamine, riskide teadvustamine, hoiakute ning karjääriteadlikkuse kujundamine.

Ainevaldkonnasisene lõiming ja teadusliku meetodi rakendamine toetavad loodusteadusliku teadmiste süsteem kujunemist. Loodusained aitavad mõista tehnoloogia rakendusi. Ülevaade loodusteaduste põhilistest seaduspärasustest, teooriatest, praktilistest väljunditest, tulevikusuundumustest ning nendega seotud rakendustest ja elukutsetest toetab õpilasi igapäevaelus ja elukutsevalikus.

Bioloogia õppimise eesmärk on saada tervikülevaade elu mitmekesisuse, organismide ehituse ja talitluse, pärilikkuse, evolutsiooni ja ökoloogia ning keskkonnakaitse ja rakendusbioloogia printsiipidest. Tuginedes bioloogia haruteaduste põhilistele teooriatele, üldistele seaduspärasustele ja nende rakendusaspektidele avardub õpilaste loodusteaduslik maailmapilt, paraneb igapäevaeluga seonduvate bioloogiaprobleemide lahendamise oskus ning toimetulek loodus- ja sotsiaalkeskkonnas.

Geograafia kuulub integreeriva õppeainena nii loodus- kui ka sotsiaalteaduste hulka. Geograafiat õppides kujuneb õpilastel arusaam Maast kui süsteemist, looduses ja ühiskonnas esinevatest protsessidest, nende ruumilisest levikust ning vastastikutest seostest. Rõhk on säästlikku ja jätkusuutlikku eluviisi, looduse ja kultuuri mitmekesisust, kodanikuaktiivsust väärtustavate hoiakute kujundamisel ning nüüdisaegse tehnoloogia kasutamisel. Inimgeograafiat õppides omandavad õpilased arusaamise looduses ning ühiskonnas esinevatest nähtustest ja protsessidest, nende ruumilisest levikust ning vastastikutest seostest. Seejuures arenevad õpilaste probleemide lahendamise ja uurimisoskused.

Keemia õpetusega taotletakse õpilaste keemiateadmiste ja loodusteadusliku maailmapildi avardamist. Õpilased saavad ülevaate keemiliste protsesside põhilistest seaduspärasustest,

seostest erinevate nähtuste ja seaduspärasuste vahel, keemia tulevikusuundumustest ning nendega seotud rakendustest ja elukutsetest.

Füüsikas õpitakse tundma seaduspärasusi, millel põhineb nüüdisaegne tehnoloogia, õpitakse nähtusi seletama loodusteaduslikult, kasutades ka matemaatilisi meetodeid. Füüsikat õppides laieneb õpilase loodusteaduslik maailmapilt, õpilane mõistab füüsikateadmiste rolli nüüdisaegses ühiskonnas.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Ainevaldkond võimaldab kujundada kõiki üldpädevusi igapäevases õppes nii teooria kui ka praktiliste tegevuste kaudu. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – sidumisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Loodusaineid õpetades kujundatakse õpilaste suhtumist teadusesse, arendatakse huvi loodusteaduste vastu, süvendatakse säästlikku hoiakut keskkonna, sh kõige elava suhtes ja väärtustatakse jätkusuutlikku, vastutustundlikku ning tervislikku eluviisi.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Dilemmasid lahendades ning kaalutletud otsuseid tehes arvestatakse loodusteaduslikke seisukohti ja inimühiskonnaga seotud aspekte – õiguslikke, majanduslikke ning eetilisi-moraalseid seisukohti. Sotsiaalse pädevuse saavutamist toetavad aktiivõppemeetodid.

Enesemääratluspädevus. Toetatakse õpilase eneseanalüüsivõime kujunemist ja oskust hinnata oma nõrku ning tugevaid külgi. Käsitledes inimorganismi eripära ja kohta keskkonnas, õpitakse lahendama oma vaimse ning füüsilise tervisega ja igapäevaeluga seonduvaid probleeme.

Õpipädevus. Probleemülesandeid lahendades ja uurimuslikku õpet rakendades omandavad õpilased oskused leida loodusteaduste kohta infot, sõnastada probleeme ja uurimisküsimusi, plaanida ja teha katset või vaatlust, analüüsida, tõlgendada ning esitada tulemusi. Õpipädevuse arengut toetab IKT-põhiste õpikeskkondade ja uute tehnovahendite kasutamine.

Suhtluspädevus. Kirjaliku ja suulise suhtluse, dilemmade ning sotsiaalteaduslike probleemide lahendamise ja loodusteaduste kohta info otsimise ning interpreteerimise kaudu arendatakse loodusteadusliku keele korrektset kasutamist ja oskust arusaadavalt edastada loodusteaduslikku teavet.

Matemaatika-, loodusteaduste- ning tehnoloogiaalane pädevus. Loodusainete õppimisel kujundatakse oskust ära tunda loodusteaduslikke küsimusi, mõista loodusteaduslikke nähtusi, teaduse ja tehnoloogia arengu tähtsust ning mõju ühiskonnale ja teha tõendus põhiseid otsuseid. Kõigis loodusainetes rakendatakse mõõtmistulemuste analüüsimisel ja tulemuste üldistamisel matemaatilisi oskusi ning omandatakse oskused kasutada õppes ja igapäevaelus uusi tehnoloogilisi lahendusi.

Ettevõtlikkuspädevus. Loodusainete õppimisega kujundatakse õpilastes loovust ja oskust seada eesmärgid ning teha eesmärkide saavutamiseks koostööd. Õpitakse valima ideede elluviimiseks sobivaid ja uuenduslikke meetodeid, võtma vastutust ning viima tegevusi lõpule. Ettevõtlikkusele paneb tugeva aluse probleemipõhine õpe ja loodusteaduslike teadmiste ning oskuste olulisuse teadvustamine. Õpilaste initsiatiivi toetamine õppes aitab neil kujuneda mõtlemis- ja algatusvõimelisteks isikuteks, kes käsitlevad loovalt ning paindlikult elus eettulevaid probleeme.

Õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Loodusaineid õppides ja loodusteadustekstidega töötades arendatakse õpilaste teksti mõistmise ja analüüsimise oskust. Erinevaid tekste (nt referaate, esitlusi jm) luues kujundatakse oskust end selgelt ja asjakohaselt väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult. Õpilased kasutavad kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgivad õigekeelsusnõudeid. Õpilastes arendatakse oskust hankida teavet eri allikaist ja seda kriitiliselt hinnata. Juhitakse tähelepanu tööde korrektsuse vormistamisele, viitamisele ning intellektuaalomandi kaitsele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga loodusteaduslikke mõisteid ning võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimise ja mõistmisega.

Matemaatika. Matemaatikapädevuste kujunemist toetavad loodusained uurimusliku ja probleemõppe kaudu, arendades loovat ja kriitilist mõtlemist. Uurimuslikus õppes on tähtis koht andmete analüüsil ja tõlgendamisel ning tulemuste esitamisel tabelite, graafikute ja diagrammidena. Loodusnähtuste seoseid uurides rakendatakse matemaatilisi mudeleid.

Sotsiaalsained. Loodusainete õppimine aitab mõista inimese ja ühiskonna toimimist, kujundab oskust näha ühiskonna arengu seoseid keskkonnaga, oskust teha teadlikke valikuid, toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.

Kunstiained. Kunstipädevuse kujunemist toetavad uurimistulemuste vormistamine, esitluste tegemine, näitustel käimine, looduse ilu väärtustamine õppekäikudel jms.

Kehaline kasvatus. Loodusainete õppimine toetab kehalise aktiivsuse ja tervisliku eluviisi väärtustamist.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Läbivad teemad on üldpädevuste saavutamise teenistuses ning võimaldavad kursuste ning muude õppetegevuste lõimimiseks leida sobilikke teemasid, meetodeid ning õppekorralduse ülesehituse viise. Läbivate teemade rakendamine aitab kaasa loodusteadusliku pädevuse järjepidevale kujundamisele.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Erinevate õppetegevuste kaudu suunatakse õpilased mõistma ja väärtustama elukestvat õpet kui elustiili ning mõtestama karjääri planeerimist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastused, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Õppetegevus võimaldab õpilasel

süvendada teadmisi hariduse ja töömaailma vahelistest seostest. Arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutusvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaani. Erinevad õppetegevused, sh õpilaste iseseisvad tööd võimaldavad õpilasel seostada huvisid ja võimeid ainealaste teadmiste ja oskustega ning mõista, et hovid ja harrastused hoiavad elu ja karjääri tasakaalus. Üldine positiivne suhtumine loodusteadustesse ja nende õppimisse, huvi loodusainete edasise õppimise vastu saavutatakse õpilase huvide ja individuaalsuse arvestamisega, probleem- ning uurimusliku õppe rakendamisega. Õppetegevus võimaldab õpilasel avardada arusaama loodusteadusvaldkonna erialadest ning nüüdisaegsest teadlaste tööst.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Gümnaasiumis kujundavad õpilased keskkonnaküsimustes kaalutletud otsuste langetamise ning hinnangute andmise oskust, arvestades nüüdisaja teaduse ja tehnoloogia arengu võimalusi ja piiranguid ning normatiivdokumente. See toetab valmisoleku kujunemist tegelda keskkonnakaitseküsimustega kriitiliselt mõtleva kodanikuna nii isiklikul, ühiskondlikul kui ka ülemaailmsel tasandil ning rakendada loodussäästlikke ja jätkusuutlikke tegutsemis- ning majandamisviise.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Loodusained väärtustavad demokraatlikku ja vabatahtlikkusele põhinevat ühistegevust, kujundavad koostööoskusi ning toetavad algatusvõimet. Kodanikuõiguste ja -kohustuste tunnetamine seostub kõigi inim- ja keskkonnaarengu küsimustega nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil.

Kultuuriline identiteet. Väärtustatakse Eesti elukeskkonda, pärandkultuuri, Eestiga seotud loodusteadlasi ja nende panust teadusloos. Kujundatakse sallivust erinevate rahvaste ja kultuuride suhtes.

Teabekeskkond. Loodusaineid õppides kogutakse teavet eri infoallikatest ning hinnatakse seda kriitiliselt.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Tutvustatakse uusi teadussaavutusi ja uut tehnoloogiat, et väärtustada loodusteaduste rolli inimeste elukvaliteedi parandamisel ja keskkonnanohiul. Rakendatakse uuenduslikke õppemeetodeid ja -vahendeid, mis toetavad õpilaste algatusvõimet, loovust ja kriitilise mõtlemise võimet, mis võimaldavad hinnata uute teadussaavutustega kaasnevat eeliseid ja riske.

Tervis ja ohutus. Eksperimentaaltöödega kujundatakse õpilastes turvalisi tööviise, et vältida riske ja soodustada adekvaatset käitumist õnnetuse korral. Loodusaineid õppides kujuneb õpilastel arusaam tervislikest eluviisidest nii informatiivsel kui ka väärtushinnangulisel tasandil.

Väärtused ja kõlblus. Loodusteaduslike teadmiste ja oskuste alusel kujunevad elu ning elukeskkonna säilitamiseks vajalikud väärtushinnangud.

Õppetegevuse kavandamine ning korraldamine

Õpet kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut nii valdkonna sees kui ka teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas ning jätab piisavalt aega nii huvitegevuseks kui ka puhkuseks;
- võimaldatakse üksi- ja ühisõpet, mis toetavad õpilaste kujunemist aktiivseteks, koostöövõimelisteks ning iseseisvateks õppijateks;
- kasutatakse diferentseeritud õpiülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- laiendatakse õpikeskkonda: arvutiklass, kooliümbrus, looduskeskkond, muuseumid, näitused, ettevõtted jne;
- kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: õppekäigud, rollimängud, arutelud, väitlused, projektõpe, õpimapi ja uurimistöö koostamine, praktilised ja uurimistööd jne.
- Õppesisu käsitlemises teeb valiku aineõpetaja arvestusega, et kirjeldatud õpitulemused, üld- ja valdkonnapädevused oleksid saavutatud.

Hindamise alused

Hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste, kirjalike ja/või praktiliste ülesannete alusel, arvestades õpilase teadmiste ning oskuste vastavust ainekavas taotletud õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu ning vormistust. Parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Loodusainetes jagunevad mõõdetavad õpitulemused kaheks:

- mõtlemistasandite arendamine loodusainete kontekstis;
- uurimuslikud ja otsuste langetamise oskused.

Nende suhe hinde moodustumisel on eeldatavalt 70% ja 30%. Madalamat ja kõrgemat järku mõtlemistasandite arengu vahetõrge õpitulemusi hinnates on ligikaudu 40% ja 60%.

Uurimisoskusi arendatakse ning hinnatakse nii terviklike uurimistöde kui ka nende üksikosade järgi.

Probleemide lahendamisel on viis hinnatavat etappi:

- probleemi määramine;
- probleemi sisu avamine;
- lahendusstrateegia leidmine;
- strateegia rakendamine;
- tulemuste hindamine.

Mitme samaväärse lahendiga probleemide (nt dilemmade) puhul lisandub neile otsuse tegemine, kusjuures lahendust hinnates arvestatakse, mil määral on suudetud otsuse langetamisel arvestada eri osaliste argumente.

Dilemmaprobleemide lahendust hinnates arvestatakse, mil määral on suudetud otsust langetades arvestada eri osaliste argumente.

Geograafia kooliastmehinne pannakse välja loodusgeograafia kahe ja inimgeograafia ühe kohustusliku kursuse hinnete põhjal.

Füüsiline õppekeskkond

Kool korraldab:

- praktiliste tööde ja õppekäikude korraldamiseks õppe vajaduse korral rühmades;
- praktilised tööd klassis, kus on soe ja külm vesi, valamud, elektripistikud ning spetsiaalse kattega töölaud, nelja õpilase kohta vähemalt üks mobiilne andmete kogumise komplekt põhiseadme ja erinevate sensoritega ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogilised demonstratsioonivahendid õpetajale;
- keemia õpetamise klassis, kus on demonstratsioonkatsete tegemiseks tõmbekapp;
- geograafia õpetamise klassis, kus on vajalik maailmaatlaste ja Eesti atlaste komplekt (iga õpilase kohta atlas);
- bioloogia õpetamise klassis, kus on mikroskoobikaameraga ühendatav mikroskoop ja binokulaar;
- füüsika õpetamise klassis, kus on vähemalt üks arvuti nelja õpilase peale grupitöödeks ja analüüsiks ning ruumi pimendamise võimalus optika katseteks.

Kool võimaldab:

- ainekavas nimetatud praktiliste tööde tegemiseks vajalikud katsevahendid ja -materjalid ning demonstratsioonivahendid;
- sobivad hoiutingimused praktiliste tööde ja demonstratsioonide tegemiseks vajalike materjalide (sh reaktiivide) kogumiseks ning säilitamiseks;
- kasutada õppes infotehnoloogiavahendeid, mille abil saab teha ainekavas loetletud töid;
- õuesõpet, õppekäikude korraldamist ning osalemist loodus- ja keskkonnaharidusprojektides või loodusaridusega seotud üritusel.
- kooli õppekava kohaselt vähemalt korra õppeaastas igas loodusaines õpet väljaspool kooli territooriumi (looduskeskkonnas, muuseumis, laboris vm).

1. Bioloogia

Gümnaasiumi bioloogiaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- arendab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, loovust ning süsteemset mõtlemist;
- tunneb huvi bioloogia ja teiste loodusteaduste vastu, saab aru nende tähtsusest igapäevaelus ning on motiveeritud elukestvaks õppeks;
- saab süsteemse ülevaate elusloodusest ja selle tähtsamatest protsessidest ning kasutab korrektset bioloogiasõnavara;
- suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse, väärtustab bioloogilist mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi;
- kasutab bioloogiainfo leidmiseks erinevaid, sh elektroonilisi teabeallikaid, ning hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet;
- rakendab bioloogia probleemülesandeid lahendades loodusteaduslikku meetodit;
- langetab igapäevaeluga seotud kompetentseid otsuseid, tuginedes teaduslikele, majanduslikele ja eetilise-moraalsetele seisukohtadele, arvestades õigusakte ning prognoosides otsuste tagajärgi;
- on omandanud ülevaate bioloogiaga seotud erialadest, elukutsetest ja edasiõppimisvõimalustest ning rakendab bioloogias saadud teadmisi ja oskusi karjääri planeerides.

Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumi bioloogia tugineb põhikooli bioloogia õppimisel omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele ning seostub gümnaasiumi keemias, geograafias, füüsikas, matemaatikas ja teistes õppeainetes õpitavaga – selle kaudu omandatakse positiivne hoiak kõige elava ja ümbritseva suhtes ning väärtustatakse vastutustundlikku ja säästvat eluviisi. Bioloogias omandatud teadmised, oskused ja hoiakud lõimitult teistes õppeainetes omandatuga on alus sisemiselt motiveeritud elukestvaks õppeks.

Bioloogia õppimisel saadakse probleemülesannete lahendamise kaudu tervikülevaade elu mitmekesisuse, organismide ehituse ja talitluse, pärilikkuse, evolutsiooni, ökoloogia ning keskkonnakaitse ja rakendusbioloogia alustest. Seejuures saavad õpilased ülevaate bioloogiateaduste peamistest seaduspärasustest, teooriatest ja tulevikusuundumustest ning nendega seotud rakendustest ja elukutsetest, mis aitab neil valida elukutset.

Bioloogiateadmised ja -oskused omandatakse suurel määral loodusteaduslikule meetodile tuginevate uurimisülesannete kaudu, mille vältel õpilased saavad probleemide esitamise, hüpoteeside sõnastamise ja katsete või vaatluste plaanimise ning nende tegemise, tulemuste analüüsi ja tõlgendamise oskused. Olulisel kohal on uurimistulemuste suuline ja kirjalik esitamine, kaasates otstarbekaid verbaalseid ning visuaalseid esitusvorme. Ühtlasi omandatakse igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamise ja pädevate otsuste langetamise oskused, mis suurendavad õpilaste toimetulekut loodus- ja sotsiaalkeskkonnas.

Õppimine on probleemülesannetepõhine ja õpilaskeskne ning lähtub õpilase kui isiksuse individuaalsetest iseärasustest ning tema võimete mitmekülgsest arendamisest. Aktiivõppe põhimõtteid järgiva õppe rõhuasetused on loodusteaduslikule meetodile tuginev uurimuslik käsitus ning loodus-, tehnoloogia- ja sotsiaalkeskkonda siduvate probleemülesannete lahendamine, millega kaasneb õpilaste kõrgemate mõtlemistasandite areng.

Kõigis õppeetappides kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid ja IKT võimalusi. Ühtlasi saavutatakse erinevate, sh elektroonsete teabeallikate rakendamise ning neis leiduva teabe tõepärasuse hindamise oskus. Tähelepanu pööratakse õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujunemisele, kasutades mitmekesiseid aktiivõppevorme: probleem- ja uurimuslikku õpet, projektõpet, rollimänge, diskussioone, ajurünnakuid, mõistekaartide koostamist, õuesõpet, õppekäike jne.

Kõige sellega kujundatakse õpilaste bioloogiateadmisi ja -oskusi, mis võimaldavad neil erinevaid loodusnähtusi ning protsesse mõista, selgitada ja prognoosida. Seejuures süvendatakse bioloogia kui loodusteaduse ja kultuurinähtuse suhtes positiivset hoiakut, mis igapäevaprobleemide lahendamisel võtab arvesse teaduslikke, majanduslikke, sotsiaalseid ja eetilisi-moraalseid aspekte ning õigusaktides sätestatud.

Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi bioloogiaga taotletakse, et õpilane:

- väärtustab bioloogiaalaseid teadmisi, oskusi ning hoiakuid loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase kirjaoskuse tähtsate komponentidena ning on sisemiselt motiveeritud elukestvaks õppeks;
- teadvustab looduse, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuseid seoseid ning saab aru nende mõjust elukeskkonnale ja ühiskonnale;
- on omandanud süsteemse ülevaate eluslooduse peamistest objektidest ja protsessidest ning organismide omavahelistest suhetest ja seostest eluta keskkonnaga;
- suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse, väärtustab bioloogilist mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi;
- rakendab loodusteaduslikku meetodit bioloogiaprobleeme lahendades: plaanib, teeb ning analüüsib vaatlusi ja katseid ning esitab saadud tulemusi korrektselt verbaalses ja visuaalses vormis;
- oskab langetada loodus- ja sotsiaalkeskkonnaga seotud kompetentseid otsuseid ning prognoosida otsuste tagajärgi;
- kasutab erinevaid bioloogiaalase, sh elektroonilise info allikaid, analüüsib ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet ning rakendab seda tulemuslikult eluslooduse objekte ja protsesse selgitades ning probleeme lahendades;
- kasutab bioloogiat õppides ja uuringuid tehes otstarbekalt tehnovahendeid, sh IKT võimalusi.

I kursus „Rakud“

Kursuse lõpus õpilane:

- võrdleb elus- ja eluta looduse tunnuseid ning eristab elusloodusele ainuomaseid tunnuseid;
- seostab eluslooduse organiseerituse tasemeid elu tunnustega ning kirjeldab neid uurivaid bioloogiateadusi ja elukutseid;

- põhjendab teadusliku meetodi vajalikkust loodusteadustes ja igapäevaeluprobleeme lahendades;
- kavandab ja teeb eksperimente lähtuvalt loodusteaduslikust meetodist;
- analüüsib loodusteadusliku meetodi rakendamisega seotud tekste ning annab neile põhjendatud hinnanguid;
- väärtustab loodusteaduslikku meetodit usaldusväärseid järeldusi tehes.

Õppesisu

Elu tunnused, elus- ja eluta looduse võrdlus. Eluslooduse organiseerituse tasemed ning nendega seotud bioloogia haruteadused ja vastavad elukutsed. Eluslooduse molekulaarset, rakulist, organismilist, populatsioonilist ja ökosüsteemilist organiseerituse taset iseloomustavad elu tunnused. Loodusteadusliku uuringu kavandamine ja tegemine ning tulemuste analüüsimine ja esitamine. Loodusteadusliku meetodi rakendamine, lahendades bioloogiaalaseid ja igapäevaeluga seotud probleemülesandeid.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: väikesemahulise uurimistöö tegemine, et saada ülevaadet loodusteaduslikust meetodist.

Organismide koostis

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- võrdleb elus- ja eluta looduse keemilist koostist;
- seostab vee omadusi organismide talitlusega;
- selgitab peamiste katioonide ja anioonide tähtsust organismide ehituses ning talitluses;
- seostab süsivesikute, lipiidide ja valkude ehitust nende ülesannetega;
- võrdleb DNA ja RNA ehitust ning ülesandeid;
- väärtustab vee, mineraalainete ja biomolekulide osa tervislikus toitumises.

Õppesisu

Elus- ja eluta looduse keemilise koostise võrdlus. Vee omaduste seos organismide elutalitlusega. Peamiste katioonide ja anioonide esinemine ning tähtsus rakkudes ja organismides. Biomolekulide üldine ehitus ja ülesanded. Organismides esinevate peamiste biomolekulide – süsivesikute, lipiidide, valkude ja nukleiinhapete – ehituse ning talitluse seosed. DNA ja RNA ehituse ning ülesannete võrdlus. Vee, mineraalainete ja biomolekulide osa tervislikus toitumises.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- eri organismide keemilise koostise võrdlemine, kasutades infoallikana internetimaterjale;
- uurimistöö temperatuuri mõjust ensüümreaktsioonile;
- praktiline töö DNA eraldamiseks ja selle omadustega tutvumiseks.

Rakk

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab eluslooduse ühtsust, lähtudes rakuteooria põhiseisukohtadest;
- seostab inimese epiteel-, lihas-, side- ja närvikoe rakkude ehitust nende talitlusega ning eristab vastavaid kudesid mikropreparaatidel, mikrofotodel ja joonistel;
- selgitab rakutuuma ja kromosoomide osa raku elutegevuses;
- võrdleb ainete aktiivset ja passiivset transporti läbi rakumembraani;
- seostab loomaraku osade (rakumembraani, rakutuuma, ribosoomide, mitokondrite, lüsoosoomide, Golgi kompleksi, tsütoplasma võrgustiku ja tsütoskeleti) ehitust nende talitlusega;
- eristab loomaraku peamisi koostisosi mikrofotodel ja joonistel;
- koostab ning analüüsib skemaatilisi jooniseid ja mõistekaarte raku koostisosade omavaheliste talitlusseoste kohta.

Õppesisu

Rakuteooria põhiseisukohad, selle olulisus eluslooduse ühtsuse mõistmisel. Rakkude ehituse ja talitluse omavaheline vastavus peamiste inimkudede näitel. Päristuumse raku ehituse seos bioloogiliste protsessidega loomaraku põhjal. Rakutuuma ja selles sisalduvate kromosoomide tähtsus. Rakumembraani peamised ülesanded, ainete passiivne ja aktiivne transport. Ribosoomide, lüsoosoomide, Golgi kompleksi ja mitokondrite osa bioloogilistes protsessides. Tsütoplasma võrgustiku ja tsütoskeleti talitus. Raku ehituse ja talitluse terviklikkus, organellide omavaheline koostöö.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- loomaraku osade ehituse ja talitluse seoste uurimine, sh arvutimudeli abil;
- epiteel-, lihas-, side- ja närvikoe rakkude eristamine mikroskoobis ning nendel esinevate peamiste rakuosiste kirjeldamine;
- uurimistöö keskkonnategurite mõjust rakumembraani talitlusele.

Rakkude mitmekesisus

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- valdab mikroskoopimise peamisi võtteid;
- analüüsib plastiidide, vakuoolide ja rakukesta ülesandeid taime elutegevuses;
- võrdleb looma-, taime- ja seeneraku ehitust ning eristab neid nähtuna mikropreparaatidel, mikrofotodel ja joonistel;
- võrdleb bakteriraku ehitust päristuumsete rakkudega;
- eristab bakteri-, seene-, taime- ja loomarakke mikrofotodel ning joonistel;
- toob näiteid seente ja bakterite rakendusbioloogiliste valdkondade kohta;

- seostab inimesel levinumaisse seen- ja bakterhaigustesse nakatumise viise nende vältimise võimalustega ning väärtustab tervislikke eluviise;
- hindab seente ja bakterite osa looduses ja inimtegevuses ning väärtustab neid eluslooduse tähtsate osadena.

Õppesisu

Taimerakule iseloomulike plastiidide, vakuoolide ja rakukesta seos taimede elutegevusega. Seeneraku ehituse ja talitluse erinevused võrreldes teiste päristuumsete rakkudega. Seente roll looduses ja inimtegevuses, nende rakendusbioloogiline tähtsus. Inimese nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine. Eeltuumse raku ehituse ja talitluse erinevus võrreldes päristuumse rakuga. Bakterite elutegevusega kaasnev mõju loodusele ja inimtegevusele. Inimese nakatumine bakterhaigustesse, selle vältimine. Bakterite rakendusbioloogiline tähtsus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- looma-, taime- ja seeneraku eristamine mikroskoobis ning nende peamiste rakuosiste kirjeldamine;
- plastiidide mitmekesisuse kirjeldamine valgusmikroskoobiga vaatluse tulemusena;
- seente või bakterite kasvu mõjutavate tegurite uurimine praktilise töö või arvutimudeliga.

II kursus „Organismid“

Organismide energiavajadus

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- analüüsib energiavajadust ja energia saamist autotroofsetel ning heterotroofsetel organismidel;
- selgitab ATP universaalsust energia salvestamises ja ülekandes;
- selgitab keskkonnategurite osa hingamisetappide toimumises ning energia salvestamises;
- toob käärimise rakendusbioloogilisi näiteid;
- võrdleb inimese lihastes toimuva aeroobse ja anaeroobse hingamise tulemuslikkust;
- analüüsib fotosünteesi eesmärgi, tulemust ja tähtsust;
- koostab ning analüüsib skemaatilisi jooniseid ja mõistekaarte fotosünteesi seoste kohta biosfääriga;
- väärtustab fotosünteesi tähtsust taimedele, teistele organismidele ning kogu biosfäärile.

Õppesisu

Organismide energiavajadus, energia saamise viisid autotroofsetel ja heterotroofsetel organismidel. Organismi üldine aine- ja energiavahetus. ATP universaalsus energia salvestamises ja ülekandes. Hingamine kui organismi varustamine energiaga. Hingamise

etappideks vajalikud tingimused ja tulemused. Aeroobne ja anaeroobne hingamine. Käärimine kui anaeroobne hingamine, selle rakenduslik tähtsus. Fotosünteesi eesmärk ja tulemus. Üldülevaade fotosünteesi valgus- ja pimedusstaadiumist ning neid mõjutavaist tegureist. Fotosünteesi tähtsus taimedele, teistele organismidele ning biosfäärile.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- hingamise tulemuslikkust mõjutavate tegurite uurimine, sh arvutimudeli abil;
- fotosünteesi mõjutavate tegurite uurimine, sh arvutimudeli abil.

Organismide areng

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- toob näiteid mittesugulise paljunemise vormide kohta eri organismirühmadel;
- hindab sugulise ja mittesugulise paljunemise tulemust ning olulisust;
- selgitab fotode ja jooniste põhjal mitoosi- ja meiosisfaasides toimuvaid muutusi;
- võrdleb inimese spermatogeneesi ja ovogeneesi ning analüüsib erinevuste põhjusi;
- analüüsib erinevate rasestumisvastaste vahendite toimet ja tulemuslikkust ning väärtustab pereplaneerimist;
- lahendab dilemmaprobleeme raseduse katkestamise otstarbekusest probleemituatsioonides ning prognoosib selle mõju;
- väärtustab tervislike eluviise seoses inimese sugurakkude ja loote arenguga;
- analüüsib inimese vananemisega kaasnevaid muutusi raku ja organismi tasandil ning hindab pärilikkuse ja keskkonnategurite mõju elueale.

Õppesisu

Suguline ja mittesuguline paljunemine eri organismirühmadel, nende tähtsus ja tulemus. Raku muutused rakutsükli eri faasides. Kromosoomistiku muutused mitoosis ja meiosis ning nende tähtsus. Mehe ja naise sugurakkude arengu võrdlus ning nende arengut mõjutavad tegurid.

Kehaväline ja kehasisene viljastumine eri loomarühmadel. Munaraku viljastumine naise organismis. Erinevate rasestumisvastaste vahendite toime ja tulemuslikkuse võrdlus. Suguhaigustesse nakatumise viisid ning haiguste vältimine. Inimese sünnieelses arengus toimuvad muutused, sünnitus. Lootejärgse arengu etapid selgroogsetel loomadel. Organismide eluiga mõjutavad tegurid. Inimese vananemisega kaasnevad muutused ja surm.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- uurimistöö keskkonnategurite mõjust pärmseente kasvule;
- kanamuna ehituse vaatlus.

Inimese talitluse regulatsioon

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- seostab inimese närvisüsteemi osi nende talitlusega;
- analüüsib eri tegurite mõju närviimpulsi tekkes ja levikus;
- seostab närvisüsteemiga seotud levinumaid puudeid ja haigusi nende väliste ilmingutega;
- omandab negatiivse hoiaku närvisüsteemi kahjustavate ainete tarbimise suhtes;
- selgitab inimorganismi kaitsesüsteeme ning immuunsüsteemi tähtsust;
- koostab ning analüüsib skemaatilisi jooniseid ja mõistekaarte neuraalse ning humoraalse regulatsiooni osa kohta inimorganismi talitluste kooskõlastamises;
- selgitab vere püsiva koostise tagamise mehhanisme ja selle tähtsust;
- kirjeldab inimese termoregulatsiooni mehhanisme ning seoseid nende vahel.

Õppesisu

Inimese närvisüsteemi üldine ehitus ja talitus. Närviimpulsi moodustumist ja levikut mõjutavad tegurid. Keemilise sünapsi ehitus ning närviimpulsi ülekanne. Refleksikaar ning erutuse ülekanne lihasesse. Närviimpulsside toime lihaskoele ja selle regulatsioon. Peaaju eri osade ülesanded. Kaasasündinud ja omandatud refleksid. Inimese närvisüsteemiga seotud levinumad puuded ja haigused ning närvisüsteemi kahjustavad tegurid.

Elundkondade talitluse neuraalne ja humoraalne regulatsioon. Inimese sisekeskkonna stabiilsuse tagamise mehhanismid. Ülevaade inimorganismi kaitsemehhanismidest, immuunsüsteemist ja levinumatest häiretest. Seede-, eritus- ja hingamiselundkonna talitus vere püsiva koostise tagamisel. Inimese energiavajadus ning termoregulatsioon.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- närviimpulsi teket ja levikut mõjutavate tegurite uurimine, sh arvutimudeli abil;
- uurimistöö välisärritajate mõjust reaktsiooniajale;
- uurimistöö füüsilise koormuse mõjust organismi energiavajadusele (südame ja kopsude talitlusele).

III kursus „Pärilikkus“

Molekulaarbioloogilised põhiprotsessid

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- hindab pärilikkuse ja keskkonnategurite osa organismi tunnuste kujunemisel;
- analüüsib DNA, RNA ja valkude osa päriliku info avaldumises;
- võrdleb DNA ja RNA sünteesi kulgu ning tulemusi;

- hindab geeniregulatsiooni osa inimese ontogeneesi eri etappidel ning väärtustab elukeskkonna mõju geeniregulatsioonile;
- koostab sellise eksperimendi kavandi, mis tõestab molekulaarbioloogia põhiprotsesside universaalsust;
- toob näiteid inimese haiguste kohta, mis seostuvad geeniregulatsiooni häiretega;
- selgitab geneetilise koodi omadusi ning nende avaldumist valgusünteesis;
- selgitab valgusünteesi üldist kulgu.

Õppesisu

Organismi tunnuste kujunemist mõjutavad tegurid. Molekulaarbioloogia põhiprotsesside (replikatsiooni, transkriptsiooni ja translatsiooni) osa päriliku info realiseerumises. DNA ja RNA sünteesi võrdlus. Geenide avaldumine ja selle regulatsioon, geeniregulatsiooni häiretest tulenevad muutused inimese näitel. Geneetilise koodi omadused. Geneetilise koodi lahtimõtestamine valgusünteesis. Valgusünteesis osalevate molekulide ülesanded ning protsessi üldine kulg.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- molekulaarbioloogia põhiprotsesside uurimine, sh arvutimudeli abil;
- geneetilise koodi rakenduste uurimine, sh arvutimudeli abil.

Viirused ja bakterid

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab viiruste ehitust ning toob näiteid inimese viirushaiguste kohta;
- analüüsib viiruste tunnuseid, mis ühendavad neid elus- ja eluta loodusega;
- võrdleb viiruste ja bakterite levikut ning paljunemist;
- seostab AIDSi haigestumist HIVi organismisisese toimega;
- võrdleb viirus- ja bakterhaigustesse nakatumist, nende organismisisest toimet ja ravivõimalusi ning väärtustab tervislikke eluviise, et vältida nakatumist;
- toob näiteid viiruste ja bakterite geenitehnoloogiliste rakenduste kohta;
- lahendab dilemmaprobleeme geenitehnoloogilistest rakendustest, arvestades teaduslikke, majanduslikke ja eetilisi seisukohti ning õigusakte;
- on omandanud ülevaate geneetika ja geenitehnoloogiaga seotud teadusharudest ning elukutsetest.

Õppesisu

DNA ja RNA viiruste ehituse ja talitluse mitmekesisus, näited ning tähtsus looduses. Viiruste levik ja paljunemine. HIVi organismisisene toime ning haigestumine AIDSi. Inimesel levinumad viirushaigused ning haigestumise vältimine. Bakterite levik ja paljunemine. Viiruste ja bakterite geenitehnoloogilised kasutusvõimalused. Geenitehnoloogia rakendamise kaasnevad teaduslikud, õiguslikud, majanduslikud ja eetilised probleemid. Geneetika ja geenitehnoloogiaga seotud teadusharud ning elukutsed.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- bakterite mitmekesisuse uurimine;
- bakterite elutegevust mõjutavate tegurite uurimine, sh arvutimudeli abil.

Pärilikkus ja muutlikkus

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- toob näiteid pärilikkuse ja muutlikkuse avaldumise kohta eri organismirühmadel;
- võrdleb mutatsioonilise ja kombinatiivse muutlikkuse tekkepõhjust ning tulemusi;
- analüüsib modifikatsioonilise muutlikkuse graafikuid;
- hindab pärilikkuse ja keskkonnategurite mõju inimese tunnuste kujunemisel;
- seostab Mendeli katsetes ilmnunud fenotüübilisi suhteid genotüüpide rekombineerumisega;
- selgitab inimesel levinumate suguliiteliste puuete geneetilisi põhjusti;
- lahendab geneetikaülesandeid Mendeli seadusest, ABO- ja reesusüsteemi vererühmadest ning suguliitelisest pärandumisest;
- suhtub vastutustundlikult keskkonnategurite rolli inimese puuete ja haiguste tekkes.

Õppesisu

Pärilikkus ja muutlikkus kui elutunnused. Päriliku muutlikkuse osa organismi tunnuste kujunemisel. Mutatsioonilise ja kombinatiivse muutlikkuse roll looduses ning inimtegevuses. Mittepäriliku muutlikkuse tekkemehhanismid ja tähtsus. Päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse omavaheline seos inimese näitel.

Mendeli hübriidiseerimiskatsetes ilmnunud seaduspärasused ja nende rakenduslik väärtus. Soo määramine inimesel ning suguliiteline pärandumine. Geneetikaülesanded Mendeli seadusest, ABO- ja reesusüsteemi vererühmadest ning suguliitelisest pärandumisest. Pärilikkuse ja keskkonnategurite mõju inimese tervises seisundile.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- praktiline töö keskkonnategurite mõjust reaktsiooninormi avaldumisele;
- päriliku muutlikkuse tekkemehhanismide ja avaldumise uurimine, sh arvutimudeli abil.

IV kursus „Evolutsioon ja ökoloogia“

Bioevolutsioon

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab Darwini evolutsioonikäsitlust;
- toob näiteid loodusteaduste uuringute kohta, mis tõestavad bioevolutsiooni;
- analüüsib ja hindab erinevaid seisukohti elu päritolu kohta Maal;

- võrdleb loodusliku valiku vorme, nende toimumise tingimusi ja tulemusi;
- analüüsib ning hindab eri tegurite osa uute liikide tekkes;
- analüüsib evolutsioonilise mitmekesistumise, täiustumise ja väljasuremise tekkemehhanisme ning avaldumisvorme;
- hindab bioloogiliste ja sotsiaalsete tegurite osa nüüdisinimese evolutsioonis;
- suhtub kriitiliselt bioevolutsiooni pseudoteaduslikesse käsitlustesse.

Õppesisu

Evolutsiooniidee täiustumise seos loodusteaduste arenguga. Darwini evolutsiooniteooria põhiseisukohad. Loodusteaduste uuringutest tulenevad evolutsioonitõendid. Eri seisukohad elu päritolu kohta Maal. Bioevolutsiooni varased etapid ja nüüdisaegsete eluvormide kujunemine. Olelusvõitlus, selle vormid. Loodusliku valiku vormid ja tulemused. Kohastumuste eri vormide kujunemine. Mutatsioonilise muutlikkuse, kombinatiivse muutlikkuse, geneetilise triivi ja isolatsiooni osa liigitekkes. Makroevolutsiooniliste protsesside – evolutsioonilise mitmekesistumise, täiustumise ja väljasuremise – tekkemehhanismid ning avaldumisvormid. Bioevolutsioon ja süstemaatika.

Inimlaste lahknemine inimahvidest ning uute tunnuste kujunemine. Inimese perekond, selle eripära võrreldes inimahvidega. Teaduslikud seisukohad nüüdisinimese päritolu kohta. Inimese evolutsiooni mõjutavad tegurid, bioloogiline ja sotsiaalne evolutsioon. Bioevolutsiooni pseudoteaduslikud käsitlused.

Evolutsiooni uurimisega seotud teadusharud ning elukutsed.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- olelusvõitluse tulemuste uurimine arvutimudeliga;
- praktiline töö loodusliku valiku tulemustest kodukoha looduses.

Ökoloogia

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- seostab abiootiliste tegurite toimet organismide elutegevusega;
- analüüsib abiootiliste ja biootiliste tegurite toime graafikuid ning toob rakendusnäiteid;
- seostab ökosüsteemi struktuuri selles esinevate toitumissuhetega;
- koostab ning analüüsib skemaatilisi jooniseid ja mõistekaarte toitumissuhete kohta ökosüsteemis;
- selgitab iseregulatsiooni kujunemist ökosüsteemis ning seda ohustavaid tegureid;
- hindab antropogeense teguri mõju ökotasakaalu muutumisele ning suhtub vastutustundlikult ja säästvalt looduskeskkonnasse;
- lahendab ökopüramiidi reegli ülesandeid;
- koostab ja analüüsib biosfääri läbiva energiavoo muutuste skemaatilisi jooniseid.

Õppesisu

Abiootiliste ökotegurite mõju organismide elutegevusele. Ökoteguri toime graafiline iseloomustamine ning rakendamise võimalused. Biootiliste ökotegurite mõju organismide erinevates koosluvormides.

Ökosüsteemi struktuur ning selles esinevad vastastikused seosed. Toiduahela peamiste lülide – tootjate, tarbijate ja lagundajate – omavahelised toitumissuhted. Iseregulatsiooni kujunemine ökosüsteemis ning seda mõjutavad tegurid. Ökotasakaalu muutuste seos populatsioonide arvu ja arvukusega. Ökopüramiidi reegli ülesannete lahendamine. Biosfääri läbiv energiavoog kui Maal eksisteeriva elu alus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- uuring abiootiliste tegurite mõjust populatsioonide arvule või arvukusele;
- ökosüsteemi iseregulatsiooni uurimine, sh arvutimudeli abil.

Keskkonnakaitse

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- analüüsib inimtegevuse osa liikide hävimises ning suhtub vastutustundlikult enda tegevusse looduskeskkonnas;
- selgitab bioloogilise mitmekesisuse kaitse olulisust;
- väärtustab bioloogilist mitmekesisust ning teadvustab iga inimese vastutust selle kaitstes;
- teadvustab looduse, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuseid seoseid ning põhjendab säästva arengu tähtsust isiklikul, kohalikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil;
- selgitab Eesti looduskaitseaduses esitatud kaitstavate loodusobjektide jaotust ning toob nende kohta näiteid;
- väärtustab loodus- ja keskkonnahoidu kui kultuurinähtust;
- lahendab kohalikele näidetele tuginevaid keskkonna dilemmaprobleeme, arvestades teaduslikke, majanduslikke ja eetilisi seisukohti ning õigusakte;
- analüüsib kriitiliselt kodanikuaktiivsusele tuginevaid loodus- ja keskkonnakaitse suundumusi ja meetmeid ning kujundab isiklikke väärtushinnanguid.

Õppesisu

Liikide hävimist põhjustavad antropogeensed tegurid ning liikide kaitse võimalused. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse vajadus ja meetmed. Loodus- ja keskkonnakaitse nüüdisaegsed suunad Eestis ning maailmas. Eesti keskkonnapoliitikat kujundavad riiklikud kokkulepped ja riigisisemed meetmed. Säästva arengu strateegia rakendumine isiklikul, kohalikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil. Looduskaitseadus ja looduskaitse korraldus Eestis. Teaduslike, majanduslike, eetilisi-moraalsete seisukohtade ning õigusaktide arvestamine, lahendades keskkonna dilemmaprobleeme ning langetades otsuseid. Kodanikuaktiivsusele tuginevad loodus- ja keskkonnakaitse suundumused ning meetmed.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- väikesemahuline uuring säästva arengu strateegia rakendamises kohalikul tasandil;
- isikliku igapäevase tegevuse analüüs seoses vastutustundliku ja säästva eluviisiga.

2. Geograafia

Gümnaasiumi geograafiaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi geograafia ning teiste loodus- ja sotsiaalteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonna arengus;
- on omandanud süsteemse ülevaate looduses ning ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest, nende ruumilisest esinemisest, vastastikustest seostest ning arengust;
- märkab ja teeb vahet kohalikel, regionaalsetel ning globaalsetel sotsiaal-majanduslikel ja keskkonnaprobleemidel ning osaleb aktiivse maailmakodanikuna nende lahendamisel;
- rakendab geograafiaprobleeme lahendades teaduslikku meetodit;
- mõistab inimtegevuse võimalusi ja tagajärgi erinevates geograafilistes tingimustes, väärtustab nii kodukoha kui ka teiste piirkondade looduse ja kultuuri mitmekesisust ning jätkusuutlikku arengut;
- leiab nii eesti- kui ka võõrkeelsetest teabeallikatest geograafiainfot, hindab seda kriitiliselt ning teeb põhjendatud järeldusi ja otsuseid;
- on omandanud ülevaate geograafiaga seotud erialadest, elukutsetest ja edasiõppimisvõimalustest, rakendab geograafias omandatud teadmisi ja oskusi igapäevaelus;
- arendab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, on loov, ettevõtlik ning motiveeritud elukestvaks õppeks.

Õppeaine kirjeldus

Geograafia kuulub lõimiva õppeainena nii loodus- kui ka sotsiaalteaduste valdkonda. Gümnaasiumi geograafia õpetamine tugineb põhikoolis omandatud teadmiste, oskuste ja hoiakutele ning seostub tihedalt füüsikas, keemias, bioloogias, matemaatikas, ajaloo, ühiskonna- ja majandusõpetuses õpitavaga. Geograafias omandatud teadmised, oskused ja hoiakud toetavad motiveeritud elukestvat õppimist.

Geograafiat õppides kujuneb õpilastel arusaam Maast kui süsteemist, looduses ja ühiskonnas esinevatest nähtustest ja protsessidest, nende ruumilisest levikust ning vastastikustest seostest. Aine õpetamisel on rõhk keskkonna ja inimtegevuse vastastikustest seostest arusaamisel, et arendada õpilaste keskkonnateadlikku ning jätkusuutlikku käitumist. Keskkonda käsitletakse kõige laiemas tähenduses, mis hõlmab nii loodus-, majandus-, sotsiaal- kui ka kultuurikeskkonna.

Geograafial on tähtis roll õpilaste väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemises. Maailma looduse, rahvastiku ja kultuurigeograafia seostatud käsitlemine on aluseks mõistvale ning sallivale suhtumisele teiste maade ja rahvaste kultuuridesse ning traditsioonidesse globaliseerivas maailmas. Looduse ja ühiskonna seostatud arenguloo mõistmine aitab aru

saada tänapäevastest arenguprobleemidest ning kavandada tulevikusuundi. Geograafiaõpetus kujundab õpilase enesemääratlust aktiivse kodanikuna Eestis, Euroopas ning maailmas.

Geograafiat õppides omandavad õpilased kaardilugemise ja infotehnoloogia mitmekülgse kasutamise oskuse, mille vajadus tänapäeva mobiilses ühiskonnas kiiresti kasvab.

Geograafiaõppes on olulise tähtsusega geoinfosüsteemide (GIS) kasutamine, mille rakendamine paljudes eluvaldkondades ja töökohtadel nüüdisajal üha suureneb.

Õpitav materjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt ja igapäevaeluga seostatult. Õppes lähtutakse õpilaste individuaalsetest iseärasustest ning võimete mitmekülgsest arendamisest. Suurt tähelepanu pööratakse õpilaste õpimotivatsiooni kujundamisele. Selle saavutamiseks kasutatakse erinevaid aktiivõppevorme: probleem- ja uurimuslikku õpet, projektõpet, arutelu, ajurünnakuid, rollimänge, õppekäike jne. Õppes rakendatakse nüüdisaegseid tehnovahendeid ja IKT võimalusi.

Uurimusliku õppe põhimõtete järgi töötades omandavad õpilased probleemide esitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanimise, andmete kogumise, tulemuste töötlemise, tõlgendamise ja esitamise oskused. Olulisel kohal on kujundada teabeallikate, sh interneti kasutamise ning neis leiduva teabe kriitilise hindamise oskust.

Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- tunneb huvi looduses ning ühiskonnas lokaalsete ja globaalsete nähtuste, nende uurimise ning loodusteadustega seonduvate eluvaldkondade vastu;
- mõistab looduses ja ühiskonnas nähtuste ning protsesside ruumilise paiknemise seaduspärasusi, vastastikuseid seoseid ja arengu dünaamikat;
- analüüsib inimtegevuse võimalusi ja tagajärgi erinevates geograafilistes tingimustes ning väärtustab nii kodukoha kui ka teiste piirkondade looduse ja kultuuri mitmekesisust;
- analüüsib looduse ja ühiskonna vastastikmõjusid kohalikul, regionaalsel ja globaalsel tasandil, toob selle kohta näiteid ning väärtustab keskkonna jätkusuutlikku arengut;
- kasutab geograafiainfo leidmiseks teabeallikaid (sh veebipõhiseid), hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet ning edastab seda korrektses ja väljendusrikkas keeles;
- lahendab keskkonnas ja igapäevaelus esinevaid probleeme, kasutades teaduslikku meetodit;
- väärtustab geograafiateadmisi ning kasutab neid uutes situatsioonides loodusteadus-, tehnoloogia- ja sotsiaalprobleeme lahendades ning põhjendatud otsuseid tehes, sh karjääri plaanides;
- kasutab geograafiainfo kogumiseks, töötlemiseks ja edastamiseks nüüdisaegseid tehnovahendeid.

I kursus „Rahvastik ja majandus“

Geograafia areng ja uurimismeetodid

Kursuse lõpus õpilane:

- on omandanud ettekujutuse geograafia arengust, teab geograafia seoseid teiste teadusharudega ning geograafia kohta tänapäeva teaduses;
- toob näiteid nüüdisaegsete uurimismeetodite kohta geograafias; teeb vaatlusi ja mõõdistamisi, korraldab küsitlusi ning kasutab andmebaase andmete kogumiseks;
- kasutab teabeallikaid, sh kohateabe teenuseid, interaktiivseid kaarte ja veebipõhiseid andmebaase info leidmiseks, seoste analüüsiks ning üldistuste ja järelduste tegemiseks;
- analüüsib teabeallikate järgi etteantud piirkonna loodusolusid, rahvastikku, majandust ning inimtegevuse võimalikke tagajärgi.
- Õppesisu
- Geograafia areng ja peamised uurimisvaldkonnad. Nüüdisaegsed uurimismeetodid geograafias.
- Põhimõisted: inim- ja loodusgeograafia, kaugseire, GIS, Eesti põhikaart, veebipõhised andmebaasid ja kohateabeteenused.
- Praktilised tööd ja IKT rakendamine: probleemülesannete lahendamine Maa-ameti geoportaali ja teiste interaktiivsete kaartidega.

Ühiskonna areng ja üleilmastumine

Kursuse lõpus õpilane:

- teab arengutaseme näitajaid ning riikide rühmitamist nende alusel;
- iseloomustab agraar-, industriaal- ja infoühiskonda;
- selgitab globaliseerumist ja selle eri aspekte, toob näiteid üleilmastumise mõju kohta eri riikides;
- võrdleb ja analüüsib teabeallikate põhjal riikide arengutaset;
- on omandanud ülevaate maailma poliitilisest kaardist.

Õppesisu

Riikide arengutaseme mõõtmine. Riikide liigitamine arengutaseme ja panuse järgi maailmamajandusse. Agraar-, tööstus- ja infoühiskond. Üleilmastumine ehk globaliseerumine ja maailmamajanduse areng.

Põhimõisted: agraar-, industriaal- ja infoühiskond, arengumaa ning arenenud riik, üleilmastumine, SKT, inimarengu indeks.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: teabeallikate põhjal ühe valitud riigi arengutaseme analüüs või riikide võrdlus arengutaseme näitajate põhjal.

Rahvastik

Kursuse lõpus õpilane:

- analüüsib teabeallikate põhjal rahvastiku paiknemist ning tihedust maailmas, etteantud regioonis või riigis;
- analüüsib demograafilise ülemineku teooriale toetudes rahvaarvu muutumist maailmas, etteantud regioonis või riigis ning seostab seda arengutasemega;
- analüüsib rahvastikupüramiidi järgi etteantud riigi rahvastiku soolis-vanuselist struktuuri ning selle mõju majanduse arengule;
- võrdleb sündimust ja suremust arenenud ja arengumaades ning selgitab erinevuste peamisi põhjusi;
- toob näiteid rahvastikupoliitika rakendamise ja selle vajalikkuse kohta;
- teab rände liike ja rahvusvaheliste rännete peamisi suundi ning analüüsib etteantud piirkonna rännet, seostades seda peamiste tõmbe- ja tõuketeguritega;
- analüüsib rändega kaasnevaid positiivseid ja negatiivseid tagajärgi lähte- ja sihtriigile ning mõjusid elukohariiki vahetanud inimesele;
- analüüsib teabeallikate põhjal etteantud riigi rahvastikku (demograafilist situatsiooni), rahvastikuprotsesse ja nende mõju riigi majandusele;
- väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning on salliv teiste rahvaste kommete, traditsioonide ja religiooni suhtes.

Õppesisu

Rahvastiku paiknemine ja tihedus, seda mõjutavad tegurid. Maailma rahvaarv ja selle muutumine. Demograafiline üleminek. Rahvastiku struktuur ja selle mõju riigi arengule. Sündimust ja suremust mõjutavad tegurid. Rahvastikupoliitika. Rände põhjused ning liigitamine. Pagulus. Peamised rändevood maailmas. Rände tagajärjed. Rändega seotud probleemid.

Põhimõisted: demograafia, demograafiline üleminek, traditsiooniline rahvastiku tüüp, nüüdisaegne rahvastiku tüüp, demograafiline plahvatus, rahvastiku vananemine, sündimus, suremus, loomulik iive, rahvastiku soolis-vanuseline koosseis, migratsioon, immigratsioon, emigratsioon, migratsiooni tõmbe- ja tõuketegurid, tööhõive struktuur, rahvastikupoliitika.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: teabeallikate järgi ühe valitud riigi demograafilise situatsiooni ülevaate koostamine.

Asustus

Kursuse lõpus õpilane:

- võrdleb linnu arenenud ja arengumaades;
- analüüsib linnastumise kulgu arenenud ja arengumaades;
- analüüsib etteantud info põhjal linna sisestruktuuri ning selle muutusi,
- toob näiteid arenenud ja arengumaade suurlinnade plaanimise ning sotsiaalsete ja keskkonnaprobleemide kohta;
- analüüsib kaardi ja muude teabeallikate põhjal etteantud riigi või piirkonna asustust;

- on omandanud ülevaate maailma linnastunud piirkondadest, teab suuremaid linnu ja linnastuid.

Õppesisu

Asustuse areng maailmas ning asulate paiknemist mõjutavad tegurid eri aegadel. Linnastumise kulg arenenud ja arengumaades. Linnade sisestruktuur ning selle muutumine. Linnastumisega kaasnevad probleemid arenenud ja arengumaades. Linnakeskkond ning selle plaanimine.

Põhimõisted: linnastumine, eeslinnastumine, vastulinnastumine, taaslinnastumine, ülelinnastumine, linnastu, megalopolis, slumm, linna sisestruktuur.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: ühe valitud riigi asustuse analüüs või asula sisestruktuuri analüüs teabeallikate järgi.

Muutused maailmamajanduses

Kursuse lõpus õpilane:

- analüüsib teabeallikate põhjal riigi majandusstruktuuri ja hõivet ning nende muutusi;
- analüüsib tootmise paigutusnihkeid tänapäeval autotööstuse ja kergetööstuse näitel;
- toob näiteid tehnoloogia ja tootearenduse mõju kohta majanduse arengule;
- analüüsib etteantud teabeallikate järgi riigi turismimajandust, selle arengueeldusi, seoseid teiste majandusharudega, rolli maailmamajanduses ning mõju keskkonnale;
- analüüsib teabeallikate järgi riigi transpordigeograafilist asendit ja transpordi osa riigi majanduses.

Õppesisu

Muutused majanduse struktuuris ja hõives. Tootmist mõjutavad tegurid ning muutused tootmise paigutuses autotööstuse ja kergetööstuse näitel. Rahvusvaheliste firmade osa majanduses. Turismi roll riigi majanduses ja mõju keskkonnale. Transpordi areng ning mõju maailmamajandusele.

Põhimõisted: majanduse struktuur, primaarne, sekundaarne, tertsaarne sektor, ettevõtlusklast; kõrgtehnoloogiline tootmine, teaduspark, fordism, toyotism, geograafiline tööjaotus, transpordigeograafiline asend, rahvusvaheline firma.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: teabeallikate põhjal ühe valitud riigi transpordigeograafilise asendi või turismimajanduse analüüs.

II kursus „Maa kui süsteem“

Sissejuhatus

Kursuse lõpus õpilane:

- iseloomustab Maa sfääre kui süsteeme ning toob näiteid nendevaheliste seoste kohta;
- analüüsib looduskeskkonna ja inimtegevuse vastastikust mõju;

- kirjeldab geokronoloogilise skaala järgi üldjoontes Maa arengut.

Õppesisu

Maa kui süsteem. Maa teke ja areng. Geoloogiline ajaarvamine.

Põhimõisted: süsteem, avatud ja suletud süsteem, geokronoloogiline skaala.

Litosfäär

Kursuse lõpus õpilane:

- tunneb looduses ja pildil ära lubjakivi, liivakivi, graniidi, basaldi, marmori ja gneissi, teab nende tähtsamaid omadusi ning toob näiteid kasutamise kohta;
- teab kivimite liigitamist tekke järgi ja selgitab kivimiringet;
- iseloomustab Maa siseehitust ning võrdleb mandrilist ja ookeanilist maakoort;
- kirjeldab geoloogilisi protsesse laamade äärealadel ja kuuma täpi piirkonnas;
- iseloomustab teabeallikate järgi etteantud piirkonnas toimuvaid geoloogilisi protsesse, seostades neid laamade liikumisega;
- kirjeldab ja võrdleb teabeallikate järgi vulkaane, seostades nende paiknemist laamtektoonikaga, ning vulkaani kuju ja purske iseloomu magma omadustega;
- teab maavärinate piirkondi, selgitab nende teket ja tugevuse mõõtmist;
- toob näiteid maavärinate ning vulkanismiga kaasnevate nähtuste mõju kohta keskkonnale ja majandustegevusele.

Õppesisu

Maa siseehitus ja litosfääri koostis. Kivimite liigitus tekke alusel. Laamtektoonika, laamade liikumisega seotud protsessid. Vulkanism. Maavärinad.

Põhimõisted: mandriline ja ookeaniline maakoort, litosfäär, astenosfäär, vahevöö, sise- ja välistuum, mineraalid, kivimid, sette-, tard- ja moondekivimid, kivimiringe, ookeani keskahelik, süvik, kurdmäestik, vulkaaniline saar, kuum täpp, kontinentaalne rift, magma, laava, kiht- ja kilpvulkaan, murrang, maavärina kolle, epitsenter, seismilised lained, Richteri skaala, tsunami.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: teabeallikate põhjal ülevaate koostamine mõnest vulkaanilisest või seismilisest piirkonnast.

Atmosfäär

Kursuse lõpus õpilane:

- kirjeldab atmosfääri koostist ja joonise järgi atmosfääri ehitust;
- selgitab joonise järgi Maa kiirgusbilanssi ning kasvuhoooneefekti;
- selgitab kliima kujunemist eri tegurite mõjul, sh aastaegade teket;
- selgitab joonise põhjal üldist õhuringlust ning selle mõju eri piirkondade kliimale;
- analüüsib kliima mõju teistele looduskomponentidele ja inimtegevusele;
- iseloomustab ilmakaardi järgi ilma etteantud kohas;

- kirjeldab temaatiliste kaartide ja kliimadiagrammi järgi etteantud koha kliimat ning seostab selle kliimat kujundavate tegurite mõjuga;
- analüüsib jooniste põhjal kliima lühi- ja pikemaajalist muutumist ning selgitab eri tegurite, sh astronoomiliste tegurite rolli kliimamuutustes.

Õppesisu

Atmosfääri tähtsus, koostis ja ehitus. Päikesekiirguse jaotumine Maal, kiirgusbilanss. Kasvuhooneefekt ja selle tähtsus. Kliimat kujundavad tegurid. Üldine õhuringlus. Temperatuuri ja sademete territoriaalsed erinevused. Õhumassid, tsüklonid ning antitsüklonid. Kliimamuutused.

Põhimõisted: atmosfäär, troposfäär, stratosfäär, osoonikiht, kiirgusbilanss, kasvuhoonegaasid, kasvuhooneefekt, üldine õhuringlus, Coriolisi jõud, tsüklon, antitsüklon, soe ja külm front, mussoon, passaat, läänetuuled, troopilised tsüklonid.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- internetist ilmakaardi leidmine ning selle põhjal ilma iseloomustamine etteantud kohas;
- kliimadiagrammi ja kliimakaartide järgi etteantud koha kliima iseloomustus, tuginedes kliimat kujundavatele teguritele.

Hüdrofäär

Kursuse lõpus õpilane:

- teab vee jaotumist Maal ning kirjeldab veeringet ja veeringe lülisid maailma eri piirkondades;
- analüüsib kaardi ja jooniste järgi veetemperatuuri ning soolsuse regionaalseid erinevusi maailmameres;
- selgitab hoovuste teket, liikumise seaduspära ning rolli kliima kujunemises;
- selgitab tõusu ja mõõna teket ning nende tähtsust;
- selgitab lainete kuhjavat ja kulutavat tegevust järsk- ja laugrannikutel ning toob näiteid inimtegevuse mõju kohta rannikutele;
- teab liustike levikut, selgitab nende teket, jaotumist ning tähtsust.

Õppesisu

Vee jaotumine Maal ja veeringe. Maailmamere tähtsus ning roll kliima kujunemises. Veetemperatuur, soolsus, hoovused ja looded maailmameres. Rannaprotsessid ning erinevate rannikute kujunemine. Liustikud, nende teke, levik ja tähtsus.

Põhimõisted: hüdrofäär, maailmameri, veeringe lülid, soe ja külm hoovus, tõus ja mõõn, mandrilava, rannik, rannanõlv, lainete kulutav ja kuhjav tegevus, rannavall, maasäär, mandri- ja mägiliustik.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: teabeallikate põhjal ülevaate koostamine mõnest rannikust.

Biosfäär

Kursuse lõpus õpilane:

- võrdleb keemilist ja füüsikalist murenemist, teab murenemise tähtsust looduses;
- iseloomustab mulla koostist ja mulla kujunemist;
- kirjeldab joonise põhjal mullaprofiili ning selgitab mullas toimuvaid protsesse;
- tunneb joonistel ära leet-, must-, puna- ja gleistunud mulla;
- teab bioomide tsonaalset levikut;
- analüüsib looduse komponentide vahelisi seoseid ühe bioomi näitel.

Õppesisu

Kliima, taimestiku ja mullastiku vahelised seosed. Kivimite murenemine. Mulla koostis ja ehitus; mulla omadused. Mullatekke tegurid ja mullaprotsessid. Bioomid.

Põhimõisted: biosfäär, bioom, füüsikaline ja keemiline murenemine, lähtekivim, mulla mineraalne osa, humus, humifitseerumine, mineraliseerumine, mullaprofiil, leetumine, kamardumine, gleistumine, gleistunud muld, leetmuld, mustmuld, punamuld.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: teabeallikate järgi ühe piirkonna kliima, mullastiku ja taimestiku seoste analüüs.

III kursus „Loodusvarade majandamine ja keskkonnaprobleemid“

Põllumajandus ja keskkonnaprobleemid

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab toiduprobleemide tekkepõhjust maailma eri regioonides;
- iseloomustab omatarbelist ja kaubanduslikku ning intensiivset ja ekstensiivset põllumajandust eri talutüüpide näitel;
- analüüsib teabeallikate põhjal põllumajandust eri loodusolude ning arengutasemega riikides;
- valdab ülevaadet olulisemate kultuurtaimede peamistest kasvatuspiirkondadest;
- selgitab põllumajanduse mõju muldadele ja põhjaveele;
- toob näiteid põllumajanduse ja vesiviljelusega kaasnevate keskkonnaprobleemide kohta arenenud ja vähem arenenud riikides.

Õppesisu

Maailma toiduprobleemid. Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud ja majanduslikud tegurid. Põllumajandusliku tootmise tüübid. Põllumajanduslik tootmine eri loodusolude ja arengutasemega riikides. Põllumajanduse mõju keskkonnale.

Maailma kalandus ja vesiviljelus. Maailmamere reostumine ning kalavarude vähenemine.

Põhimõisted: vegetatsiooniperiood, põllumajanduse spetsialiseerumine, omatarbeline ja kaubanduslik põllumajandus, ekstensiivne ja intensiivne põllumajandus, öko- ehk mahepõllumajandus, niisutuspõllundus, alanduslehter, mullaviljakus, muldade erosioon, sooldumine ja degradeerumine, vesiviljelus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: teabeallikate põhjal ülevaate koostamine ühe valitud riigi põllumajandusest või vesiviljelusest.

Metsamajandus ja -tööstus ning keskkonnaprobleemid

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab metsamajanduse ja puidutööstusega seotud keskkonnaprobleeme;
- nimetab maailma metsarikkamaid piirkondi ja riike ning näitab kaardil peamisi puidu ja puidutoodete kaubavoogusid;
- analüüsib vihmametsa kui ökosüsteemi ning selgitab vihmametsade globaalset tähtsust;
- analüüsib vihmametsade ja parasvöötme okasmetsade majanduslikku tähtsust, nende majandamist ning keskkonnaprobleeme.

Õppesisu

Eri tüüpi metsade levik. Metsade hävimine ja selle põhjused. Ekvatoriaalsed vihmametsad ja nende majandamine. Parasvöötme okasmetsad ja nende majandamine. Metsatööstus arenenud ning vähem arenenud riikides. Metsade säästlik majandamine ja kaitse.

Põhimõisted: metsatüüp, bioloogiline mitmekesisus, metsasus, puiduvaru, puidu juurdekasv, metsamajandus ja -tööstus, metsatööstuse klaster, jätkusuutlik ja säästev areng.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: teabeallikate põhjal ülevaate koostamine ühe valitud riigi metsamajandusest ja -tööstusest või riikide metsamajanduse võrdlus.

Energiamajandus ja keskkonnaprobleemid

Kursuse lõpus õpilane:

- analüüsib energiaprobleemide tekkepõhjusi ja võimalikke lahendusi ning väärtustab säästlikku energia kasutamist;
- selgitab energiaressursside kasutamise kaasnavaid poliitilisi, majandus- ja keskkonnaprobleeme;
- analüüsib etteantud teabe järgi muutusi maailma energiamajanduses;
- analüüsib fossiilsete kütuste kasutamist energia tootmisel ning kaasnavaid keskkonnaprobleeme, teab peamisi kaevandamise/ammutamise piirkondi;
- analüüsib hüdroelektrijaama rajamisega kaasnavaid sotsiaal-majanduslikke ja keskkonnaprobleeme ühe näite põhjal;
- analüüsib tuumaenergia tootmisega kaasnavaid riske konkreetsete näidete põhjal;
- analüüsib taastuvate energiaallikate kasutamise võimalusi ning nende kasutamise kaasnavaid probleeme;

- analüüsib teabeallikate põhjal riigi energiaressursse ja nende kasutamist.

Õppesisu

Maailma energiaprobleemid. Energiaressursid ja maailma energiamajandus. Nüüdisaegne tehnoloogia energiamajanduses. Energiamaajandusega kaasnevad keskkonnaprobleemid.

Põhimõisted: energiamajandus, energiajulgeolek, taastuvad ja taastumatud energiaallikad, fossiilsed kütused, tuuma-, hüdro-,

tuule-, päikese-, biomassi-, loodete ja geotermaalenergia, energiakriis, Kyoto protokoll, saastekvoot.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: teabeallikate järgi ülevaate koostamine ühe valitud riigi energiamajandusest.

3. Keemia

Gümnaasiumi keemiaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi keemia ja teiste loodusteaduste vastu, mõistab keemia tähtsust ühiskonna arengus, tänapäeva tehnoloogias ja igapäevaelus ning on motiveeritud elukestvaks õppeks;
- arendab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, loovust ja süsteemset mõtlemist ning lahendab keemiaprobleeme loodusteaduslikul meetodil;
- kasutab keemiainfo leidmiseks erinevaid teabeallikaid, analüüsib saadud teavet ning hindab seda kriitiliselt;
- kujundab keemias ja teistes loodusainetes õpitu põhjal tervikliku loodusteadusliku maailmapildi, on omandanud süsteemse ülevaate keemia põhimõistetest ja keemiliste protsesside seaduspärasustest ning kasutab korrektselt keemiasõnavara;
- rakendab omandatud eksperimentaaltöö oskusi ning kasutab säästlikult ja ohutult keemilisi reaktsioone nii keemilaboris kui ka igapäevaelus;
- langetab kompetentseid otsuseid, tuginedes teaduslikele, majanduslikele, eetilise-moraalsetele seisukohtadele ja õigusaktidele, ning hindab oma tegevuse võimalikke tagajärgi;
- suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse ning väärtustab tervislikku ja säästvat eluviisi;
- on omandanud ülevaate keemiaga seotud erialadest, elukutsetest ja edasiõppimisvõimalustest ning kasutab keemias omandatud teadmisi ja oskusi karjääri plaanides.

Õppeaine kirjeldus

Keemial on kaalukas koht õpilaste loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase kirjaoskuse kujunemises. Gümnaasiumi keemia tugineb põhikoolis omandatud teadmiste, oskuste ja hoiakutele ning seostub gümnaasiumi füüsikas, bioloogias, matemaatikas jt õppeainetes õpitavaga, toetades samaaegselt teiste õppeainete õpet. Selle kaudu kujunevad õpilastel olulised pädevused ning omandatakse positiivne hoiak keemia ja teiste loodusteaduste suhtes,

mõistetakse loodusteaduste tähtsust inimühiskonna majanduse, tehnoloogia ja kultuuri arengus. Õpilastel kujuneb vastutustundlik suhtumine elukeskkonnasse ning õpitakse väärtustama tervislikku ja säästvat eluviisi. Keemias ning teistes loodusainetes omandatud teadmised, oskused ja hoiakud on aluseks sisemiselt motiveeritud elukestvatele õppimisele. Õpilastel kujuneb gümnaasiumitasemele vastav loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane kirjaoskus ning terviklik loodusteaduslik maailmapilt, nad saavad ülevaate keemiliste protsesside põhilistest seaduspärasustest, keemia tulevikusuundumustest ning keemiaga seotud elukutsetest, mis aitab neil valida elukutset.

Keemiateadmised omandatakse suurel määral uurimisülesannete kaudu, mille vältel saavad õpilased probleemide esitamise, hüpoteeside sõnastamise ja katsete või vaatluste plaanamise ning nende tegemise, tulemuste analüüsi ja tõlgendamise oskused. Keemia arvutusülesandeid lahendades pööratakse gümnaasiumis tähelepanu eelkõige käsitletavate probleemide mõistmisele, tulemuste analüüsile ning järelduste tegemisele, mitte rutiinsele tüüpülesannete matemaatiliste algoritmide õppimisele ja treenimisele. Tähtsal kohal on teabeallikate, sh interneti kasutamise ja neis leiduva teabe analüüsi ning kriitilise hindamise oskuse kujundamine, samuti uurimistulemuste suuline ja kirjalik esitamine, kaasates otstarbekaid esitusvorme. Kõigis õpietappides rakendatakse tehnoloogilisi vahendeid ja IKT võimalusi.

Keemiat õpetades rõhutatakse keemia seoseid teiste loodusteadustega ja looduses (sh inimeses endas) toimuvate protsessidega ning inimese suhteid ümbritsevate loodus- ja tehismaterjalidega. Õpitakse omandatud teadmisi ja oskusi rakendama igapäevaelu probleeme lahendades, kompetentseid ja eetilisi otsuseid tehes ning oma tegevuse võimalikke tagajärgi hinnates. Materjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt, õpilaskeskselt ja igapäevaeluga seostatult. Õppes lähtutakse õpilaste individuaalsetest iseärasustest ning võimete mitmekülgsest arendamisest, suurt tähelepanu pööratakse õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujundamisele. Selle saavutamiseks kasutatakse erinevaid aktiivõppevorme: probleem- ja uurimuslikku õpet, projektõpet, arutelu, ajurünnakuid, õppekäike jne. Aktiivõppe põhimõtteid järgiva õppega kaasneb õpilaste kõrgemate mõtlemistasandite areng.

Keemiaõpetus gümnaasiumis süvendab põhikoolis omandatud teadmisi, oskusi ja vilumusi. Võrreldes põhikooliga käsitletakse keemilisi objekte ja nähtusi sügavamalt, täpsemalt ning süsteemsemalt, pöörates suuremat tähelepanu seoste loomisele erinevate nähtuste ja seaduspärasuste vahel. Õppes lisandub induktiivsele käsitlusele deduktiivne käsitlus. Õpitakse tegema järeldusi õpitu põhjal, seostama erinevaid nähtusi ning rakendama õpitud seaduspärasusi uudsetes olukordades. Õpe on suunatud õpilaste mõtlemisvõime arendamisele. Suurt tähelepanu pööratakse õpilaste iseseisva töö oskuste arendamisele, oskusele kasutada erinevaid teabeallikaid ning eristada olulist ebaolulisest. Keemia nagu teistegi loodusteaduste õppimisel on tähtis õpilase isiksuse väljakujunemine: iseseisvuse, mõtlemisvõime ja koostööoskuse areng ning vastutustunde ja tööharjumuste kujunemine.

Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi keemiaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi keemia ja teiste loodusteaduste vastu, mõistab keemia tähtsust ühiskonna majanduse, tehnoloogia ja kultuuri arengus ning on motiveeritud elukestvaks õppeks;

- rakendab keemiaprobleeme lahendades loodusteaduslikku meetodit, arendab loogilise mõtlemise võimet, analüüsi- ja järelduste tegemise oskust ning loovust;
- hangib keemiainfot erinevaist, sh elektroonseist teabeallikaist, analüüsib ja hindab saadud teavet kriitiliselt;
- mõistab süsteemselt keemia põhimõisteid ja keemiliste protsesside seaduspärasusi ning kasutab korrektselt keemiasõnavara;
- rakendab omandatud eksperimentaaltöö oskusi keerukamaid ülesandeid lahendades ning kasutab säästlikult ja ohutult keemilisi reaktiive nii keemialaboris kui ka argielus;
- langetab igapäevaelu probleeme lahendades kompetentseid otsuseid ning hindab oma tegevuse võimalikke tagajärgi;
- mõistab looduse, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuseid seoseid ning saab aru nende mõjust elukeskkonnale ja ühiskonna jätkusuutlikule arengule; suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse ning väärtustab tervislikku ja säästvat eluviisi;
- on omandanud ülevaate keemiaga seotud elukutsetest ning kasutab keemias omandatud teadmisi ja oskusi karjääri plaanides.

I kursus „Keemia alused“

Sissejuhatus

Kursuse lõpus õpilane:

- valdab ettekujutust keemia ajaloolisest arengust;
- eristab kvalitatiivset ja kvantitatiivset analüüsi ning füüsikalisi ja keemilisi uurimismeetodeid.

Õppesisu

Keemia kui teaduse kujunemine. Füüsikalised ja keemilised uurimismeetodid keemias. Keemiaga seotud karjäärivalikud.

Põhimõisted: keemiline analüüs, kvalitatiivne analüüs, kvantitatiivne analüüs, keemiline süntees.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: õppekäik keemiaga seotud ettevõttesse, õppeasutusse vms.

Aine ehitus

Kursuse lõpus õpilane:

- kirjeldab elektronide paiknemist aatomi välises elektronihis (üksikud elektronid, elektronipaarid) sõltuvalt elemendi asukohast perioodilisustabelis (A-rühmade elementide korral);
- selgitab A-rühmade elementide metallilisuse ja mittemetallilisuse muutumist perioodilisustabelis seoses aatomi ehituse muutumisega;

- määrab A-rühmade keemiliste elementide maksimaalseid ja minimaalseid oksüdatsiooniastmeid elemendi asukoha järgi perioodilisustabelis ning koostab elementide tüüpühendite valemeid;
- selgitab tüüpiliste näidete varal kovalentse, ioonilise, metallilise ja vesiniksideme olemust;
- hindab kovalentse sideme polaarsust, lähtudes sidet moodustavate elementide asukohast perioodilisustabelis;
- kirjeldab ning hindab keemiliste sidemete ja molekulide vastastiktoime (ka vesiniksideme) mõju ainete omadustele.

Õppesisu

Tänapäevane ettekujutus aatomi ehitusest. Informatsioon perioodilisustabelis ja selle tõlgendamine. Keemilise sideme liigid. Vesinikside. Molekulidevahelised jõud. Ainete füüsikaliste omaduste sõltuvus aine ehitusest.

Põhimõisted: aatomorbitaal, mittepolaarne kovalentne side, polaarne kovalentne side, osalaeng, vesinikside.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: lihtsamate molekulide struktuuri uurimine ja võrdlemine molekulimudelite või arvutiprogrammidega.

Miks ja kuidas toimuvad keemilised reaktsioonid

Kursuse lõpus õpilane:

- seostab keemilist reaktsiooni aineosakeste üleminekuga püsivamasse olekusse;
- selgitab keemiliste reaktsioonide soojusefekte, lähtudes keemiliste sidemete tekkimisel ja lagunemisel esinevatest energiamuutustest;
- analüüsib keemilise reaktsiooni kiirust mõjutavate tegurite toimet ning selgitab keemiliste protsesside kiiruse muutmist argielus;
- mõistab, et pöörduvate reaktsioonide puhul tekib vastassuunas kulgevate protsesside vahel tasakaal, ning toob sellekohaseid näiteid argielust ja tehnoloogiast.

Õppesisu

Keemilise reaktsiooni aktiveerimisenergia, aktiivsed põrked. Ekso- ja endotermilised reaktsioonid. Keemilise reaktsiooni kiirus, seda mõjutavad tegurid. Keemiline tasakaal ja selle nihkumine (Le Chatelier' printsiibist tutvustavalt).

Põhimõisted: reaktsiooni aktiveerimisenergia, reaktsiooni soojusefekt, reaktsiooni kiirus, katalüsaator, katalüüs, pöörduv reaktsioon, pöördumatu reaktsioon, keemiline tasakaal.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- keemilise reaktsiooni kiirust mõjutavate tegurite toime uurimine;
- keemilise reaktsiooni soojusefekti uurimine;
- auto heitgaaside katalüsaatori tööpõhimõtte selgitamine internetimaterjalide põhjal;
- keemilise tasakaalu nihkumise uurimine, sh arvutimudeli abil.

Lahustumisprotsess, keemilised reaktsioonid lahustes

Kursuse lõpus õpilane:

- kirjeldab lahuste teket (iooniliste ja kovalentsete ainete korral);
- eristab elektrolüüte ja mitteelektrolüüte ning tugevaid ja nõrku elektrolüüte;
- selgitab happe ja aluse mõistet protolüütilise teoora põhjal;
- oskab arvutada molaarset kontsentratsiooni;
- koostab ionidevaheliste reaktsioonide võrrandeid (molekulaarsel ja ioonsel kujul);
- hindab ning põhjendab ainete vees lahustumise korral lahuses tekkivat keskkonda.

Õppesisu

Ainete lahustumisprotsess. Elektrolüüdid ja mitteelektrolüüdid; tugevad ja nõrgad elektrolüüdid. Hapete ja aluste protolüütiline teooria. Molaarne kontsentratsioon (tutvustavalt). Ionidevahelised reaktsioonid lahustes, nende kulgemise tingimused. pH. Keskkond hüdrolüüsiva soola lahuses.

Põhimõisted: hüdraatumine, elektrolüüt, mitteelektrolüüt, tugev elektrolüüt, nõrk elektrolüüt, hape, alus, molaarne kontsentratsioon, soola hüdrolüüs.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- lahustumise soojusefektide uurimine;
- erinevate lahuste elektrijuhtivuse võrdlemine (pirni heleduse või Vernier' anduriga); nõrkade ja tugevate hapete ning aluste pH ja elektrijuhtivuse võrdlemine;
- ionidevaheliste reaktsioonide toimumise uurimine;
- erinevate ainete vesilahuste keskkonna (lahuste pH) uurimine;
- lahuse kontsentratsiooni määramine tiitrimisel (nt vee mööduva kareduse määramine, leelise kontsentratsiooni määramine puhastusvahendis või happe kontsentratsiooni määramine akuhappes vms).

II kursus „Anorgaanilised ained“

Metallid

Kursuse lõpus õpilane:

- seostab õpitud metallide keemilisi omadusi vastava elemendi asukohaga perioodilisustabelis ja pingereas ning koostab sellekohaseid reaktsioonivõrrandeid (metalli reageerimine mittemetalliga, veega, lahjendatud happe ja soolalahusega);
- kirjeldab õpitud metallide ja nende sulamite rakendamise võimalusi praktikas;
- teab levinumaid metallide looduslikke ühendeid ja nende rakendusi;
- selgitab metallide saamise põhimõtet metalliühendite redutseerimisel ning korrosiooni metallide oksüdeerumisel;
- põhjendab korrosiooni ja metallide tootmise vastassuunalist energeetilist efekti, analüüsib korrosioonitõrje võimalusi;
- analüüsib metallidega seotud redoksprotsesside toimumise üldisi põhimõtteid (nt elektrolüüsi, korrosiooni ja keemilise vooluallika korral);

- lahendab arvutusülesandeid reaktsioonivõrrandite järgi, arvestades saagist ja lisandeid.

Õppesisu

Ülevaade metallide iseloomulikest füüsikalistest ja keemilistest omadustest. Metallide keemilise aktiivsuse võrdlus; metallide pingerida. Metallid ja nende ühendid igapäevaelus ning looduses. Metallidega seotud redoksprotsessid: metallide saamine maagist, elektrolüüs, korrosioon, keemilised vooluallikad (reaktsioonivõrrandeid nõudmata). Saagise ja lisandite arvestamine moolarvutustes reaktsioonivõrrandi järgi.

Põhimõisted: sulam, maak, elektrolüüs, korrosioon, keemiline vooluallikas, saagis.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- metallide füüsikaliste omaduste ja keemilise aktiivsuse võrdlemine;
- metallide korrosiooni mõjutavate tegurite ning korrosioonitõrje võimaluste uurimine ja võrdlemine;
- metallide tootmise, elektrolüüsi ja keemilise vooluallika uurimine animatsioonidega;
- ülevaate (referaadi) koostamine ühe metalli tootmisest ning selle sulamite valmistamisest/kasutamisest.

Mittemetallid

Kursuse lõpus õpilane:

- seostab tuntumate mittemetallide ning nende tüüpühendite keemilisi omadusi vastava elemendi asukohaga perioodilisustabelis;
- koostab õpitud mittemetallide ja nende ühendite iseloomulike reaktsioonide võrrandeid;
- kirjeldab õpitud mittemetallide ja nende ühendite tähtsust looduses ja/või rakendamise võimalusi praktikas.

Õppesisu

Ülevaade mittemetallide füüsikalistest ja keemilistest omadustest olenevalt elemendi asukohast perioodilisustabelis. Mittemetallide keemilise aktiivsuse võrdlus. Mõne mittemetalli ja tema ühendite käsitus (vabal valikul, looduses ja/või tööstuses kulgevate protsesside näitel).

Põhimõisted: allotroopia.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: mittemetallide ja/või nende iseloomulike ühendite saamine, omaduste uurimine ning võrdlemine.

III kursus „Orgaanilised ained“

Süsivesinikud ja nende derivaadid

Kursuse lõpus õpilane:

- kasutab erinevaid molekuli kujutamise viise (lihtsustatud struktuurivalem, tasapinnaline ehk klassikaline struktuurivalem, molekuli graafiline kujutis);
- kasutab süstemaatilise nomenklatuuri põhimõtteid alkaanide näitel; seostab süstemaatiliste nimetuste ees- või lõppliiteid õpitud aineklassidega, määrab molekuli struktuuri või nimetuse põhjal aineklassi;
- hindab molekuli struktuuri (vesiniksideme moodustamise võime) põhjal aine füüsikalisi omadusi (lahustuvust erinevates lahustites ja keemistemperatuuri);
- võrdleb küllastunud, küllastumata ja aromaatsete süsivesinike keemilisi omadusi, koostab lihtsamaid reaktsioonivõrrandeid alkaanide, alkeenide ja areenide halogeenimise ning alkeenide hüdrogeenimise ja katalüütilise hüdraatimise reaktsioonide kohta (ilma reaktsiooni mehhanismideta);
- kirjeldab olulisemate süsivesinike ja nende derivaatide omadusi, rakendusi argielus ning kasutamisega kaasnevat ohtusid;
- kujutab alkeenist tekkivat polümeeri lõiku.

Õppesisu

Süsinikuühendite struktuur ja selle kujutamise viisid. Alkaanid, nomenklatuuri põhimõtted, isomeeria. Asendatud alkaanide (halogeeniühendite, alkoholide, primaarsete amiinide) füüsikaliste omaduste sõltuvus struktuurist. Küllastumata ja aromaatsete süsivesinike ning alkaanide keemiliste omaduste võrdlus. Liitumispolümerisatsioon. Süsivesinikud ja nende derivaadid looduses ning tööstuses (tutvustavalt).

Põhimõisted: isomeeria, asendatud süsivesinik, alkaan ehk küllastunud süsivesinik, küllastumata süsivesinik, aromaadne ühend, liitumispolümerisatsioon.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- süsivesinike ja nende derivaatide molekulide struktuuri uurimine ning võrdlemine molekulimudelite ja/või arvutiprogrammiga;
- molekulidevaheliste jõudude tugevuse uurimine aurustumissoojuse võrdlemise teel;
- hüdrofiilsete ja hüdrofoobsete ainete vastastiktoime veega.

Orgaanilised ained meie ümber

Kursuse lõpus õpilane:

- määrab molekuli struktuuri põhjal aine kuuluvuse aineklassi;
- kirjeldab olulisemate karboksüülhapete omadusi ja tähtsust argielus ning looduses;
- selgitab seost alkoholide, aldehüdide ja karboksüülhapete vahel;
- võrdleb karboksüülhapete ja anorgaaniliste hapete keemilisi omadusi ning koostab vastavaid reaktsioonivõrrandeid;
- selgitab alkoholijoobega seotud keemilisi protsesse organismis ning sellest põhjustatud sotsiaalseid probleeme;
- võrdleb estrite tekke- ja hüdrolüüsireaktsioone ning koostab vastavaid võrrandeid;
- kujutab lähteühenditest tekkiva kondensatsioonipolümeeri lõiku;
- selgitab põhimõtteliselt biomolekulide (polüsahhariidide, valkude ja rasvade) ehitust.

Õppesisu

Aldehüüdid kui alkoholide oksüdeerumissaadused. Asendatud karboksüülhapped (aminohapped, hüdroksühapped) ja karboksüülhapete funktsionaalderivaadid (estrid, amiidid). Polükondensatsioon. Orgaanilised ühendid elusorganismides: rasvad, sahhariidid, valgud.

Põhimõisted: asendatud karboksüülhappe, karboksüülhappe funktsionaalderivaat, hüdrolüüs, polükondensatsioon.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- alkoholi ja aldehüüdi oksüdeeruvuse uurimine ning võrdlemine;
- karboksüülhapete tugevuse uurimine ja võrdlemine teiste hapetega;
- estrite saamine ja hüdrolüüs;
- sahhariidide (nt tärklise) hüdrolüüsi ja selle saaduste uurimine;
- valkude (nt munavalge vesilahuse) käitumise uurimine hapete, aluste, soolalahuste ja kuumutamise suhtes;
- seebi ning sünteetiliste pesemisvahendite käitumise uurimine ja võrdlemine erineva happelisusega vees ning soolade lisandite korral.

4. Füüsika

Gümnaasiumi füüsikaõppega taotletakse, et õpilane:

- arendab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, loovust ning süsteemset mõtlemist loodusnähtusi kirjeldades ja seletades;
- tunneb huvi füüsika ja teiste loodusteaduste vastu ning teadvustab füüsikaga seotud elukutsete vajalikkust jätkusuutliku ühiskonna arengus;
- väärtustab füüsikat kui looduse kõige üldisemaid põhjuslikke seoseid uurivat teadust ja tähtsat kultuurikomponenti;
- mõistab mudelite tähtsust loodusobjektide uurimisel ning mudelite arengut ja paratamatut piiratust;
- kogub ning analüüsib infot, eristades usaldusväärset teavet infomürast ja teaduslikke teadmisi ebateaduslikest;
- oskab lahendada olulisemaid kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid füüsikaülesandeid ning rakendab loodusteaduslikku meetodit probleemülesandeid lahendades;
- mõistab füüsika seotust tehnika ja tehnoloogiaga;
- kasutab füüsikas omandatud teadmisi ning oskusi loodusteadus-, tehnoloogia- ja igapäevaprobleeme lahendades ning põhjendatud otsuseid tehes.

Õppeaine kirjeldus

Füüsika kuulub loodusteaduste hulka, olles väga tihedas seoses matemaatikaga. Füüsika paneb aluse tehnika ja tehnoloogia mõistmisele ning aitab väärtustada tehnikaga seotud elukutseid. Füüsikaõppes arvestatakse loodusainete vertikaalse ning horisontaalse lõimimise

vajalikkust. Vertikaalse lõimimise korral on ühised teemad loodusteaduslik meetod, looduse tasemeline struktureeritus, vastastikmõju, liikumine (muutumine ja muundumine), energia, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane kirjaoskus, tehnoloogia, elukeskkond ning ühiskond. Vertikaalset lõimimist toetab õppeainete horisontaalne lõimumine.

Gümnaasiumi füüsikaõppe eesmärk on jagada vajalikke füüsikateadmisi tulevasele kodanikule, kujundada temas keskkonna- ja ühiskonnahoidlikke ning jätkusuutlikule arengule orienteeritud hoiakuid. Gümnaasiumis käsitletakse füüsikalisi nähtusi süsteemselt ja holistlikult, arendades terviklikku ettekujutust loodusest ning pidades tähtsaks olemuslikke seoseid tervikpildi osade vahel. Võrreldes põhikooliga tutvutakse sügavamalt erinevate vastastikmõjude ja nende põhjustatud liikumisvormidega ning otsitakse liikumisvormide vahel seoseid.

Õpilaste kriitilise ja süsteemmõistelise mõtlemise arendamiseks lahendatakse füüsikalisel erinevates aine- ja eluvaldkondades esinevaid probleeme, plaanitakse ning korraldatakse eksperimente, kasutades loodusteaduslikku uurimismeetodit. Kvantitatiivülesandeid lahendades ei pea valemeid peast teadma, kuid kujundatakse oskust mõista valemite füüsikalist sisu ning rakendada valemeid õiges kontekstis. Õppes kujundatakse väärtushinnangud, mis määravad õpilaste suhtumise füüsikasse kui kultuurifenomeni, avavad füüsika rolli tehnikas, tehnoloogias ja elukeskkonnas ning ühiskonna jätkusuutlikus arengus. Gümnaasiumi füüsikaõppes taotletakse koos teiste õppeainetega õpilastel nüüdisaegse tervikliku maailmapildi ja keskkonda säästva hoiaku ning analüüsioskuse kujunemist.

Gümnaasiumi füüsikaõppes kujundatavad üldoskused erinevad põhikooli füüsikaõppes saavutatavaist deduktiivse käsitusviisi ulatuslikuma rakendamise ning tehtavate üldistuste laiema kehtivuse poolest. Füüsikaõpe muutub gümnaasiumis spetsiifilisemaks, kuid samas seostatakse füüsikateadmised tihedalt ja kõrgemal tasemel ülejäänud õppeainete teadmistega ning põhikoolis õpituga.

Gümnaasiumi füüsikaõpe koosneb viiest kohustuslikust kursusest ning kahest valikkursusest. Esimeses kursuses „Sissejuhatus füüsikasse. Kulgliikumise kinemaatika“ seletatakse, mis on füüsika, mida ta suudab, mille poolest eristub füüsika teistest loodusteadustest ning mil viisil ta nendega seotud on. Süvendatakse loodusteadusliku meetodi rakendamist, avardades teadmisi ja oskusi mõõtmisest kui eksperimentaalsete teaduste alusest.

Teises kursuses „Mehaanika“ avatakse mehaaniliste mudelite keskne roll loodusnähtuste kirjeldamisel ja seletamisel.

Kuna kogu nüüdisaegses füüsikas domineerib vajadus arvestada aine ja välja erisusi, käsitletakse kolmandas kursuses „Elektromagnetism“ elektromagnetvälja näitel väljade kirjeldamise põhivõtteid ning olulisemaid elektrilisi ja optilisi nähtusi.

Neljandas kursuses „Energia“ vaadeldakse ümbritsevat keskkonda energeetilisest aspektist. Käsitletakse alalis- ja vahelduvvoolu ning soojusnähtusi, ent ka mehaanilise energia, soojusenergia, elektrienergia, valgusenergia ja tuumaenergia omavahelisi muundumisi.

Viiendas kursuses „Mikro- ja megamaailma füüsika“ arutletakse füüsikaliste seaduspärasuste ning protsesside üle mastaapides, mis erinevad inimese karakteristikust mõõtmest (1 m) rohkem kui miljon korda.

Praktiliste tegevuste loetelus on esitatud üldisemad teemad, millest õpetaja kavandab kas praktilistel töödel, IKT-l, näit- või osaluskatsetel põhinevad tegevused.

Õpitulemused

Gümnaasiumi füüsikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- kirjeldab, seletab ja ennustab loodusnähtusi ning nende tehnilisi rakendusi;
- väärtustab füüsikateadmisi looduse, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuste seoste mõistmisel;
- sõnastab etteantud situatsioonikirjelduse põhjal uurimisküsimusi, kavandab ja korraldab eksperimente, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimisküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta;
- lahendab situatsiooni-, arvutus- ja graafilisi ülesandeid ning hindab kriitiliselt saadud tulemuste tõepärasust;
- teisendab loodusnähtuse füüsikalise mudeli ühe kirjelduse teiseks (verbaalkirjelduse valemiks või jooniseks ja vastupidi);
- kasutab erinevaid infoallikaid, hindab ja analüüsib neis sisalduvat infot ning leiab tavaelus kerkivatele füüsikalistele probleemidele lahendusi;
- teadvustab teaduse ning tehnoloogia arenguga kaasnevaid probleeme ja arengusuundi elukeskkonnas ning suhtub loodusesse ja ühiskonnasse vastutustundlikult;
- omandanud ülevaate füüsikaga seotud ametitest, erialadest ja edasiõppimisvõimalustest, rakendab füüsikas omandatud teadmisi ja oskusi igapäevaelus.

I kursus „Sissejuhatus füüsikasse. Kulgliikumise kinemaatika“

Füüsika meetod

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab mõisteid loodus, maailm ja vaateleja; hindab füüsika kohta teiste loodusteaduste seas ning määratleb füüsika uurimisala;
- määratleb looduse struktuuritasemete skeemil makro-, mikro- ja megamaailma ning nimetab nende erinevusi;
- selgitab loodusteadusliku meetodi olemust ja teab, et eksperimentitulemusi üldistades jõutakse mudelini;
- põhjendab mõtteseaduse vajalikkust üldaktseptitavate mõõtmistulemuste saamiseks;
- mõistab mõõdetava suuruse ja mõõtmistulemuse suuruse väärtuse erinevust;
- teab ja rakendab rahvusvahelise mõõtühikute süsteemi (SI) põhisuurusi ning nende mõõtühikuid;
- teab, et korrektne mõõtetulemus sisaldab ka määramatust, ning kasutab mõõtmisega kaasnevat mõõtemääramatust hinnates standardhälvet;
- toob näiteid põhjusliku seose kohta;

- mõistab, et füüsika üldprintsiibid on kõige üldisemad tõdemused looduse kohta, ning tõestab nende kehtivust kooskõla eksperimendiga.

Õppesisu

Füüsika kui loodusteadus. Füüsika kui nähtavushorisonte edasi nihutav teadus. Mikro-, makro- ja megamaailm. Loodusteaduslik meetod. Vaatlus, eksperiment, mudeli loomine. Mudeli järeltule kontroll ning mudeli areng. Mõõtmine ja mõõtetulemus. Mõõtesuurus ja mõõdetava suuruse väärtus. Mõõtühikud ja vastavate kokkulepete areng. Rahvusvaheline mõõtühikute süsteem (SI). Mõõteriistad ja mõõtevahendid. Mõõteseadus. Mõõtemääramatus ning selle hindamine. Mõõtetulemuste analüüs.

Põhjuslikkus ja juhuslikkus füüsikas. Füüsika tunnetuslik ja ennustuslik väärtus. Füüsikaga seotud ohud. Üldprintsiibid.

Põhimõisted: loodus, loodusteadus, füüsika, mõõtevahend, taatlemine, nähtavushorizont, makro-, mikro- ja megamaailm; vaatlus, hüpotees, eksperiment, mõõtmine, mõõtühik, mõõtühikute süsteem, mõõtemääramatus, mõõtesuurus, mõõdetava suuruse väärtus, mõõtetulemus, mõõtevahend, taatlemine.

Praktiline tegevus ja IKT kasutamine:

- juhusliku loomuga nähtuse (palli pörke, heitkeha liikumise, kaldpinnalt libisemise vms) uurimine koos mõõtmistulemuste analüüsiga;
- keha joonmõõtmete mõõtmine ja korrektse mõõtetulemuse esitamine;
- mõõtmisest ning andmetöötlusest mudelini jõudmine erinevate katsete põhjal.

Kulgliikumise kinemaatika

Kursuse lõpus õpilane:

- mõistab, et füüsikalised suurused pikkus (ka teepikkus), ajavahemik (Δt) ja ajahetk (t) põhinevad kehade ning nende liikumise (protsesside) omavahelisel võrdlemisel;
- teab, et keha liikumisolekut iseloomustab kiirus, ning toob näiteid liikumise suhtelisuse kohta makromaailmas;
- teab relativistliku füüsika peamist erinevust klassikalisest füüsikast;
- teab, et väli liigub aine suhtes alati suurima võimaliku kiiruse ehk absoluutkiirusega;
- eristab skalaarseid ja vektoriaalseid suurusi ning toob nende kohta näiteid;
- seletab füüsika valemite esineva miinusemärgi tähendust (suuna muutumine esialgsele vastupidiseks);
- eristab nähtuste ühtlane sirgjooneline liikumine, ühtlaselt kiirenev sirgjooneline liikumine, ühtlaselt aeglustuv sirgjooneline liikumine ja vaba langemine olulisi tunnuseid ning toob sellekohaseid näiteid;
- selgitab füüsikaliste suuruste kiirus, kiirendus, teepikkus ja nihe tähendusi ning nende suuruste mõõtmise või määramise viise;

$$v = \frac{\Delta x}{\Delta t} \quad a = \frac{v - v_0}{\Delta t};$$

- lahendab probleemülesandeid, rakendades definitsioone kasutab ühtlase sirgjoonelise liikumise ja ühtlaselt muutuva liikumise kirjeldamiseks

$$\text{vastavalt liikumisvõrrandeid } x = x_0 \pm vt \quad \text{või} \quad x = x_0 \pm v_0 t \pm \frac{at^2}{2};$$

- analüüsib ühtlase ja ühtlaselt muutuva sirgjoonelise liikumise kiiruse ning teepikkuse graafikuid; oskab leida teepikkust kui kiiruse graafiku alust pindala;
- rakendab ühtlaselt muutuva sirgjoonelise liikumise, sh vaba langemise kiiruse, nihke

$$\text{ja kiirenduse leidmiseks järgmisi seoseid: } v = v_0 \pm at; \quad s = v_0 t \pm \frac{at^2}{2}; \quad a = \frac{v^2 - v_0^2}{2s}.$$

Õppesisu

Punktmass kui keha mudel. Koordinaadid. Taustsüsteem, liikumise suhtelisus.

Relatiivsuspriinip. Teepikkus ja nihe. Ühtlane sirgjooneline liikumine ja ühtlaselt muutuv sirgjooneline liikumine: kiirus, kiirendus, liikumisvõrrand, kiiruse ja läbitud teepikkuse sõltuvus ajast, vastavad graafikud. Nihe, kiirus ja kiirendus kui vektoriaalsed suurused. Vaba langemine kui näide ühtlaselt kiireneva liikumise kohta. Vaba langemise kiirendus. Kiiruse ja kõrguse sõltuvus ajast vertikaalsel liikumisel. Erisihiliste liikumiste sõltumatus.

Põhimõisted: füüsikaline suurus, skalaarne ja vektoriaalne suurus, pikkus, liikumisolek, aeg, kulgliikumine, punktmass, taustsüsteem, kinemaatika, teepikkus, nihe, keskmine kiirus, hetkkiirus, kiirendus, vaba langemine.

II kursuse „Mehaanika“

Dünaamika

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab nähtuste vastastikmõju, gravitatsioon, hõõrdumine ja deformatsioon esinemist ning rakendumist looduses;
- täiendab etteantud joonist vektoritega, näidates kehale mõjuvaid jõude nii liikumisoleku püsimisel ($v = \text{const}$, $a = 0$) kui ka muutumisel ($a = \text{const} \neq 0$);
- oskab jõu komponentide kaudu leida resultantjõudu;
- selgitab ja rakendab Newtoni seadusi ning seostab neid igapäeva elu nähtustega;
- sõnastab impulsi jäävuse seaduse ja lahendab probleemülesandeid, kasutades seost $\Delta(m_1 \vec{v}_1 + m_2 \vec{v}_2) = 0$;
- seostab reaktiivliikumist impulsi jäävuse seadusega; toob näiteid reaktiivliikumise kohta looduses ja rakenduste kohta tehnikas;

- toob näiteid nähtuste kohta, kus impulsi muutumise kiirus on võrdne seda muutust põhjustava jõuga;

$$F_G = G \frac{m_1 m_2}{R^2};$$

- rakendab gravitatsiooniseadust
- tunneb gravitatsioonivälja mõistet;
- teab, et üldrelatiivsusteooria kirjeldab gravitatsioonilist vastastikmõju aegruumi kõverdumise kaudu;
- kasutab mõisteid raskusjõud, keha kaal, toereaktsioon, rõhumisjõud ja rõhk probleemlesandeid lahendades ning rakendab seost $P = m(g \pm a)$;
- selgitab mõisteid hõõrdejõud ja elastsusjõud ning rakendab loodus- ja tehiskeskkonnas toimuvaid nähtusi selgitades seoseid $F_h = \mu N$ ja $F_e = -k \Delta l$;
- rakendab mõisteid töö, energia, kineetiline ja potentsiaalne energia, võimsus, kasulik energia, kasutegur, selgitades looduses ja tehiskeskkonnas toimuvaid nähtusi;
- rakendab probleeme lahendades seoseid $A = F_s \cos \alpha$; $E_k = \frac{mv^2}{2}$, $E_p = mgh$ ning $E = E_k + E_p$;
- selgitab energia miinimumi printsiibi kehtivust looduses ja tehiskeskkonnas.

Õppesisu

Newtoni seadused. Jõud. Jõudude vektoriaalne liitmine. Resultantjõud. Muutumatu kiirusega liikumine jõudude tasakaalustumisel. Keha impulss. Impulsi jäävuse seadus.

Reaktiivliikumine. Gravitatsiooniseadus. Raskusjõud, keha kaal, toereaktsioon. Kaalutus.

Elastusjõud. Hooke'i seadus. Jäikustegur. Hõõrdejõud ja hõõrdetegur. Töö ja energia.

Mehaaniline energia. Mehaanilise energia jäävuse seadus. Mehaanilise energia muundumine teisteks energia liikideks. Energia miinimumi printsiip. Energia jäävuse seadus looduses ja tehnikas.

Põhimõisted: kuju muutumine, reaktiivliikumine, resultantjõud, keha inertsus ja mass, impulss, impulsi jäävuse seadus, raskusjõud, keha kaal, kaalutus, toereaktsioon, elastsusjõud, jäikustegur, hõõrdejõud, hõõrdetegur, mehaanilise energia jäävuse seadus, energia muundumine.

Praktiline tegevus:

- tutvumine Newtoni seaduste olemusega;
- jäikusteguri määramine;
- liugehõõrdeteguri määramine;
- seisuhõõrde uurimine.

Perioodilised liikumised

Kursuse lõpus õpilane:

- seostab looduses ja tehnoloogias esinevad perioodilised nähtused ühtlase ja mitteühtlase tiirlemise ning pöörlemisega;

- kasutab ringliikumist kirjeldades füüsikalisi suurusi pöördenurk, periood, sagedus, nurkkiirus, joonkiirus ja kesktõmbekiirendus;
- rakendab ringliikumise seotud probleemülesannete lahendamisel järgmisi seoseid:

$$\omega = \frac{\varphi}{t}, v = \omega r, \omega = \frac{2\pi}{T} = 2\pi f, a = \omega^2 r = \frac{v^2}{r};$$

- analüüsib orbitaalliikumist, kasutades inertsia ja kesktõmbejõu mõistet;
- kasutab vabavõnkumise ja sundvõnkumise mõistet looduses ning tehnikas toimuvaid võnkumisi kirjeldades;
- rakendab füüsikalisi suurusi hälve, amplituud, periood, sagedus ja faas perioodilisi liikumisi kirjeldades;

- kasutab võnkumise probleemülesandeid lahendades seoseid $\varphi = \omega t$ ja

$$\omega = 2\pi f = \frac{2\pi}{T};$$

- analüüsib energia jäävuse seaduse kehtivust pendli võnkumisel;
- analüüsib võnkumise graafikuid;
- selgitab resonantsi ning toob näiteid selle esinemise kohta looduses ja tehnikas;
- kirjeldab piki- ja ristlainete tekkimist ning levimist ning toob nende kohta näiteid;
- rakendab füüsikalisi suurusi lainepikkus, laine levimiskiirus, periood ja sagedus lainenähtusi selgitades;

$$v = \frac{\lambda}{T}, T = \frac{1}{f} \text{ ja } v = \lambda f;$$

- kasutab probleeme lahendades seoseid $v = \frac{\lambda}{T}, T = \frac{1}{f}$ ja $v = \lambda f$;
- toob nähtuste peegeldumine, murdumine, interferents ja difraktsioon näiteid loodusest ning tehnikast.

Õppesisu

Ühtlase ringjoonelise liikumise kirjeldamine: pöördenurk, periood, sagedus, nurk- ja joonkiirus, kesktõmbekiirendus. Tiirlemine ja pöörlemine looduses ning tehnikas, orbitaalliikumine. Võnkumine kui perioodiline liikumine. Pendli võnkumise kirjeldamine: hälve, amplituud, periood, sagedus, faas. Energia muundumine võnkumisel. Võnkumised ja resonants looduses ning tehnikas. Lained. Piki- ja ristlained. Lainet iseloomustavad suurused: lainepikkus, kiirus, periood ja sagedus. Lainenähtused: peegeldumine, murdumine, interferents, difraktsioon, lained looduses ning tehnikas.

Põhimõisted: pöördenurk, periood, sagedus, nurkkiirus, joonkiirus, kesktõmbekiirendus, võnkumine, hälve, amplituud, periood, sagedus, faas, vabavõnkumine, sundvõnkumine, pendel, resonants, laine, pikilaine, ristlaine, lainepikkus, peegeldumine, murdumine, interferents, difraktsioon.

Praktiline tegevus:

- matemaatilise pendli ja vedrupendli võnkumise uurimine.

III kursus „Elektromagnetism“

Elektriväli ja magnetväli

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab mõisteid laeng, elektrivool ja voolutugevus ning valemi $I = \frac{q}{t}$ tähendust;
- võrdleb mõisteid aine ja väli;
- seostab elektrostaatilise välja laetud keha olemasoluga, rakendades valemit $E = \frac{F}{q}$;
- kasutab probleeme lahendades Coulomb'i seadust $F = k \frac{q_1 q_2}{r^2}$;
- kasutab probleeme lahendades seoseid $U = \frac{A}{q}$, $\varphi = \frac{E_{pot}}{q}$, $E = \frac{U}{d}$ ja $U = \varphi_1 - \varphi_2$;
- rakendab superpositsiooni printsiipi elektrostaatilise välja E-vektori konstrueerimisel etteantud punktis;
- teab, et kahe erinimeliselt laetud paralleelse plaadi vahel tekib homogeenne elektriväli;
- teab, et magnetväljal on kaks põhimõtteliselt erinevat võimalikku tekitajat:
püsिमagnet ja elektrivool, ning rakendab valemit $B = \frac{F}{I l}$;
 $F = K \frac{I_1 I_2 l}{r}$;
- kasutab probleeme lahendades Ampere'i seadust
- määrab sirgvoolu tekitatud magnetinduktsiooni suuna etteantud punktis;
- kasutab valemit $F = B I l \sin \alpha$ ning Ampere'i jõu suuna määramise eeskirja;
- rakendab probleeme lahendades Lorentzi jõu valemit $FL = q v B \sin \alpha$ ning määrab Lorentzi jõu suunda;
- seletab pööriselektrivälja tekkimist magnetvoo muutumisel, rakendades induktsiooni elektromotoorjõu mõistet;
- võrdleb generaatori ning elektrimootori tööpõhimõtteid;
- selgitab elektri- ja magnetvälja energia salvestamise võimalusi.

Õppesisu

Elektrilaeng. Elementaarlaeng. Laengu jäävuse seadus. Elektrivool. Aine ja väli. Coulomb'i seadus. Punktlaeng. Väljatugevus. Elektrivälja potentsiaal ja pinge. Pinge ja väljatugevuse seos. Välja visualiseerimine, välja jõujooned. Väljade liitumine, superpositsiooni printsiip. Homogeenne elektriväli kahe erinimeliselt laetud plaadi vahel, kondensaator. Püsिमagnet ja vooluga juhe. Ampere'i jõud. Magnetinduktsioon. Liikuvale laetud osakesele mõjuv Lorentzi jõud. Magnetväljas liikuva juhtmelõigu otstele indutseeritav pinge. Elektromagnetiline induktsioon. Induktsiooni elektromotoorjõud. Magnetvoog. Faraday induktsiooniseadus. Elektrimootor ja generaator. Lenzi reegel. Eneseinduktsioon. Induktiivpool. Homogeenne magnetväli solenoidis. Elektri- ja magnetvälja energia.

Põhimõisted: elektrilaeng, elementaarlaeng, voolutugevus, punktlaeng, elektriväli, elektrivälja tugevus, potentsiaal, pinge, elektronvolt, jõujoon, kondensaator, püsिमagnet, magnetväli, magnetinduktsioon, Lorentzi jõud, pööriselektriväli, induktsiooni elektromotoorjõud, magnetvoog, endainduktsioon.

Praktiline tegevus:

- tutvumine välja mõistega magnetvälja näitel;
- elektrostaatika katsete tegemine;
- elektromagnetilise induktsiooni uurimine;
- Lenzi reegli rakendamine;
- tutvumine kondensaatorite tööga.

Elektromagnetlained

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab elektromagnetlaine mõistet ja elektromagnetlainete rakendusi;
- kirjeldab võnkeringi kui elektromagnetlainete kiirgamise ja vastuvõtu baasseadet;
- kirjeldab elektromagnetlainete skaalat, rakendades seost $c = f \lambda$, ning teab nähtava valguse lainepikkuste piire ja põhivärvuste lainepikkuste järjestust;
- selgitab graafiku järgi elektromagnetlainete amplituudi ja intensiivsuse mõistet;
- kirjeldab joonisel või arvutiimitatsiooniga interferentsi- ja difraktsiooninähtusi optikas ning toob nende rakendamise näiteid;
- seletab valguse koherentsuse tingimusi ja nende täidetuse vajalikkust vaadeldava interferentsipildi saamisel;
- seostab polariseeritud valguse omadusi rakendustega looduses ja tehnikas;
- rakendab valguse murdumisseadust, kasutades seoseid $\frac{\sin \alpha}{\sin \gamma} = n$ ja $n = \frac{c}{v}$;
- kirjeldab valge valguse spektriks lahutumise võimalusi;
- võrdleb spektrite põhiliike;
- seletab valguse tekkimist aatomi energiatasemete skeemil ning rakendab probleeme lahendades valemit $E = h f$;
- selgitab valguse korral dualismiprintsiipi ja selle seost atomistliku printsiibiga;
- eristab soojuskiirgust ja luminesentsi ning seostab neid vastavate valgusallikatega.

Õppesisu

Elektromagnetlainete skaala. Lainepikkus ja sagedus. Nähtava valguse värvuse seos valguse lainepikkusega vaakumis. Elektromagnetlainete amplituud ja intensiivsus. Difraktsioon ja interferents, nende rakendusnäited. Murdumisseadus. Murdumisnäitaja seos valguse kiirusega. Valguse dispersioon. Spektroskoobi töö põhimõte. Spektraalanalüüs. Polariseeritud valgus, selle saamine, omadused ja rakendused. Valguse dualism ning dualismiprintsiip looduses. Footoni energia. Atomistlik printsiip. Valguse kiirgumine. Soojuskiirgus ja luminesents.

Põhimõisted: elektromagnetlaine, elektromagnetlainete skaala, lainepikkus, sagedus, kvandi (footoni) energia, dualismiprintsiip, amplituud, intensiivsus, difraktsioon, interferents, polarisatsioon, elektromagnetväli, murdumine, absoluutne ja suhteline murdumisnäitaja, valguse dispersioon aines, prisma, luminescents.

Praktiline tegevus:

- ühelt pilult, kaksikpilult ja juuksekarvalt saadava difraktsioonipildi uurimine;
- läbipaistva aine murdumisnäitaja määramine;
- tutvumine erinevate valgusallikatega;
- valguse spektri uurimine;
- valguse polariseerumise uurimine peegeldumisel.

IV kursuse „Energia“

Elektrotehnika

Kursuse lõpus õpilane:

- seletab elektrivoolu tekkemehhanismi mikrotasemel, rakendades seost $I = q n v S$;
- rakendab probleeme lahendades Ohmi seadust vooluringi osa ja kogu vooluringi

$$I = \frac{U}{R}, \quad I = \frac{\mathcal{E}}{R+r};$$

kohta:

- rakendab probleeme lahendades järgmisi elektrivoolu töö ja võimsuse avaldisi:
 $A = IU \cdot \Delta t, N = IU;$
- analüüsib metallide eritakistuse temperatuurisõltuvuse graafikut;
- kirjeldab pooljuhi oma- ja lisandjuhtivust, sh elektron- ja aukjuhtivust;
- selgitab pn-siirde olemust, sh päri- ja vastupingestamise korral, ning seostab seda valgusdiodi ja fotoelemendi toimimisega;

- võrdleb vahelduv- ja alalisvoolu;
- analüüsib vahelduvvoolu pinget ja voolutugevuse ajast sõltuvuse graafikut;
- arvutab vahelduvvoolu võimsust aktiivtakisti korral, rakendades seost

$$N = IU = \frac{I_m U_m}{2};$$

- selgitab trafo toimimispõhimõtet ja rakendusi vahelduvvooluvõrgus ning elektrienergia ülekandes;
- arvutab kulutatava elektrienergia maksumust ning plaanib selle järgi uute elektriseadmete kasutuselevõttu;
- väärtustab elektriohutuse nõudeid ja oskab põhjendada nende vajalikkust.

Õppesisu

Elektrivoolu tekkemehhanism. Ohmi seadus. Vooluallika elektromotoorjõud ja sisetakistus. Metallide eritakistuse sõltuvus temperatuurist. Vedelike, gaaside ja pooljuhtide elektrijuhtivus; pn-siire. Valgusdiodid ja fotoelement. Vahelduvvool kui laengukandjate sundvõnkumine. Vahelduvvoolu saamine ning kasutamine. Elektrienergia ülekanne. Trafod ja

kõrgepingeliinid. Vahelduvvooluvõrk. Elektriõhutus. Vahelduvvoolu võimsus aktiivtakistusel. Voolutugevuse ja pinge efektiivväärtused.

Põhimõisted: alalisvool, laengukandjate kontsentratsioon, elektritakistus, vooluallika elektromotoorjõud ja sisetakistus, pooljuht, pn-siire, elektrivoolu töö ja võimsus, vahelduvvool, trafo, kaitsemaandus, voolutugevuse ning pinge efektiiv- ja hetkväärtused.

Praktiline tegevus:

- voolutugevuse, pinge ja takistuse mõõtmise multimeetriga;
- vooluallikate uurimine;
- tutvumine pooljuhtelektroonika seadmetega (diood, valgusdiod, fotorakk vm).

Termodünaamika, energeetika

Kursuse lõpus õpilane:

- tunneb mõistet siseenergia ning seletab soojusenergia erinevust teistest siseenergia liikidest;
- võrdleb Kelvini temperatuuriskaalat Celsiuse temperatuuriskaalaga ning kasutab seost $T = t (\text{oC}) + 273 \text{ K}$;
- nimetab mudeli ideaalgaas tunnuseid;
- kasutab probleeme lahendades seoseid $E_k = \frac{3}{2} k T$; $p = n k T$; $p V = \frac{m}{M} R T$;
- analüüsib isoprotsesside graafikuid;
- seletab siseenergia muutumist töö või soojusülekanne vahendusel ning toob selle kohta näiteid loodusest, eristades soojusülekanne liike;
- võrdleb mõisteid avatud süsteem ja suletud süsteem;
- sõnastab termodünaamika I seaduse ja seostab seda valemiga $Q = \Delta U + A$;
- sõnastab termodünaamika II seaduse ning seletab kvalitatiivselt entroopia mõistet;
- seostab termodünaamika seadusi soojusmasinate tööpõhimõttega;
- hindab olulisemaid taastuvaid ja taastumatuid energiaallikaid, võttes arvesse nende keskkondlikke mõjusid ning geopoliitilisi tegureid; nimetab energeetika arengusuundi nii Eestis kui ka maailmas, põhjendab oma valikuid;
- mõistab energiasäästu vajadust ning iga kodaniku vastutust selle eest.

Õppesisu

Siseenergia ja soojusenergia. Temperatuur. Celsiuse ja Kelvini temperatuuriskaala. Ideaalgaas ja reaalgas. Ideaalgaasi olekuvõrrand. Avatud ja suletud süsteemid. Isoprotsessid. Gaasi olekuvõrrandiga seletatavad nähtused looduses ning tehnikas. Ideaalse gaasi mikro- ja makroparameetrid, nendevahelised seosed. Molekulaarkineetilise teooria põhialused. Temperatuuri seos molekulide keskmise kineetilise energiaga. Soojusenergia muutmise viisid: töö ja soojusülekanne. Soojushulk. Termodünaamika I seadus, selle seostamine isoprotsessidega. Adiabaatiline protsess. Soojusmasina tööpõhimõte, soojusmasina kasutegur, soojusmasinad looduses ning tehnikas. Termodünaamika II seadus. Pööratavad ja pöördumatud protsessid looduses. Entroopia. Elu Maal energia ja entroopia aspektist lähtuvalt. Energiaülekanne looduses ja tehnikas. Energeetika alused ning tööstuslikud

energiaallikad. Energeetilised globaalprobleemid ja nende lahendamise võimalused. Eesti energiavajadus, energeetikaprobleemid ning nende lahendamise võimalused.

Põhimõisted: siseenergia, temperatuur, temperatuuriskaala, ideaalgaas, olekuvõrrand, avatud ja suletud süsteem, isoprotsess, soojushulk, adiabaatiline protsess, pööratav ja pöördumatu protsess, soojusmasin, entroopia.

Praktiline tegevus:

- keha temperatuuri ja mehaanilise töö vaheliste seoste uurimine;
- ainete soojusjuhtivuse võrdlemine.

V kursus „Mikro- ja megamaailma füüsika“

Aine ehituse alused

Kursuse lõpus õpilane:

- kirjeldab aine olekuid mikrotasandil;
- võrdleb reaalgaasi ja ideaalgaasi mudeleid;
- kasutab mõisteid küllastunud aur, absoluutne niiskus, suhteline niiskus ja kastepunkt ning seostab neid ilmastikunähtustega;
- selgitab mõisteid pindpinevus, märgamine ja kapillaarsus looduses ning tehnoloogias toimuvate nähtustega;
- kirjeldab aine olekuid, kasutades õigesti mõisteid faas ja faasisiire;
- seletab faasisiirdeid erinevatel rõhkudel ja temperatuuridel.

Õppesisu

Aine olekud, nende sarnasused ja erinevused. Aine olekud mikrotasemel. Molekulaarjõud. Reaalgaas. Veeaur õhus. Õhuniiskus. Küllastunud ja küllastumata aur. Absoluutne ja suhteline niiskus, kastepunkt. Ilmastikunähtused. Pindpinevus. Märgamine ja kapillaarsus, nende ilmumine looduses. Faasisiirded ning siirdesoojused.

Põhimõisted: aine olek, gaas, vedelik, kondensaine, tahkis, reaalgaas, küllastunud aur, absoluutne ja suhteline niiskus, kastepunkt, faas ja faasisiire.

Praktiline tegevus:

- pindpinevuse uurimine;
- seebivee omaduste uurimine.

Mikromaailma füüsika

Kursuse lõpus õpilane:

- nimetab välis- ja sisefotoefekti olulisi tunnuseid;
- kasutab leiulaine mõistet mikromaailma nähtusi kirjeldades;
- kirjeldab elektronide difraktsiooni;
- nimetab füüsikaliste suuruste paare, mille vahel valitseb määramatusseos;

- analüüsib eriseoseenergia ja massiarvu sõltuvuse graafikut;
- teab, et massi ja energia samasust kirjeldab valem $E = mc^2$;
- kirjeldab tuumade lõhustumise ja sünteesi reaktsioone;
- seletab radioaktiivse dateerimise meetodi olemust ning toob näiteid selle meetodi rakendamise kohta;
- seletab tuumareaktorite üldist tööpõhimõtet ning analüüsib tuumaenergeetika eeliseid ja sellega seonduvaid ohte;
- teab ioniseeriva kiirguse liike ja allikaid, analüüsib ioniseeriva kiirguse mõju elusorganismidele ning pakub võimalusi kiirgusohu vähendamiseks.

Õppesisu

Välis- ja sisefotoefekt. Aatomimudelid. Osakeste leiulained. Kvantmehaanika. Elektronide difraktsioon. Määramatusseos. Aatomi kvantarvud. Aatomituum. Massidefekt. Seoseenergia. Eriseoseenergia. Massi ja energia samaväärsus. Tuumareaktsioonid. Tuumaenergeetika ja tuumarelv. Radioaktiivsus. Poolestusaeg. Radioaktiivne dateerimine. Ioniseerivad kiirgused ja nende toimed. Kiirguskaitse.

Põhimõisted: välis- ja sisefotoefekt, kvantarv, energiatase, kvantmehaanika, määramatusseos, eriseoseenergia, tuumaenergeetika, tuumarelv, radioaktiivsus, poolestusaeg, radioaktiivne dateerimine, ioniseeriv kiirgus, kiirguskaitse.

Megamaailma füüsika

Kursuse lõpus õpilane:

- teab, et info maailmaruumist jõuab meieni elektromagnetlainetena; nimetab ning eristab maapealseid ja kosmoses liikuvaid astronoomia vaatlusvahendeid;
- võrdleb Päikesesüsteemi põhiliste koostisosade mõõtmeid ja liikumisviisi: Päike, planeedid, kaaslased, asteroidid, väikeplaneedid, komeedid, meteorkehad;
- kirjeldab tähti, nende evolutsiooni ja planeedisüsteemide tekkimist;
- kirjeldab galaktikate ehitust ja evolutsiooni;
- kirjeldab universumi tekkimist ja arengut Suure Paugu teooria põhjal.

Õppesisu

Astronoomia vaatlusvahendid ja nende areng. Tähtkujud. Maa ja Kuu perioodiline liikumine aja arvestuse alusena. Kalender. Päikesesüsteemi koostis, ehitus ning tekkimise hüpoteesid. Päike ja teised tähed. Tähtede evolutsioon. Galaktikad. Linnutee galaktika. Universumi struktuur. Universumi evolutsioon.

Põhimõisted: observatoorium, teleskoop, kosmoseteleskoop, Päikesesüsteem, planeet, planeedikaaslane, tehiskaaslane, asteroid, komeet, väikeplaneet, meteorkeha, täht, galaktika, Linnutee, kosmoloogia.

Praktilised tööd:

- erinevate taevakehade vaatlemine;
- päikeseella valmistamine.

Ainevaldkonna „Sotsiaallained“ üldiseloostus

Sotsiaallainete õpetamise eesmärk gümnaasiumis on kujundada õpilastes sotsiaalvaldkondlik pädevus, see tähendab suutlikkust mõista inimühiskonna ajaloos ja nüüdisajal toimuvate ühiskondlike muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid ning kasutada mõnda neist õppes ja igapäevaelus; luua tulevikutsenaariume ja -visioone mingis sotsiaalselt või personaalselt olulises valdkonnas; tunda ning austada inimõigusi ja demokraatiat, teadmisi kodanikuõigustest ning -vastutusest, nendega kooskõlas olevaid oskusi ja käitumist; ära tunda kultuurilist eripära ning järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; jätkuvalt huvituda oma rahva, kogukonna ja maailma arengust, kujundada oma arvamus ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik.

Sotsiaallainete õpetamise kaudu taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks õpilane:

- mõistab inimühiskonna ajaloos toimunud ja tänapäeval toimuvate ühiskondlike muutuste protsesse ning olulisemate sündmuste põhjuseid ja tagajärgi;
- austab demokraatiat ning inimõigusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi ning mõistab kodanikuvastutust;
- tunneb mõningaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid ning kasutab neist mõnda õppes, seostades õpitud igapäevaeluga;
- tunneb erinevate rahvaste kultuure, nende eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse, juhul kui need vaated pole inimväärikust alandavad;
- on omandanud teadmisi ja oskusi sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimsuhetest, mis aitavad kaasa tõhusale toimimisele erinevates sotsiaalsetes kontekstides, väärtustades neid;
- on omandanud teadmisi ja oskusi, mis toetavad tervikliku ning autonoomse inimese kujunemist, väärtustades sotsiaalset õiglust ning positiivset suhtumist endasse ja teistesse;
- on omandanud teadmised, oskused ja hoiakud, mis toetavad tervikliku, iseseisva ja terviseteadliku inimese kujunemist;
- väärtustab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust, isamaalisust ning peab lugu endast, teistest ja keskkonnast.

Ainevaldkonna õppeained ja maht

Ainevaldkonna õppeained on ajalugu, inimeseõpetus, ühiskonnaõpetus, geograafia (inimgeograafia) ja filosoofia. Õppeained jagunevad kohustuslikeks ning valikkursusteks. Sotsiaallainete valdkonna ainekavades esitatud taotletavate õpitulemuste ja õppesisu koostamisel on aluseks võetud kohustuslike kursuste arv kooliastmes. Kohustuslikud kursused õppeaineti on järgmised:

- ajaloos 6 kursust: „Üldajalugu“, „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“, „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“, „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20.

sajandi esimesel poolel“, „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“, „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhjooned: Eesti ja maailm“;

- inimeseõpetuses 1 kursus: „Perekonnaõpetus“;
- ühiskonnaõpetuses 2 kursust: „Ühiskonna areng ja demokraatia“, „Majandus ja maailmapoliitika“.

Sotsiaalinete valdkonda kuulub loodusainete valdkonnas kirjeldatud inimgeograafia 1 kohustuslik kursus „Rahvastik ja majandus“ ning 1 valikkursus „Globaliseeruv maailm“.

Ainevaldkonna kirjeldus

Sotsiaalinetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalinete õppimine aitab siduda erinevates õppeainetes õpitavat tervikuks ja arendada tervikpilti ühiskonnast ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste alusel toimuvat arengut. Sotsiaalinete vahendusel areneb võime näha ühiskonna arengus erinevaid seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskondlikest väärtustest, normidest ja reeglitest; toimida kõlbelise ja vastutustundliku isiksuse ning ühiskonnaliikmena. Sotsiaalinetes käsitletavate õppeteemade käsitlemise kaudu kujundatakse õpilastes valmisolek aidata kaasa naiste ja meeste ebavõrdsuse kaotamisele ühiskonnas ja soolise võrdõiguslikkuse edendamisele.

Ainevaldkonnasisese lõimingu taotletakse valdkonna üldeesmärkide täitmist. Lõimingu aluseks on teemad, mõisted ja õpetamismeetodid.

Ajalooõpetuse eesmärk on kujundada õpilasi, kes on suutelised analüüsima ja mõistma maailma, milles nad elavad, ning tunnevad asjaolusid ja sündmusi, mis on maailmas juhtunud. Ajaloõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ning maailma minevikust ja kultuuripärandist ning erinevatest väärtussüsteemidest. Aine vahendusel hakkab õpilane teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ja tõlgendama minevikusündmusi ning -protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Inimeseõpetuse üldeesmärk on arendada õpilaste sotsiaalseid toimetulekuoskusi ning aidata kaasa õpilaste isiksuslikule arengule, kujundada terviseteadlikkust, teadmisi soolisest võrdsusest ja sotsiaalses elus vajalikke oskusi ning üldnimlikke väärtusi.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine eesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevnemiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks, toetada dialoogivalmidust ja austust maailma erinevalt mõistvate inimeste vahel, samuti õpilase enese teadlikkust maailmavaatelistes küsimustes.

Õppesisu käsitlemises teeb valiku aineõpetaja arvestusega, et kirjeldatud õpitulemused, üld- ja valdkonnapädevused ning taotletavad õpitulemused oleksid saavutatud. Valikkursuse konkreetne õppesisu täpsustatakse kursuse alguses õpetaja ja õpilaste koostöös.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Ainevaldkond võimaldab kujundada kõiki üldpädevusi igapäevases õppes nii teooria kui ka praktiliste tegevuste kaudu. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – sidumisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevuse kujunemist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Näiteks toetavad ajalugu, ühiskonnaõpetus ja geograafia suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning juhendada nendest oma tegutsemises, samuti lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse ja kultuurilistesse tõekspidamistesse. Inimeseõpetus toetab väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval ka teiste arvestamist. Oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele ning järgida sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtteid õpetab ühiskonnaõpetus.

Enesemääratluspädevust aitab vormida eeskätt inimeseõpetus, mis toetab õpilase eneseanalüüsivõime kujunemist, õpetab hindama oma nõrku ja tugevaid külgi, järgima terveid eluviise, lahendama iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme. Rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujunemist toetavad teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevus. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda, leida õppimiseks vajalikke vahendeid ja teavet ning arendab õpioskusi, oskust õppimist mõtestada ja plaanida ning kasutada õpitut erinevates kontekstides.

Suhtluspädevus. Suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt erinevates suhtlusolukordades väljendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Sotsiaalainete õppimine eeldab suutlikkust analüüsida erineval kujul esitatud statistilisi andmeid (graafikuid, tabelleid, diagramme) ning teha nende põhjal järeldusi, kasutada matemaatilisi sümboleid ja meetodeid erinevaid ülesandeid lahendades (nt ajaarvamist ja ressursse plaanides) ning tulemuse tõesust kontrollides. Seda toetavad õppetegevuse kaudu kõik valdkonna õppeained. Sotsiaalaineid õppides tutvutakse tehnika ja tootmise arengu seostega ühiskonna muutumise vältel; õpitakse hindama tehnoloogia rakendamise kaasnevaid võimalusi ja ohte; mõistma tehnoloogia nüüdisaegseid arengusuundi ning tehnoloogia ja teaduse omavahelisi seoseid; rakendada tänapäevast tehnoloogiat tõhusalt ning eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutama tehnovahendeid eesmärgipäraselt ning säästlikult, järgides seejuures ohutuse ja autoriõiguste kaitse nõudeid.

Ettevõtlikkuspädevuse peamine kujundaja on ühiskonnaõpetus, kuid aitavad teisedki valdkonna õppeained. Õpitakse nägema, analüüsima ja lahendama probleeme, seadma eesmärgi, valida ideede elluviimiseks sobivaid ja loovaid meetodeid ning tegema eesmärkide saavutamiseks koostööd.

Lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Sotsiaalne on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Keel ja kirjandus – suutlikkus väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, lugeda ning mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili ning ainesõnavara ja väljendusrikast keelt, järgida õigekeelsusnõudeid. Lisaks tähtsustuvad teksti kriitilise analüüsi oskus, meediakirjaoskus, info hankimine ja selle kriitiline hindamine, tööde vormistamine ning autoriõiguse kaitse.

Võõrkeeled – teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu; suhtlemine mitmekultuurilises ühiskonnas; võõrkeeleoskus.

Matemaatika – ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme esitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust kui analüüsimeetodit.

Loodusained – geograafilise asendi ja looduskeskkonna mõju inimühiskonna arengule, inimese areng ja rahvastikuprotsessid; majanduse ressursid; ühiskonna jätkusuutlikkus, säästlik tarbimine, üleilmastumine, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamise, mõistmine ning jätkusuutliku ja vastutustundliku, sh loodushoidliku eluviisi väärtustamine.

Kunstiained – Eesti, Euroopa ja erinevate maailma rahvaste kultuuri teemade käsitlemine ja kultuuriloomingu väärtustamine, iluhinnangute muutumine ajas; esteetiline areng ja eneseteostus, rahvakultuur, loominguline eneseväljendusoskus.

Kehaline kasvatus – suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuul ning meditsiinisaavutuste rolli ühiskonna arengus; arendada sallivat suhtumist kaaslastesse ja järgida ausa koostöö põhimõtteid.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Läbivad teemad on üldpädevuste saavutamise teenistuses ning võimaldavad aineõppe kursuste ning muude õppetegevuste lõimimiseks leida sobilikke teemasid, meetodeid ning õppekorralduse ülesehituse viise. Läbivad teemad aitavad kaasa sotsiaalvaldkondliku pädevuse järjepidevale kujundamisele, pakkudes kokkupuutekohti ühiskonnas aktuaalsete teemade käsitlemiseks õppe raames.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Sotsiaalseid õppides käsitletakse inimeste erinevate tegevusalade arengut eri ajajärkudel, majanduslikke protsesse ühiskonnas ja nende mõju inimtegevusele. Erinevate õppetegevuste kaudu suunatakse õpilasi mõistma ja väärtustama elukestvat õpet kui elustiili ning mõtestama karjääri planeerimist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastusi, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ametid, erialasid ja

edasiõppimisvõimalusi. Õppetegevus võimaldab õpilasel süvendada teadmisi hariduse ja töömaailma vahelistest seostest, töösuhteid käsitlevatest õigusaktidest. Arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutusvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaan. Erinevad õppetegevused, sh õpilaste iseseisvad tööd, võimaldavad õpilasel seostada huvisid ja võimeid ainealaste teadmiste ja oskustega ning mõista, et hobid ja harrastused hoiavad elu ja karjääri tasakaalus.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Õpitakse väärtustama keskkonda kui tervikut, mõistma inimtegevuse mõju keskkonna arengule ja keskkonnaprobleemide lahendamisele; aru saada inimkonna kultuurilise, sotsiaalse, majandusliku, tehnoloogilise ja inimarengu erinevate tunnuste vastastikusest seotusest. Õpitakse mõistma inimtegevusega kaasnevaid riske ning vajadust kujundada isiklike seisukohti keskkonnaküsimustes, olema sotsiaalselt aktiivne ja vastutustundlik.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Õpitakse väärtustama demokraatliku ühiselu korraldamist, koostööoskust, toetama algatusvõimet ning hindama vabatahtlikkusel põhinevat tegutsemist.

Kultuuriline identiteet. Õpitakse mõistma inimese rolli kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana ning aru saada kultuuridevahelise suhtlemise ja koostöö tähtsusest. Teadvustatakse osalemist kultuuridevahelises suhtluses; väärtustatakse sallivust ning oma kultuuri ja teiste kultuuride pärandit, taunitakse diskrimineerimist ning tunnustatakse mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilist mitmekesisust.

Teabekeskkond. Õpitakse määrama oma teabevajadusi ja leidma sobivat teavet; arendatakse kriitilise teabeotsingu ja -analüüsi oskusi; teadvustatakse meedia toimimist ja mõju, vajadust tunda avalikus ruumis (sh teabekeskkonnas) kehtivaid reegleid ning järgida autoriõiguste kaitset.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Õpitakse mõistma tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ning keskkonnale nii tänapäeval kui ka minevikus; aru saada tehnoloogiliste, majanduslike, sotsiaalsete ning kultuuriliste uuenduste vastastikustest mõjudest; käsitletakse tehnoloogilise arengu positiivsete ja negatiivsete mõjude ning tehnoloogia arengu ja selle kasutamise eetilisi küsimusi; kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (IKT) eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks.

Tervis ja ohutus. Õpitakse analüüsima erinevate valikute ja riskikäitumise (sh uimastite) mõju ning tegema tervisele ja turvalisusele (sh keskkonnale ja ühiskonnale) ohutuid otsuseid.

Väärtused ja kõlblus. Õpitakse analüüsima väärtusi ja kõlbelisi norme ning tundma erinevate väärtussüsteemide seoseid ajaloolis-kultuurilises kontekstis, religiooni ja maailmavaatega seoses; reflekteeritakse arutletakse isiklike väärtushoiakute ja kõlbeliste tõekspidamiste üle; õpitakse arvestama erinevaid vaateid ja seisukohti oma tegevust plaanides, väärtustama mitmekesisust kui ühiskonna rikkuse ja arengu tingimust.

Õppetegevuse kavandamise ja korraldamine

Õpet kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut nii ainesiseselt kui ka teiste õppeainetega ja läbivate teemade abil;
- taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas ning jätab piisavalt aega nii huvitegevuseks kui ka puhkuseks;
- võimaldatakse õppida üksi ja koos teistega (iseseisvad, paaris- ning rühmatööd, õppekäigud, praktilised tööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks ning loovateks ja kriitiliselt mõtlevateks isiksusteks;
- kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- rakendatakse nüüdisaegseid IKT-l põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- laiendatakse õpikeskkonda: muuseum, arhiiv, näitus, raamatukogu, ajaloolis-kultuuriline keskkond, sh muistised, ehitised, omavalitsus- ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, kohtud, laborid, erinevate religioonide pühapaigad, lahingupaigad, sõjaväeosad ja teised riigikaitseinstiitutsioonid, sh kaitseväge õppeasutused, jne;
- kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh: aktiivõpet: paaris- ja rühmatöö, vestlus, diskussioon, väitlus, seminar, ajurünnak; projektõpe, loovülesande lahendamine (kirja ja kõne koostamine, teemantluuletus, ajaleht jne), juhtumianalüüs, rollimängud ja simulatsioonid, projektides osalemine, õppekäigud ja muu taoline;
- skeemi, plaani, võrdleva tabeli ning õpimapi koostamine, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse ning temaatilise kava koostamine, arutluse kirjutamine;
- uurimuslikud tegevused, sh praktiliste ja uurimistööde koostamine, loodusobjektide ja protsesside vaatlemine, infootsing teabeallikatest ning infoanalüüs, referaadi ja ettekande koostamine, retsenseerimine ning esitlemine IKT vahendeid kasutades;
- allikaanalüüs (dokument, tekst, statistika, pilt, karikatuur jms) ning allika usaldusväärsuse hindamine;
- tegevuspõhine õpe (nt dramatiseering, esitluse ja temaatilise ekspositsiooni koostamine, õppekäigu ettevalmistamine ning korraldamine), vabatahtlik töö;
- mõistete seletamine ja kasutamine kontekstis, plankide ning ankeetide täitmine;
- kohtumised õigusorganite esindajatega ja teiste spetsialistide esindajatega koolis ja nende töö jälgimine töökohal jmt;
- arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust ning kohalikku eripära ja ühiskonnas toimuvaid muutusi;
- arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhiorhk hoiakute kujundamisel;
- võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus on:

- võimalused rühmatööks ja ümarlauavestluseks mööblit ümber paigutada või liikuda erinevate õppekeskkonna osade vahel;
- internetiühendus, arvuti kasutamise võimalus (vähemalt üks arvuti kahe õpilase kohta) ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.
- Kool võimaldab kasutada ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid:
- ajaloo- ja maailmaatlased, Eesti atlase komplekt (iga õpilase kohta), kontuur- ja seinakaardid, allikakogumikud, käsiraamatud, elulooraamatud ja teabekirjandus, auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid, demonstatsioonivahendid ja illustratiivsed pildid (fotod, karikatuurid) ning IKT-põhiseid õppematerjale;
- Eesti, Euroopa ja maailma poliitiline kaart, Eesti Vabariigi põhiseadus (üks eksemplar õpilase kohta) ning põhiseaduse kommenteeritud väljaanne (üks kooli kohta), ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon (vähemalt üks kahe õpilase kohta), Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon (üks kooli kohta), ÜRO lapse õiguste konventsioon (üks kooli kohta), Euroopa Liidu põhiõiguste harta ning parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta (üks kooli kohta);
- eri liiki meediaväljaanded.

Kool võimaldab õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul.

Kool võimaldab sobivad hoiutingimused praktiliste tööde ning demonstatsioonide tegemiseks vajalike materjalide kogumiseks ja säilitamiseks ning korraldab praktilisteks töödeks vajaduse korral õppe rühmades.

Hindamise alused

Hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Hindamise täpsem korraldus määratakse kooli õppekavas. Hindamise põhiline ülesanne on toetada õpilase arengut, kujundades positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnangu, kusjuures tähtis on õpilase enda roll hindamises, andes võimalusi enesehindamiseks. Õpitulemuste kontrollimise ning hindamise vormid peavad olema mitmekesised. Õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase ainealasest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Ajaloo õpitulemuste kontroll ja hindamine sisaldab suulist ning kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega, referaadi ja uurimistöe koostamist, loovtööd ning arutluse kirjutamist. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, katkendi põhjal vastamist, kommenteerimist ning usaldusvääruse üle otsustamist. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Arutluse puhul hinnatakse vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, analüüsi, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu.

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi; hoiakute ning väärtushinnangute kujunemise kohta antakse õpilasele tagasisidet. Õpitulemuste hindamise vormid on mitmekesised, sisaldades nii suulisi, kirjalikke kui ka praktilisi ülesandeid. Suuliste ja kirjalike ülesannete puhul õpilane:

- selgitab ja kirjeldab mõistete sisu ning omavahelisi seoseid;
- selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega ja igapäevaeluga;
- eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitulemustest;
- demonstreerib faktide, mõistete ja seaduspärasuste tundmist lähtuvalt õpiülesannete sisust.
- Praktiliste ülesannete puhul õpilane:
 - rakendab teoreetilisi teadmisi praktiliselt õpituatsioonis;
 - demonstreerib õpitulemustes määratud oskusi õpituatsioonis,
 - kirjeldab õpitulemustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus.

Praktiliste tööde puhul ei hinnata mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu. Õpilase hoiakuid ja väärtusi saab mõõta vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel. Lisaks hinnatakse õpilaste probleemide nägemise ja analüüsi oskust.

Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, teksti mõistmist ja tööd erinevate allikatega (pildid, skeemid, tabelid, tekstid jms). Kontrollitakse ja hinnatakse mõistete seletamist ning kasutamist, probleemidest arusaamist ja nende analüüsi, argumenteerimise oskust, õiguslase info otsimise ning tõlgendamise oskust, osalemist ühistegevuses (matkimine, rollimängud, projektid), plankide, avalduste, reklamatsioonide jne täitmise õigsust, kompleksust ja täpsust, ettekannete, ülevaadete, kokkuvõtete, referaatide, esitluste jt iseseisvate ning rühmatöö ülesannete täitmist ja esitlemist. Kursuse hinne kujuneb kontrolltööde, praktiliste tööde ning uurimuste, iseseisvate tööde ja ettekannete hinnetest. Hindamise aluseks on töö iseseisev sooritus, loovus ning vormistamise korrektsus. Praktilised tööd on mingi konkreetse üksikteema, materjali vms kohta. Iseseisvad tööd on kodused ülesanded, klassitööd ja arvutitunnitööd, mida hinnatakse valikuliselt. Kursuse jooksul võib hinnata ka koduseid töid, suulisi vastuseid, ülesannete lahendamist, osalemist rühmatöodes jne.

Sotsiaalainete valdkonda kuuluva, kuid loodusainete valdkonnas kirjeldatud inimgeograafia kohustuslik kursus „Rahvastik ja majandus“ moodustab osa geograafia kooliastmehindest.

1. Ajalugu

Üldalused

Gümnaasiumi ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi mineviku vastu ja teadvustab enda võimalusi mineviku uurijana ning ajaloos osalejana, määratleb end oma rahva liikmena, eurooplasena ja maailmakodanikuna;

- tunneb ajalugu ajastut iseloomustavate sündmuste, protsesside, vaimulaadi ja isikute kaudu;
- mõistab ajaloosündmuste ja protsesside põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse, järjepidevuse olemust ning erineva tõlgendamise põhjusi, võtab oma seisukohti kujundades arvesse ajastu konteksti;
- väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning mõistab seda ühiskonna rikkuse ja arengu eeldusena, teadvustab oma võimalusi kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana;
- leiab ja analüüsib kriitiliselt ajalooteavet sisaldavat infot, hindab allikate usaldusväärsust ning kasutab erinevaid teabeallikaid eesmärgipäraselt;
- mõistab ja tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma seisukohta, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- teab ja kasutab kontekstis ajaloo põhimõisteid ning eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest;
- tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike, infokanaleid ja IKT vahendeid, väljendab oma teadmisi ja oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kaitseb argumenteeritult oma seisukohta.

Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetus aitab õpilasel omandada kultuuriruumis ja ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi ning teadvustada ja analüüsida minevikunähtuste muutlikkust, tõlgendatavust, omavahelisi seoseid ning seoseid tänapäevaga. Käsitletakse inimeste igapäevaelu ja maailmapilti, ühiskonna, kultuuri ja mõtteviisi, sh väärtushinnangute muutumist ning ajaloolisi isikuid ja sündmusi nii enda kui ka teiste vaatenurgast lähtuvalt.

Gümnaasiumi ajalooõpetuse kursuste järjekord on kronoloogilis-temaatiline, st ajaloolisi probleeme käsitletakse kronoloogilist järgnevust silmas pidades. Gümnaasiumi algul ei ole õpilastele jõukohane temaatiliseks käsitluseks vajalik ajalooliselt ja kultuuriliselt kaugemate valdkondade vaheliste seoste loomise ning nägemise oskus. Temaatilise käsitluseni jõutakse gümnaasiumi lõpul lähiajaloo III kursusega, mida õppides saab õppija toetuda varem omandatud. Ainesisus, suurte teemablokkide sees võib rakendada võrdluse ja üldistuse tegemiseks temaatilist käsitlust kõigis kursustes.

Ajalugu õpitakse 6 kohustuslikku kursust: „Üldajalugu“, „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“; „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“; „Lähiajalugu I - Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“; „Lähiajalugu II - Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“ ja „Lähiajalugu III - 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“; ning 2 valdkonna valikkursust: „Üldajalugu - maailma ajalugu: tsivilisatsioonid väljaspool Euroopat“ ja „Üldajalugu - Euroopa maade ja Ameerika Ühendriikide ajalugu“. Eesti ajaloo kursuste suurte teemablokkide ees on vastavad üldajaloo teemablokid. Üldajaloo kursuses õpitud teemasid ja põhimõisteid Eesti ajaloo kursuses eraldi esile ei tooda. Kursuste õppimise järjekord määratakse kooli õppekavas, kuid mõistlik on järgida kronoloogilise järgnevuse põhimõtet, st üldajaloo kursus on esimene, seejärel õpitakse Eesti ajalugu ning siis lähiajalugu.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Erinevaid teemasid õppides võib rõhk olla kõigil võrdselt või mõnel nimetatutest.

Gümnaasiumi ajalooõpetuses tähtsustatakse probleemikeskset käsitlust, analüüsid hinnanguid ja tõlgendusi erinevast seisukohast lähtuvalt. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ning ajalooürija seisukohast, kujundatakse kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse, võrreldakse ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikates ning hinnatakse allikate usaldusväärsust.

Ajalooõpetuses väärtustatakse kultuurilist mitmekesisust ning kujundatakse mõistmist, et mitmekesisus on ühiskonna rikkus ja arengu tingimus. Teadvustatakse õppija rolli kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana. Ajalooõpetus toetab õppija enesemääratluse kujunemist ja võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes.

Õppijat suunatakse arutluse ja analüüsi kaudu looma seoseid ja tegema järeldusi, kujundama isiklikku suhtumist ning põhjendama seda argumenteeritult. Kriitilise mõtlemise kujundamiseks käsitletakse erinevaid allikaid jt õppetekste, mis annavad ajaloosündmustele hinnangu erinevast seisukohast lähtuvalt. Ajalooõpetuse analüüsimise kaudu rikastub väärtussüsteem, kujuneb rahvuslik ja kultuuriline identiteet, sallivus ja pooldav suhtumine demokraatlikesse väärtustesse, areneb õpilase ajalooline mõtlemine ning rikastub ajalooteadvus.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, internet, erinevad inimesed ning paigad. Selle kogemuse ühendamisel koolis õpituga kujuneb õpilasel järk-järgult välja arusaam ajaloo kohta. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ning lähedaste teemade käsitlemine erinevatest aspektidest lähtuvalt.

Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi:

- ajas orienteerumise oskus; oskus leida, analüüsida ja mõista seoseid ning mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist;
- ajalooalaste mõistete tundmine ja kontekstis kasutamine; oskussõnavara laienemine;
- ajalooalaste küsimuste esitamine ning neile vastates erinevate lahenduste pakkumine;
- funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
- empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades, koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine, kriitiline hindamine ja analüüsimine, allika usaldusväärsuse hindamine;
- suuline ja kirjalik eneseväljendus, referaadi ja ajalooalase uurimistöo koostamine, IKT vahendite kasutamine info hankimiseks ning oma töötulemuste esitlemiseks.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning see toimub erinevate õppeteemade läbimise kaudu. Oskuse eeldatavat saavutustaset kirjeldatakse gümnaasiumi lõpul õpitulemustena.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavatele õpitulemustele. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpitulemusi kontrollides jälgitakse teadmiste, sh ajaloolase sõnavara ja oskuste tasakaalu. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid on mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega, referaadi ja uurimistöö koostamist, loovtööd ning arutluse kirjutamist. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, katkendi põhjal vastamist, kommenteerimist ning usaldusväärse üle otsustamist. Üksikfaktide tundmisele eelistatakse olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Arutluse puhul hinnatakse vastavust teemale, ajastu ja teemakohaste faktide tundmist, analüüsi, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu.

Füüsiline õpikeskkond

Valdav osa õpet korraldatakse klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

Õppeprotsessis võimaldatakse õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul.

Õppeprotsessis võimaldatakse kasutada ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid: ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid, allikakogumikud, käsiraamatud, elulooraamatud ja teabekirjandus, auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid, illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid) ning IKT-põhised õppematerjalid.

Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- tunneb maailma olulisemaid kultuurisaavutusi ja mõistab kultuuri järjepidevust, väärtustab kultuurilist mitmekesisust, teadvustab kultuuri rolli enesemääratlemises ning oma rolli kultuuri kandjana ja kultuuripärandi säilitajana;
- võrdleb ning analüüsib poliitilisi, ühiskondlikke, olmelisi ja/või kultuurilisi arengusuundi ja probleeme, kirjeldab ideoloogiliste ning tehnoloogiliste muutuste mõju inimeste eluviisile ja väärtushinnangutele, võrdleb suurriikide mõju maailma majandusele ning poliitikale eri ajastutel, analüüsib riikidevahelist koostööd ja konfliktide lahendamise viise;
- leiab, selekteerib, refereerib ja analüüsib kriitiliselt infot, erinevaid teabeallikaid, sh ajalookaarte ja seisukohti, hindab allika või käsitluse usaldusväärsust, eristab fakti arvamusest; selgitab sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjuseid;
- kasutab ajaloolist sõnavara, erinevaid õpivõtteid, korrigeerib oma eksimusi, koostab referaate ja uurimusi, kirjutab arutlusi, osaleb diskussioonis, töötab kaardiga, väljendab oma teadmisi ja oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab IKT vahendeid;
- tunneb ajalooliste ajastute iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi, Eesti ajaloost Euroopa ja maailma ajalooga, mõistab ajaloolise arengu järjepidevust ning ajaloosündmuste ja -protsesside erineva tõlgendamise põhjusi;
- suudab rekonstrueerida minevikus elanud inimeste elu, vaadeldes maailma nende pilgu läbi ning võttes arvesse ajastu eripära.

I kursus „Üldajalugu“

Antiikaeg

Kursuse lõpul õpilane:

- mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost antiikaja näidete põhjal;
- selgitab antiiktsivilisatsioonide tähtsust maailma ajaloos antiikaja näidete põhjal ning mõistab antiigipärandi olulisust tänapäeval;
- tunneb ning võrdleb demokraatliku ja aristokraatliku linnriigi, Rooma vabariigi ja keisririigi toimimise põhimõtteid;
- iseloomustab religiooni ja mütoloogia osa antiikaja inimese maailmapildis ning kristluse tekkelugu ja kujunemist riigiusuks;
- iseloomustab näidete abil antiikkultuuri saavutusi, toob esile seosed antiikkultuuri ja Euroopa kultuuri kujunemise vahel, töötab ajastut iseloomustavate allikatega ning hindab neid kriitiliselt;
- näitab kaardil Kreeka linnriike ja hellenistliku kultuuri levikuala ning Rooma riigi laienemist;
- teab, kes olid Homeros, Herodotos, Sokrates, Platon, Aristoteles, Perikles, Aleksander Suur, Romulus, Caesar, Augustus, Constantinus Suur, Jeesus ja Paulus, ning iseloomustab nende tegevust;

- teab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, aristokraatia, türannia, demokraatia, hellen, barbar, kodanik, senat, konsul, vabariik, keisririik, patriits, plebei, Piibel, Vana Testament, Uus Testament, Rooma õigus.

Õppesisu

- Teater. Filosoofia: Sokrates, Platon, Aristoteles. Olümpiamängud.
- Makedoonia tõus ja hellenism: Aleksander Suur.
- Rooma riigi teke.
- Rooma vabariik ja selle korraldus.
- Rooma tõus suurriigiks: armee. Caesar. Keisrivõimu kehtestamine: Augustus. Lääne-Rooma ja Ida-Rooma.
- Rooma ühiskond ja eluolu: perekond, kasvatus ja haridus. Rooma õigus. Rooma kui antiikaja suurlinn. Ehituskunst.
- Religioon: ristiusu teke ja levik ning tõus riigiusuks.
- Antiiktsivilisatsioonide saavutused ja tähtsus maailma ajaloos.

Keskaeg

Kursuse lõpul õpilane:

- mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost keskaja kontekstis;
- iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid teabeallikaid;
- iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas ja kultuuris ning inimeste mõttemaailma kujundajana;
- teab linnade tekkimise põhjusi ja iseloomustab, kuidas funktsioneeris linnaühiskond;
- iseloomustab islami teket ja levikut ning väärtustab islami kultuuripärandit;
- teab ristsõdade põhjusi ja tulemusi ning mõju kultuurile ja väärtushinnangutele;
- iseloomustab keskaegsete ülikoolide tegevust;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kirik, klooster, vaimulikud ordud, ketserlus, inkvisitsioon, ristsõjad, läänikord, naturaalmajandus, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, skolastika, koraan;
- teab, kes olid Muhamed, Karl Suur, Innocentius III ja Aquino Thomas, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi langus.
- Frangi riik: Karl Suur. Lääne-Euroopa riikide teke.
- Ühiskond ja eluolu: läänikord. Feodaalide ja talurahva eluolu. Rüütlikultuur. Linnaühiskond: kaubandus, käsitöö, valitsemine.
- Islami teke ja levik: Muhamed. Koraan.

- Ilmalik võim ja vaimulik autoriteet: keisrivõim ja paavstlus. Religiooni dominantsus. Vaimulikud ordud. Ketserlus.
- Ristisõjad.
- Ülikoolid ja skolastika.

Uusaeg

Kursuse lõpul õpilane:

- mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemusliku seose ning väärtushinnangute muutumist uusajal;
- iseloomustab uut maailmapilti ning selgitab renessansi, maadeavastuste ja reformatsiooni osa selle kujunemisel; analüüsib kriitiliselt erinevaid teabeallikaid;
- teab, mis mõju avaldasid Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni reformid Euroopale;
- iseloomustab industriaalühiskonda ning analüüsib selle mõju inimeste igapäevaelule;
- näitab ja analüüsib uusajal toimunud muutusi Euroopa poliitilisel kaardil;
- tunneb teaduse ja tehnika arengu põhijooni ning tähtsamaid saavutusi uusajal;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid renessanss, humanism, reformatsioon, absolutism, parlamentarism, valgustus, revolutsioon, reform, kapitalism, kolonialism, monopol, urbaniseerumine, sotsialism;
- teab, kes olid Leonardo da Vinci, Christoph Kolumbus, Fernão de Magalhães, Martin Luther, Louis XIV, Voltaire, George Washington, Napoleon, Karl Marx ja Otto von Bismarck, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Uue maailmapildi kujunemine: renessanss ja humanism, maadeavastuste mõjud ja tagajärjed, reformatsioon ja vastureformatsioon.
- Absolutism ja parlamentarism: poliitiline kaart uusaja alguses. Absolutism Prantsusmaal, parlamentarismi kujunemine ja kindlustumine Inglismaal. Ameerika Ühendriikide iseseisvumine.
- Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade mõju Euroopale: valgustus. Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni sõjad, nende mõju Euroopale. Viini kongress. Rahvusluse tõus ja rahvusriikide teke.
- Industriaalühiskond: tööstuslik pööre, industriaalühiskonna iseloomulikud tunnused, masstootmine ja monopolid.

II kursus „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“

Esiaeg

Kursuse lõpul õpilane:

analüüsib Balti ristiõja põhjusi, käiku ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast;

tunneb muutusi Vana-Liivimaa riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil; iseloomustab

- teab ja iseloomustab tähtsamaid Eesti esiaja perioode inimeste tegevusalade ning eluolu muutuste alusel; tõlgendab muististe alusel inimeste eluolu ja ühiskondlikku korraldust ning uskumusi ja vaimulaadi;
- iseloomustab esiaja eestlaste suhteid naaberriikidega ning vastastikuseid mõjutusi;
- iseloomustab Eesti halduskorraldust ja majanduslikku arengut esiaja lõpul;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid arheoloogiline kultuur, muistis, muinaslinn, kalme, maakond, kihelkond, malev, animism.

Õppesisu

- Antropogeneesi põhijärgud. Inimasustuse levik maailmas. Jääaeg ja selle taandumine. Inimasustuse algus Euroaasia põhjaosas.
- Tähtsamad arheoloogilised kultuurid. Muinasaja allikad ja nende uurimine.
- Kiviaja kultuurid Eestis: Kunda kultuur, kammkeraamika kultuur, nõrkeraamika ehk venekirveste
- kultuur - elanike peamised tegevusalad ning kultuuri iseloomustavad muistised.
- Metalliaeg. Pronksiaeg. Asva kultuur. Rauaaeg. Põlispõllundus, kalmed, linnused.
- Eesti esiaja lõpul. Suhted naabritega: idaslaavlased, balti hõimud, viikingid. Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti.
- Eesti ühiskond esiaja lõpul: sotsiaalne kihistumine. Maakonnad ja kihelkonnad. Linnused. Külad ja elamud.
- Muinasusund ja ristiusu levik Eestis. Muinasusundi seos loodusega. Vanimad teated ristiusu levikust Eestis.

Keskaeg

Kursuse lõpul õpilane:

- analüüsib Balti ristiõja põhjusi, kulgu ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast;
- tunneb muutusi Vana-Liivimaa riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil; iseloomustab suhteid naaberriikidega;
- analüüsib Jüriöö ülestõusu tähtsust ja tähendust ajaloolise narratiivina;
- iseloomustab Eesti keskaja ühiskonda: läänikord, talurahva õiguslik seisund ning majanduslik olukord, käsitöö ja kaubandus, eluolu linnades; loob seoseid Eesti ja Euroopa ajaloo vahel keskajal;
- kirjeldab Eesti keskaja kultuuri põhijooni ning mõistab ristiusu mõju Eesti kultuurile, vaimuelule ja väärtushinnangute muutumisele; saab aru kultuurilisest järjepidevusest;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Vana-Liivimaa, Liivi Ordu, vasallkond, mõis, teoorjus, sunnismaisuus, adramaa;
- teab, kes olid Lembitu, Kaupo, piiskop Albert ja kroonik Henrik, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Paavsti võim ja hegemonistlikud taotlused: ristisõdade põhjused ja peasuunad. Läänemere maade ristiusustamine. Keskaegne kolonisatsioon. Lääne-Euroopa ühiskonna eeskuju Eesti keskaja ühiskonna kujunemisel.
- Muistne vabadusvõitlus: Balti ristisõdade põhjused. Muistse vabadusvõitluse käik. Eestlaste lüüasaamise põhjused ja tagajärjed. Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana. Vana-Liivimaa riigid: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Seisused. Maapäev. Vana-Liivimaa riikide omavahelised suhted ja suhted naabritega. Jüriöö ülestõus, selle põhjused ja tagajärjed.
- Keskaja ühiskond Eestis: läänikorraldus. Mõisate rajamine. Sunnismaisuse ja teoorjuse kujunemine. Keskaegsed linnad Eestis: linnade valitsemine. Käsitöö, kaubandus, Hansa Liit. Gildid ja tsunftid. Eluolu linnas.
- Kirik ja kultuur: vaimulikud ordud ja kloostrid. Arhitektuur.

Üleminekuaeg keskajast uusaega

Kursuse lõpul õpilane:

- iseloomustab rahvusvahelisi suhteid Läänemere piirkonnas 16. sajandil; võrdleb suurriikide mõju Läänemere piirkonnas 16. sajandil;
- selgitab Liivi sõja eellugu, käiku ja tulemusi; analüüsib ning hindab allikate alusel sõja osaliste tegevust;
- teab muutusi riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil sõdade ajal;
- iseloomustab reformatsiooni mõju ja tähtsust eesti kultuuriloos; analüüsib muutusi mentaliteedis ning vaimuelus;
- teab, kes olid Balthasar Russow, Ivan IV ja Wolter von Plettenberg, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Tugeva keskvoimuga riikide kujunemine Läänemere regioonis.
- Reformatsioon Eestis: haridusolud. Eestikeelse trükisõna algus.
- Liivi sõda: Vana-Liivimaa asend Läänemere regioonis. Liivi sõja eellugu, käik ja tulemused.
- Eesti kolme kuningriigi valduses: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Vastureformatsioon.
- Kultuuri areng: Balthasar Russowi kroonika ajalooallikana. Reformatsiooni ja vastureformatsiooni mõju vaimuelule.

III kursus „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“

Rootsi aeg

Kursuse lõpul õpilane:

- teab, kuidas toimus Rootsi võimu järkjärguline kehtestamine kogu Eesti alal;
- iseloomustab Rootsi poliitikat Eesti- ja Liivimaal ning annab sellele allikate ja teabetekstide põhjal hinnangu; hindab allikate usaldusväärsust;
- iseloomustab talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumist Rootsi ajal;
- mõistab luterluse mõju ja Rootsi aja tähtsust eesti kultuuri ja hariduse arengus, ajaloos ning tänapäeval;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rüütelkond, reduktsioon, vakuraamat, piiblikonverentsid, Vastne Testament, Academia Gustaviana;
- teab, kes olid Bengt Gottfried Forselius, Gustav II Adolf, Johan Skytte ja Karl XI, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Rootsi suurriigi ajastu.
- Rootsi keskvoim ja baltisaksa aadel.
- Majanduslik areng: talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Reduktsioon ja selle tulemused. Manufaktuuride teke. Kaubandus.
- Vaimuelu ja kultuur: luterlus riigiusuna. Esimesed gümnaasiumid. Ülikooli asutamine Tartus. Rahvaharidus. Eestikeelse kirjasõna levik.

Eesti 18. sajandil

Kursuse lõpul õpilane:

- selgitab Põhjasõja põhjusi, tulemusi ja mõju;
- iseloomustab Balti erikorda ning selle mõju Eesti arengule;
- analüüsib allikate ja teabetekstide alusel talurahva majandusliku olukorra ning õigusliku seisundi muutumist;
- analüüsib rahvastikuprotsesse mõjutanud tingimusi;
- analüüsib Euroopa valgustusideede mõju eesti vaimuelule;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Balti erikord, restitutsioon, asehalduskord, vennastekogud;
- teab, kes olid Karl XII, Peeter I, Katariina II, Anton Thor Helle ja August Wilhelm Hupel, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Venemaa euroopastumine 18. sajandil. Katariina II valgustatud absolutism.
- Põhjasõda: Põhjasõja põhjused, käik ja tulemused.

- Rahvastikuprotsessid Eestis 16.-18. sajandil. Sõdade, haiguste, olmetingimuste ja näljahädade mõju rahvastikule.
- Balti erikord: Vene keskvoim ja baltisaksa seisuslik omavalitsus. Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Asehalduskord.
- Vaimuelu 18. sajandil: baltisaksa kultuur ja talurahvakultuur. Rahvaharidus. Pietism ja valgustus.

Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Kursuse lõpul õpilane:

- teab, kuidas muutus talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, ning selgitab majandusprotsesside ja talurahvaseaduste seoseid;
- mõistab ärkamisaja tähendust ja tähtsust ning selle mõju kodanikuühiskonna kujunemisele Eesti ajaloos;
- iseloomustab rahvusliku liikumise eeldusi ja seoseid Euroopaga;
- teab, millised olid tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ning kes olid rahvusliku liikumise eestvedajad; analüüsib allikate alusel rahvusliku liikumise ettevõtmisi ja ideid;
- iseloomustab muutusi Eesti ühiskonnas ja ühiskondlik-poliitilise mõtte arengut 19. sajandi lõpul ning loob seoseid omariikluse kujunemisega;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid estofiil, ärkamisaeg, rahvuslik liikumine, venestamine, Aleksandrikool;
- teab, kes olid Friedrich Reinhold Kreutzwald, Johann Voldemar Jannsen, Jakob Hurt, Carl Robert Jakobson, Lydia Koidula ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Moderniseeruv Euroopa: industriaalühiskonna kujunemine, rahvuslik liikumine. Venemaa 19. sajandil ja 20. sajandi algul.
- Talurahva vabanemine: pärisorjuse kaotamine Eestis. Talurahva omavalitsuse kujunemine. Talude päriseksostmine. Usuvahetusliikumine. Tööstuse areng. Erinevused Põhja- ja Lõuna-Eesti arengus. Ärkamisaeg: Eelärkamisaeg. Estofiilid. Tartu ülikool 19. sajandil. Estofiilid. Eesti haritlaskonna kujunemise algus. Seltsiliikumine. Tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ja nende eestvedajad, erimeelsused eesmärkide saavutamisel.
- Moderniseeruv Eesti: majanduse areng. Raudteede ehitamine, selle mõju majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. Suurtööstuse kujunemine. Põllumajanduse areng. Talurahva kihistumine. Ülevenemaaliste seaduste laienemine Eestile. Venestusaja mõju haridusele, kultuurile ja rahvuslikule liikumisele. Rahvusliku professionaalse kultuuri kujunemine. Uus rahvuslik tõus. Poliitilised rühmitused Eestis. 1905. aasta sündmused ja nende mõju ühiskonnale.
- Suurriikide arenguhooni: poliitiliste süsteemide erinevused, Venemaa.

- Maailma majandus: teadusrevolutsioon, monopolid, kapitali eksport, vabaturumajandus ja protektsionism.
- Suurriikide liidud: kujunemise põhjused ja tagajärjed.

IV kursus „Lähiajalugu I - Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“

Maailm Esimese maailmasõja eel

Kursuse lõpul õpilane:

- kirjeldab suurriikide arenguhooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes;
- teab suurriikide sõjalis-poliitilisi blokke ning analüüsib Antanti ja Kolmikliidu taotlusi;
- tunneb maailma poliitilist kaarti enne Esimest maailmasõda: näitab kaardil suurriikide sõjalistesse blokkidesse kuuluvaid riike, koloniaalimpeeriume;
- iseloomustab maailma majanduse arenguhooni; analüüsib teaduse ja tehnika mõju;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid imperialism, monopol, Antant, Kolmikliit.

Õppesisu

- kirjeldab suurriikide arenguhooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes;
- teab suurriikide sõjalis-poliitilisi blokke ning analüüsib Antanti ja Kolmikliidu taotlusi;
- tunneb maailma poliitilist kaarti enne Esimest maailmasõda: näitab kaardil suurriikide sõjalistesse blokkidesse kuuluvaid riike, koloniaalimpeeriume;
- iseloomustab maailma majanduse arenguhooni; analüüsib teaduse ja tehnika mõju;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid imperialism, monopol, Antant, Kolmikliit.
-
- Esimese maailmasõja põhjused. Sõdivad pooled ja tähtsamad sõjatandrid.
- Esimese maailmasõja tagajärjed: impeeriumide lagunemine, uute rahvusriikide sünd Euroopas, uus maailmakord ja Rahvasteliit.
- Eesti iseseisvumine: eeldused, iseseisvumine, Vabadussõda, Tartu rahu.
- Esimene maailmasõda

Esimene maailmasõda

Kursuse lõpul õpilane:

- analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi;
- analüüsib Esimese maailmasõja tagajärge ja mõju maailma arengule;
- analüüsib Eesti omariikluse saavutamise eeldusi ja protsessi;
- teab Eesti Vabadussõja sündmusi ning kirjeldab sõja käiku kaardi alusel;
- mõistab Vabadussõja ja Tartu rahu tähendust Eesti Vabariigi kindlustumisel;

- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Veebruarirevolutsioon, autonoomia, Asutav Kogu, Landeswehr, Tartu rahu;
- teab, kes olid Nikolai II, Vladimir Lenin, Jaan Poska, Johan Laidoner ja Konstantin Päts, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Esimese maailmasõja põhjused. Sõdivad pooled ja tähtsamad sõjatandrid.
- Esimese maailmasõja tagajärjed: impeeriumide lagunemine, uute rahvusriikide sünd Euroopas, uus maailmakord ja Rahvasteliit.
- Eesti iseseisvumine: eeldused, iseseisvumine, Vabadussõda, Tartu rahu.

Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid

Kursuse lõpus õpilane:

- analüüsib ning võrdleb rahvusvahelisi suhteid 1920. ja 1930. aastail ning teab muutuste põhjusi;
- iseloomustab majanduse arengut maailmasõdadevahelisel perioodil ning selgitab majanduskriisi põhjusi ja mõju;
- analüüsib ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- analüüsib Eesti ühiskonna poliitilist arengut 1920. ning 1930. aastail, selgitab autoritarismi kujunemise põhjusi ja mõju ühiskonnale ning iseloomustab vaikivat ajastut;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, kommunism, NSVL, fašism, natsionaalsotsialism, Rahvasteliit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, vabadussõjalased;
- teab, kes olid Jossif Stalin, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Euroopa-kesksus ning rahvusvahelised suhted.
- Demokraatia levik.
- Demokraatia põhijooned Suurbritannia, Prantsusmaa ja USA näitel: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.
- Majanduskriis: põhjused, levik ja mõju, Roosevelti uus kurss.
- Autoritarismi, totalitarism: fašism, natsionaalsotsialism, kommunism.
- Diktatuuride iseloomulikud jooned, eripärad ja levik: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Uute konfliktide kujunemine, kriisikolled.
- Eesti tee demokraatialt autoritarismile: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.

Teine maailmasõda

Kursuse lõpus õpilane:

- iseloomustab Teise maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- kirjeldab sõjategevust kaardi järgi;
- teab Hitleri-vastase koalitsiooni kujunemislugu;
- analüüsib Teise maailmasõja mõju Eesti ajaloole;
- teab, kes olid Winston Churchill, Charles de Gaulle, Dwight Eisenhower, Georgi Žukov, Johannes Vares ja Otto Tief, ning iseloomustab nende tegevust;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Anšluss, Müncheneri konverents, MRP, baaside leping, okupatsioon, Suvesõda, Atlandi harta, ÜRO, Talvesõda.

Õppesisu

- Teine maailmasõda kui Esimese maailmasõja jätk.
- Teise maailmasõja põhjused: Saksamaa, Nõukogude Liidu ja Jaapani agressiivne välispoliitika ning demokraatlike lääneriikide lepituspoliitika nurjumine.
- Sõdivad pooled: Saksamaa ja tema liitlased. Hitleri-vastane koalitsioon ning selle kujunemine: Atlandi harta, Teherani, Jalta ja Potsdami konverentsi tähtsus.
- Tähtsamad sõjatandrid ja lahingud: rinded, tähtsamaid lahingud (Pearl Harbor, Moskva, Midway, Stalingrad, Kursk, El-Alamein, Normandia dessant).
- Teise maailmasõja tulemuste vastuolulisus ja selle tagajärjed maailma poliitilisele, majanduslikule ning ideoloogilisele arengule.
- Eesti Teises maailmasõjas: iseseisvuse kaotamine, okupatsioonid, sõjakaotused ja -kahjud, sõja mõju inimeste elukäikudele. Pagulaskond.

V kursus „Lähiajalugu II - Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“

Külm sõda

Kursuse lõpul õpilane:

- analüüsib demokraatlike riikide arengu põhijooni;
- teab Euroopa integratsiooni kujunemist ja põhietappe;
- teab, kes olid Ronald Reagan ja Robert Schumann, ning iseloomustab nende tegevust;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Euroopa Liit, Euroopa Nõukogu, OSCE.

Õppesisu

- Külma sõja kujunemine ja selle avaldumise vormid: võidurelvastumine, liidud. Kriisid: Korea
- sõda, Suessi kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda, Berliini kriisid.
- Kahepooluseline maailm: USA ja NSVLi vastasseis.
- Lõhestatud Saksamaa: lõhestamine, kahe Saksa riigi vahelised suhted.
- Kommunistliku süsteemi kujunemine.

- Ida-blokk: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu, Moskva poliitika ja kriisid: Ungari ülestõus, Praha kevad, Poola kriisid, solidaarsus. NSVL: stalinism, sula, stagnatsioon.
- Eesti NSV: ühiskond, majanduse areng, rahvastik, vastupanu vormid, suhted väliseestiga.

Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda

Kursuse lõpus õpilane:

- analüüsib demokraatlike riikide arengu põhijooni;
- teab Euroopa integratsiooni kujunemist ja põhietappe;
- teab, kes oli Robert Schumann, ning iseloomustab tema tegevust;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Euroopa Liit, Euroopa Nõukogu, OSCE.

Õppesisu

- USA: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.
- Ühise Euroopa integratsiooni otsingud. Euroopa integratsioon.

NSVL ja kommunistlik süsteem

Kursuse lõpus õpilane:

- analüüsib kommunistliku süsteemi kujunemislugu ja erinevaid arenguetappe;
- iseloomustab NSVLi ühiskonnaelu arengut;
- analüüsib kommunistliku süsteemi kriiside põhjusi ja tagajärgi;
- analüüsib Eesti ühiskonna arengut Nõukogude okupatsiooni ajal;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, dissidentlus, Brežnevi doktriin, plaanimajandus, sotsialismileer, liiduvabariik;
- teab, kes olid Jossif Stalin, Nikita Hruštšov, Leonid Brežnev, Mao Zedong, Johannes Kåbin, Aleksander Dubček ja Lech Walesa, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

- Kommunistliku süsteemi kujunemine.
- Ida-blokk: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu, Moskva poliitika ja kriisid: Ungari ülestõus, Praha kevad, Poola kriisid, solidaarsus.
- Kommunistlik Hiina.
- NSVL: stalinism, sula, stagnatsioon.
- Eesti NSV: ühiskond, majanduse areng, rahvastik, vastupanu vormid, suhted väliseestlastega

Maailm sajandivahetusel

Kursuse lõpus õpilane:

- analüüsib kommunistliku süsteemi lagunemise põhjusi;
- teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil pärast külma sõja lõppu;
- analüüsib jõudude vahekorra muutusi rahvusvahelistes suhetes ning uute pingekollete kujunemist;
- analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ning teab riikluse ülesehitamise käiku;
- selgitab Eesti integreerumist Euroopasse ja maailma;
- teab, kes olid Ronald Reagan, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, laulev revolutsioon, Rahvarinne, Balti kett, interrinne, ERSP, Eesti Kongress.

Õppesisu

- Majanduslikud ja poliitilised reformid NSVLis.
- NSVLi ja kommunistliku süsteemi lagunemine. Berliini müüri langemine. Külma sõja lõpp ja geopoliitilised muudatused: poliitilise kaardi muutumine.
- USA rolli muutus: uus jõudude vahekord maailmas.
- Eesti iseseisvuse taastamine. Integratsioon Euroopasse ja maailma: laulev revolutsioon, riikluse taastamine.
- Uued pingekolled: Balkani kriis.

VI kursus „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“

Eluolu ja kultuur

Kursuse lõpus õpilane:

- teab tähtsamate ideoloogiate põhiseisukohti ja iseloomustab nende mõju ühiskonnale;
- teab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning kirjeldab nende rakendumist igapäevaelus;
- analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega.

Õppesisu

- Ühiskondlikud liikumised ja ideoloogiad: sotsialism, liberalism, noorsooliikumine, kodanikuõiguste liikumised, keskkonnakaitse. Ühiskondlike liikumiste ja ideoloogiate avaldumine kultuuris.
- Muutused eluolus: naiste emantsipatsioon, sport, mood, massikultuur, kodumasinad.
- Teaduse ja tehnika areng: autoajastu, raadio, televisioon, arvuti, internet, kosmoseajastu.
- Kultuurivaldkondade arengu iseloomulikud jooned: kunst, kirjandus, arhitektuur, muusika.
- Mitmekultuurilisuse kontseptsioon.

- Poliitiliste olude mõju Eesti kultuurile ja eluolule.

Sõja ja rahu küsimus

Kursuse lõpus õpilane:

- analüüsib, mis asjaoludel kujunesid ja muutusid inimeste hoiakud ning väärtushinnangud sõja ja rahu küsimuses 20. sajandi jooksul;
- analüüsib rahvusvaheliste organisatsioonide rolli riikidevahelistes suhetes;
- teab Lähis-Ida kriisikolde kujunemise põhjusi, selgitab kriisi olemust ja püüdeid seda lahendada;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid desarmeerimine, võidurelvastumine, patsifism.

Õppesisu

- Suhtumine sõdadesse: patsifism, võidurelvastumine, desarmeerimine, tuumasõja oht.
- Rahvusvahelised organisatsioonid: Rahvasteliit, ÜRO, NATO. Uue maailmakorra loomise katsed.
- Konfliktid ja nende lahendamise püüded Lähis-Ida näitel.
- Eesti osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide töös.

Inimsusevastased kuriteod

Kursuse lõpus õpilane:

- selgitab, mis arengusuunad ühiskonnas tegid võimalikuks inimsusevastaste kuritegude toimepaneku;
- mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust ning nende taunimise ja vältimise vajalikkust;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid genotsiid, holokaust, küüditamine, GULAG.

Õppesisu

- Massikuritegude ideoloogilised alused ja psühholoogilised juured.
- Koonduslaagrid, GULAG. Küüditamised.
- Natsismikuriteod.
- Kommunismikuriteod.
- Genotsiid, etnilised puhastused.
- Inimsusevastased kuriteod Eestis.

Muu maailm

Kursuse lõpus õpilane:

- iseloomustab koloniaalsüsteemi toimimist, selle lagunemise põhjusi ja tagajärgi;
- analüüsib uute vastasseisude kujunemist maailmas pärast külma sõja lõppu.

Õppesisu

- Koloniaalsüsteemi lagunemine ja selle tagajärjed.
- Uute vastasseisude kujunemine, terrorism.
- Islamimaailma aktiveerumine ja vastuolud läänega.

2. Ühiskonnaõpetus

Gümnaasiumi ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- õistab, väärtustab ja kaitseb inimõigusi ning põhivabadusi; austab demokraatia põhimõtteid, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- määratleb ennast Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna, teadvustab oma kohustusi ning vastutust kodanikuna; toetab oma käitumisega ühiskonna, kultuuri ja looduskeskkonna jätkusuutlikku arengut ning kavandab teadlikult oma tulevikku;
- austab enda ning teiste inimväärikust, suhtub eelarvamusteta ja lugupidavalt kõigisse inimestesse ning arvestab nende erivajadusi;
- mõistab ning austab oma ja teiste rahvaste kultuuri väärtuslikkust, erinevaid maailmavaatelisi tõekspidamisi (v.a inimsusevastased) ning saab aru kultuuride dialoogi tähendusest ja vajalikkusest;
- märkab, uurib ning seostab ühiskonna protsesse ja arengut ning aitab võimaluste piires probleemidele lahendusi leida;
- omandab majandusliku mõtlemise alused ja oskuse toimida turumajanduse tingimustes;
- mõistab riiklikult reguleeritud maksusüsteemide vajalikkust riigi toimimisel ning käitub õigusteadliku, kohusetundliku ja oma riigi käekäigust hooliva kodanikuna;
- põhjendab ning kaitseb oma seisukohti ja valikuid argumenteeritult ning osaleb arutelus ja väitluses; oskab eristada emotsionaalseid ja poliitiliselt kallutatud hinnanguid objektiivsest tõest; austab igaühe õigust isiklikule arvamusel ning sõnavabadusele;
- hangib eesmärgipäraselt teavet ühiskonna kohta erinevatest allikatest, suudab seda tõlgendada, üldistada, kriitiliselt hinnata, talletada ja edastada, järgides seejuures autoriõigust.

Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumi ühiskonnaõpetus on kujundatud vastavuses tänapäeva sotsiaalteaduste arengu ja ühiskondlike vajadustega. Õpilased omandavad sotsiaalse kirjaoskuse, s.o teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud, mis on vajalikud vastutustundlikuks toimetulekuks

dünaamilises ja mitmekultuurilises keskkonnas. Õppeaine eesmärk on luua eeldused aktiivse ja kompetentse kodaniku kujunemiseks, kes suudab kohaneda muutustega, oskab ennast arenguga suhestada, oma kodanikupositsiooni kujundada, on avatud uutele ideedele ja elukestvatele õppimisele.

Õppeaine omandamisega valmistuvad õpilased toimima teadlike kodanikena demokraatlikus ühiskonnas. Gümnaasiumi ühiskonnaõpetus käsitleb nüüdisaegse ühiskonna sotsiaalseid suhteid ning protsesse ja tutvustab ühiskonnaelu põhivaldkondade (majandus, poliitika, õigus) korraldust ja toimimist. Kõiki valdkondi analüüsitakse nii ühiskonnast kui tervikust lähtudes kui ka indiviidi positsioonist ja rollidest tulenevalt. Põhikoolis omandatud Eesti riigi ja ühiskonna toimimisest laiendatakse Euroopa ja maailma probleemide käsitlemisega. Lisaks Eesti ja Euroopa ainesele leiavad käsitlemist ka olulised globaalsed ühiskonnaprobleemid.

Õpilane puutub ühiskonnas kokku erinevate eluvaldkondade ja situatsioonidega. Et toetada õpilase sotsialiseerumist ja ühiskondliku kompetentsuse kujunemist, hõlmab ainekava mitmekesisest teemaderingi inimõigustest autoriõiguste ja tarbijakaitseni. Kiiresti muutuv ühiskonnas jääb õpetaja ülesandeks pöörata tähelepanu aktuaalsetele teemadele ja probleemidele ning arutleda õpilastega nende üle. Seejuures toetatakse õpilaste iseseisva kriitilise analüüsisioskuse ja otsustusvõime kujunemist. See aitab õpilastel seada isiklikke eluplaane ning mõista erinevate vaadete, demograafiliste ja sotsiaal-majanduslike karakteristikutega inimesi.

Ühiskonnaõpetuse kaks kursust koosnevad neljast teemavaldkonnast: ühiskond ja selle areng; riik ja poliitika demokraatlikus ühiskonnas; majanduse toimimine; üleilmastumine ja jätkusuutlik areng.

Ühiskonda ja selle arengut käsitlevas teemavaldkonnas:

- vaadeldakse ühiskonna kui sotsiaalse süsteemi elemente: sotsiaalset struktuuri (rühmi, kihte, kogukondi), sotsiaalseid suhteid ja protsesse (nt koostööd ja konflikti, võimu, allumist ja vastupanu, lõimumist ja eristumist, tõrjutust ja osalust, mobiilsust, kihistumist);
- analüüsitakse ühiskonna elu reguleerivaid norme ja väärtusi ning erinevates valdkondades välja kujunenud institutsionaalset korraldust (näiteks perekonda, riiki, turgu, õigust, meediat);
- uuritakse avaliku ja erasektori olemust ning funktsioone; tutvutakse kodanikuühiskonna struktuuri ja ülesannetega, analüüsitakse sektoritevahelise koostöö võimalusi ja kogemusi;
- õpitakse tundma ühiskonna erinevaid vorme ja arengujärke; tutvutakse nüüdisühiskonna kujunemislooga ja peamiste tunnusjoontega, pöörates erilist tähelepanu ühiskonna moderniseerumisprotsessile ning info- ja teadmisyhiskonna arengule.
- Riiki ja demokraatlikku riigivalitsemist käsitlevas teemavaldkonnas:
- süvenetakse demokraatliku poliitilise süsteemi toimimisele, selle erinevustesse mittedemokraatlikest režiimidest; selgitatakse totalitaarsete ühiskondade inimsusevastast olemust;
- avatakse õigusriigi olemust ja võimude lahususe olulisust; käsitletakse inimõiguste kaitset, kodanike poliitiliste õiguste ja vabaduste realiseerimise võimalusi ja sellega

seotud institutsioone; selgitatakse põhjusi, mis võivad viia kodanike riigist võõrdumisele; vaadeldakse erinevate demokraatia vormide plusse ja miinuseid, sidudes seda Eesti poliitika probleemidega

- Majandust käsitlev teemavaldkond aitab kujundada noorte valmisolekut erinevateks karjääri-valikuteks ja aktiivseks osaluseks majanduses.

Õppetöö käigus:

- õpitakse mõistma maailma mitmekesisust, riikide huvisid, koostööd ja probleeme globaalse infoühiskonna kujunemisel ning riskiühiskonna käsitlemisel;
- vaadeldakse rahvusriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide osa tänapäeva maailmas, antakse ülevaade riikidevahelise koostöö väljakutsetest (kliimamuutus ja teised ökokatastroofid, rahvusvaheline terrorism, rahvusvaheline migratsioon, võitlus vaesusega, maailmamajanduse ja maakera rahvastiku arenguprobleemid jms);
- tutvutakse üleilmastumise ilmingute ja tagajärgedega.
- õpitakse tundma nüüdisaegse turumajanduse seaduspärasusi ja protsesse; käsitletakse rahvusliku rikkuse ja ühiskonna heaolu allikaid ja tegureid, era- ja avalike huvide erinevust ning ühiskondlike ressursside kasutamise põhimõtteid;
- tutvutakse Eesti majanduse ja tööturu arengusuundadega, sealhulgas teadusmajanduse ja loomemajanduse arenguperspektiividega ning ettevõtlust ja töösuhteid reguleerivate olulisemate õigusaktidega. Eesti majanduse arengut vaadeldakse maailmamajanduse, eriti Euroopa Liidu kontekstis;
- õpitakse tundma ettevõtluse aluseid tasemel, mis võimaldab õppijal igapäevaelus toime tulla ja hinnata realistlikult oma võimalusi ettevõtjana.

Neljanda teemavaldkonna kaudu laiendavad õppijad oma teadmisi globaalsetest probleemidest ja toimijatest. Eesmärgiks on õppida nägema, kuidas igapäevaks saab panustada maailma turvalisemaks ja humaansemaks muutumisele.

Ühiskonnaõpetus kujundab õpilastes järgmisi väärtusi ja hoiakuid: seaduslikkus ja isiklik vastutus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, intellektuaalse omandi väärtustamine, salliv suhtumine erinevustesse, lugupidamine erinevate kultuuride vastu, tauniv suhtumine eelarvamustesse, sh rassismi ja ksenofoobiasse, säästev eluviis ning orienteeritus elukestvate õppele.

Ühiskonnaõpetuses lõimuvad teiste sotsiaalainete teadmised, oskused ja väärtushinnangud ning eelmistes kooliastmetes õpitu, ühtlasi süvenevad varem omandatud teadmised ühiskonnast teooria ja praktilise tegevuse kaudu. Õpitavat käsitletakse selliselt, et ühelt poolt omandaksid õpilased tervikpildi vastastikku seotud sootsiumist, kuid teiselt poolt oskaksid alati hinnata oma positsiooni ja valikuid sotsiaalsest kontekstist tulenevalt.

Ühiskonnaõpetus on tihedalt seotud ajaloo, geograafia, bioloogia ja inimeseõpetusega. Nii käsitletakse geograafias põhjalikumalt rahvastiku-, linnastumis- ja maailmamajandusprobleeme ning nende seoseid üleilmastumisega. Samal ajal süvendab ühiskonnaõpetus õpilaste teadmisi riigist, mis on saadud ajalooõpetuse kaudu. Õiguse, riigikaitse, filosoofia ja usundiõpetuse valikkursused avardavad veelgi õpilaste teadmisi oma

ja teistest kultuuridest ning ühiskonnast, toovad enam sisse mitmekultuurilisuse ja globaliseerumise dimensiooni, et luua seoseid ning märgata sarnast ja erinevat.

Õppematerjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt ja igapäevaeluga seostatult. Suurt tähelepanu pööratakse õpilastes huvi äratamisele aine vastu, õpimotivatsiooni kujundamisele. Õppetöös rakendatakse aktiivõppemeetodeid, nagu arutelud, juhtumianalüüsid, uurimisprojektid ning kaasalöömine kodanikualgatuslikes ettevõtmistes. Olulised on uurimuslikud õpivõtted, mille abil omandavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö planeerimise ja tegemise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused.

Ühiskonnaõpetuse aine omandamisele aitavad kaasa õppekäigud, ekskursioonid, kohtumised erinevate inimestega jms.

Õppekirjandusele lisaks kasutatakse erinevaid materjale ja teabetekste, dokumente, elektroonilisi andmebaase, õppefilme jms.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt;
- võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- laiendatakse õpikeskkonda: arvutiklass, raamatukogu, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid, näitused, muuseumid.

Gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse tundides kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe; referaadi, uurimistöö, arvamustöö, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine jm); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest (sh riigiportaalist www.eesti.ee) ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs, dokumendiplankide täitmine jm; õppekäigud, külalisesinejate kutsumine jne.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse ainekavas toodud õpitulemuste saavutatust: nii õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse hinnanguid ka väärtuselistes ning hoiakulistes küsimustes. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö. Õpitulemuste saavutatuse kontrollimise vormid on mitmekesised. Hinnatakse arutlusoskust, teksti mõistmist, tööd erinevate allikatega (pildid, skeemid, tabelid, tekstid jms). Praktiliste tööde puhul ei hinnata mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi käiku. Õpilase hoiakuid ja väärtusi mõõdetakse vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel. Hinnatakse õpilaste probleemide nägemise ja analüüsi oskust. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Füüsiline õpikeskkond

Valdav osa õpet korraldatakse klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldatakse õpet väljaspool klassi. Õppetöö tulemuslikkuse huvides, võimaluse korral, peetakse kaks järjestikust tundi.

Õppeprotsessis võimaldatakse kasutada tunnis Eesti, Euroopa ja maailma poliitilist kaarti, „Eesti Vabariigi põhiseadust“ (üks eksemplar õpilase kohta), „Eesti Vabariigi põhiseaduse“ kommenteeritud väljaannet (üks kooli kohta), ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni (vähemalt üks kahe õpilase kohta), Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (üks kooli kohta), ÜRO lapse õiguste konventsiooni (üks kooli kohta), Euroopa Liidu põhiõiguste hartat ning parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta (üks kooli kohta).

Õppeprotsessis võimaldatakse ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale (auviseid, erialaseid teatmeteoseid, ajalehti ja ajakirju, statistilisi ja metoodilisi materjale jne).

Õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- tunneb nüüdisühiskonna kujunemise põhijooni, struktuuri, valdkondi ja korraldust, mõistab poliitika toimemehhanisme ning oskab ennast ühiskonna arenguga suhestada;
- tunneb ja väärtustab demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõigusi; oskab kasutada „Eesti Vabariigi põhiseadust“, rahvusvahelisi õigusnorme ja õigusakte; järgib seadusi ning toimib oma õiguste ja kohustuste järgi;
- iseloomustab riikidevahelise poliitilise, majandusliku ja kultuurilise suhtlemise põhimõtteid, nüüdismaailma põhiprobleeme ja arengutendentse, tunneb olulisi rahvusvahelisi organisatsioone ning mõistab oma rolli maailmakodanikuna;

- on omandanud ülevaate nüüdisaegse majanduse toimemehhanismidest, oskab adekvaatselt määrata ja realiseerida oma karjäärivõimalusi ning otsida teavet omale sobivate eneserakendus- ja edasiõppimisvõimaluste leidmise kohta;
- teab tarbijaõigusi ning oskab lahendada nendega seotud probleeme, käitub teadliku ja vastutustundliku tarbijana, analüüsib oma käitumise tagajärgi ning mõistab üksikisiku rolli globaalsel tasandil (kliimamuutus, õiglane kaubandus, ületarbimine jms);
- määratleb end ühiskonnas oma võimalusi arvestades, tuleb toime turumajanduslikus ühiskonnas, osaleb aktiivselt ja vastutustundlikult ühiskonnaelus, sh kodanikualgatusprojektides, kaitseb oma huve ja õigusi, arvestades teiste inimeste õigusi, ning seisab vastu demokraatlike väärtuste eiramisele;
- seletab ja kasutab kontekstis ühiskonnaõpetuse olulisemaid mõisteid, mõistab õigusteksti ning sotsiaal-majanduslikku teavet; oskab leida vajalikku infot, seda kriitiliselt hinnata, süstematiseerida ja kasutada ning luua uut teavet, väärtustades ja arvestades autoriõiguste kaitset.

I kursus „Ühiskonna areng ja demokraatia“

Ühiskond ja selle areng

Kursuse lõpul õpilane:

- iseloomustab nüüdisühiskonda, tunneb ühiskonna struktuuri ning toimimispõhimõtteid, ühiskonnaelu valdkondi ja nende omavahelist seotust ning oskab ennast suhestada ühiskonna arenguga;
- tunneb demokraatia põhimõtteid ja vorme, analüüsib ja väärtustab demokraatia võimalusi (sh kodanikuaktiivsust) ning hindab ohte;
- iseloomustab nüüdisühiskonna peamisi probleeme Eestis, Euroopas ja maailmas, analüüsib sotsiaalsete pingete ja probleemide tekke põhjusi, kirjeldab sellest tulenevaid ohte ning on valmis oma võimaluste piires lahenduste leidmisele kaasa aitama;
- teab euroopalikke põhimõtteid sotsiaalkaitse alal ning oskab vajaduse korral otsida abi;
- on kujundanud oma kodanikupositsiooni Eesti, Euroopa ja globaalses kontekstis ning tunneb kodanikualgatuse võimalusi;
- tunneb ning järgib inim- ja kodanikuõigusi ning -vabadusi, seisab vastu humanistlike ja demokraatlike väärtuste eiramisele ning tunneb kodanikuvastutust;
- oskab koguda sotsiaal-poliitilist ja majanduslikku teavet, sh meediast, seda kriitiliselt hinnata, süstematiseerida ning kasutada;
- seletab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid nüüdisühiskond, tööstusühiskond, postindustriaalne ühiskond, infoühiskond, teadmusühiskond, heaoluühiskond, siirdeühiskond, demokraatia, ühiskonna jätkusuutlikkus, kodanikuühiskond, avalik, äri- ja mittetulundussektori otsene ja esindusdemokraatia,, huvirühm, mittetulundusühing, sotsiaalne mobiilsus, sotsiaalne staatus, inim- ja kodanikuõigused, intellektuaalomand, pluralism, sotsiaalne turvalisus, sotsiaalkindlustus, sotsiaalabi, ühishüved.

Õppesisu

Ühiskonna uurimine

Sotsiaalteaduste valdkonna eripära. Teaduslik ühiskonna uurimise meetod. Teadusliku teadmise erinevus tavateadmisest.

Sotsiaalsed suhted ja institutsioonid

Rahvastiku sotsiaal-majanduslik jaotus ja ühiskonna kihistumine.

Ühiskonna sooline ja vanuseline jaotus. Rahvusvähemused, vähemusrahvused. Religioosne mitmekesisus. Haridus sotsiaal-majandusliku staatuse tegurina. Sotsiaalne mobiilsus.

Ühiskonna sidusus. Sotsiaalne õiglus. Majanduslik ja sotsiaalne ebavõrdsus. Vaesus. Vaesuse leevendamise meetmed.

Normid ja väärtused.

Sotsiaalsed institutsioonid: perekond, riik, turg, meedia.

Nüüdisühiskond ja selle kujunemine

Avalik ja erasektor. Kodanikuühiskond. Tööstusühiskond. Moderniseerumine. Postindustriaalne ühiskond. Infoühiskond. Teadmusühiskond.

Siirdeühiskond. Heaoluühiskond.

Ühiskonna jätkusuutlikkus.

Demokraatliku ühiskonna valitsemine ja kodanikuosalus

Kursuse lõpul õpilane:

- iseloomustab demokraatliku valitsemiskorralduse toimemehhanisme Eestis ja Euroopa Liidus ning valitsemises osalemise võimalusi;
- iseloomustab poliitilisi ideoloogiaid ja kujundab oma põhjendatud eelistused;
- tunneb Eesti ja Euroopa Parlamendi valimissüsteemi ning mõistab oma kohustust valijana;
- tunneb, kasutab ning järgib „Eesti Vabariigi põhiseadust“ ja teisi õigusakte ning oskab seaduslike vahenditega kaitsta oma huve ja õigusi;
- suhtleb vajaduse korral riigi- ja kohalike asutustega ning vormistab nõuetekohaseid dokumente;
- on kursis ühiskondlik-poliitiliste sündmustega, mõistab tänapäeva ühiskonna probleeme ning pakub võimaluse korral lahendusi;
- seletab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid riik, monarhia, vabariik, unitaarriik, föderatsioon, konföderatsioon, parlamentarism, presidentialism, poolpresidentialism, kodakondsus, demokraatia, diktatuur, avalik haldus, bürokraatia, korruptsioon, ideoloogia, liberalism, konservatism, sotsiaaldemokraatia, erakond, sotsiaalne liikumine, vasakpoolsus, parempoolsus, tsentrism, õigusvahemees (ombudsman),

õiguskantsler, riigikontroll, majoritaarne ja proportsionaalne valimissüsteem, e-valimised, õigusriik, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, fraktsioon, täidesaatev võim, koalitsioonivalitsus, enamus- ja vähemusvalitsus, kohtuvõim, riigipea, põhiseaduslikkuse järelevalve, regionaalpoliitika, kohalik võim, Euroopa Liit, Euroopa Parlament, Euroopa Liidu Ministrite Nõukogu, Euroopa Komisjon, Euroopa Ülemkogu, Euroopa Kohus, Euroopa Nõukogu, Euroopa Inimõiguste Kohus.

Õppesisu

Riik ja riigi vormid

Riigi põhitunnused. Riigi funktsioonid. Riigiorganid. Poliitiline režiim: demokraatia, diktatuur. Autoritaarne ja totalitaarne režiim. Parlamentaarne ja presidentaalne demokraatia.

Demokraatia ohud.

Õigusriik ja võimude lahusus

Õigusriigi põhimõtted. Võimude lahusus ja tasakaalustatus.

Kõrgem seadusandlik võim. Parlamendi struktuur ja ülesanded. Opositsioon, koalitsioon. Seadusloome. Eesti Vabariigi õigusaktid, rahvusvaheline õigus, Euroopa õigus.

Kõrgem täidesaatev võim. Valitsuse moodustamine. Enamus- ja vähemusvalitsus. Valitsuse ülesanded.

Riigipea. Riigipea roll parlamentarismi ja presidentialismi korral.

Kohtuvõim. Eesti kohtusüsteem. Ombudsman (õigusvahemees), õiguskantsler. Euroopa Kohus. Euroopa Inimõiguste Kohus.

Avalik teenistus. Bürokratia. Riigibürokratia kontrollimise võimalused. Riigikontroll.

Kohalik omavalitsus, selle struktuur ja ülesanded. Keskvõimu ja kohaliku võimu suhe.

Inimõigused

Inim- ja kodanikuõigused. Võrdõiguslikkus. Sotsiaalsed õigused ja sotsiaalne kaitse. Rahvusvahelised ja riigisisised inimõiguste kaitse mehhanismid. Inimõiguste rikkumine. Inimkaubandus. Lapstööjõud.

Poliitilised ideoloogiad

Ideoloogia mõiste ja tähendus riigivalitsemises. Liberalism, konservatism, sotsiaaldemokraatia. Vasak- ja parempoolsus erinevates poliitika valdkondades. Äärmusideoloogiad (natsism, fašism, kommunism, islami fundamentalism).

Valimised

Demokraatlike valimiste põhimõtted. Peamised valimissüsteemid. Aktiivne ja passiivne valimisõigus. Valimiskäitumine, valimiste tulemused. Riigikogu. Kohalike omavalitsuste volikogude ja Euroopa Parlamendi valimised Eestis. E-valimised.

Erakonnad ja kodanikuühendused

Huvid, nende realiseerimine ühiskonnas. Erakonnad. Huvigrupid. Kodanikuühiskond, kaasamine. Euroopa Liidu valitsemiskord ja toimimine

Euroopa Liidu institutsioonid ja nende ülesanded: Euroopa Parlament, Euroopa Liidu Ministrite Nõukogu, Euroopa Komisjon, Euroopa Ülemkogu, Euroopa Kohus. Euroopa Liidu poliitikavaldkonnad. Lissaboni lepingu põhimõtted.

II kursus „Majandus ja maailmapoliitika“

Ühiskonna majandamine

Kursuse lõpul õpilane:

- on omandanud ülevaate nüüdisaegse majanduse toimimisest ja erinevatest majandussüsteemidest;
- iseloomustab riikide majandusliku suhtlemise põhimõtteid;
- väärtustab säästva majanduse põhimõtteid;
- tunneb tarbija ning ettevõtja rolli ühiskonnas, mõistab nende ühis- ja vastandlikke huve;
- tunneb maksupoliitikat, selle mõju üksikisikule ja ühiskonnale, väärtustab maksude maksmist kui kodaniku ja ettevõtja panust ühiskonna heaolusse;
- teab oma võimalusi ja oskab käituda tööturul; mõistab elukestva õppe olemust ja vajadust;
- oskab leida majandusalast teavet, kasutada selle töötlemiseks asjakohaseid statistilisi meetodeid ning esitada tulemusi suuliselt, visuaalselt ja kirjalikult;
- tunneb töösuhteid, ettevõtlust ning intellektuaalse omandi kaitset reguleerivaid olulisemaid õigusakte;
- teab ja kasutab kontekstis mõisteid majandusressurs, turumajandus, segamajandus, makromajanduspoliitika, fiskaalpoliitika, rahapoliitika, ühishüve, SKT, inflatsioon, tarbijahinnaindeks, import, eksport, proportsionaalne ja progressiivne tulumaksusüsteem, otsene ja kaudne maks, sotsiaalkindlustusmaks, töötuskindlustusmaks, brutopalk, netopalk, varimajandus, ümbrikupalk, tööturg, tööhõive, tööpuudus, töjõupuudus, aktiivsed ja passiivsed tööturumeetmed, heitunu, innovatsioon, tööstusomand, autoriõigus, indikatiivne ostukorv, tarbijakaitse, tööandja, töövõtja, toll, Euroopa ühisturg, euro.

Õppesisu

Riik ja majandus

Ühiskonna majandusressursid ehk tootmistegurid. Looduslikud ressursid, kapital, inimressursid. Ettevõtlikkus. Majandussüsteemid. Majanduse sektorid, nende arengutrendid. Ettevõtlus.

Riigi roll majanduse korraldamises. Euroopa Liidu roll Eesti majanduses. Euro. Majandusarengu tsüklilisus. Väliskaubanduse piirangud.

Makromajanduslikud põhinäitajad: sisemajanduse kogutoodang, eelarvetasakaal, inflatsioon, tarbijahinnaindeks. Impordi-ekspordi tasakaal. Riigi välisõlg.

Fiskaalpoliitika. Riigieelarve. Maksukoormus. Maksud.

Tööturg ja hõive

Tööjõud ja mitteaktiivne rahvastik. Tööturg. Rollid tööturul. Tööhõive. Tööpuudus, töøjõupuudus. Hõivepoliitika Eestis ja Euroopa Liidus. Aktiivsed ja passiivsed tööturumeetmed. Tööränne. Tööseadusandlus.

Ettevõtlust, töösuhteid ja intellektuaalse omandi kaitset reguleerivad olulisemad õigusaktid. Tarbimine ja investeerimine

Üksikisik turumajanduskeskkonnas. Vajadused, võimalused ja tarbimiskäitumine. Ostukorv. Laenud, laenuriskid. Tarbijakaitse. Investeerimine, aktsiad. Pensionifondid.

Maailma areng ja maailmapoliitika

Kursuse lõpul õpilane:

- teab tähtsamaid globaalprobleeme ja tunneb kaasvastutust nende lahendamise eest;
- iseloomustab nüüdismaailma põhiprobleeme ja arengutendentsi; osaleb ühiskonna arengu aruteludes ning mõistab rahvusvaheliste kodanikualgatusprojektide tähtsust probleemidele osutamisel ja nende lahendamisel;
- analüüsib poliitiliste konfliktide põhjusi ja tagajärgi ning pakub konfliktide ületamiseks argumenteeritud lahendusi;
- kasutab infotehnoloogiavahendeid infot otsides, tõlgendades ja vahendades, arvestades ning väärtustades autoriõiguste kaitset;
- tunneb humanitaarõiguse norme, nendest tulenevaid piiranguid ja kaitset; austab elu ja inimväärikust.

Õppesisu

Nüüdisaja maailma mitmekesisus ja rahvusvaheline suhtlemine

Maailma rassiline, rahvuslik ja religioosne mitmekesisus. Maailma arengu ebaühtlus.

Rahvusvahelise suhtlemise põhimõtted ja viisid. Vastuolud tänapäeva maailmas.

Riikidevaheline koostöö, vastuolude ületamise võimalused. Rahvusvaheline julgeolek ja koostööorganisatsioonid: G7, OECD, Euroopa Nõukogu, NATO, ÜRO.

Üleilmastumine.

Globaalprobleemid, lahenduste otsingud.

Humanitaarõiguse põhimõtted ja olemus; rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumise juhtumid. Lapssõdurid.

Illegaalne immigratsioon ja põgenikud. Illegaalne kaubandus.

3. Inimeseõpetus

Gümnaasiumi perekonnaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- kujuneb terviklikuks, iseseisvaks ja teisi arvestavaks isiksuseks;
- omandab teadmised, oskused ja hoiakud, mis on esmavajalikud perekonnaeluks;
- omandab valmiduse tunnetada iseennast ja oma rolli nii kasvuperekonna kui ka enda loodava perekonna liikmena.

Õppeaine kirjeldus

Perekonnaõpetuse kursuses keskendutakse perekonnaelu psühholoogiale, sotsioloogiale, eetikale, perekonnaõigusele, majandamisele ja perekonna rollile ühiskonnas, et toetada vajalike teadmiste, oskuste ja hoiakute omandamist tulevase perekonnaelu alusena. Kursus aitab ka tunnetada, mõtestada ja analüüsida olemasolevate kogemuste alusel oma rolli kasvuperekonnas ning arendada vastutustunnet loodavaks perekonnaeluks nii üksikisikuna kui ka ühiskonnas.

Perekonnaõpetuse kursus toetab eelkõige õpilaste enesemääratlus-, sotsiaalse ja väärtuspädevuse kujunemist. Teistest õppeainetest on kursus tihedalt seotud loodusainete, kirjanduse ja teiste sotsiaalvaldkonna ainetega.

Õppetegevuse valikul lähtutakse inimeseõpetuse üldisest eesmärgist, et toetada õpilase isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist, kusjuures põhirõhk on hoiakute kujundamisel.

Õpilane õpib tundma ühiskonnas toimivaid demograafilisi, sotsiaalseid, majanduslikke ja ajaloolisi protsesse ning nähtusi, mis mõjutavad pereelu struktuure ja protsesse. Samuti integreerib õppeaine sotsiaalainete õppimisel saadud teadmisi ja oskusi ning eelmistel kooliastmetel õpitut, süstematiseerides õpitut perekonnaelu kontekstis ühiskonnas. Sestap rõhutatakse inimeseõpetuse praktilist ja rakenduslikku kallakut. Õppetegevused on aine eesmärkidest lähtuvalt õpilase jaoks mõistetavad ja tähenduslikud ning toetavad arusaama õpitava vajalikkusest. Kogu ainekäsitus on võimalikult elulähedane.

Õppe-metoodiliselt on tähtsad kolm valdkonda:

- mitmekesised õppemeetodid, sh aktiivõppemeetodid (nt arutelud, rollimängud, rühmatööd, paarisööd, projektitööd, uurimistöod, juhtumianalüüsid, ajurünnakud jne) ning praktilised ülesanded (nt vaatlused, intervjuud jne);
- individuaalse ja kollektiivse õppe võimaldamine;
- õppe sidumine koolivälise eluga (nt projektitööd, uurimistöod, kohtumised erinevate inimestega jne), tagades aine seotuse igapäevaeluga.

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid on metoodiliselt mitmekesised, luues võimalused nii individuaalseks kui ka kollektiivseks õppeks ning sidudes selle igapäevaeluga.

Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine vaimse õpikeskkonna osana toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õpikeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele ning võimalustele vabalt arvamust avaldada, võimalustele initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Perekonnaõpetuses õpitakse teatud teemasid ülevaate korras ja teatud teemasid sügavuti. Teemasid võib käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste-, teadmiste- ja väärtustepõhised õpitulemused.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub kursuse ulatuses ühtlaselt;
- võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust, aitavad õpitut süvitsi mõista ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- laiendatakse õpikeskkonda: näiteks arvutiklass, asutused, muuseumid, näitused;
- kasutatakse mitmekesiseid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: arutelud, diskussioonid, juhtumianalüüsid, paaristööd, projektõpe, rollimängud, rühmatööd, väitlused, õpimapi ja uurimistöe koostamine, praktilised ja uurimistööd (nt töölehtede täitmine, loovtööde kirjutamine, infootsingud teabeallikatest) jne;
- arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust ja kohalikku eripära ning ühiskonnas toimuvaid muutusi;
- arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhirõhk hoiakute kujundamisel;
- võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitlus oleks võimalikult elulähedane.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Hindamise põhiline ülesanne on toetada õpilase arengut, kujundades positiivse minapildi ja adekvaatse

enesehinnangu, kusjuures oluline on õpilase enda roll hindamises, pakkudes võimalusi enesehindamiseks. Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi, kuid ei hinnata hoiakuid ega väärtusi. Hoiakute ja väärtuste kohta antakse õpilasele tagasisidet. Õpitulemuste hindamise vormid on mitmekesised, sisaldades nii suulisi, kirjalikke kui ka praktilisi ülesandeid.

Suuliste ja kirjalike ülesannete puhul õpilane:

- selgitab ja kirjeldab mõistete sisu ning omavahelisi seoseid;
- selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega ja igapäevaeluga;
- eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitulemustest;
- demonstreerib faktide, mõistete ning seaduspärasuste tundmist lähtuvalt õpiülesannete sisust.

Praktiliste ülesannete puhul õpilane:

- rakendab teoreetilisi teadmisi praktiliselt õpituatsioonid;
- demonstreerib õpitulemustes määratud oskusi õpituatsioonid,
- kirjeldab õpitulemustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus.

Füüsiline õpikeskkond

Valdav osa õppes korraldatakse klassis, kus on võimalused rühmatööks ja ümarlaua-vestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid.

Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldatakse õpet väljaspool klassi.

Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- selgitab kooselu ja perekonna eri vormide osa üksikisiku ning ühiskonna elus;
- väärtustab perekonda ning teab, oskab näha ja analüüsida lähedaste inimsuhete rolli inimese elus ning oma vastutust suhetes;
- analüüsib perekonna funktsioone indiviidi ja ühiskonna seisukohast ning omab valmidust korraldada argielu kodus, arvestades pereliikmete turvalisust, vajadusi ja tervist;
- tunneb abielu ja perekonna psühholoogilist, õiguslikku ning majanduslikku külge, teadvustades ühiskonna mõju perekonna kasvatustegevusele;
- selgitab lapse arengu põhiküsimusi ja lapsevanema rolli lapse kasvatamises;
- selgitab püsisuhte olemust ning selle seost seksuaalsuse ja armastusega, väärtustades usaldust ning positiivseid tundeid;
- tunnetab iseennast, oma rolli ja vastutust nii kasvuperekonna kui ka loodava perekonna liikmena;

- omab valmidust seostada enda tehtavaid valikuid isikliku pereelu õnnestumise võimalusega tulevikus;
- mõistab vajadust tegutseda turvaliste inimsuhete loomise, säilimise ja arendamise nimel ning on valmis olema pere ja peret ümbritseva sotsiaalse võrgustiku liige.

Kursus „Perekonnaõpetus“

Perekond

Kursuse lõpul õpilane:

- kirjeldab perekonna ja peresuhete muutumist aegade vältel;
- selgitab kooselu ja perekonna vormide mitmekesisust, analüüsides nende eeliseid ning puudusi;
- analüüsib perekonna funktsioone indiviidi ja ühiskonna seisukohast ning selgitab, kuidas oleneb nende täitmine igast pereliikmest;
- selgitab perekeskse ja individualistliku perekäsitluse olemust.

Õppesisu

Perekond. Perekonna minevik, olevik ja tulevik. Kooseluvormid. Perekonna eri vormid. Perekonna funktsioonid indiviidi ja ühiskonna seisukohast. Perekeskne ja individualistlik perekäsitlus.

Lõiming läbivate teemadega: väärtused ja kõlblus (erinevad väärtusüsteemid perekonna käsitlemisel läbi aja), kultuuriline identiteet (perekonna käsitlus erinevates kultuurides)

Püsisuhe

Kursuse lõpul õpilane:

- kirjeldab püsisuhte loomist ja säilimist mõjutavaid tegureid ning tähtsustab positiivseid tundeid ja negatiivsete tunnetega toimetulekut turvalise püsisuhte alusena;
- mõistab püsisuhtest tulenevat vastutust ning kirjeldab toimetulekuviise lähisuhete lõppemise korral;
- kirjeldab armastuse olemust, võttes aluseks armastuse liigituse;
- selgitab seksuaalsuhete seotust armastusega ning turvalise ja vastastikku rahuldust pakkuva seksuaalkäitumise põhimõtteid inimsuhetes;
- kirjeldab, kuidas mõjutavad ühiskond ja kultuur suhtumist seksuaalsusesse ning seksuaalsuhetesse.

Õppesisu

Lühi- ja pikaajaline suhe. Püsisuhte loomine ja säilitamine. Püsisuhte püsimist mõjutavad tegurid. Tunded ja püsisuhe. Püsisuhtest tulenev vastutus. Toimetulek suhete lõppemisega. Armastuse olemus ja liigid. Seksuaalsuhted. Turvaline seksuaalkäitumine. Ühiskonna ja kultuuri mõju suhtumisele seksuaalsusesse.

Lõiming läbivate teemadega: kultuuriline identiteet (erineva kultuuritaustaga arvestamine), tervis ja ohutus (tervislik ellusuhtumine), väärtused ja kõlblus (partnerlussuhted, vastutus seksuaalkäitumises), keskkond ja jätkusuutlik areng (sotsiaalne ja vaimne keskkond ja püsisuhte jätkusuutlikkus)

Abielu

Kursuse lõpul õpilane:

- analüüsib registreeritud ja vabaabielu võimalikke eeliseid ning puudusi;
- selgitab abieluga seonduvate tavade ja kommete tugevdavat ning toetavat mõju inimsuhetele;
- mõistab lähedase sotsiaalse võrgustiku tähtsust abielu toetava süsteemina;
- kirjeldab abielu perioode ning abieluga kohanemist ja rahulolu mõjutavaid tegureid;
- selgitab abielusuhtest tulenevaid õigusi ja kohustusi.

Õppesisu

Abielu: registreeritud abielu ja vabaabielu. Abielu, tavad ja kombed. Abielu toetav lähedane sotsiaalne võrgustik. Abieluline kohanemine. Abielu perioodid. Abielulise rahulolu muutused kooselu jooksul. Abielusuhtest tulenevad õigused ja kohustused.

Lõiming läbivate teemadega: väärtused ja kõlblus (vastutus ja partnerlussuhted), kultuuriline identiteet (kultuurilised erinevused)

Lapsevanemaks olemine

Kursuse lõpul õpilane:

- kirjeldab lapsevanemaks olemist, lähtudes selle komponentidest;
- analüüsib vanemate kasvatuslikust rollist tulenevat vastutust lapse kasvatamisel;
- analüüsib vanemate kasvatusstiile, lähtudes lapse arengu toetamisest kodukasvatuses;
- selgitab tegureid, mis mõjutavad inimese reproduktiivtervist;
- kirjeldab tõhusaid meetodeid, mis aitavad planeerida rasedust soovitud ajal;
- selgitab planeerimata rasedusega kaasnevat valikuid ning neid mõjutavaid tegureid.

Õppesisu

Lapsevanemaks olemine ja selle komponendid: bioloogiline, juriidiline, psühholoogiline, sotsiaalne. Vanemate roll ja vastutus lapse kasvatajana. Vanemate kasvatusstiilid. Pereplaneerimine ja seda mõjutavad tegurid. Planeerimata rasedus.

Lõiming läbivate teemadega: elukestev õpe ja karjääri planeerimine (eelduste loomine lapse arenguks), väärtused ja kõlblus (kasvatuspõhimõtted), tervis ja ohutus (tervislik eluviis).

Laps

Kursuse lõpul õpilane:

- selgitab laste arengulisi vajadusi varajases lapseas ja vanemate osa nende rahuldamisel;
- selgitab lapse ja vanema vahelise kiindumussuhte olemust ning vanemate mõju selle kujunemisele;
- analüüsib kodukasvatuse olemust ja tähtsust lapse arengus.

Õppesisu

Lapse areng ja vanema osa selles. Kiindumussuhe lapsega ning vanemate mõju selle kujunemisele. Kodukasvatuse olemus, eesmärgid ja osa lapse arengus.

Lõiming läbivate teemadega: väärtused ja kõlblus (eeskujuks olemine), elukestev õpe ja karjääri planeerimine (lapse arenguks tingimuste loomine).

Kodu ja argielu

Kursuse lõpul õpilane:

- teadvustab kodu kui turvalise elukeskkonna mõju inimese ja tema lähisuhete arengule;
- selgitab ning oskab näha võimalusi pereliikmete vajaduste ja väärtustega arvestamiseks ning vastastikuseks toetuseks ja abiks;
- kirjeldab pereliikmete rollide ja rollinõuete kokkuleppelisust ja paindlikkust ning nende mõju peresuhetele;
- demonstreerib õpitu olulisust tõi tõi lahkhelide lahendamise viise peres;
- kirjeldab tegureid, mis mõjutavad pereliikmete füüsilist, emotsionaalset, sotsiaalset ja vaimset tervist ja tervislikku eluviisi, ning selgitab võimalusi neid säilitada ja parandada;
- teab, kuidas sõltuvus erinevatest ainetest või tegevustest mõjutab peresuhteid, ning selgitab kaassõltuvuse olemust;
- oskab seada tervise edendamiseks seonduvaid eesmärke nii enda, perekonna kui ka kogukonna tasandil;
- teadvustab lahkumise ja lahutuse põhjusi ning tagajärgi;
- teadvustab leina olemust ning leinast ülesaamise võimalusi; 10) väärtustab perekondlike suhete säilimist ja perekonda.

Õppesisu

Kodu ja selle loomine. Kodu kui elukeskkond. Pereliikmete vajadused ja väärtused ning nende arvestamine. Sallivus suhetes. Rollide jaotumine peres. Abistavad suhted peres.

Suhtlemine peres. Lahkhelid peres ning nende lahendamise võimalused.

Perekond, inimese tervis ja tervislik eluviis. Terviseriskid ning nende ennetamine üksikisiku, perekonna ja kogukonna tasandil.

Lahkumine ja lahtus. Lein ja toimetulek sellega. Perekondlike suhete säilitamine.

Lõiming läbivate teemadega: elukstev õpe ja karjääri planeerimine (kooselu kui pidev õppimine), keskkond ja jätkusuutlik areng (sotsiaalne ja vaimne keskkond), kultuuriline identiteet (suhtlemiskultuur), kodanikualgatus ja ettevõtlikkus (koostegemine), tehnoloogia ja innovatsioon (tehnoloogiliste lahenduste läbimõeldud kasutamine kodus), väärtused ja kõlblus (kirjutamata reeglid e normid).

Perekonna majanduselu ja õigusaktid

Kursuse lõpul õpilane:

- oskab kavandada pere eelarvet ning mõistab iga pereliikme õigust oma ajale, ruumile ja materiaalsele kulutustele, arvestades teisi;
- teab põhilisi pereelu ja laste elu reguleerivad seadusi.

Õppesisu

Pere eelarve ja materiaalsed ressursid peres. Abielu ja laste elu reguleerivad seadused.

Lõiming läbivate teemadega: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus (planeerimine), teabekeskkond (vajalik info orienteerumine), tehnoloogia ja innovatsioon (aja ja materiaalse kulutuste kokkuhoid, mis tuleneb läbimõeldud investeringutest tehnoloogilistesse lahendustesse), väärtused ja kõlblus (avatus otsustamisel).

Perekond inimese elus

Kursuse lõpul õpilane:

- selgitab perekonna tähtsust inimese jaoks elu erinevatel perioodidel;
- selgitab põlvkondi ühendavate sidemete tugevdavat ja toetavat mõju pereelule;
- väärtustab perekonnaelu positiivset rikastavat mõju inimese lähisuhete võrgustikus

Õppesisu

Perekonna tähtsus inimese elu erinevatel perioodidel. Side põlvkondade vahel. Õnn ja perekonnaelu.

Lõiming läbivate teemadega: väärtused ja kõlblus (eeskuju, üksteise toetamine), keskkond ja jätkusuutlik areng (turvaline keskkond), kultuuriline identiteet (kultuurilise taustaga arvestamine).

Valdkonna „Kunstiained“ üldiseloostus

Kunstiainete õpetamise eesmärk gümnaasiumis on kujundada õpilastes kunstipädevus, st olla kultuuriliselt teadlik, mõista kunste mitmekesisust ning maailma kultuurilist eripalgelisust; omada põhiteadmisi Eesti, Euroopa maailma kultuuripärandist; väärtustada loomingulisi saavutusi visuaalsetes kunstides ja muusikas; mõelda kriitilis-loovalt; väärtustada mitmekesisest eneseväljendusoskust, isikupära ning valmisolekut leida värskeid lahendusi muutuvates oludes; osata kasutada kunsti ja muusika väljendusvahendeid isiklikuks ja kollektiivseks loominguliseks tegevuseks.

Kunstiainete õpetamise kaudu taotletakse, et gümnaasiumi lõpetaja:

- peab kunsti ja muusikat elu loomulikuks osaks ning mõistab nende kunstivaldkondade esteetiliste tegurite olulisust nüüdisaegses ühiskonnas ja igapäevaelus;
- avastab ja väärtustab kunste mitmekesisust ning muutumist ajas, kohas ja erinevates kultuurides, seostab kunsti, kultuuri, teaduse ja tehnoloogia arengut nii minevikus kui ka tänapäeval;
- mõtleb ning tegutseb kultuurimaastikul informeeritult ja kriitiliselt ning väljendab oma seisukohti ja emotsioone;
- tunnetab oma loomingulisi võimeid, viib loomingulisi ideid ellu enesekindlalt ning asjatundlikult, väärtustab kaaslaste erinevaid ideid ja lahendusi;
- tunneb kultuuritraditsioonide mitmekesisust, võrdleb kultuuriliste ilmingute sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid;
- väärtustab ja hoiab Eesti ning siin elavate rahvusvähemuste kultuuri, tunnetab end kultuuritraditsioonide kandjana;
- omab ülevaadet muusika ja kunstivaldkonnaga seonduvatest elukutsetest, ametitest ja edasiõppimisvõimalustest.

Õppeained ja maht

Kunstiainete valdkonda kuuluvad kohustuslike õppeainetena muusika ja kunst. Kunstiainete kohustuslikud kursused on järgmised:

kunst – 2 kursust: "Kunst ja kunstiajalugu" ja „Kunst ja visuaalkultuur 20. ja 21. sajandil“;

muusika – 3 kursust: „Uusaegse helikeele kujunemine“, „Rahvuslikkus muusikas“, „20. ja 21. sajandi muusika“. Kõigi kursuste juurde kuulub „Muusikaline eneseväljendus: laulmine, pillimäng, omalooming“.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Kunstiaineid ühendab kultuurilise mitmekesisuse tundmaõppimine ning väärtustamine, Eesti ja paikkondliku kultuuritraditsiooni edasikandmine ning kultuurilise ja rahvusliku identiteedi kujundamine. Kunstiainetes õpitakse tundma kultuuride arengulugu ja suundumusi, kunstiliikide ja -stiilide ning ühiskondlike protsesside vastastikuseid mõjutusi, varasemate

ajastute kunstiloomingu suhestumist tänapäevaga ning aktuaalsete teemade käsitlemist kunstide kaudu.

Kunstiaineid õpetades pööratakse tähelepanu sotsiaalsete, eetiliste ja esteetiliste väärtushoiakute kujundamisele ning toetatakse avatud ja kriitilist suhtumist erinevatesse kultuurinähtustesse. Kunstiainetes eeldatakse ning võimaldatakse õpilase aktiivset osalust kunstitegevustes, mille kaudu arendatakse mõtte- ja tundemaailma, taju, loovust ning analüüsivõimet. Toetudes teadmistele ja oskustele rakendatakse loomevõimeid ning mõtestatakse iseenda ja kunstide rolli ühiskonnas.

Kunstiainete sisus, tegevustes ja taotlustes on ühised järgmised aspektid:

- teadmised kunstidest (teoste analüüs ja võrdlus);
- ainealne (verbaalne) keel;
- loominguiline eneseväljendus (loomine, esitamine);
- kunstiloomingu vastuvõtmine (kommunikatsioon, kriitika);
- omakultuuri, kohaliku ja maailmakultuuri väärtustamine (mitmekultuurilisus);
- kultuuriväärtuste kaitsmine (jätkusuutlikkus).

Õppekäigud muuseumidesse, teatritesse, kontsertide kuulamine ning näituste festivalide, avatud ateljeede külastamine toetavad kultuuripärandi ja nüüdisaegse kultuuri väärtustamist ning kujundavad vastutustunnet selle hoidmise ja kaitsmise eest.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Ainevaldkond võimaldab kujundada kõiki üldpädevusi igapäevases õppes nii teooria kui ka praktiliste tegevuste kaudu. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist. Üldpädevuste kujunemisel on tähtis koht kooli ja kodu koostööl.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Kunstivaldkonna õppeained rõhutavad kultuuriteadmisi ja ühisel kultuuripärandil põhinevat kultuuriruumi õppija identiteedi osana. Tegevustes väärtustatakse isikupäraseid loovaid lahendusi ning kultuurilist ja sotsiaalset mitmekesisust. Käsitletavate teemade, analüüsitud kunstiteoste ja -sündmuste kaudu toetatakse eetiliste ning esteetiliste väärtushoiakute kujunemist. Praktiline loominguiline tegevus ja selle üle arutlemine õpetavad teadvustama kunsti ning muusikat eneseväljenduse vahendina, hindama erinevaid ideid, seisukohti ja probleemilahendusi ning austama autorsust. Kasvatatakse teadlikku ja kriitilist suhtumist erinevatesse infokanalitesse.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Kunstiainetes uurimuslikud ja praktilised rühmatööd, loovtööd, arutlused ja esitlused, ühismuusitseerimine ning valdkondlikes ja valdkondadeüleste õppeprojektides osalemine kujundavad koostöövalmidust ning väärtustavad üksteise toetamist. Kultuurisündmustel osalemine aitab kujundada kultuurilist ühtsustunnet. Kunstiteoste üle arutledes harjutakse oma seisukohti kaitsma ning teiste arvamustest lugu pidama. Kunstiained teadvustavad inimese kui keskkonna kujundaja ja

kasutaja mõju, juhtides teadlikult ning jätkusuutlikult tegutsema nii looduses kui ka inimeste loodud ruumilistes ja virtuaalsetes keskkondades.

Enesemääratluspädevus. Loovülesannete täitmisel saadav pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad õppida tundma oma huve ja võimeid ning kujundada positiivset enesehinnangut. Kultuuri- ja sotsiaalteemade käsitlemine (vaadeldavad kultuurinähtused, kunstiteoste ja muusikapalade ainek ja sõnumid jne) aitab kujundada personaalset, sotsiaalset ja kultuurilist identiteeti. Sihiks on integreerida noori nüüdisühiskonda ning toetada nende identiteedi väljendamist loomingus.

Õpipädevus. Kunstiaineis kujundatakse õpipädevust eriilmeliste ülesannete, õppemeetodite ja töövormide rakendamise kaudu, mis võimaldab õpilastel teadvustada ning kasutada oma õpistiili. Nii individuaalselt kui ka rühmas lahendatavad uurimis- ja probleemülesanded eeldavad info hankimist, selle analüüsimist ja tõlgendamist ning õpitu kasutamist uudsetes situatsioonides. Kunstiaineis saavad õpilased ise jõukohaseid ülesandeid luua, oma valikute sobivust kontrollida, uusi oskusi katsetada ning järjekindlalt harjutada. Pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad järjest suurendada õpilase rolli oma õpitegevuse juhtijana.

Suhtluspädevus. Kunstiaineis on tähtsal kohal kunstiteostest, -stiilidest, -ajastutest jms kõnelemine, kasutades kirjelduses nii korrektset emakeelt kui ka ainespetsiifilist terminoloogiat. Oma tööde esitlemine ning aruteludes erinevate seisukohtade võrdlemine ja kaitsmine toetavad väljendusoskuse kujunemist ning ainealase oskussõnavara kasutamist. Kunsti- ja muusikateemaliste referatiivsete ja loovtööde koostamine eeldab teabetekstide mõistmist ning mitmesuguste info esitamise viiside kasutamist (tekst, joonis, skeem, tabel, graafik vm). Kunstiaineis tutvutakse kunsti ja muusika kui kommunikatsioonivahenditega, õppides tundma neile eriomast mitteverbaalset keelt ning „tõlkides” sõnumeid ühest keelest teise.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kunstiainetes rakendatavate ülesannete lahendamiseks tuleb sõnastada probleeme, arutleda lahenduste üle, põhjendada valikuid ja analüüsida tulemusi. Õpitakse analüüsima kunstikategooriaid (kompositsioon, struktuur, rütm jne), võrdlema ja liigitama erinevate nähtuste tunnuseid ning kasutama sümboleid. Kunstiainetes õpitakse kasutama tehnoloogia vahendeid loovülesannete lahendamisel. Loometegevuses õpitakse kasutama uudseid lahendusi, mõistma teaduse ning tehnoloogia rolli muusika ja kunsti arengus.

Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist toetavad kunstiaineis üksi- ja rühmatöö, uurimis- ja probleemülesanded ning õpitava sidumine nüüdisaegse igapäevaelu nähtustega. Kunstiainetes valdkonnas on iseloomulik uuenduslike ja loovate lahenduste väärtustamine. Praktiline loovtegevus võimaldab katsetada ideede väljendamise ja esitlemise erinevaid võimalusi, valides leidlikult sobivaid meetodeid ning rõhutades oma tugevaid külgi. Õpitakse tegevust plaanima, vastutama tööde lõpuni tegemise ja tulemuse eest. Tutvutakse ka valdkonnaga seotud elukutsete ning institutsioonidega.

Lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Valdkondadeüleseks lõiminguks on kunstivaldkonna õppeainetes palju võimalusi, sest teiste eluvaldkondadega suhestumine ja interdistsiplinaarsus on nüüdisaegsele kultuurile

iseloomulik. Kunstide aineseks on inimeseks olemine ja sotsiaalsed suhted, olles paljudes erinevates avaldumisvormides tihedalt seotud oma ajastu mõtteviisidega.

Erinevate kultuuridega tutvutakse keele ja kirjanduse, võõrkeelte, sotsiaalainete, loodusainete ja kehalise kasvatuses tundides, kujundatakse väärtushoiakuid ning teadvustatakse maailma kultuurilist mitmekesisust. Kunstiained keskenduvad teiste õppeainetega võrreldes kontsenteeritumalt kultuuridevahelise dialoogi mõtestamisele ja loovuse kasutamisele nüüdisühiskonna innovatsiooniallikana.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Arendatakse verbaalset eneseväljendusoskust, diktsiooni, funktsionaalset lugemisoskust ning infokanalite kasutamise oskust; vaadeldakse eri ajastute ja kultuuride lugusid muusikas ning kujutavas kunstis, teatri- ja filmikunstis. Kasutatakse kunstiainetega kattuvaid mõisteid (nt kompositsioon, struktuur, rütm, plaan, stiil, variatsioon, improvisatsioon, dünaamika jm).

Matemaatika. Arendatakse seoste loomise oskust ja loogilist mõtlemist (matemaatiline keel, struktuur, sümbolid ja meetodid).

Loodusained. Teadvustatakse inimese kuulmis- ja nägemismeele füsioloogilist eripära, õpitakse tundma looduskeskkonda ja selle eluvormide mitmekesisust ning helide, valguse ja värvide omadusi.

Sotsiaalained. Vaadeldakse inimese suhteid teiste inimeste ja inimrühmadega ning erinevate kultuuride kommete ja pärimustega, kunsti ja kultuuri rolli ja muutumist erinevatel inimajaloo etappidel. Õpitakse tundma eri ajastute eetilisi ja esteetilisi tõekspidamisi ning nende seotust sotsiaalsete, majanduslike, ideoloogiliste, tehnoloogiliste jm mõjutajatega. Ühine on maailma kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja väärtustamine, isiklike seisukohtade väljendus- ja põhjendusoskuste kujundamine.

Kehaline kasvatus. Arendatakse kehatunnetust, tähelepanu, motoorikat, reageerimiskiirust ja koordineerimist. Kasutatakse kunstiainetega ühiseid mõisteid (liikumine, dünaamika, rütm).

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Kunstiainete õppes rakendatakse kõiki läbivaid teemasid õppeainete eesmärgiseade, õpitulemuste ning õppesisu kavandamisel lähtuvalt õppeaine spetsiifikast.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Kunst ja muusika võimaldavad õpilasel teadvustada oma võimeid ning huve, omandada nii ainespetsiifilisi kui ka üldisemaid mõtlemis- ja tegutsemisstrateegiaid, sh õpioskusi. Tutvutakse kunstide mitmekülgsede väljunditega igapäevaelus ning kunstidega seotud elukutsetega. Kunstide õppimine arendab ka kõigil teistel elualadel vajalikku loovat mõtlemist.

Keskkond ja jätkusuutlik areng on seotud loodusliku ja kultuurilise mitmekesisuse väärtustamisega. Teadvustatakse inimese kui keskkonna kujundaja ja kasutaja mõju, juhtides teadlikult tegutsema nii looduses kui ka inimeste loodud ruumilistes keskkondades. Tähelepanu pööratakse inimtegevuse mõjule keskkonna, sh sotsiaalse keskkonna arengus ning keskkonnaprobleemide lahendamisel. Tähtsal kohal on sotsiaalne aktiivsus – seisukohtade ja hoiakute väljendamine kunstialaste tegevuste kaudu.

Teabekeskond. Läbiva teema käsitlemisel kujundatakse õpilastes mitmekülgseid oskusi, nagu info leidmine muusika ja kunsti kohta, helilise ning visuaalse kommunikatsiooni väljendusvahendite kasutamine, keskkonna visuaalne ja heliline kujundamine. Tutvutakse andmebaasidega, õpitakse teadlikult tegutsema ja arvestama meediakeskkonna võimaluste ja ohtudega ning autorikaitsega.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Kunstiainetes julgustatakse kujundama ja väljendama oma seisukohti ühiskonnas toimuvate protsesside kohta ning katsetama oma ideede arendamist ja elluviimist, mis omakorda toetab õpilaste positiivse enesehinnangu kujunemist.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Kunstiainetes kasutatakse praktiliste loovtegevuste kaudu erinevaid oskusi ja vahendeid ning leiutatakse ja katsetatakse uusi võimalusi, toetades pidevalt muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas toimetuleva inimese kujunemist.

Tervis ja ohutus. Kunstiainetes teadvustatakse loovtegevuste emotsionaalselt tasakaalustavat mõju. Kunstis kasutatakse materjale, töövahendeid ja instrumente, mille juures tuleb järgida ohutuse ning otstarbekuse printsiipe.

Väärtused ja kõlblus. Õppes tutvutakse Eesti ja maailma kultuuripärandiga, teadvustatakse kultuuri rolli igapäevaelus ning kujundatakse avatud ja lugupidavat suhtumist nii erinevatesse kultuuritraditsioonidesse kui ka nüüdisaja kultuurinähtustesse. Väärtustatakse uute ideede ning isiklike kogemuste ja emotsioonide loomingulist väljendamist.

Kultuuriline identiteet. Õpilased võtavad osa ühiseid väärtusi kujundavatest kunstisündmustest nii esineja kui publikuna (näitused, muuseumid, kontserdid ja etendused). Tähtis on noorte endi osalemine/esinemine laulupidudel, muusika- ja kunstiüritustel, samuti osavõtt ülekoollistest, maakondlikest ja riiklikest võistlustest. Kunstiainete kaudu kujundatakse teadlikke näituse-, teatri- ja kontserdikülastajaid, mis omakorda aitab tõsta inimeste elukvaliteeti.

Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Õpet kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- võimaldatakse õppida üksi ja rühmas, kasutades mitmekesisist ja tänapäevast õppemetoodikat ning arvestades õpilaste erinevaid õpistiile;
- kasutatakse mitmekesisist õpikeskkonda: loodus- ja linnakeskkond, arvutiklass, virtuaalkeskond jne; õppekäigud kontsertidele, teatritesse, muuseumidesse, stuudiosse, näitustele, raamatukogudesse jne;
- teostatakse erinevaid praktilisi loovtöid nii individuaalsete kui ka rühmatöödena;
- teemakohase info leidmiseks ning kunstiteoste loomiseks ja esitlemiseks rakendatakse nii traditsioonilisi kui ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi, õppematerjale ja töövahendeid;

- arendatakse õpilaste analüüsi- ja eneseväljendusoskust: retsensioonide ja uurimistööde koostamine ning esitlemine, kunsti- ja muusikateoste ning ajastute näidete võrdlemine ja analüüsimine;
- seostatakse õppesisu näidetega paikkonna, Eesti ja maailma kunsti ning muusika, samuti eesti rahvakultuuri kohta;
- leitakse tunnivälise loometegevuse võimalusi (koorilaul, solistid, ansamblid, orkestrid, näituste kavandamine, töötoad jm).

Õppetegevuse korraldamiseks on oluline planeerida õpilaste aktiivset loovtegevust. Praktiliste tööde ainek on seotud nii kunstide kui ka õpilase igapäevaelu (keskkonna, aja ja ühiskonnaga) ning aktuaalsete sündmuste ja probleemidega – kasutada saab kõigis õppeainetes omandatud teadmisi ja oskusi.

Õppetegevuse kavandamisel on õpetajal võimalus koostöös õpilastega teha valikuid õppesisu käsitlemises ja võimaluse korral arvestatakse õpilaste ettepanekutega õppetöö kavandamisel selleks, et taotletavad õpitulemused oleksid saavutatud ning üld- ja valdkondlikud pädevused kujundatud.

Hindamise alused

Hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Kunstiainetes on hindamine eelkõige kujundav – õppimist ja arengut toetav. Hindamise eesmärk on anda õpilasele motiveerivat tagasisidet tema individuaalse arengu kohta, arendada eneseanalüüsi oskust, suunata tema enesehinnangu kujunemist ning toetada tema visuaalse/muusikalise väljendusviisi leidmist ja arendamist.

Hindamise objekt on nii tööprotsess kui ka lõpptulemus: kunstis loovtööde arendamise eksperimendid ja valminud teos, visuaalne väljendusoskus ning aruteludes osalemine, kunstiteose analüüs ja uurimistöö jne; muusikas teadmiste ja oskuste rakendamine musitseerides ning omaloomingus, suuline ja kirjalik väljendusoskus kuulatud muusikat analüüsides ning muusikamõisteid kasutades, muusika arenguloo aruteludes osalemine, uurimusliku/praktilise töö koostamine jm. Õpilane osaleb aktiivselt hindamises nii oma arengu teadliku jälgimise (nt õpimapp, portfoolio) kui ka oma valikute ja arvamuste põhjendamise kaudu.

Õpilane peab alati teadma, mida hinnatakse ning mis on hindamise lähtekohad ja kriteeriumid. Ülesannete laadi valides ja hindamisaspekte kindlaks määrates tuleb väärtustada oskust leida asjakohast infot, seda tõlgendada ja järeldusi teha. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hinnates ei arvestata.

Kokkuvõtval hindamisel võrreldakse õpilase teadmisi ja oskusi tema õppe aluseks olevas õppekavas ja ainekavas toodud oodatavate tulemustega. Õpilase silmapaistvat esinemist kooliüritustel, kooli edukat esindamist kunsti- ja muusikaprojektides, -võistlustel ning konkurssidel võib arvestada õppe osana kokkuvõtval hindamisel.

Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab kunstiainetes õppe klassis, kus on selleks vajalikud tingimused ja vahendid.

Kunsti õpetamiseks on vajalikud:

- pind üksi- ja rühmatöök;
- 500 lx päevavalgusspektriga valgustus tööpinnal ning vesi ja kanalisatsioon;
- erinevate kunstitehnikate töövahendid ja -materjalid;
- tööde kuivatamise, hoiustamise ja eksponeerimise võimalused;
- kunstiraamatud ja -ajakirjad, digitaalsed õppematerjalid vastavalt ainekavale;
- DATA-projektor ja klassi pimendamise võimalus, foto- ja videokaamera, skanner ja printer ning internetiühendusega arvutid.

Muusika õpetamiseks on vajalikud:

- pind muusikalisteks tegevusteks, sh rühmatöök ja liikumiseks;
- fono- ja videoteek (CD, DVD, VHS), DATA-projektor;
- mitmesugused vahendid: naturaalklaver ja klaveritool, süntesaator, muusikakeskus HIFI, noodijoonestikuga tahvel, noodipuldid, rändnoot, astmetabel, klaviatuuritabel, internetiühenduse ja helikaardiga arvuti ning noodistusprogramm ja MIDI salvestusprogramm;
- Orffi instrumentaarium (rütmi- ja plaatpillid), plokkflöödid või väikekanded, akustilised kitarrid.

1. Muusika

Gümnaasiumi muusikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunnetab muusika võimalusi ning näeb selle rakendusi nii enese elu ja tegevuse kui ka suhtluse, ümbritseva maailma mõtestamise, mõjutamise ning kujundamise vahendina;
- väärtustab muusikat kui tähtsat osa inimkonna kultuuris; teadvustab ennast rahvuskultuuri kandjana: mõistab ja väärtustab kooriliikumise ning laulupidude sotsiaal-poliitilist olemust ja muusikahariduse tähendust;
- osaleb muusikaelus, on omandanud valmisoleku muusikalisteks tegevusteks ning elukestvaks muusikaharrastuseks;
- oskab muusikat kriitiliselt kuulata, analüüsida ja tõlgendada; rakendab loovust muusikalises eneseväljenduses;
- teadvustab ja järgib intellektuaalse omandiga kaasnevaid õigusi ning kohustusi; kasutab nüüdisaegseid infotehnoloogivahendeid;
- arvestab kaaslaste ning väärtustab koostööd;
- orienteerub heliloomingu, interpretatsiooni, muusikapedagoogika jt muusikavaldkonna elukutsetes ja edasiõppimisvõimalustes.

Muusikaõpetuse kirjeldus

Muusikaõpetuse kaudu kujundatakse ja arendatakse õpilastes järgmisi osaoskusi:

- musitseerimine (laulmine ja pillimäng);
- omalooming;
- muusika kuulamine ja muusikalugu.

Gümnaasiumis pööratakse tähelepanu õpilaste individuaalsete võimete ja oskuste arendamisele ja rakendamisele, isikupärase mõtlemise süvendamisele ning õpilaste sotsiaalsete oskuste rakendamisele muusikalistes tegevustes, kasutades mitmekesiseid õppevorme ja -meetodeid. Klassitunnis lauldakse nii ühe- kui ka mitmehäälselt (ühislaul), kooris kolme- või neljahäälselt. Rakendatakse põhikoolis õpitud pillimänguoskusi (rütmi- ja plaatpillid, plokkflööt või väikekannel, akustiline kitarr) ning avardatakse musitseerimisvõimalusi nii individuaalselt kui ka erinevates pillikoosseisudes. Muusikalises omaloomingus innustatakse õpilasi loomingulisi ideid ellu viies kasutama nii traditsioonilisi kui ka multimeedia vahendeid.

Muusika kuulamisel tähtsustub oma arvamuse väljendamine ning selle argumenteeritud põhjendamine nii suuliselt kui ka kirjalikult, toetudes teadmistele ja muusika oskussõnavarale.

Muusikaloos tutvutakse eri ajastute väljendusvahendite, stiilide, heliloojate ja interpretidega ning luuakse seoseid mineviku ja nüüdisaja vahel. Nii muusikatunnis kui ka tunnivälises tegevuses (koorid, solistid, erinevad pillikoosseisud jm) kujundatakse õpilase isikupärasest esinemisostkust ja ettevõtlikkust. Kontserdielu elavdamise seisukohalt on otstarbekas koostöö paikkonna muusikakooliga. Õpilaste teadmisi ning silmaringi avardavad kontsertidel ja teatrietendustel käimine ning õppekäigud muusikaga seotud paikadesse: muuseumidesse, stuudiosse, kõrgkoolidesse jms, mida seostatakse võimaluse korral kursuse teemadega. Ainekavast lähtuvalt kaasatakse õpilane muusika õppesisu kavandamisse oma ettepanekute ja valikutega.

Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- rakendab oma võimeid ja oskusi muusikalistes tegevustes, kasutades omandatud muusikateoreetilisi teadmisi;
- on tutvunud erinevate ajastute üldkultuurilise taustaga ning oskab luua seoseid varasemate aegade ja nüüdisaja muusikakultuuri vahel, mõistab muusika rolli eri ajastuil;
- väljendab oma arvamust kuuldu muusika kohta: analüüsib ja argumenteerib seda, toetudes teadmistele ning muusika oskussõnavarale;
- oskab leida infot ja kriitiliselt suhtuda erinevatesse teabeallikatesse; oskab koostada referaati, esseed, kontserdiarvustust, uurimis- ja praktilist tööd muusikast, kasutades nüüdisaja infotehnoloogia võimalusi;
- osaleb võimaluse korral koolikooris ja/või erinevates vokaal- ja pillikoosseisudes ning paikkonna muusikaelus;

- on laulu- ja tantsupeo traditsiooni austaja ning edasikandja laulja, tantsija, pillimängija või muusikateadliku kuulajana/vaatajana; väärtustab ühislaulmist kui rahvuslikku kultuuritraditsiooni.

I kursus „Uusaegse helikeele kujunemine“

Kursuse lõpus õpilane:

- rakendab oma muusikavõimeid, -teadmisi ning -oskusi laulmises, pillimängus ja omaloomingus;
- võrdleb käsitletud ajastute üldkultuurilist tausta ning muusikanäidete põhjal keskaja, renessansi, baroki ja klassitsismi muusikat, leiab seoseid nüüdisajaga, oskab oma arvamusi argumenteeritult põhjendada ning mõistab muusika rolli eri ajastuil;
- analüüsib kuulatud muusikat ning muusikaüritusi, kus ta on käinud, rakendades omandatud teadmisi ja muusikasõnavara.

Õppesisu

Muusikaline eneseväljendus: laulmine, pillimäng, omalooming.

Laulud vokaalsete võimete, esinemisoskuse ning kriitilise mõtlemise arendamiseks, muusikaloo illustreerimiseks ja tundeelu rikastamiseks. Pillimängu rakendamine ühismuusitsemisel ja muusikaloo illustreerimiseks. Omalooming: kaasmängude loomine lauludele, muusikalised improvisatsioonid.

Muusika kuulamine ja muusikalugu. Muusika teke ja olemus. Muusika roll vanadel kultuurrahvastel. Muusika väljendusvahendid. Helilooja ning tema kaasaeg.

Keskaeg. Ajastu kultuurilooline taust ja muusika väljendusvahendid. Gregooriuse laul, missa, mitmehäälsuse ja noodikirja kujunemine, rüütlikultuur.

Renessanss. Ajastu kultuurilooline taust ja muusika väljendusvahendid. Polüfoonilise muusika areng, ilmalik laul ja seltskonnamuusika, instrumentaalmuusika, reformatsioon ja muutused kirikumuusikas.

Barokk. Ajastu kultuurilooline taust ja muusika väljendusvahendid. Õukonnamuusika, ooper, oratoorium, passioon, kontsert, prelüüd ja fuuga. Žanre tutvustatakse muusika kuulamise kaudu valikuliselt järgmiste heliloojate loomingust: Claudio Monteverdi, Georg Friedrich Händel, Johann Sebastian Bach, Antonio Vivaldi.

Klassitsism. Ajastu kultuurilooline taust ja muusika väljendusvahendid. Sonaaditsükkel, keelpillikvartett, sümfoonia, instrumentaalkontsert, reekviem, klassikaline sümfooniaorkester, ooperi areng. Žanre tutvustatakse muusika kuulamise kaudu valikuliselt järgmiste heliloojate loomingust: Franz Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven.

Õppekäigud:

- muusikaüritusel (kontsert, muusikalavastus) käimine vähemalt kord kursuse vältel ning sellekohase arvamuse avaldamine suuliselt ja/või kirjalikult muusika oskussõnavara kasutades;

- õppekäigud muusikaga seotud paikadesse: kõrgkoolid, stuudiod, muuseumid, raamatukogud vm.

II kursus „Rahvuslikkus muusikas“

Kursuse lõpus õpilane:

- rakendab oma võimeid, muusikateadmisi ning -oskusi laulmises, pillimängus ja omaloomingus;
- oskab muusikanäidete põhjal võrrelda romantismiajastu muusikat varasemate ajastute muusikaga ning oma arvamust argumenteeritult põhjendada; mõistab muusika rolli eri ajastuil;
- oskab leida paikkonna, Eesti ja Euroopa muusikakultuuri seoseid;
- oskab leida eesti pärimusmuusika (sh paikkonna) ja nüüdisaja folklooriilmingute seoseid ning erinevusi;
- väljendab oma arvamust ja analüüsib muusikaüritusi, kus ta on käinud (võimaluse korral sidudes muusikaloo teemadega), rakendades omandatud teadmisi ning muusikasõnavara.

Õppesisu

Muusikaline eneseväljendus: laulmine, pillimäng, omalooming.

Laulud vokaalsete võimete, esinemisoscuse ning kriitilise mõtlemise arendamiseks, muusikaloo illustreerimiseks ja tundeelu rikastamiseks. Pillimängu rakendamine ühismusitseerimisel ja muusikaloo illustreerimiseks. Omalooming: kaasmängude loomine lauludele, muusikalised improvisatsioonid.

Muusika kuulamine ja muusikalugu.

Romantism. Ajastu kultuurilooline taust ja muusika väljendusvahendid. Soololaul, instrumentaalsed väikevormid, programmiline muusika (sümfooniline poem), lavamuusika (ooper, ballett, operett). Rahvuslikud koolkonnad. Hilisromantism. Žanre tutvustatakse muusika kuulamise kaudu valikuliselt järgmiste heliloojate loomingust: Franz Schubert, Fryderyk Chopin, Ferenc Liszt, Hector Berlioz, Giuseppe Verdi, Richard Wagner, Pjotr Tšaikovski, Jean Sibelius, Edvard Grieg, Richard Strauss jt.

Pärimusmuusika. Folkloor, regilaulu liigid, rahvapillid, rahvatantsud, uuem rahvalaul, uuemad laulumängud. Pärimusmuusika seosed nüüdisajaga. Muusikanäited eesti pärimusmuusikast.

Eesti professionaalse muusikakultuuri kujunemine. Muusikaelu Eestis enne rahvuslikku ärkamisaega. Laulupidude traditsiooni kujunemine. Eesti esimesed professionaalsed heliloojad ja muusikud, esimesed sümfoonilised ja vokaalsümfoonilised suurteosed eesti muusikas. Rahvusliku helikeele kujunemine koorimuusikas, instrumentaalmuusikas ning lavamuusikas. Muusikanäidete valik järgmiste heliloojate loomingust: Aleksander Kunileid, Friedrich August Saebelman, Karl August Hermann, Miina Härma, Konstantin Türrpu,

Mihkel Lüdig, Rudolf Tobias, Mart Saar, Cyrillus Kreek, Heino Eller, Evald Aav, Eduard Tubin jt.

Õppekäigud:

- muusikaüritusel (kontsert, muusikalavastus) käimine vähemalt kord kursuse vältel ning sellekohase arvamuse avaldamine suuliselt ja/või kirjalikult muusika oskussõnavara kasutades;
- õppekäigud muusikaga seotud paikadesse: kõrgkoolid, stuudiod, muuseumid, raamatukogud vm.

III kursus „Muusika 20. ja 21. sajandil“

Kursuse lõpus õpilane:

- rakendab oma võimeid, muusikateadmisi ning -oskusi laulmises, pillimängus ja omaloomingus;
- on tutvunud muusikanäidete varal džäss-, rokk- ja popmuusika väljendusvahenditega ning oskab oma arvamusi argumenteeritult põhjendada, mõistab muusika rolli muutumist sajandi vältel;
- oskab muusikanäidete põhjal võrrelda 20. ja 21. sajandi muusikastiile;
- väljendab oma arvamust ning analüüsib muusikaüritusi, kus ta on käinud (võimaluse korral siduda muusikaloo teemadega), rakendades omandatud teadmisi ja muusikasõnavara.

Õppesisu

Muusikaline eneseväljendus: laulmine, pillimäng, omalooming.

Laulud vokaalsete võimete, esinemisoskuse ning kriitilise mõtlemise arendamiseks, muusikaloo illustreerimiseks ja tundeelu rikastamiseks. Pillimängu rakendamine ühismusitseerimisel ja muusikaloo illustreerimiseks. Omalooming: kaasmängude loomine lauludele, muusika mõiste avardamine – muusikaliste improvisatsioonide sidumine nüüdismuusikaga.

Muusika kuulamine ja muusikalugu. Ajastu kultuurilooline taust ja muusika väljendusvahendid. Massikultuur ja kõrgkultuur.

Impressionism, ekspressionism, neoklassitsism. Ülevaade 20. sajandi II poole muusikastiilidest ja -suundadest. Muusikastiile tutvustatakse muusika kuulamise kaudu valikuliselt järgmiste heliloojate loomingust: Claude Debussy, Maurice Ravel, Igor Stravinski, Arnold Schönberg, Carl Orff, Benjamin Britten, Sergei Prokofjev, Dmitri Šostakovitš, Olivier Messiaen, John Cage, Pierre Boulez, Steve Reich, Philip Glass, George Gershwin jt.

Eesti muusika pärast Teist maailmasõda. Muusikaelu Eestis pärast Teist maailmasõda. 20. sajandi II poole muusikasuundade peegeldused eesti koori- ja instrumentaalmuusikas. Uued suunad 21. sajandil. Muusikanäited valikuliselt järgmiste heliloojate loomingust: Gustav Ernesaks, Artur Kapp, Veljo Tormis, Ester Mägi, Eino Tamberg, Jaan Rääts, Lepo Sumera, Raimo Kangro, Urmas Sisask, Arvo Pärt, Erkki-Sven Tüür, Helena Tulve jt.

Džässmuusika. Džässmuusika kultuurilooline taust ja väljendusvahendid. Džässmuusika Eestis ja mujal maailmas. Muusikanäited džässmuusikast.

Pop- ja rokkmuusika. Pop- ja rokkmuusika ajaloolis-sotsiaalne taust ja väljendusvahendid, areng ning tänapäev, muusikaelu ja muusikatööstuse nüüdisaegsed suunad. Muusikanäited pop- ja rokkmuusikast.

Õppekäigud:

- muusikaürituste (kontsert, muusikalavastus) külastamine vähemalt kord kursuse vältel ning sellekohase arvamuse avaldamine suuliselt ja/või kirjalikult, kasutades muusika oskussõnavara;
- õppekäigud muusikaga seotud paikadesse: kõrgkoolid, stuudiod, muuseumid, raamatukogud vm.

2. Kunst

Gümnaasiumi kunstiõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunnetab kunsti võimalusi ning näeb selle rakendusi nii enese elu ja tegevuse kui ka maailma mõtestamise, mõjutamise ning kujundamise vahendina;
- orienteerub kunstikultuuri arenguloo põhilistes küsimustes ja etappides;
- iseloomustab ja võrdleb nüüdisaegses kunstis rakendatud mitmekesiseid ideid ja väljendusvahendeid;
- mõistab kunsti ja visuaalkultuuri seoseid ühiskondlike protsesside ning teiste valdkondadega;
- rakendab loovas eneseväljenduses erinevaid kunstilisi väljendusvahendeid ning tehnilisi võtteid, tõlgendab ja lahendab erinevaid probleemülesandeid;
- väärtustab end ümbritsevat elukeskkonda ja visuaalkultuuri pärandit, mõistab uuenduslikku, inimsõbralikku ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- orienteerub kunsti, arhitektuuri ja disaini valdkondadega seotud elukutsetes ja edasiõppimisvõimalustes.

Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumis kunsti õpetamise kaudu toetatakse õpilase tervikliku maailmapildi kujunemist, milles on tähtis koht kunstiloo ja nüüdisaegse visuaalse keskkonna tundmaõppimisel. Kunsti arengut vaadeldakse laiemalt, luues seoseid kultuuri, ühiskonna ja ajalooa. Toetatakse positiivse suhtumise kujunemist kunstisse kui valdkonnasse.

Gümnaasiumi kunstiõpe loob baasi kunsti ning visuaalkultuuri vormi- ja pildikeele mõistmiseks ning kultuuride mitmekesisuse väärtustamiseks, avades üldmõisted ja kontseptsioonid. Õppes on kandev osa eri ajastute kujutamislaidide võrdlusel ning kirjeldusmudelite loomisel. Kunstilugu avatakse suuremate teemarühmade kaudu, vanema kunsti näiteid kõrvutatakse 20. ja 21. sajandi kunstiga. Teemapõhine käsitlus võimaldab rõhutada kunsti seoseid ühiskonnas ja kultuuris toimunuga. Tähtis on näidata ajastu kunsti

seoseid üldise mõtteviisiga, esile tuua kultuuri ja elukorralduse muutumise ühiskondlikke tegureid: filosoofia, religiooni ja valitsemiskorra mõju ning tehnika ja majanduse arengut. Teemade kaudu käsitus aitab orienteeruda kunstivoolude paljuses, arendab tähelepanu ja vaatlemisoskust ning innustab leidma sidemeid mineviku ja tänapäeva vahel.

Nüüdisaegse kunsti, disaini, keskkonna ja virtuaalse meediakeskkonna käsitlemisel on peamine rõhk konteksti ning sõnumi analüüsil. Oluline on kunsti ja visuaalse kultuuri mõtestamine tänapäeva kultuurikontekstis. Kunsti käsitlemisel tuuakse võimalikult palju paralleele paikkonna ning Eesti kunsti ja kultuuriga, samuti näiteid nende kohta.

Kunstialane loov tegevus võimaldab nautida kunsti loomist ning arendada väljendusoskust, toetab emotsionaalset ja isiksuslikku arengut. Kunstiõppe ülesanne on toetada õpilase loova mõtlemise, seoste loomise ja probleemilahenduse oskuste arenemist.

Õppesisu on jagatud tinglikult kolme plokki:

TEA! ehk sisulis-struktuuriline ülevaade (kunsti ajalugu ja olemus, nüüdiskunsti sünni ning arengusuunad);

MÕTLE! ehk temaatiline, seoseid loov ja teadmisi laiendav osa (ajastuid läbivad teemad ning võrdlused);

LOO! ehk uurimuslik, praktiline ja kinnistav osa (õppekäigud, loovtööd ja uurimused).

TEA!-teemasid käsitletakse nii ajalise kui ka sisulise mahu poolest üldistatud kujul, eesmärk on luua õpilastele taustsüsteem ajastuid läbivate teemadega tegelemiseks ja nende võrdlemiseks.

MÕTLE!-plokis võib eri ajastute läbivaid teemasid siduda LOO! osa loominguliste praktiliste töödega, millele annavad teoreetilise aluse loengud ja uurimused – nende vahekord on õpetamise metoodika küsimus.

LOO!-osa on õppesisu kinnistav ja loovaid kogemusi laiendav. Terviklikku õpiprotsessi toetab visuaalse materjali kogumine, süstematiseerimine ning analüüsimine.

Õppesisu mahus võib teha valikuid ja kombineerida õppetgevusi kavandades mitmeid teemasid kahe kursuse vahel, tagades oodatavad õpitulemused, valdkonnapädevused ning üldpädevused.

Tulenevalt kunstivaldkonna eripärast ja kooli/õpetaja võimalusest kursuste teemasid jagada on mõlema kursuse õpitulemused esitatud üldistatult ja ühtse tervikuna.

Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- tunneb visuaalse kultuuri valdkonna ülesehitust ja seoseid peamiste tegevusalade tasandil (kunst, arhitektuur, disain, visuaalne kommunikatsioon jne);
- iseloomustab kunsti arengusuundi ja seostab muutusi ühiskonnaelu korralduse, religiooni, teaduse, tehnoloogia jm mõjudega; on salliv kultuurierinevuste suhtes;

- märkab ning mõistab kunsti ja visuaalkultuuri mõjusid ühiskonnale ning keskkonnale nii ajaloos kui ka tänapäeval;
- võrdleb ja analüüsib kunstiteoseid, otsides neis vastava ajastu temaatikat, sõnumeid ning visuaalset vormikeelt; iseloomustab üldjoontes kunstiteoste ajalist ja stiilist kuuluvust;
- tõlgendab ja analüüsib nüüdiskunsti teoseid ja erinevaid teostusviise (nt maal, installatsioon, video, kohaspetsiifiline kunst jt) ning seostab nüüdiskunsti teiste valdkondadega (nt teadus, meedia, reklaam, poliitika);
- väärtustab uuenduslikku, inimsõbralikku ja keskkonnasäästlikku arhitektuuri ja disaini; analüüsib ning võrdleb esemelise keskkonna ja visuaalse kommunikatsiooni ilminguid;
- esitab iseseisvalt loomingulisi ja uurimisülesandeid ning otsib neile lahendusi, arendades kontseptsioone ja kavandades teoseid;
- rakendab oma ideede väljendamiseks sobivaid visuaalseid jm kunstilisi väljendusvahendeid ning tehnilisi töövõtteid ja -vahendeid; oskab ning julgeb eksperimenteerida;
- esitleb oma loomingut ja uurimistulemusi, kasutades aineterminoloogiat;
- on oma loovates lahendustes eetilise, mõistab kunstniku vastutust; arvestab keskkonna- ja kultuuripärandi kaitse nõudmisi.

I kursus „Kunst ja kunstiajalugu“

Õppesisu

Kunsti roll eri ajastuil

Kunsti mõiste ja selle muutumise ajalugu. Kunstnik, teos ja vaataja oma kaasajas. Kunstiteoste analüüsi ja tõlgendamise erinevad meetodid (nt vormiline, märgiline, sotsiaalne) ja vormid (nt kunstikriitika, retsensioon, kirjandusteos, kunstifilm).

Kunstikultuuri üldistav ajatelg

Üldistava ajatelje käsitlemisel on olulisim selgitada ja põhjendada kunsti muutumist. Peamiste faktide ja näidete abil luuakse seosed ühiskondlike põhjuste, kunsti ja ajastu mõtteviisi vahel. Erialase sõnavara omandamine.

Vanimad kõrgkultuurid. Esiaja kujutised. Mesopotaamia. Egiptus.

Antiikaja kunst. Vana-Kreeka. Vana-Rooma.

Keskaja kunst. Varakristlus ja Bütsants. Romaanika. Gootika. Kunst ja religioon.

Renessanss. Kunst Itaalias ja põhja pool Alpe. Inimesekeskse maailmapildi kujunemine. Kunst ja teadus. Trükikunsti leiutamine.

Barokk. Baroki suunad ja rokokoo. Õukonnakunstist argielu kujutamiseni.

18. ja 19. sajandi kunst. Klassitsism. Antiikpärandi mõju ja valgustusajastu ideed. Vaimu ja võimu arhitektuur. Romantism. Realism.

Eri ajastute kunsti võrdlevate teemade valik.

Seoseid loovad teemad rõhutavad kunsti seoseid ühiskonnas ja kultuuris toimunuga, ajastu mõtteviisi, religiooni ja valitsemiskorra, tehnika ja majandusega. Eri ajastute kunsti seostades arutleda kunstiteoste väljendusvahendite, loomise eesmärkide, tähenduse ja sotsiaalse rolli üle. Kunsti nähtusi võrdlevad teemad (valida kuni kolm teemat):

- perspektiivikasutus, keskkonna ja ruumi kujutamise viisid; inimese kujutamise viisid: idealiseeritud, realistlik, stiliseeritud;
- lugude ja sümbolite ringlus läbi sajandite;
- kunstniku rollid: käsitöeline, leiutaja, ajaloolane, geenius, staar, ettevõtja jne;
- muuseumi sünd, tuntumad galeriid ja muuseumid.

Loomingulised projektid on seotud Mõttele!-osa võrdlevate teemadega ning mõtestavad, kinnistavad ja laiendavad õpitud. Oluline on isiklik vaatenurk, käsitletavate teemade endast ja nüüdisajast lähtuv tõlgendamine. Loovtööde tegemisel valida oma ideele sobivad väljendusvahendid (nt joonistus, maal, kollaaž, ruumiline objekt, digitaalne pilt, video, tegevuskunst jne). Loovtöö protsessi osa on töö esitlemine, analüüs ja tõlgendamine ning oma valikute põhjendamine.

Projektid ning õppekäigud on seotud erinevate õpikeskkondadega: ateljee, loodus- ja linnakeskkond, muuseum, näitus, virtuaalkeskond jne.

II kursus „Kunst ja visuaalkultuur 20. ja 21. sajandil ”

Õppesisu

Kunsti ja visuaalkultuuri muutumine.

Nüüdisaegse elutunnetuse ja globaalse maailma sünd, teaduse, tehnoloogia ja linnastumise võidukäik. Kunstiteos ja kontekst: vaatajad, koht ning aeg. Autorsus, kunstnike ja vaatajate suhte muutumine. Elukeskkonna kujundamise põhimõtted: arhitektuur, disain, visuaalne meedia.

Kunst moderniseeruva ajastul.

19. sajandi lõpu kunst: impressionism, postimpressionism, juugend ja sümbolism. Fotograafia ja illustreeritud ajakirjandus. 20. sajandi I poole kunst. Modernistliku kunsti suunad: fovism, ekspressionism, futurism, kubism, abstraktsionism, sürrealism. Avangard. I maailmasõda ja dadaism. Modernistlik arhitektuur ja disain. Funktsionalism. Kunst totalitaarsetes riikides: sotsialistlik realism, natsionaalsotsialistlik kunst.

II maailmasõja järgne kunst.

Külm sõda: abstraktne ekspressionism versus figuratiivne kunst. Üleminek modernismist postmodernismi. Minimalism, opkunst jne. Popkunst. Hüperrealism. Happening, kehakunst, maakunst. Kontseptualism kui nüüdisaegse kunsti alusprintsip.

Postmodernism ja nüüdiskunst.

Postmodernistlik kunst. Sotsiaalkriitiline ja poliitiline kunst. Kunst avalikus ruumis. Kunstimeediumide paljus: maal, graafika, skulptuur, installatsioon, fotokunst, videokunst, tegevuskunst, interaktiivne meediakunst, helikunst, netikunst jt. Teemade ja seisukohtade paljus 21. sajandi kunstis: teadus, innovatsioon, ökoloogia, identiteet, soolisus, eetika jne. Rahvusvahelised nüüdiskunsti näitused ja kunsti globaliseerumine.

Keskkond. Disain. Visuaalne meedia.

Arhitektuuri ja disaini valdkonnad (tootedisain, mood, graafilne disain jne). Ehitatud keskkonna arengusuunad seoses ühiskonna, tehnoloogia ning inimese mõtteviiside muutumisega. Disain ja inimsõbralik elukeskkond: innovatsioon, targad materjalid, keskkonnateadlikkus. Disainiprotsess – probleemilahendus. Meediakeskkond ja visuaalne kommunikatsioon.

Kultuuripärandi kaitse. Autoriõigus. Kunsti, arhitektuuri ja disainiga seotud elukutsed.

Nüüdiskunsti nähtusi võrdlevad teemad (valida kuni kolm teemat):

- Individuaalsus, kollektiivsus ja anonüümsus kunstis.
- 20. sajandi nn realismid: sürrealismist ja sotsrealismist kuni hüperrealismi ja videokunstini.
- Mäng kunstiajaloo minevikuga, tsitaat, remiks, paroodia nüüdisaja kunstis ning visuaalkultuuris.
- Kunsti aktiivsed sekkumised ühiskonda: poliitiline kunst, feministlik kunst, avalik kunst.
- Nüüdisaegse kultuuri interdistsiplinaarsus: kunst, muusika, film, kirjandus.
- Muutused arhitektuuris ja disainis 20. ja 21. sajandil.

Loomingulised ja uurimisprojektid, õppekäigud.

Loomingulised projektid on seotud Mõt!-osa võrdlevate teemadega ning mõtestavad, kinnistavad ja laiendavad õpitut. Oluline on isiklik vaatenurk, käsitletavate teemade endast ja nüüdisajast lähtuv tõlgendamine. Loovtööde tegemisel valida oma idee sobivad väljendusvahendid (nt joonistus, maal, kollaaž, ruumiline objekt, digitaalne pilt, video, tegevuskunst jne). Loovtöö protsessi osa on töö esitlemine, analüüs ja tõlgendamine ning oma valikute põhjendamine.

AINEVALDKOND „KEHALINE KASVATUS“

Ainevaldkonna „Kehaline kasvatus“ üldiseloostus

Kehakultuuripädevus väljendub kehalise aktiivsuse ja tervisliku eluviisi väärtustamises elustiili osana. See hõlmab oskust anda objektiivset hinnangut kehalise vormisoleku tasemele ja kasutada sobivaid vahendeid ning meetodeid kehaliste võimete arendamiseks. Siia kuulub ka valmisolek sobiva spordiala või liikumisviisi harrastamiseks, koostöö väärtustamine sportimisel/liikumisel ning teadmised Eesti ja maailma spordisündmustest.

Gümnaasiumi lõpetaja:

- väärtustab elu ning mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele ja tunneb rõõmu liikumisest/sportimisest;
- omab teadmisi, oskusi ja kogemust liikumise/tervisespordi iseseisvaks harrastamiseks sise- ja välistingimustes;
- liigub/spordib reeglistikku, ohutus- ja hügieeninõudeid järgides, teab, kuidas käituda sportimisel esineda võivates ohuolukordades;
- suudab objektiivselt hinnata oma kehaliste võimete taset ja kasutada sobivaid vahendeid ning meetodeid nende arendamiseks;
- liigub/spordib oma kaaslasi austades ja keskkonda säilitades;
- on koostöövalmis, suudab juhendada oma kaaslasi lihtsamate kehaliste harjutuste sooritamisel;
- on kursis Eestis ja maailmas toimuvate spordisündmuste ning tantsuüritustega;
- omab teadmisi kehakultuuri arenguloost Eestis ja maailmas, mõistab kehakultuuri osa tänapäeva ühiskonnas.

Ainevaldkonna õppeained

Ainevaldkonda kuulub kehaline kasvatus, mida õpetatakse kuue kohustusliku ja nelja valikkursuse raames, sotsiaal ja rakendussuunal ujumine kolm kursust ning tantsuline liikumine kolm kursust kõikidel õppesuundadel ja valikkursus korvpall kolm kursust.

Ainevaldkonna kirjeldus

Ainevaldkonda kuuluv kehaline kasvatus toetab õpilast oma tervist väärtustava, kehaliselt aktiivse eluviisi kujunemisel. Kehalise kasvatus tundeid omandatud teadmised, oskused ja kogemused võimaldavad õpilasel regulaarset liikumist/sportimist teadlikult kasutada oma tervise tugevdamiseks. Koolis kujunenud arusaam kehakultuurist ühiskonna kultuuri osana soodustab õpilastes spordi- ja kultuurisündmuste jälgimise ja neis osalemise huvi tekkimist. Kehalise kasvatus õppekorraldus toetab õpilase kehalist/liigutuslikku, kõlbelist, sotsiaalset ja esteetilist arengut.

Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Ainevaldkond võimaldab kujundada kõiki üldpädevusi igapäevases õppes nii teooria kui ka praktiliste tegevuste kaudu. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Kehalise kasvatus õpe tähtsustab tervise ja jätkusuutliku eluviisi väärtustamist. Tervis on üks inimese hinnalisemaid eluväärtusi, mille hoidmise nimel

tuleb õpilasel teha põhjendatud valikuid tervisekäitumises. Austus looduse ja teiste loodud materiaalse väärtuste vastu õpetab säästvat suhtumist keskkonnanasse. Sportlikus tegevuses järgib õpilane ise võistlusmäärusi ning nõuab oma kaaslastelt nende täitmist. Ausa mängu põhimõtete tähtsustamine ja järgimine toetavad humaanse, kõlbelise isiksuse kujunemist. Kehalises kasvatuses omandatud teadmised rahvuslikust ning rahvusvahelisest liikumis- ja spordikultuurist avardavad õpilase silmaringi.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Tegelemine kehakultuuriga kujundab õpilases oskust mõista oma tegevuse võimalikke tagajärgi ning jälgida ja kontrollida oma käitumist: vältida ohuolukordi, olla kaaslaste suhtes viisakas, tähelepanelik, abivalmis jne.

Võistlussituatsioonides õpitakse oma võidurõõmu või kaotusekibedust sobival viisil väljendama. Koostöös kaaslastega õpitakse aktseptima inimeste erinevusi, neid suheldes arvestama, ent ka ennast kehtestama. Ühistegevuses tuuakse esile õpilase võimekus ja arendatakse oskusi. Arenevad õpilase kohanemisvõime, koostööoskus, empaatia, tahtemadused, eneseväljendusoskus ning distsipliin.

Enesemääratluspädevus. Sportlik tegevus kujundab õpilasel oskust hinnata oma kehalisi võimeid ning valmisolekut neid arendada, samuti suutlikkust jälgida ja kontrollida oma käitumist, järgida terveid eluviise ning vältida ohuolukordi.

Õpipädevus. Sihipärane liikumine soodustab õpilase oskust analüüsida ning hinnata oma liigutusoskuste ja kehaliste võimete taset. Kehalise kasvatus kaudu õpitakse seadma eesmärgid ning valida tundides õpitud alade/harjutuste seast sobivaimad liigutusoskuste ja kehalise töövõime täiustamiseks. Koolis tekkinud spordihuvi toetab valmisolekut õppida uusi liikumisviise ning suunab õpilasi sellekohast infot hankima.

Suhtluspädevus. Kehalises kasvatuses on tähtsal kohal spordi- ja liikumisalase oskussõnavara kasutamine, sõnaline eneseväljendusoskus ning teabe- ja tarbetekstide lugemine ning mõistmine.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kehalise kasvatus tunde ja sportimise kaudu puutub õpilane pidevalt kokku matemaatikale omase keele, seoste, meetodite jms kasutamisega ning loodusteaduste mõistetega. Sporditehniliste oskuste analüüs, kehalise töövõime näitajate ja sporditulemuste dünaamika selgitamine toetavad tehnoloogiapädevuse kujunemist.

Ettevõtlikkuspädevus. Kehalises kasvatuses õpib õpilane analüüsima oma tervislikku seisukorda ja töövõimet, kavandama ning realiseerima tegevusi tervise tugevdamiseks ja töövõime parandamiseks. Koostöö sporti tehes õpetab õpilast arukaid riske võttes toime tulema.

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Kujundatakse sporti ja kehakultuuri käsitlevate eriotstarbeliste ning eriliigiliste tekstide ja terminoloogia mõistmist, suulise ja kirjaliku teksti loomist ning eneseväljendusoskust. Õpilaste võõrkeelepädevuse kujunemisele aitab kaasa erinevatest võõrkeelsetest teabeallikatest vajaliku info leidmine. Eri spordialades ning liikumisviisides kasutatakse võõrsõnu ja mõisteid, mille tähendust on vaja selgitada.

Matemaatika. Matemaatikapädevust kasutatakse sportides, spordisaavutusi jälgides, tehnikat ja tulemusi analüüsid, samuti sportides tehnoloogilisi abivahendeid kasutades.

Matemaatikapädevust toetab sporditehniliste oskuste analüüs; kehalise töövõime näitajate ja sporditulemuste dünaamika selgitamine eeldab õpilaselt matemaatikale omase keele, seoste, meetodite jms kasutamise oskust ning toetab matemaatikapädevuse kujunemist.

Loodusained. Kehalises kasvatuses väärtustatakse keskkonda. Kehalise kasvatus kaudu kinnistuvad inimeseõpetuses, bioloogias, geograafias ja füüsikas omandatud teadmised ning oskused.

Sotsiaalsained. Sotsiaalvaldkondlik pädevus on tihedalt seotud inimeseõpetuse, ajaloo, ühiskonnaõpetuse ja riigikaitseõpetusega. Kehaline kasvatus kujundab õpilases tervislikku eluviisi vajalike teadmiste, oskuste ja hoiakute kaudu. Koolis omandatud teadmised ja oskused võimaldavad õpilasel kavandada ning korraldada enda liikumisharrastust.

Kunstiained. Õpilane seostab muusikat ja liikumist, väljendab end loominguliselt, liikudes muusika saatel. Kunstipädevuse kujunemist toetavad spordialade ning liikumisviiside isikupärane ja loominguline käsitus, valmisolek leida erinevatele ülesannetele uusi ja omanäolisi lahendusi, uurimistulemuste vormistamine ning esitlemine, liikumis- ja spordiüritustel käimine jms, samuti oskus märgata ilu liikumises ja enda ümber.

Läbivad teemad

Õppekava läbivaid teemasid peetakse silmas õppeaine eesmärgiseade, õpitulemuste ning õppesisu kavandamisel.

Tervis ja ohutus. Toetatakse tervislikuks eluviisiks vajalike teadmiste, arusaamade, oskuste ja kogemuste omandamist ning õpilase väärtushinnangute kujunemist. Kehaline tegevus toimub tervislikus ja turvalises õpikeskkonnas. Läbiv teema võimaldab õpilasel mõista kehalise aktiivsuse (liikumise ja sportimise) tähtsust tervisele ning kujundada oma liikumisharrastust.

Elukestev õpe ja karjääri plaanimine. Erinevate õppetegevuste kaudu suunatakse õpilased mõistma ja väärtustama elukestvat õpet kui elustiili ning mõtestama karjääri plaanimist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda valdkonnaga seotud töömaailmaga, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Õppetegevus võimaldab õpilasel süvendada teadmisi hariduse ja töömaailma vahelistest seostest. Arendatakse iseseisvust ja vastutusvõimet ning oskust analüüsida oma võimekust ja huvi spordi ja/või liikumisharrastuse vastu ning leida infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaan. Erinevad õppetegevused võimaldavad õpilasel seostada huvisid ja võimeid ainealaste teadmiste ja oskustega ning mõista, et hobid ja harrastused hoiavad elu ja karjääri tasakaalus. Kehalises kasvatuses innustatakse õpilast olema terve, omandama järjepidevalt uusi liikumisteadmisi ja -oskusi, tugevdama oma tervist ja parandama töövõimet ning olema valmis täitma kodanikukohust riiki kaitstes.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Looduses harrastatavate spordialade õppekorraldus väärtustab keskkonda ning soodustab õpilase kujunemist keskkonnateadlikuks liikumise harrastajaks.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Toetatakse õpilaste soovi tunnivalise liikumisharrastuse kaudu organiseerida ning korraldada spordi- ja liikumisüritusi ning osaleda neis; suunatakse õpilaste juhendamisel tegutsevate liikumis- ja treeningrühmade tegevust.

Kultuuriline identiteet. Taotletakse, et õpilane hoiaks end kursis toimuvate spordivõistluste ja tantsuüritustega, kehakultuuri arengulooga Eestis ja maailmas ning mõistaks Eesti sportlaste eduka esinemise tähtsust tippspordis rahvusliku identiteedi kandjana. Õpilane õpib hindama Eesti tantsu, tunnetab oma kuuluvust eesti kultuuri keskkonda, austab oma rahva kultuuri ning väärtustab noorte ja üldtantsupidude traditsiooni Eesti kultuuripildis ning UNESCO maailmapärandi nimekirjas.

Teabekeskond. Õpilast suunatakse leidma, koguma ja analüüsima oma tervise hoidmiseks ning tugevdamiseks, iseseisva spordi- ja liikumisharrastuse kujundamiseks ning teadlikuks treenimiseks vajalikku infot. Õpilases tekitatakse huvi jälgida erinevaid infokanaleid, mille kaudu saab olla kursis spordi- ja tantsusündmustega.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Tehnoloogiliste rakenduste kasutamine seostub kehaliste võimete näitajaid käsitlevate materjalide kogumise, analüüsimise, võrdlemise ja järelduste tegemisega, et selle kaudu leida õpilase arenguks sobivaid nüüdisaegseid lahendusi ning vahendeid.

Väärtused ja kõlblus. Kehalises kasvatuses ning tunnivalises tegevuses järgitakse ausa mängu põhimõtteid. Sporditegevuses kehtivate reeglite mõistmine ja järgimine igapäevaelus toetab kõlbelise isiksuse kujunemist.

Õppetegevuse kavandamine ning korraldamine

Õpet kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- jälgitakse, et õpilase õpikoormus on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ja jätab õpilasele piisavalt aega puhkuseks ning tunni- ja kooliväliseks tegevusteks;
- võimaldatakse õppida üksi ja koos teistega, et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ning iseseisvaiks õppijaiks;
- kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- laiendatakse õpikeskkonda: looduskeskkond, kooliõu jne;
- kasutatakse mitmekesist õppemethodikat, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, projektõpe, õpimapi ja uurimistöo koostamine jm.

Õppe lahutamatuks osaks kehalises kasvatuses on:

- organiseeritud ja iseseisev praktiline harjutamine;
- kontrollharjutuste sooritamine ja oma kehaliste võimete kontrollimine ning tulemustele hinnangu andmine;

- oma ja kaaslaste tegevuse/soorituse kommenteerimine, sõnalised aruanded, vestlused;
- liikumis-, spordi- ja terviseetematiste materjalide lugemine ning loetu analüüsimine;
- spordivõistlustel ja/või liikumisüritustel käimine, neist osavõtt võistleja, osaleja või abilisena; spordi- ja/või liikumisürituste jälgimine erinevate meediakanalite vahendusel;
- treeningplaanide koostamine, treeningpäeviku pidamine;
- liikumisest/sportimisest teoreetiliste teadmiste omandamine praktilise harjutamise käigus.

Õppetegevuse kavandamisel on õpetajal professionaalne õigus koostöös õpilastega teha valikuid õppesisu käsitlemises arvestusega, et taotletavad õpitulemused oleksid saavutatud ning üld- ja valdkondlikud pädevused kujundatud, ja lähtuvalt õpilaste eelnevatest teadmistest-oskustest ning üldfüüsilisest ettevalmistusest.

Hindamise alused

Hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest, kehalise kasvatus eesmärkidest ning saavutatud õpitulemustest. Hindamine annab tagasisidet õpilase aktiivsuse, püüdlikkuse ja arengu kohta.

Kehalises kasvatuses hinnatakse õpilase liigutusoskusi, kehalist võimekust ja teadmisi. Hindamise objekte (tegevusi, oskusi, teadmisi) ning hindamisaspekte (vaatlemist, mõtmist, võrdlemist) selgitab õpilastele õpetaja õppe algul. Õpitulemustena esitatud liigutusoskuste hindamisel arvestatakse nii saavutatud taset kui ka õpilase tehtud tööd, et omandada tegevus/harjutus. Oskuste taset hinnatakse kontrollharjutuse soorituse põhjal.

Kehalistele võimetele hinnangut andes arvestatakse õpilase arengut, st muutusi varasemate sooritustega võrreldes ning tema tehtud tööd tulemuse saavutamise nimel. Kehalisele võimekusele, sh kaitsevæteenistuseks vajalikule üldfüüsilisele ettevalmistusele hinnangu andmise, kaasatakse õpilane enesehindamise abil.

Õpilase teadmistele hinnangut andes arvestatakse õpilase võimet rakendada omandatud teadmisi praktilises tegevuses. Teadmiste hindamise vormidena kasutatakse suulist või kirjalikku küsitlust, liikumis- ja sporditeemalise ettekande ja/või kehalise kasvatus õpimapi koostamist/esitamist, treeningpäeviku pidamist ja analüüsi jms. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Tagasiside andmisel kehalise ja sportimisaktiivsuse kohta arvestatakse õpilase aktiivsust (osavõttu, kaasatõttamist, nõuete/reeglite järgimist, koostööoskust jms) kehalise kasvatus tundides, regulaarset treenimist (nii iseseisva kui ka organiseeritud liikumisharrastusena), võistlustest ning spordiüritustest osavõttu ja/või nende korraldamist jms.

Tervisest tingitud erivajadustega õpilasi hinnates arvestatakse nende osavõttu kehalise kasvatus tundidest (raviarsti määratud kehaliste harjutuste tegemine, kehalise kasvatus õpetaja antud ülesannete täitmine jms). Ainekavva kuuluvatest õpitulemustest saab hinnata õpitavate spordialadega seotud teadmiste omandamist. Praktilisi oskusi hinnates lähtutakse konkreetse õpilase tervise- seisundist: hinnatakse erivajadustega õpilasele lubatud

kontrollharjutusi või nende lihtsustatud variante, spordiala tehnikaelementide sooritust vms. Juhul kui õpilase tervise seisund ei võimalda kehalise kasvatuse ainekava täita, koostab õpetaja talle raviarsti ettekirjutuse alusel individuaalse ainekava, milles fikseeritakse õppeeesmärki, õppesisu, õpitulemused ja nende hindamise vormid.

Füüsiline õpikeskkond

Ainekavakohase õppe elluviimiseks:

- korraldab kool noormeeste ja neidude kehalise kasvatuse tunnid eraldi;
- korraldab kool õppe spordirajatistes (võimla, staadion, ruum aeroobika- ja tantsulise liikumise tundideks), kus on ainekavakohasteks õppetegevusteks vajalik sisseseade;
- saab kasutada suusarada, uisuväljakut, terviserada ja ujulat;
- on olemas rõivistud ja pesemisruumid;
- on valikkursuse korraldamiseks vajalik inventar ja vahendid sõltuvalt kooli alade valikust.

1. Kehalise kasvatuse

Gümnaasiumi kehalise kasvatusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb liikumisest rõõmu ja on kehaliselt aktiivne, soovib olla terve ning kehaliselt vormis;
- mõistab regulaarse kehalise aktiivsuse mõju ja rakendab seda oma tervise tugevdamiseks;
- arendab oma liikumisoskusi ning on valmis õppima uusi spordi- ja liikumisalaseid;
- järgib liikudes/sportides ohutus- ja hügieeninõudeid ning teab, kuidas käituda õnnetusjuhtumite korral;
- jälgib oma kehalise vormisoleku taset ning oskab oma töövõimet regulaarse treeninguga parandada;
- on vastutustundlik ja koostööaldis ning austab, abistab ja arvestab kaaslasi;
- väärtustab kehakultuuri rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuri osana;
- teab ainevaldkonnaga seotud õppimisvõimalusi, elukutseid ja ameteid ning mõistab nende töö väärtust ühiskonnas.

Õppesisu

Teadmised liikumisest ja spordist

Teadmised kehalise aktiivsuse mõjust inimese tervisele; kehalise koormuse mõjust organismile.

Sportimise/liikumise iseseisvaks harrastamiseks vajalikud teadmised: ala valiku põhimõtted, treeningu põhiprintsiibid, vahendid, meetodid ja vormid. Enesekontroll iseseisval treeningul. Oma treenituse hindamine.

Hügieeni- ja ohutusnõuded erinevate liikumis- ja spordialadega tegelemisel. Traumade vältimine. Esmaabi enimlevinud traumade korral.

Teadmised õpitud spordialade ajaloost, suurvõistlustest ja parimatest sportlastest. Sporti ja sportimist reglementeerivad dokumendid („Spordiseadus”, spordieetika koodeks jms)
Erinevate spordialade võistlusmäärused. Kohtunikutegevus erinevatel spordialadel. Lihtsa võistlusprotokolli täitmine.

Võimlemine

Jõu-, venitus- ja lõdvestusharjutused erinevatele lihaskühmadele. Harjutused akrobaatikas, rööbaspuudel ja kangil. Toenghüpe. Iluvõimlemise kombinatsioon vahendiga. Aeroobika erinevate stiilide tutvustamine. Riist- ja iluvõimlemise harjutuste lihtsustatud hindamine tunnis ja kooli võistlustel.

Kergejõustik

Kergejõustikualade tehnika täiustamine ja kinnistamine. Kiir- ja kehvusjooks. Kaugus- ja/või kõrgushüpe. Kuulitõuge. Odaviske ja kettaheite tehnika tutvustamine.

Kergejõustikualade kasutamine kehaliste võimete (vastupidavus, jõud, kiirus) arendamiseks. Valmistumine kergejõustikuvõistluseks ja osalemine koolivõistlusel. Kohtunikutegevus kergejõustikus.

Sportmängud (korv- ja võrkpall)

Korvpall. Sööt ja löige rünnakul. Katted. Mees-mehe ja maa-ala kaitse. Korvpallitehnika täiustamine erinevate kombinatsioonide ja mänguliste situatsioonide kaudu. Õpitud tehnikaelementide kasutamine mängus. Ründe- ja kaitsemängu taktika. Tänavakorvpalli tutvustamine. Kohtunikutegevus korvpallis. Korvpall kui liikumisharrastus.

Võrkpall. Suunatud palling ja pallingu vastuvõtt. Ülalt sööt hüppelt ette ja taha. Blokeerimine. Pettelöögid. Tehnika täiustamine erinevate kombinatsioonide ja mänguliste situatsioonide kaudu. Õpitud tehnikaelementide kasutamine mängus. Ründe- ja kaitsemängu taktika. Rannavõrkpalli tutvustamine. Kohtunikutegevus võrkpallis. Võrkpall kui liikumisharrastus.

Orienteerumine

Erineva raskusastmega orienteerumisradade ja maastike läbimine. Läbitud raja analüüs. Orienteerumisradade läbimine: suund-, valik-, rattaorienteerumine, märkesuusatamine, orienteerumismatkamine. SPORTident elektrooniline kontrollkaart. Orienteerumine liikumisharrastusena.

Talialad. Suusatamine

Suusatehnika täiustamine erinevates maastikutingimustes. Suusatamise tehnika põhialused. Suusahooldus, ettevalmistus ja osalemine võistlustel. Iseseisev harjutamine ja suusatamise seos teiste rahvaspordialadega (jooksmine, ujumine, jalgrattasõit).

Tantsuline liikumine

Eesti pärimus- ja autoritantsud, rahvantsude liigid. Tantsupidude traditsioon Eesti kultuuripildis ja UNESCO inimkonna suulise ja vaimse pärandi meistriteoste nimekirjas.

Tempode ja rütmide eristamine (polka, reinlender, labajalavalss, rahvalik valss, standard- ja ladinantsud, teiste rahvaste seltskonnatantsud); mõisted, võtted ja sammud.

Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine. Kehatunnetuse ja koordineerimise arendamine kontaktantsu, jazz-tantsu jt nüüdisaegsete tantsu tehnikate ja -stiilide kaudu.

Õpitulemused

Gümnaasiumi õpitulemused kajastavad õpilase rahuldavat saavutust. Gümnaasiumi lõpuks õpilane:

- teab regulaarse kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele ning teeb regulaarselt kehalisi harjutusi;
- teab tervise ja kehalise aktiivsuse seost ning kehalise koormuse mõju organismis toimuvatele muutustele;
- leiab seoseid enda tervises seisundi ja kehalise aktiivsuse vahel;
- oskab kasutada ainekavva kuuluvate liikumisviiside ja spordialade tehnikat, suudab hinnata oma oskuste taset ning teab, kuidas neid täiustada ja uusi oskusi omandada;
- järgib liikudes/sportides ohutus- ja hügieeninõudeid ning teab, kuidas toimida sagedamini tekkida võivate õnnetusjuhtumite ja traumade korral;
- suhtub hoolivalt keskkonnanasse, harjutuspaikadesse ja inventarisse;
- hindab ausa mängu põhimõtteid ja järgib neid, austab oma kaaslast, teeb koostööd ning kehaliste harjutuste sooritamisel abistab, julgustab ja juhendab oma kaaslast;
- analüüsib oma kehaliste võimete taset; leiab endale sobiva liikumisharrastuse ning tegutseb kehalise vormisoleku nimel;
- valdab teadmisi õpitud spordi- ja liikumisalade ajaloo, tähtsamatest võistlustest, tunneb rahvuslikku ja rahvusvahelist liikumiskultuuri ning teab tuntumaid sportlasi Eestis ja maailmas;
- on teadlik kaitseväes rakendatavast füüsilise ettevalmistuse hindamise korral ja NATO testi sisust.

I kursus „Kergejõustiku, suusatamise ja orienteerumise tutvustus”

Gümnaasiumi kehalise kasvatuses taotletakse, et õpilane:

- tunneb liikumisest rõõmu ja on kehaliselt aktiivne, soovib olla terve ning kehaliselt vormis;
- mõistab regulaarse kehalise aktiivsuse mõju ja rakendab seda oma tervise tugevdamiseks;
- arendab oma liikumisoskusi ja omab valmisolekut õppida uusi spordi- ja liikumisalaseid;
- järgib kehalisel tegevusel ohutus- ja hügieeninõudeid, teab, kuidas käituda liikumisel/sportimisel esineda võivate õnnetusjuhtumite korral;
- jälgib oma kehalise vormisoleku taset ning oskab oma töövõimet regulaarse treeningu abil parandada;

- on vastutustundlik, koostööaldis, kaaslasi austav, neid abistav ja nendega arvestav;
- väärtustab kehakultuuri rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuri osana.

Õppesisu

1. Teadmised liikumisest ja spordist

Sissejuhatavad teadmised teemadel:

Kehalise aktiivsuse mõjust inimese tervisele; kehalise koormuse mõjust organismile. Sportimise/liikumise iseseisvaks harrastamiseks vajalikud teadmised: ala valiku põhimõtted, treeningu põhiprintsiibid, vahendid, meetodid ja vormid. Enesekontroll iseseisval treeningul. Oma treenituse hindamine. Hügieeni- ja ohutusnõuded erinevate liikumis- ja spordialadega tegelemisel. Traumade vältimine. Esmaabi enimlevinud traumade korral. Teadmised õpitud spordialade ajaloo, suurvõistlustest ja parimatest sportlastest. Erinevate spordialade võistlusmäärused. Kohtunikutegevus erinevatel spordialadel. Lihtsa võistlusprotokolli täitmine.

2. Kergejõustik

Kergejõustikualade tehnika täiustamine ja kinnistamine. Kiir- ja kestva jook. Kaugus- ja/või kõrgushüpe. Kuulitõuge. Odaviske ja kettaheite tehnika tutvustamine.

Kergejõustikualade kasutamine kehaliste võimete (vastupidavus, jõud, kiirus) arendamiseks.

Valmistumine kergejõustikuvõistluseks ja osalemine koolivõistlusel. Kohtunikutegevus kergejõustikus.

3. Orienteerumine

Erineva raskusastmega maastike läbimine.

4. Suusatamine

Suusatehnika täiustamine erinevates maastikutingimustes. Suusatamise tehnika põhialused.

Suusahooldus, ettevalmistus ja osalemine võistlustel. Iseseisev harjutamine ja suusatamise seos teiste rahvaspordialadega (jooksmine, ujumine, jalgrattasõit).

Õpitulemused

1. Teadmised liikumisest ja spordist

Kursuse lõpul õpilane:

- oskab valida endale iseseisvaks harrastamiseks sobiva liikumis- ja/või spordiala.

2. Kergejõustik

Kursuse lõpul õpilane:

- sooritab kiirjooksu stardikäsklustega;

3. Orienteerumine

Kursuse lõpul õpilane:

- oskab aru saada lihtsamatest maastikuvormidest ja leida neid kaardilt.

4. Suusatamine

Kursuse lõpul õpilane:

- kasutab erinevaid suusatehnikaid sõltuvalt maastikust;
- oskab hooldada oma suusavarustust.

II kursus „Korvpalli, võrkpalli ja võimlemise tutvustus”

Gümnaasiumi kehalise kasvatuses taotletakse, et õpilane:

- tunneb liikumisest rõõmu ja on kehaliselt aktiivne, soovib olla terve ning kehaliselt vormis;
- mõistab regulaarse kehalise aktiivsuse mõju ja rakendab seda oma tervise tugevdamiseks;
- arendab oma liikumisoskusi ja omab valmisolekut õppida uusi spordi- ja liikumisalasid;
- järgib kehalisel tegevusel ohutus- ja hügieeninõudeid, teab, kuidas käituda liikumisel/sportimisel esineda võivate õnnetusjuhtumite korral;
- jälgib oma kehalise vormisoleku taset ning oskab oma töövõimet regulaarse treeningu abil parandada;
- on vastutustundlik, koostööaldis, kaaslasi austav, neid abistav ja nendega arvestav;
- väärtustab kehakultuuri rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuri osana.

Õppesisu

1. Teadmised liikumisest ja spordist

Kehalise aktiivsuse mõjust inimese tervisele; kehalise koormuse mõjust organismile. Sportimise/liikumise iseseisvaks harrastamiseks vajalikud teadmised: ala valiku põhimõtted, treeningu põhiprintsiibid, vahendid, meetodid ja vormid. Enesekontroll iseseisval treeningul. Oma treenituse hindamine.

Hügieeni- ja ohutusnõuded erinevate liikumis- ja spordialadega tegelemisel. Traumade vältimine. Esmaabi enimlevinud traumade korral. Teadmised õpitud spordialade ajaloost, suurvõistlustest ja parimatest sportlastest. Erinevate spordialade võistlusmäärused. Kohtunikutegevus erinevatel spordialadel. Lihtsa võistlusprotokolli täitmine.

2. Võimlemine

Jõu-, venitus- ja lõdvestusharjutused erinevatele lihasrühmadele.

Harjutused akrobaatikas, rööbaspuudel ja kangil. Toenghüpe. Aeroobika erinevate stiilide tutvustamine.

Riistvõimlemise harjutuste lihtsustatud hindamine tunnis.

3. Sportmängud

Korvpall. Sööt ja lõige rünnakul. Mees-mehe kaitse. Korvpallitehnika täiustamine erinevate kombinatsioonide ja mänguliste situatsioonide kaudu. Õpitud tehnikaelementide kasutamine mängus. Ründe- ja kaitsemängu taktika. Tänavakorvpalli tutvustamine. Kohtunikutegevus korvpallis. Korvpall kui liikumisharrastus.

Võrkpall. Palling ja pallingu vastuvõtt. Ülalt sööt. Blokeerimine. Tehnika täiustamine erinevate kombinatsioonide ja mänguliste situatsioonide kaudu. Õpitud tehnikaelementide kasutamine mängus. Ründe- ja kaitsemängu taktika. Rannavõrkpalli tutvustamine. Kohtunikutegevus võrkpallis. Võrkpall kui liikumisharrastus.

Õpitulemused

1. Teadmised liikumisest ja spordist

Kursuse lõpul õpilane:

- mängib võistlusmääruste kohaselt kahte sportmängu;
- sooritab sportmängudes kooli koostatud kontrollharjutuse põhikoolis ja gümnaasiumis õpitud tehnika elementidest.

2. Võimlemine

Kursuse lõpul õpilane:

- tunneb liikumisest rõõmu ja on kehaliselt aktiivne, soovib olla terve ning kehaliselt vormis;
- mõistab regulaarse kehalise aktiivsuse mõju ja rakendab seda oma tervise tugevdamiseks;
- arendab oma liikumisoskusi ja omab valmisolekut õppida uusi spordi- ja liikumisalasid;
- järgib kehalisel tegevusel ohutus- ja hügieeninõudeid, teab, kuidas käituda liikumisel/sportimisel esineda võivate õnnetusjuhtumite korral;
- jälgib oma kehalise vormisoleku taset ning oskab oma töövõimet regulaarse treeningu abil parandada;
- on vastutustundlik, koostööaldis, kaaslasi austav, neid abistav ja nendega arvestav;
- väärtustab kehakultuuri rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuri osana.

3. Sportmängud

Kursuse lõpul õpilane:

- mängib võistlusmääruste kohaselt kahte sportmängu;

- sooritab sportmängudes kooli koostatud kontrollharjutuse põhikoolis ja gümnaasiumis õpitud tehnika elementidest.

III kursus „Kergejõustiku, suusatamise ja orienteerumise treening”

Gümnaasiumi kehalise kasvatuses taotletakse, et õpilane:

- tunneb liikumisest rõõmu ja on kehaliselt aktiivne, soovib olla terve ning kehaliselt vormis;
- mõistab regulaarse kehalise aktiivsuse mõju ja rakendab seda oma tervise tugevdamiseks;
- arendab oma liikumisoskusi ja omab valmisolekut õppida uusi spordi- ja liikumisalasid;
- järgib kehalisel tegevusel ohutus- ja hügieeninõudeid, teab, kuidas käituda liikumisel/sportimisel esineda võivate õnnetusjuhtumite korral;
- jälgib oma kehalise vormisoleku taset ning oskab oma töövõimet regulaarse treeningu abil parandada;
- on vastutustundlik, koostööaldis, kaaslas austav, neid abistav ja nendega arvestav;
- väärtustab kehakultuuri rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuri osana.

Õppesisu

1. Teadmised liikumisest ja spordist

Jätkub teadmiste omandamine teemadel:

Teadmised kehalise aktiivsuse mõjust inimese tervisele; kehalise koormuse mõjust organismile. Sportimise/liikumise iseseisvaks harrastamiseks vajalikud teadmised: ala valiku põhimõtted, treeningu põhiprintsiibid, vahendid, meetodid ja vormid. Enesekontroll iseseisval treeningul. Oma treenituse hindamine. Hügieeni- ja ohutusnõuded erinevate liikumis- ja spordialadega tegelemisel. Traumade vältimine. Esmaabi enimlevinud traumade korral. Teadmised õpitud spordialade ajaloost, suurvõistlustest ja parimatest sportlastest. Sporti ja sportimist reglementeerivad dokumendid („Spordiseadus”, spordieetika kodeks jms) Erinevate spordialade võistlusmäärused. Kohtunikutegevus erinevatel spordialadel. Lihtsa võistlusprotokolli täitmine.

2. Kergejõustik

Kergejõustikualade tehnika täiustamine ja kinnistamine. Kiir- ja kestmajooks. Kaugus- ja/või kõrgushüpe. Kuulitõuge. Odaviske ja kettaheite tehnika tutvustamine.

Kergejõustikualade kasutamine kehaliste võimete (vastupidavus, jõud, kiirus) arendamiseks.

Valmistumine kergejõustikuvõistluseks ja osalemine koolivõistlusel. Kohtunikutegevus kergejõustikus.

3. Orienteerumine

Erineva raskusastmega orienteerumisradade ja maastike läbimine. Läbitud raja analüüs.

Orienteerumisradade läbimine: suund-, valik-, rattaorienteerumine, märkesuusatamine, orienteerumismatkamine. SPORTident elektrooniline kontrollkaart. Orienteerumine liikumisharrastusena.

4. Talialad. Suusatamine

Suusatehnika täiustamine erinevates maastikutingimustes. Suusatamise tehnika põhialused.

Suusahooldus, ettevalmistus ja osalemine võistlustel. Iseseisev harjutamine ja suusatamise seos teiste rahvaspordialadega (jooksmine, ujumine, jalgrattasõit).

Õpitulemused

1. Teadmised liikumisest ja spordist

Kursuse lõpul õpilane:

- selgitab kehalise aktiivsuse mõju organismile ja kehalisest koormusest tingitud muutusi organismis;
- oskab valida endale iseseisvaks harrastamiseks sobiva liikumis- ja/või spordiala; kasutades seda ohutult oma kehalise vormisoleku parandamiseks ning tövõime tõstmiseks;
- oskab kasutada tulemuslikult enesekontrollivõtteid;
- omab ülevaadet õpitud spordi- ja liikumisalade ajaloost ja tähtsamatest võistlustest Eestis nimetab tuntumaid sportlasi.

2. Kergejõustik

Kursuse lõpul õpilane:

- sooritab kiirjooksu stardikäsklustega

3. Orienteerumine

Kursuse lõpul õpilane:

läbib kaardi ja kompassiga harjutus- ja/või võistlusraja.

4. Talialad. Suusatamine

Kursuse lõpul õpilane:

- läbib 5 km distantsi (T) või 10 km distantsi (P);
- kasutab erinevaid suusatehnikaid sõltuvalt maastikust.

IV kursus „Korvpalli, võrkpalli ja võimlemise treening”

Gümnaasiumi kehalise kasvatusena taotletakse, et õpilane:

- tunneb liikumisest rõõmu ja on kehaliselt aktiivne, soovib olla terve ning kehaliselt vormis;
- mõistab regulaarse kehalise aktiivsuse mõju ja rakendab seda oma tervise tugevdamiseks;
- arendab oma liikumisoskusi ja omab valmisolekut õppida uusi spordi- ja liikumisalasid;
- järgib kehalisel tegevusel ohutus- ja hügieeninõudeid, teab, kuidas käituda liikumisel/ sportimisel esineda võivate õnnetusjuhtumite korral;
- jälgib oma kehalise vormisoleku taset ning oskab oma töövõimet regulaarse treeningu abil parandada;
- on vastutustundlik, koostööaldis, kaaslasi austav, neid abistav ja nendega arvestav.

Õppesisu

1. Teadmised liikumisest ja spordist

Teadmised kehalise aktiivsuse mõjust inimese tervisele; kehalise koormuse mõjust organismile. Sportimise/liikumise iseseisvaks harrastamiseks vajalikud teadmised: ala valiku põhimõtted, treeningu põhiprintsiibid, vahendid, meetodid ja vormid. Enesekontroll iseseisval treeningul. Oma treenituse hindamine.

Hügieeni- ja ohutusnõuded erinevate liikumis- ja spordialadega tegelemisel. Traumade vältimine. Esmaabi enimlevinud traumade korral.

Teadmised õpitud spordialade ajaloost, suurvõistlustest ja parimatest sportlastest.

Sporti ja sportimist reglementeerivad dokumendid („Spordiseadus”, spordieetika koodeks jms) Erinevate spordialade võistlusmäärused. Kohtunikutegevus erinevatel spordialadel. Lihtsa võistlusprotokolli täitmine.

2. Võimlemine

Jõu-, venitus- ja lõdvestusharjutused erinevatele lihasrühmadele.

Harjutused akrobaatikas, rööbaspuudel ja kangil. Toenghüpe. Iluvõimlemise kombinatsioon vahendiga. Aeroobika erinevate stiilide tutvustamine.

Riist- ja iluvõimlemise harjutuste lihtsustatud hindamine tunnis ja kooli võistlustel.

3. Sportmängud

Korvpall. Sööt ja löige rünnakul. Katted. Mees-mehe ja maa-ala kaitse. Korvpallitehnika täiustamine erinevate kombinatsioonide ja mänguliste situatsioonide kaudu. Õpitud tehnika-elementide kasutamine mängus. Ründe- ja kaitsemängu taktika. Tänavakorvpalli tutvustamine. Kohtunikutegevus korvpallis. Korvpall kui liikumisharrastus.

Võrkpall. Suunatud palling ja pallingu vastuvõtt. Ülalt sööt hüppelt ette ja taha. Blokeerimine. Pettelöögid. Tehnika täiustamine erinevate kombinatsioonide ja mänguliste situatsioonide kaudu. Õpitud tehnikaelementide kasutamine mängus. Ründe- ja kaitsemängu

taktika. Rannavõrkpalli tutvustamine. Kohtunikutegevus võrkpallis. Võrkpall kui liikumisharrastus.

Õpitulemused

1. Teadmised liikumisest ja spordist

Kursuse lõpul õpilane:

- selgitab kehalise aktiivsuse mõju organismile ja kehalisest koormusest tingitud muutusi organismis;
- oskab valida endale iseseisvaks harrastamiseks sobiva liikumis- ja/või spordiala; kasutades seda ohutult oma kehalise vormisoleku parandamiseks ning töövõime tõstmiseks;
- oskab kasutada tulemuslikult enesekontrollivõtteid;
- oskab kavandada iseseisvat treeningut;
- omab ülevaadet õpitud spordi- ja liikumisalade ajaloost ja tähtsamatest võistlustest Eestis ning maailmas, nimetab tuntumaid sportlasi;
- tunneb õpitud spordi- ja liikumisalade olulisemaid võistlusmäärusi ja omab ülevaadet kohtunikutegevusest.

2. Võimlemine

Kursuse lõpul õpilane:

- sooritab õpitud elementidest harjutuskombinatsioonid iluvõimlemises vahendiga (muusika saatel), akrobaatikas, rööbaspuudel, poomil (T), kangil (P) ja toenghüppe.

3. Sportmängud (kool õpetab kahte loetellu kuuluvatest sportmängudest)

Kursuse lõpul õpilane:

- mängib võistlusmääruste kohaselt võrk- ja korvpalli;
- sooritab sportmängudes kooli koostatud kontrollharjutuse põhikoolis ja gümnaasiumis õpitud tehnika elementidest.

V kursus „Kokkuvõtte kehalisest kasvatuses”

Gümnaasiumi kehalise kasvatuses taotletakse, et õpilane:

- tunneb liikumisest rõõmu ja on kehaliselt aktiivne, soovib olla terve ning kehaliselt vormis;
- mõistab regulaarse kehalise aktiivsuse mõju ja rakendab seda oma tervise tugevdamiseks;
- arendab oma liikumisoskusi ja omab valmisolekut õppida uusi spordi- ja liikumisalasisid;

- järgib kehalisel tegevusel ohutus- ja hügieeninõudeid, teab, kuidas käituda liikumisel/ sportimisel esineda võivate õnnetusjuhtumite korral;
- jälgib oma kehalise vormisoleku taset ning oskab oma töövõimet regulaarse treeningu abil parandada;
- on vastutustundlik, koostööaldis, kaaslasi austav, neid abistav ja nendega arvestav.

Õppesisu

1. Teadmised liikumisest ja spordist

Teadmised kehalise aktiivsuse mõjust inimese tervisele; kehalise koormuse mõjust organismile. Sportimise/liikumise iseseisvaks harrastamiseks vajalikud teadmised: ala valiku põhimõtted, treeningu põhiprintsiibid, vahendid, meetodid ja vormid. Enesekontroll iseseisval treeningul. Oma treenituse hindamine.

Hügieeni- ja ohutusnõuded erinevate liikumis- ja spordialadega tegelemisel. Traumade vältimine.

Esmaabi enimlevinud traumade korral.

Teadmised õpitud spordialade ajaloost, suurvõistlustest ja parimatest sportlastest.

Sporti ja sportimist reglementeerivad dokumendid („Spordiseadus”, spordieetika koodeks jms)

Erinevate spordialade võistlusmäärused. Kohtunikutegevus erinevatel spordialadel. Lihtsa võistlusprotokolli täitmine.

2. Võimlemine

Jõu-, venitus- ja lõdvestusharjutused erinevatele lihasrühmadele.

Harjutused akrobaatikas, rööbaspuudel ja kangil. Toenghüpe. Aeroobika erinevate stiilide tutvustamine.

Riist- ja iluvõimlemise harjutuste lihtsustatud hindamine tunnis ja kooli võistlustel.

3. Kergejõustik

Kergejõustikualade tehnika täiustamine ja kinnistamine. Kiir- ja kestva jook. Kaugus- ja/või kõrgushüpe. Kuulitõuge. Odaviske ja kettaheitte tehnika tutvustamine.

Kergejõustikualade kasutamine kehaliste võimete (vastupidavus, jõud, kiirus) arendamiseks.

Valmistumine kergejõustikuvõistluseks ja osalemine koolivõistlusel. Kohtunikutegevus kergejõustikus.

4. Sportmängud

Korvpall. Sööt ja löige rünnakul. Katted. Mees-mehe ja maa-ala kaitse. Korvpallitehnika täiustamine erinevate kombinatsioonide ja mänguliste situatsioonide kaudu. Õpitud tehnika-elementide kasutamine mängus. Ründe- ja kaitsemängu taktika. Tänavakorvpalli tutvustamine. Kohtunikutegevus korvpallis. Korvpall kui liikumisharrastus.

Võrkpall. Suunatud palling ja pallingu vastuvõtt. Ülalt sööt hüppelt ette ja taha. Blokeerimine. Pettelöögid. Tehnika täiustamine erinevate kombinatsioonide ja mänguliste situatsioonide kaudu. Õpitud tehnikaelementide kasutamine mängus. Ründe- ja kaitsemängu taktika. Rannavõrkpalli tutvustamine. Kohtunikutegevus võrkpallis. Võrkpall kui liikumisharrastus.

5. Orienteerumine

Erineva raskusastmega orienteerumisradade ja maastike läbimine. Läbitud raja analüüs. Orienteerumisradade läbimine: suund-, valik-, rattaorienteerumine, märkesuusatamine, orienteerumismatkamine. SPORTident elektrooniline kontrollkaart. Orienteerumine liikumisharrastusena.

6. Talialad. Suusatamine

Suusatehnika täiustamine erinevates maastikutingimustes. Suusatamise tehnika põhialused.

Suusahooldus, ettevalmistus ja osalemine võistlustel. Iseseisev harjutamine ja suusatamise seos

teiste rahvaspordialadega (jooksmine, ujumine, jalgrattasõit).

Õpitulemused

1. Teadmised liikumisest ja spordist

Kursuse lõpul õpilane:

- selgitab kehalise aktiivsuse mõju organismile ja kehalisest koormusest tingitud muutusi organismis;
- oskab valida endale iseseisvaks harrastamiseks sobiva liikumis- ja/või spordiala; kasutades seda ohutult oma kehalise vormisoleku parandamiseks ning tövõime tõstmiseks;
- oskab kasutada tulemuslikult enesekontrollivõtteid;
- oskab kavandada iseseisvat treeningut;
- omab ülevaadet õpitud spordi- ja liikumisalade ajaloost ja tähtsamatest võistlustest Eestis ning maailmas, nimetab tuntumaid sportlasi;
- tunneb õpitud spordi- ja liikumisalade olulisemaid võistlusmäärusi ja omab ülevaadet kohtunikutegevusest.

2. Võimlemine

Kursuse lõpul õpilane:

- sooritab õpitud elementidest harjutuskombinatsioonid, akrobaatikas, rööbaspuudel, poomil (T), kangil (P)

3. Kergejõustik

Kursuse lõpul õpilane:

- sooritab kiirjooksu stardikäsklustega;
- läbib järjest joostes 3000 meetrit.

4. Sportmängud

Kursuse lõpul õpilane:

- mängib võistlusmääruste kohaselt kahte sportmängu;
- sooritab sportmängudes kooli koostatud kontrollharjutuse põhikoolis ja gümnaasiumis õpitud tehnika elementidest.

5. Orienteerumine

Kursuse lõpul õpilane:

- läbib kaardi ja kompassiga harjutus- ja/või võistlusraja.

6. Talialad. Suusatamine

Kursuse lõpul õpilane:

- läbib 5 km distantsi (T) või 10 km distantsi (P);
- kasutab erinevaid suusatehnikaid sõltuvalt maastikust;
- oskab hooldada oma suusavarustust.

VALIKAINETE AINEVALDKONDLIKUD MOODULID JA KOOLI POOLT PAKUTAVAD VALIKAINED

AINEVALDKONDLIKUD MOODULID

1. Valikaine „Arvutigraafika ja pilditöötlus“

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- saab aru pilditöötluse põhimõtetest;
- tunneb tänapäeva visuaalse meedia pilditöötlusstrateegiaid;
- oskab kasutada pilditöötlustarkvara edasijõudnu tasemel;
- arendab loovust ning süsteemset sihipärast visuaalset mõtlemist;

- oskab seada visuaalseid eesmärke ning teab ning oskab järjestada pilditöötuse etappe;
- mõistab nüüdisaegse pilditöötuse olulisust visuaalses meedias.

Õppesisu

- Visuaalse meedia üldised alused ja toimemehhanismid.
- Arvutigraafika ja pilditöötuse üldised alused.
- Pilditöötlustarkvarade tööpõhimõtete omandamine, tasuline ja vabavara.
- PS CS paketi pilditöötlustarkvara kasutamine.
- Vabavaraliste pilditöötlus- ja joonistamistarkvarade kasutamine.
- Praktilised harjutus- ja probleemülesanded.

Lõiming

- Kaasaegse pildikeele mõistmine ja esteetilise ning praktiliste visuaalse keele oskamine toetab kunsti- ja meediapädevuste ning uuendusliku mõtlemise kujunemist;
- Pilditöötlustarkvara õppimine ja kasutamine võõrkeelsetes keskkondades toetab üldise võõrkeele valdkonna pädevuse arengut.

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

- Internetiühendusega arvutid (arvutiklassis), mis võimaldavad kasutada pilditöötlustarkvara ja vastav esitlustehnika;
- Pilditöötlus- ja joonistamistarkvarad;
- E-õppematerjalid.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse Kose Gümnaasiumi hindamisjuhendist

Kursus „Arvutigraafika ja pilditöötus“

Eesmärgid

- Saab aru pilditöötuse olulisusest tänapäeva visuaalses meedias.
- Oskab kasutada pilditöötlustarkvara edasijõudnu tasemel.
- Arendab loovust ning süsteemset visuaalset mõtlemist.
- Teab erinevaid pilditöötusetappe.

Õppesisu

- Pilditöötuse osa visuaalses meedias, visuaalse meedia tarbimisoskus, mõjumehhanismid visuaalses meedias.
- Arvutigraafika baasmõisted, tööprogrammi valik.

- Pilditöötlustarkvara kasutamine PS CS baasil.

Õpitulemused

- Teema läbimise järel on õpilasel ülevaade pilditöötluse osast visuaalses meedias ja arvutigraafika põhimõistetest.
- Õpilane oskab järjestada pilditöötluse etappe.
- Õpilane oskab kasutada pilditöötlustarkvara keskmisel tasemel.
- On võimeline iseseisvalt leidma lahenduse püstitatud probleemülesannetele.

Kursus „Arvutugraafika ja pilditöötlus“

Eesmärgid

- Oskab kasutada pilditöötlustarkvara edasijõudnu tasemel.
- Arendab loovust ning süsteemset sihipärast visuaalset mõtlemist.
- Oskab seada visuaalseid eesmärke ning teab ning oskab järjestada pilditöötluse etappe.
- Mõistab nüüdisaegse pilditöötluse olulisust visuaalses meedias.

Õppesisu

- Erinevate pilditöötlus- ja joonistamistarkvaradega tutvumine.
- Programmi PS CS kasutamine edasijõudnute tasemel.
- Erinevate harjutus- ja probleemülesannete lahendamine.
- Visuaalse meediakeele arendamine.

Õpitulemused

- On omandanud ülevaate pilditöötlus- ja joonistamisprogrammidest ning oskab ühte neist kasutada edasijõudnu tasemel.
- Suudab põhjendada enda tehtud visuaalseid valikuid, tööd kommenteerida ja töö tulemust esitleda.
- Mõistab pilditöötluse olulisust meedias.

2. Valikaine „Visuaalne meedia ja videotöötlus“

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb tänapäeva visuaalse meedia mõjutamisstrateegiaid;
- oskab kasutada vabavaralist videotöötlemistarkvara;
- oskab seada visuaalseid eesmärke ning neid teostada;
- arendab loovust ning süsteemset sihipärast visuaalset mõtlemist;
- tunneb visuaalse meedia põhiliike.

Õppesisu

- Visuaalse meedia üldised alused ja toimemehhanismid.
- Visuaalse meedia alaliigid.
- Praktilised harjutus- ja probleemülesanded.
- Videotöötlemise üldised alused.
- Videotöötlemise tarkvara praktiliste ülesannete lahendamisel.

Kursuse lõpul õpilane:

- saab aru visuaalse meedia olulisusest meie igapäevaelus ning oskab näha visuaalse meedia mõjumehhanisme;
- on omandanud ülevaate videotöötlemisprogrammidest ning oskab ühte neist praktiliselt kasutada;
- suudab põhjendada enda tehtud visuaalseid ja sisulisi valikuid, tööd kommenteerida ja töö tulemust esitleda.

Lõiming

- Kaasaegse pildikeele mõistmine ja esteetilise ning praktiliste visuaalse keele oskamine toetab kunsti- ja meediapädevuste ning uuendusliku mõtlemise kujunemist.
- Videotöötlemistarkvara õppimine ja kasutamine võõrkeelsetes keskkondades toetab üldise võõrkeele valdkonna pädevuse arengut.

Füüsiline õpikeskkond

- Internetiühendusega arvutid (arvutiklassis), mis võimaldavad kasutada videotöötlemistarkvara ja vastav esitlustehnika.
- Videokaamera.
- E-õppematerjalid.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse Kose Gümnaasiumi hindamisjuhendist.

3. Valikaine „Õiguse alused“

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- mõistab õiguse olemust ning põhimõtteid, millel rajanevad „Eesti Vabariigi põhiseadus“ ja teised seadused;
- omandab teadmisi Eesti õigussüsteemist;
- kujundab teadlikkust orienteeruda õigusküsimustes, arendab tahet ja võimet osaleda õigusalasates diskussioonides ning lahendab iseseisvalt õigusprobleeme;
- kujundab oma õigluse- ja õigustunnetust, sallivust ja austust teiste inimeste ning tõekspidamiste vastu, väärtustab ja arvestab autoriõigusi;
- arendab efektiivse õiguskäitumise seisukohast olulisi oskusi, nagu kriitiline mõtlemine, analüüs, suhtlemine, vaatlus, probleemide lahendamine;
- avardab oma teadlikkust õigussüsteemi toimimisest ning seaduste, juristide ja õiguskaitseorganite rollist;
- omandab teadmisi kutsevaliku võimalustest Eesti õigussüsteemis.

Kursuse lühikirjeldus

Kursus on oma struktuurilt üles ehitatud Eesti õigussüsteemi ja selle ajalugu arvestades. Kursus algab õiguse olemuse ja ajaloo tutvustusega ning käsitleb seejärel Eesti õigussüsteemi ja -korraldust õigusharude kaupa.

Õppesisu koostades on pööratud tähelepanu nii kõige olulisema teoreetilise materjali omandamisele kui ka selle tähenduslikuks muutmisele praktiliste näidete kaudu. Seetõttu on soovitatav kasutada õppetöös mitmekesisest õppematerjali alates õigusõpikutest kuni õppijate isiklike kogemusteni. Kursus eeldab elavat ja praktikaga tihedalt seonduvat õppetegevust.

Õppes püütakse selle poole, et õpilased mõistaksid õiguse dünaamilisust ning oskaksid selle põhjal õigusolukordades käituda. Kursuse õppimise järel peaksid õpilased olema võimelised nägema neid ümbritsevat õigusruumi avara pilguga ning oskama esitada otstarbekohaseid küsimusi.

Kursuse maht on 70 ainetundi.

Gümnaasiumi lõpetaja

- tunneb õiguse olemust ja põhimõtteid ning Eesti õigussüsteemi;
- on kursis muutustega õigussüsteemis;
- kasutab õigusalasate teadmisi ja oskusi igapäevaelus;
- valdab tahet ja võimet osaleda õigusalasates diskussioonides, oskab iseseisvalt toimida teda käsitlevates lihtsamates õigusprobleemides;
- on omandanud õiguskäitumise seisukohast olulisi kriitilise mõtlemise, analüüsi, suhtlemise, vaatluse ja probleemide lahendamise oskusi;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid õigus, tavaõigus, seadus, kohus, õigussüsteem, inimõigused, kodanikuõigused, Mandri-Euroopa õigussüsteem, Anglo-Ameerika

õigussüsteem, eraõigus, avalik õigus, õiguse allikas, rahvaste enesemääramisõigus, õigusliku järjepidevuse printsiip, õigusriik, õigussuhe, subjektiivne õigus, juriidiline kohustus, juriidiline fakt, tegu, sündmus, õigussuhte subjekt, õigussuhte objekt, juriidiline isik, õigusvõime, teovõime, inimõigused, põhiõigused, kodanikuõigused, autoriõigused, inimõiguste subjekt, pärimine ja pärandamine, perekond, perekonnaseisuasutus, perekonnaseisuakt, perekonnaseisutunnistus, abieluvaraleping, ühisvara, lahusvara, ülalpidamiskohustus, elatis, elatisraha, vanemlikud õigused, pärimine, pärandaja, pärand, pärija, annak, pärandi avanemine, pärimisleping, testament, seaduse järgi pärimine, omand, valdus, asi, kinnisasi, vallasasi, omaabi, kinnistu, piiratud asjaõigused, leping, lepingu tingimused, suuline leping, kirjalik leping, notariaalne leping, notar, lepinguline kahju, lepinguväline kahju, mittevaraline kahju, viivis, leppetrahv, käendus, tööleping, katseaeg, töövaidluskomisjon, töövõtuleping, avalik teenistus, tarbija, kaup, teenus, kvaliteet, hind, pretensioon, süütegu, süüteo koosseis, tahtlus, kavatsatud tegu, kaudne tahtlus, ettevaatamatus, kergemeelsus, hooletus, süü, õigusvastane tegu, süüvõimelisuus, karistus, aegumine, kohtumenetlus, tsiviilasi, haldusasi, kriminaalasi, maakohus, halduskohus, ringkonnakohus, riigikohus, hagiavalendus, võistlevuse printsiip, uurimisprintsiip, süütuse presumptsioon, esindaja, kaitsja.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ning rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks ning loovateks ja kriitiliselt mõtlevateks isiksusteks;
- kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- laiendatakse õpikeskkonda: kohtud, arvutiklass jne;
- on õppes olulisel kohal uurimuslikud tegevused, arutelu, töö mõistetega: seletamine ja kasutamine kontekstis, dokumendi ja pildi analüüs, töö õppetekstiga, plankide ja ankeetide täitmine, ajurünnak, juhtumianalüüs, rollimängud ja simulatsioonid, rühmatöö, projektides osalemine, õppekäigud, kohtumised õigusorganite esindajatega koolis ja nende töö jälgimine töökohal jmt. Uurimusliku õppe käigus omandavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö planeerimise, vaatluste tegemise, tulemuste töötlemise, tõlgendamise ja esitamise oskused.

Füüsiline õpikeskkond

- Valdav osa õpet korraldatakse klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.
- Õppeprotsessis võimaldatakse õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (nt kohtus) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul.
- Kasutatakse ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid, seadused jt õigusaktid: „Eesti Vabariigi põhiseadus“ (vähemalt üks kahe õppija kohta), teised seadused; igapäevane õiguslane info meedias, ajakirjandus.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet, et õpet tulemuslikumalt kavandada. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele.

Kontrollitakse ja hinnatakse mõistete seletamist ning kasutamist, probleemidest arusaamist ja nende analüüsi, suutlikkust mõista õigusküsimuste olemust, osalemist diskussioonis, arutamise ja argumenteerimise oskust, õiguslase informatsiooni otsimise ja tõlgendamise oskust, osalemist ühistegevuses (simulatsioonid, rollimängud, projektid), plankide, avalduste, reklamatsioonide jne täitmise õigsust, kompleksust ja täpsust, ettekannete, ülevaadete, kokkuvõtete, referaatide, PowerPointi esitluste jt iseseisva ning rühmatöö ülesannete täitmist ja esitlemist.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Kursuse hinne kujuneb kontrolltööde, praktiliste tööde ning uurimuste, iseseisvate tööde ja ettekannete hinnetest. Hindamise aluseks on töö iseseisev sooritus, loovus ja vormistamise korrektsus. Praktilised tööd on mingi konkreetse üksikteema, materjali vms kohta. Iseseisvad tööd on kodused ülesanded, klassitööd ja arvutitunnitööd, mida hinnatakse valikuliselt. Kursuse jooksul võib hinnata ka koduseid töid, suulisi vastuseid, ülesannete lahendamist, osalemist rühmatöös jne.

4. Valikaine „Riigikaitse“

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- on Eestile lojaalne kodanik, kellel on positiivne hoiak ja valmidus vajaduse korral Eestit kaitsta ning kes tegutseb lähtuvalt õigusriigi põhimõtetest;
- järgib demokraatlikke väärtusi ning on solidaarne ja vastutustundlik;

- mõistab riigikaitse seotust erinevate ühiskonnaelu valdkondadega;
- väärtustab kaitsevälase elukutset, kaitseväge ja vabatahtlikku tegevust Kaitseliidus ning selle eriorganisatsioonides;
- teab riigikaitse korraldust ning kaitseväge ülesehitust ja ülesandeid ning riigikaitset reguleerivaid õigusakte;
- teab kodanikukaitse põhimõtteid;
- tunneb huvi riigikaitse ja sõjaajaloo vastu;
- teab NATO kollektiivse kaitse põhimõtet;
- on omandanud esmased oskused ohutult relva käsitseda, esmaabi anda, kriisiolukordades käituda ja tegutseda;
- teab topograafia põhialuseid, orienteerub maastikul kaardi ja kompassiga ning käitub keskkonda säästvalt.

Kursuse kirjeldus

Riigikaitseõpetusega taotletakse, et õpilased saavad põhiseadusest lähtuvalt teadlikuks oma riigikaitsealastest kohustustest ja õigustest ning ettekujutuse kaitseväeteenistuse liikidest. Õppetegevuse kaudu omandatakse riigikaitse valdkonna teoreetilised teadmised, mis kinnistatakse praktilise tegevuse kaudu. Riigikaitseõpetuse eesmärk on panna alus Eesti riigikaitse põhimõtete mõistmisele, kujundada kodanikuteadlikkust ja valmisolekut vajaduse korral Eestit kaitsta.

Õppetegevuses käsitletakse teatud teemasid süvitsi ja teatud teemasid ülevaاتlikult, et vältida õppijate ülekoormatust. Riigikaitseõpetus on valikaine, mille maht on kaks kursust, s.o 70 tundi. Üks kursus (35 tundi) moodustab teoreetilise osa ning teine kursus (35 tundi) on praktiline väljaõpe (võimaluse korral väljaõppekeskuses või välilaagris). Praktiliste harjutuste, sh välilaagri korraldamise eelduseks on teoreetilise kursuse vastava osa läbimine, mida vastavalt võimalustele korraldatakse kas teoreetilist ja praktilist osa lõimitult või eraldi kursustena. Teoreetiline ja praktiline õpe on ainekavas õppeteemade all lõimitult.

Riigikaitseõpetuse teoreetiline kursus algab ülevaatega Eesti sõjaajaloost, sõdade tekkeloost, põhjustest ja tagajärgedest. Omandatakse ülevaade tänapäeva ohtudest, kriisidest ja relvakonfliktidest ning rahvusvahelisest õigusest, sh sõjaõigusest. Teoreetilise kursusega omandatakse esmased teadmised Eesti riigikaitsest, riigikaitse juhtimisest ning eesmärkidest, kaitseväge ja Kaitseliidu ülesehitusest, julgeoleku- ja kaitsepoliitikast ning kaitseväeteenistusest. Käsitletakse rivikorra kujunemist ja kasutamist, erinevat tüüpi relvastuse arengut, tähendust ajaloos ja vajalikkust tänapäeval ning tutvutakse erinevate relvatüüpidega. Käsitletakse kodanikukaitse temaatikat ja esmaabi osutamist ning õpitakse looduses ilma abivahenditeta toime tulema. Õpitakse topograafiat, sh maastikul orienteerumist kaardi ja kompassiga, kaitseväge tegevuse mõju keskkonnale ning selle leevendamise võimalusi.

Praktiline kursus keskendub üksikisiku oskuste harjutamisele erinevates olukordades. Relvaõppes käsitletakse esmalt ohutustehnikat ja laskmist mõjutavaid tegureid, järgnevad lasketehnika ja laskeasendite harjutamine. Relvaõpe lõpeb laskmisharjutustega. Riviõppes harjutatakse seisanguid, pöördeid, erinevaid liikumisviise, sh maastikul, ning erinevaid rännakuviise. Topograafia praktiliste harjutustega õpitakse kasutama topograafilist kaarti,

mõõtkava ja leppemärke ning asimuudi võtmist kompassiga. Eraldi harjutatakse orienteerumist kompassi ja kaardiga ning muude positsioneerimissüsteemidega. Praktiline esmaabi hõlmab tegevuste järjekorra õppimist õnnetuspaigal ning elupäästvat ja jätkuvat esmaabi.

Õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- on Eesti Vabariigile lojaalne kodanik, järgib demokraatlikke väärtusi ning on vajaduse korral valmis Eestit kaitsma;
- tunneb sõjaajaloo, sh Eesti sõjaajaloo olulisemaid sündmusi ja nende mõju ning tagajärgi ühiskonna arengule ja oma lähedastele;
- teab ning analüüsib peamisi aktuaalseid rahvusvahelisi probleeme ja nende mõju Eesti ühiskonnale ning NATO kollektiivse kaitse põhimõtet;
- leiab ja kasutab vajaduse korral riigikaitseesse puutuvat olulist infot, sh Eesti riigikaitse üldist korraldust reguleerivaid õigusakte;
- teab kaitseväeteenistuse põhialuseid, sh on omandanud esmase ettekujutuse ajateenistusest ning Kaitseliidust ja selle eriorganisatsioonidest ning teab ja väärtustab kaitsevälase elukutset;
- tunneb rivilise liikumise, relvaõppe, sh ohutuse põhialuseid, oskab käituda kriisiolukordades ja anda esmaabi;
- orienteerub iseseisvalt maastikul kaardi ja kompassiga, arvestades keskkonnakaitse põhimõtteid ja norme;
- tegutseb meeskonna koosseisus kaaslasiga abistavalt ja toetavalt.

Lõiming

Riigikaitseõpetus on multidistsiplinaarne õppeaine, millel on tihedaid kokkupuutepunkte mitme õppeainega:

- ajalugu - sõjaajalugu, kriiside ja konfliktide tekkepõhjused ning tagajärjed, rahvusvahelised kriisid ja konfliktid, NATO ja ÜRO;
- bioloogia - inimese anatoomia, füsioloogia, massihävitusrelvad, kodanikukaitse, keskkonnakaitse;
- eesti keel - terminoloogia, töö õigustekstidega, suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus;
- füüsika - ballistika, massihävitusrelvad, kodanikukaitse; geograafia - kaardiõpetus;
- keemia - massihävitusrelvad, kodanikukaitse, ohutusnõuded;
- kehaline kasvatus - üldfüüsiline tegevus ja vastupidavus;
- matemaatika - mõõtkava arvutamine, kraadide arvutamine, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi IKT) vahendite kasutamine;
- võõrkeeled - terminoloogia;
- ühiskonnaõpetus - kodanikukasvatus, riigikaitse korraldus, kaitseväge ja Kaitseliidu struktuur, NATO ja ÜRO, rahvusvahelised kriisid ja konfliktid, Eesti kaitsepoliitika.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ning rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks ning loovateks ja kriitiliselt mõtlevateks isiksusteks;
- kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- laiendatakse õpikeskkonda: muuseum, näitus, raamatukogu, arvutiklass, lahingupaik, väeosa ja teised riigikaitsealised institutsioonid, sh kaitseväge õppeasutused, jne;
- kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: paaris- ja rühmatöö, vestlus, diskussioon, väitlus, arutelu, seminar, projektõpe; skeemi, plaani, tabeli koostamine; praktilised ja uurimistööd; infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs, referaadi ja ettekande koostamine, retsenseerimine ja esitlemine IKT vahendeid kasutades; allikaanalüüs (dokument, tekst, statistika jms), töö erinevate e-riigi vahenditega (riigiportaal, eteenused, teabepäring, õigusaktid internetis) ning kaardiga;
- õppetegevus välilaagris toimub päevaplaani alusel.

Füüsiline õpikeskkond

- Valdav osa õpet korraldatakse klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.
- Õppeprotsessis võimaldatakse õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseum, näitus, raamatukogu, arvutiklass, lahingupaik, väeosa ja teised riigikaitsealised institutsioonid, sh kaitseväge õppeasutused, jne).
- Koolil on ainekava eesmärgede toetavaid õppematerjale ja -vahendeid: õigusaktid, kaardid, teemakirjandus, pildid, plakatid jm illustratiivne materjal, skeemid, statistilised andmed, ajakirjandusväljaanded Riigi Kaitse, Diplomaatia, Kaitse Kodu, Sõdur, Sõdurileht; auvisused, matkavahendid.
- Välilaagris on välitingimused: maastik, harjutusväli, lasketiir, kaitseväge või Kaitseliidu väljaõppekeskus; väliõbbimise korral isiklik ja rühmavarustus; orienteerumisvahendid, esmaabi õppevahendid, matkavahendid, näitlik õppematerjal; plakatid, joonised, relvad, laskemoon.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Riigikaitse õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised. Suulise arutluse kõrval on olulisel kohal kirjalikud tööd: testid, töö kaardiga, statistika ja õigusaktide kasutamine ning analüüs, referaatide ja uurimistöode koostamine, arvamustöö kirjutamine, juhtumi analüüs. Nii teoreetilist kui ka praktilist kursust hinnates arvestatakse ainealaste teadmiste ja oskuste taset, aktiivsust osalemisel praktilises tegevuses ning vastutustunnet ja kaaslaste toetamist ühistegevuses ja rühmatöös -kodanikuosalust. Kontrollivaid ülesandeid koostades arvestatakse, et esindatud oleksid erineva tasandi ülesanded: teadmiste kontrollimine (mõisted, faktid, seaduspärasuste tundmine), teadmiste rakendamine (kasutamine uues situatsioonis), mõistmise (kirjeldamise, seletamise, ümbersõnastamise), analüüsi ja sünteesi (seoste näitamise, võrdlemise, rühmitamise, eristamise, faktide sidumise seaduspärasustega) ning hinnangu andmise (järelduste, otsustuste tegemise) tasandid. Laagris hinnatakse praktilisi sooritusi. Ohutushoiutesti positiivne sooritus on eelduseks praktilisel laskeharjutusel osalemiseks.

Kursus „Riigikaitse“

Eesti sõjaajalugu

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- teab sõjanduse arengu põhijooni ning oskab selgitada sõdade eripalgelist mõju ühiskonna arengule ja inimeste saatusele; seletab näidete kaudu, kuidas sõjapidamine ja sellesse suhtumine on ajaloo jooksul muutunud;
- oskab nimetada Eesti ja Euroopa sõjaajaloo olulisemaid sündmusi ning nende põhjusi maailma ajaloo kontekstis, analüüsib sõja tagajärgi ja mõju ning seoseid ühiskondlike protsessidega;
- seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: sõda, sõjaajalugu, sõjandus, sõjateadus, strateegia, taktika, palgasõdur, üldine sõjaväekohustus, ohvitser;
- teab, kes olid ajaloolised isikud M. A. Barclay de Tolly, J. Laidoner, A. Tõnisson, J. Kuperjanov ja J. Pitka, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Sõjaajaloo mõiste ja sõjateoreetiline mõte. Sõda. Sõjandus. Sõjateadus. Sõjaajaloo ja ajaloo vahekord. Olulisemad sõjateoreetilise mõtte esindajad (õpetaja valikul Sun Tzu, Thukydides, Clausewitz, Jomini jt).

Sõjanduse osa ühiskonna ajaloos. Sõda kui ühiskonna „loomulik seisund“. Sõdade põhjused. Suhtumise muutumine sõjapidamisse. Sõjapidamisviisid vana- ja keskajal. Palgaväe teke. Alalised armeed. Ohvitserkond. Revolutsiooniarmeed. Napoleoni sõdade ajastu. Üleminek üldisele sõjaväekohustusele. Massiarmeed. Tehnika mõju sõjandusele. Sõda ja majandus. Sõjapidamise muutumine. Sõjavastane liikumine. Sõjapidamise ulatus ja sotsiaalne mõju 20. sajandil. Eesti sõjaajalugu üldise sõjaajaloo kontekstis. Ristisõdade ajastu ja muistne vabadusvõitlus. Eestlaste sõjaline organisatsioon muinasajal. Malev. Suurriikide võitlused Vana-Liivimaa pärast. Saja-aastase sõja sündmused Eestis (1558-1661). Põhjasõda ja selle tagajärjed. Eesti ala liitmine Vene impeeriumi koosseisu. Vene impeeriumi sõjad ja Eesti. Sõjalised koormised. Sõjaväeteenistus Eesti alal. M. A. Barclay de Tolly. Sõjalised kaitserajatised. Esimene maailmasõda ja Eesti iseseisvuse süünd. Rahvusväeosad. Vabadussõda 1918-1920. Kooliõpilaste roll Vabadussõjas. Tartu rahu. Eesti riigikaitse 1920-1940. Teine maailmasõda ja Eesti. Eestlased Saksa armees ja Punaarmees. Soomepoisid. Metsavendlus. Okupatsiooniar mee kohalolek. Nõukogude armee kohalolek, selle tagajärjed. Paldiski. Eestlased Nõukogude armees. Nõukogude armee lahkumine Eestist. Eesti riigikaitse taastamine. Valikud Eesti riigikaitse taasloomisel. Eesti riigikaitsepoliitika kujunemine ning riigikaitsestruktuuride peamised suunad ja olulisemad sündmused.

Tänapäeva kriisid, sõjad ja relvakonfliktid

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- toob näiteid kriiside, konfliktide põhjustest ja tunnustest, analüüsib mõningate konfliktidega seotud arengut ning nende ärahoidmiseks või ohjamiseks kasutatavaid meetodeid;
- eristab rahvusvahelise julgeolekukeskkonna erinevaid arenguetappe ja tunnuseid ning toob näiteid külma sõja aegsest ja tänapäevasest julgeolekukorraldusest;
- tunneb koostööjulgeoleku üldisi põhimõtteid ning peamisi julgeolekuga tegelevaid organisatsioone (NATO, EL, ÜRO, OSCE);
- seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *kriis ja konflikt, sõda, julgeolekurisk, traditsiooniline ja asümmeetriline oht, küberjulgeolek, kollektiivne kaitse ja julgeolek, koostööjulgeolek, lubatud ja keelatud relvad, terrorism, totaalkaitse.*

Õppesisu

Rahvusvahelised kriisid ja konfliktid valitud näidete toel. Kriisid. Julgeoleku riskid ja ohud. Konflikti arengufaasid ja tunnused. Sõja mõiste. Rahvusvaheline julgeolek 20. sajandil. Maailmasõjad. Külma sõda. Kollektiivne julgeolek 20. sajandil - Rahvasteliit, ÜRO, OSCE. Tuumaajastu. Relvastuskontroll.

Nüüdisaegsed rahvusvahelised konfliktid ja nende ohjamine. Koostööjulgeolek. NATO ja Euroopa Liit. Kollektiivne kaitse ja kollektiivne julgeolek. Traditsioonilised ja asümmeetrilised ohud. Rahvusvaheline terrorism, massihävitusrelvade levik. Keskkonna-, majandus-, küber- ja sotsiaalne julgeolek. Kriiside ja konfliktide ärahoidmine, ohjamine ning lahendamine. Rahvusvahelised rahuoperatsioonid, rahvusvahelise sekkumise põhjused ja tagajärjed.

Relvakonfliktide ja sõdade tunnused. Sõjaline strateegia ja taktika mõistetena. Heidutus. Sõjategevuse ulatus. Kasutatav relvastus. Sõjalised operatsioonid. Totaalkaitse. Territoriaalkaitse. Rahvusvaheline sõjaõigus.

Eesti kaitsepoliitika. Eesti osalemine NATOs

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- teab enda võimalusi ja kohustusi riigi kaitsmisel;
- teab Eesti riigikaitse eesmärki, üldist korraldust ja juhtimist, toetudes riigikaitse alusdokumentidele;
- teab ning selgitab Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika põhijooni rahvusvaheliste suhete ning Euroopa julgeoleku kontekstis;
- teab Eesti peamisi julgeolekuriske ning teab ja kirjeldab erinevaid hädaolukordi;
- kirjeldab NATO kujunemist, väärtusi, kollektiivse kaitse ja otsuste langetamise põhimõtteid;
- näitab kaardil NATO laienemist ja liikmesriike;
- seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *NATO, kaitsevõime, julgeolekurisk, hädaolukord*.

Õppesisu

Eesti riigikaitse eesmärk. Riigi kaitsevõime. Riigikaitse eesmärk, üldine korraldus ja juhtimine alusdokumentide põhjal: põhiseadus, julgeolekupoliitika alused, sõjalise kaitse strateegiline kava, „Rahuaaja riigikaitse seadus“, „Sõjaaja riigikaitse seadus“.

Riigikaitse korraldus. Erinevate institutsioonide roll riigikaitse juhtimises. Ühiskonna kaasatus riigikaitse ja erinevate elualade seotus riigikaitsega. Kodaniku osalemine riigikaitse.

Eesti julgeolekuriskid. Sõjalised konfliktid, väline surve, asümmeetrilised ohud: terrorism, keskkonna- ja küberriskid. Majandusriskid.

Erinevad hädaolukorrad ja valmisolek. Madala riskiastmega kriis, eriolukord, erakorraline olukord, sõda. Inimeste põhiõiguste ja vabaduste piiramine hädaolukordade puhul. NATO. Kujunemine. Kollektiivse kaitse põhimõte. Eesti osalemine NATOs.

Eesti kaitsejõudude struktuur ja ülesanded. Eesti kaitseväge ja Kaitseliidu sümboolika ning traditsioonid

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- oskab kasutada põhiseadust, „Rahuaaja riigikaitse seadust“, „Sõjaaja riigikaitse seadust“, „Kaitseväge korralduse seadust“ ja „Kaitseliidu seadust“;
- tunneb kaitseväge ja Kaitseliidu ülesehitust;
- toob näiteid kaitseväge ja Kaitseliidu ülesannete kohta;
- teab riigikaitstes vabatahtlikuna osalemise võimalusi;
- tunneb ära kaitseväge vormiriietuse, auastmetunnused ja eraldusmärgid;
- teab kaitseväge ja Kaitseliidu traditsioone ning sümboolikat;
- seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *lahingpaar, jagu, rühm, kompanii, pataljon, brigaad, kaitseringkond, väeliik, staap, ülem, staabiülem, kaitseväge juhataja*.

Õppesisu

Eesti kaitsejõud. Võrdlus teiste riikide kaitsejõudude korraldusega: kohustuslik ajateenistus, lepinguline tegevteenistus, üldine reservteenistus jne.

Eesti kaitsevägi. Kaitseväge struktuur ja ülesanded. Kaitseväge juhtimine. Kaitseväge õppeasutused. Väeliigid: maavägi, merevägi, õhuvägi. Väeliikide ülesehitus, ülesanded ja juhtimine.

Kaitseliit. Kaitseliidu ülesehitus ja ülesanded. Kaitseliidu sõjaväeline ja kollegiaalne juhtimine. Kaitseliidu eriorganisatsioonid.

Kaitsejõudude traditsioonid. Traditsioonid Eesti kaitsejõududes, vormiriietuse kandmise põhimõtted, sümboolika.

Kaitseväeteenistus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- on omandanud ülevaate kaitseväeteenistusest ja selle liikidest „Kaitseväeteenistuse seaduse“ alusel;
- teab kaitseväeteenistuskohustuslase õigusi ja kohustusi, kutsealusena arvele võtmise korra üldaluseid, kaitseväeteenistuskõlblikkuse määramise, ajateenistusse kutsumise, ajapikenduse ja vabastuse saamise põhjuseid ja korda, asendusteenistusse kutsumise korra üldaluseid;
- on omandanud ettekujutuse ajateenistusest, ajateenija õigustest ja kohustustest ning kaitseväge distsipliinist;
- on omandanud ettekujutuse kaitseväelase elukutsesest ja üldteadmisi teenistusest reservis;

- teab, mida toob endaga kaasa riigikaitsealaste kohustuste eiramine, ning oskab hinnata tagajärgi;
- seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: kutsealune, ajateenija, reservväelane, kaitsevälane, kaitseväekohustuslane, kaitseväeteenistuskõlblikkus, asendusteenistus.

Õppesisu

„Kaitseväeteenistuse seadus“. Kaitseväeteenistuse liigid. Kaitseväeteenistuskohustus. Kutsealune, reservväelane, kaitsevälane, ajateenija, kaadrikaitsevälane. Kaitseväe distsipliin.

Kutsealusena arvele võtmine ja tegevteenistuskõlblikkuse määramine. Kaitseressursside Amet. Ajateenistusse kutsumisega kaasnevad dokumendid. Kaitseväeteenistuse komisjon. Arstlikud komisjonid. Kaitseväeteenistuskohustuslike Eesti kodanike riiklik register. Kaitseväe-teenistuskõlblikkuse astmed.

Ajapikendus ja ajateenistusse kutsumisest vabastamine. Ajapikenduse andmine haiguse või tervisehäire tõttu. Ajapikenduse andmine perekondlikel ja majanduslikel põhjustel, hariduse omandamiseks, kandideerimiseks või valitaval ametikohal töötamiseks. Ajapikenduse lõppemine. Ajateenistusse kutsumisest vabastamine.

Ajateenistusse kutsumine. Ajateenistuse kestus. Kutsealuse kutsumine ajateenistusse.

Asendusteenistusse kutsumine. Ajateenistuse asendamine asendusteenistusega.

Asendusteenistuselase teenistuskohut. Asendusteenistuse kestus. Teenimine asendusteenistuses.

Ajateenistus. Ajateenija õigused ja kohustused. Ajateenistuse korraldus. Väljaõpe. Distsipliin.

Sotsiaalsed garantiid. Puhkused ja väljaload. Olme ja vaba aeg. Suhtlemine kodustega.

Kaitsevälase elukutse. Väljaõpe, haridus, teenistuskäik (sh missioonid), karjäärivõimalused.

Teenistus reservis. Reservi ja erru arvamine. Reservväelase kohustused. Valmisoleku reserv ja valmidusreserv. Osavõtt õppekogunemisest. Tegevteenistus mobilisatsiooni korral.

Osalemine Kaitseliidu tegevuses.

Vaidluste lahendamine ja vastutus. Vaided. Väär- ja kuriteod.

Riviõpe

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- teab rivikorra kujunemise ajalugu, kasutamise vajadust ja tähtsust;
- oskab rivivõtteid ning tunneb käsklusi;
- tegutseb organiseeritult jao ja rühma koosseisus;
- seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: rivi, viirg, kolonn, rivi laius, rivi sügavus, kahe-, kolme- või neljaviiruline rivi.

Õppesisu

Rivikord. Ajalooline ülevaade rivikorra kujunemisest. Üksuste riviline juhtimine lahinguväljal. Füüsiline vastupidavus ja ühtekuuluvus. Kaitseväe traditsioonid ja tseremooniad.

Praktiline riviõpe. Rivi. Viirg. Kolonn. Tiib. Rinne. Rivi tagakülg. Vahe. Kaugus. Rivi laius. Rivi sügavus. Kahe-, kolme- või neljaviiruline rivi. Rivi liigid. Ülema ja kaitseväljalase kohustused enne rivistumist ja ravis. Rivikord väljaõppe korraldamisel. Rivi juhtimine. Käsklus. Eelkäsklus. Täitekäsklus. Käemärgid.

Üksiksõduri riviõpe. Seisang ja tegevus koondravis. Tervitamine. Liikumine ja peatumine. Pöörded.

Jagu koondravis. Jao kogunemine joonele. Jao kogunemine kolonni. Liikumine ravis. Rivi ette kutsumine.

Rühma koosseis. Rühma kogunemise viisid.

Relvaõpe

Kui koolis puuduvad tingimused praktiliseks relvaõppeks, siis relvakäsitsemisost eeldavaid õpitulemusi ei taotleta.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- teab, mis relvi ja relvasüsteeme Eesti kaitseväes kasutatakse;
- tunneb ja järgib ohutusnõudeid tulirelva kasutamisel; käitub lasketiirus turvaliselt, teab ohutuid relva hooldamise põhimõtteid;
- nimetab käsitulirelva (AK 4 või Galil AR näitel) põhiosad ja teab nende koostööd;
- teab lasu sooritamist mõjutavaid tegureid;
- võtab iseseisvalt laskeasendeid ning kasutab õiget päästmistehnikat;
- seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: automaatrelv, püstol, kaartulerehv, laskemoon, lask.

Õppesisu

Relv: relva mõiste, relva kandmisega seotud tavad ja väärtushinnangud. Kaitseväes kasutatavad relvad. AK4 taktikalised tehnilised andmed. Relva käsitsemine ja hooldamine. Ballistika. Ülevaade sisemisest ja välimisest ballistikast. Kuuli lennujoone kuju, tabatav ja tabamatu ala. Kuulide hajumine ja seda põhjustavad tegurid. Ohutusnõuded.

Üldohutusnõuded relvaga ümberkäimisel.

Ohutusnõuded relva ja laskemoona käsitsemisel. Tiirulaskmine: laskmine õhkrelvast või matkemudelist, hingamise ja lasu päästmise tehnika, laskeasendid: pikali, põlvelt ja püsti.

Relvatugi. Laskekäsklused lasketiirus. Käsklus „TULI SEIS!“.

Topograafia ja orienteerumine

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- teab, mis topograafilisi kaarte ja mis eesmärgil Eesti kaitseväes kasutatakse;
- määrab paberkaardil kasutatavat mõõtkava ja teisendab seda maastikul sammupaaridesse; mõõdab pabeririba kasutades kaugusi ning hindab maastikul silma järgi erinevaid kaugusi; analüüsib topograafilise kaardi leppemärke ja iseloomustab kaardil kajastatud objekte; määrab objektidevahelisi ruumilisi seoseid;
- määrab kaardil malli abil direktsiooninurga ja looduses maastikul kompassi järgi asimuudi ning kaitseväe kaardil UTMi koordinaadid;
- orienteerib maastikul kompassi järgi kaardi ning orienteerub kaardi ja kompassi järgi vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul mööda etteantud marsruuti; tunneb õist orienteerumist piiravaid tegureid;
- seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *mõõtkava, kaardi leppemärgid, kaardi koordinaadid, direktsiooninurk, magnetiline asimuut, suunaparand, punkt-, joon- ja pindobjektid maastikul.*

Õppesisu

Topograafia sissejuhatus. Üldmõisted. Kaardi mõõtkava. Kaardi leppemärgid. Leppemärkide jaotus: punkt-, joon- ja pindleppemärgid. Kaardi reljeef. Reljeefi erinevad vormid ja nende iseloomustus.

Kaartide kasutamine Eesti kaitseväes. Kaartide põhimõõtkavad. Kaitseväekaartide kartogramm. Kaardinurk. Kaardi koordinaadid: geograafilised, UTM.

Kompass, magnetiline asimuut ja direktsiooninurk. Kaartidel kasutatavad põhjasuunad.

Magnetiline deklinatsioon. Direktsiooninurk. Magnetiline asimuut. Suunaparand. Kompass ja selle kasutamine. Kompassi kasutamise piirangud. Magnetilise anomaalia alad.

Kaardi orienteerimine, maastikul orienteerumine, käsi-GPSi kasutamine. Kaardi orienteerimine kompassi, joonobjekti, punktorientiiri, taevakehade järgi. Asimuudi määramine maastikul ja selle järgi liikumine. Orienteerumine maastikul. Orienteerumine pimedas. Üldised juhised ning piirangud käsi-GPSi kasutamiseks maastikul.

Esmaabi välitingimustes

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- hindab olukorda õnnetuse korral, teab abi kutsudes ja andes õiget tegutsemisjärjekorda ning oskab kasutada erinevaid kannatanu transportimise võtteid;
- väldib ohtusid ning kaitseb ennast ja abivajajaid võimalike ohtude eest;
- teab elupäästva ja jätkuva esmaabi võtteid ning oskab neid kasutada;
- tunneb võimalikke käepäraseid ja meditsiinilisi abivahendeid ning oskab neid kasutada;

- oskab anda esmaabi erakorraliste haiguste ja mürgistuste korral ning traumakannatanule.

Õppesisu

Tegutsemine õnnetuse korral. Ohu hindamine ja ohutuse tagamine, päästmine otsesest ohust, sh Rauteki haaret kasutades. Kannatanu seisundi hindamine: teadvuse, hingamise, vereringe kontroll. Tegevuste järjekord kannatanu esmasel ülevaatusel. Sündmuskoha tähistamine.

Elupäästev esmaabi. 112-abikutse. Jätkuv esmaabi. Kiirabi. Haigla.

Elupäästev esmaabi. Elustamise ABC. Elupäästev esmaabi traumakannatanule. Suure välise verejooksu sulgemine abivahenditega ja abivahenditeta. Hingamisteede vabastamine ja vabana hoidmine. Teadvuse tasemed, teadvusetuse põhjused. Teadvuseta kannatanu abistamine. Šoki mõiste, liigid ja esmaabi. Kliiniline ja bioloogiline surm.

Esmaabi vigastuste ja haigestumiste korral. Jäsemetraumade fikseerimine. Sobivad asendid erinevate vigastuste ja haigestumiste korral. Termolina kasutamine. Heimliche võte. Esmaabi krambihoo korral. Närvihaigused. Epilepsia. Insult. Südamehaigused, südamelihase infarkt. Kopsuhaigused, kopsuastma, köriturse. Allergia. Ajukolju trauma. Rindkere ja kõhuõõne organite vigastused. Luumurrud, liigesetraumad. Liittraumad. Elektriõnnetused. Termilised traumad: põletused, päikesepiste, kuumarabandus, kuumakurnatus, külmumine, alajahtumine (hüpotermia). Uppumine. Mürgistused. Alkoholimürgistus. Narkootikumide üledoos. Maohammustus. Putukate pisted. Võõrkeha hingamisteedes.

Massihävitusrelvad

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- tunneb massihävitusrelvade põhitüüpe, kasutamise eesmärke ja tagajärgi, nende kasutamist ajaloos ning keelustamist;
- tunneb kodanikukaitse põhialuseid ja eesmärke ning oskab tegutseda hädaolukorras;
- oskab hinnata ohte ja käituda erinevate ohtude korral: tuleoht, mürkaineoht, radiatsioonioht ja plahvatusohtlikest esemetest tingitud oht; oskab kasutada esmaseid tulekustutus-vahendeid;
- tunneb gaasimaski põhiosi, hooldust ja kasutamist;
- seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: massihävitusrelv, tuumarelv, bioloogiline relv, keemiarelv, toksiin, bakter, viirus, radiatsioon, lõhkeaine, plahvatus.

Õppesisu

Massihävitusrelv: tuumarelv, bioloogiline relv, keemiarelv. Liigid ja toime ning kahjustavad mõjud. Relvade kasutamine ajaloos. Massihävitusrelva leviku piiramine.

Kaitsevahendid. Kaitsevahendite areng. Kaitsevahendid erinevatele massihävitusrelva tüüpidele. Individuaalsed ja kollektiivsed kaitsevahendid.

Kodanikukaitse. Ajalooline ülevaade ja põhimõtted.

Tuleohutus. Tulekahju ärahoidmine, tekkimise põhjused ja tagajärjed. Esmased tulekustutusvahendid ning nende kasutamine. Põlemine ja plahvatus. Põlemisproduktid. Käitumine tulekahju korral.

Mürkaineoht. Levinumad mürgised ained ja nende mõju inimorganismile. Tegutsemine mürkaineohtu olukorras.

Radiatsioonioht. Radioaktiivsed ohuallikad, nende toime loodusele ja inimorganismile. Plahvatusohtlikest esemetest tingitud oht. Plahvatusohtlikud esemed. Ohutusreeglid plahvatusohtlike esemete leidmisel. Käitumine pommiähvarduse korral, evakueerumine.

Keskkonnakaitse kaitseväes

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- teab ja kirjeldab riigikaitse tegevusega kaasnevat mõju keskkonnale;
- valmistab ette ja lõpetab väljaõppelaagri, vähendades väljaõppetegevuse mõju loodusele, sh hoides ära reostuse ja metsatulekahju;
- seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: ettevaatuspõhimõte, väljaõppelaagri keskkond, tuleohutus, metsatulekahju, reostus, kahjustusala.

Õppesisu

Riigikaitse tegevusega kaasnevat mõju keskkonnale. Müra, mürakaitse, välisõhureostus, ohtlike jäätmete reostus, veereostus, metsatulekahju.

Väljaõppelaagri keskkonnakaitseline ettevalmistamine, püstitamine ja lõpetamine.

Planeerimine: jäätmekava, tuleohutuskava, reostusohutuse kava; hügieeni ja toitlustuse korraldamine välitingimustes, jääkreostus.

Tuleohutuse tagamine ja tegutsemine metsatulekahju korral. Ohuolukord, metsatulekahju, kustutamise juhtimine.

Valikkursus „Praktiline õpe välilaagris“

Välilaager toimub lihtsustatud ja lühendatud sõdurioskuste kursuse kavade alusel. Kõik praktilised harjutused tehakse grupis. Teoreetilisi teadmisi harjutatakse ja kinnistatakse tegevuse käigus. Eesmärk on tutvuda kaitsevälise rutiini ja päevaplaaniga.

Õpitulemused ja õppesisu

Riviõpe

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- tegutseb ühtse meeskonnana organiseeritult jao ja rühma koosseisus;
- saab aru sõjaväelisest rivikorrast ning oskab esmaseid rivivõtteid paigal ja liikumisel kolonnis.

Õppesisu

Praktiliste harjutuste vaheetapid algavad ja lõpevad rivikorrast, mille käigus omandatakse üldised oskused meeskonnatöökäivis.

Isiklik ja rühmavarustus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane tunneb ning oskab kasutada üksikvõitleja ja allüksuse üldvarustust ning teab selle otstarvet.

Õppesisu

Õpitakse tundma üksikvõitleja ja rühmavarustust, selle otstarvet, praktilist kasutamist ning hooldamist.

Rännak üksuse koosseisus ja üksikvõitleja liikumine maastikul

Õpitulemused

Kursuse lõpul oskab õpilane liikuda päeval ja öösel jalgsi rännakukolonnis ning üksikvõitlejana maastikul.

Õppesisu

Õpitakse tundma ning harjutatakse erinevaid liikumisviise üksuse koosseisus ja üksikvõitlejana ümberpaiknemisel, kasutatakse käemärke ning harjutatakse tegevusi nende järgi.

Välilaagri püstitamine ja eluolu välitingimustes. Keskkonnakaitse

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- tunneb kaitsevaelist rutiini ja päevaplaani;
- täidab erinevaid ülesandeid välitingimustes jao koosseisus majutusala püstitamisel;
- valmistab ette ja lõpetab väljaõppelaagri, vähendades väljaõppe tegevuse mõju loodusele, sh hoides ära reostuse ja metsatulekahju;
- tunneb keskkonnakaitse põhimõtteid välitingimustes majutuse korraldamisel.

Õppesisu

Harjutatakse üksuse majutuse korraldamist välitingimustes, paiknemisala ettevalmistamist, telkide püstitamist, söögi- ja hügieenialade ettevalmistamist.

Toitlustamine ja hügieen välitingimustes

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane tunneb ning täidab välitingimustes toitlustamise ja hügieeni reegleid.

Õppesisu

Harjutatakse toitlustamise korraldamist välitingimustes koos sooja toidu ettevalmistamise ja 24 h kuivtoidupakkide kasutamisega.

Orienteerumine maastikul

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- orienteerub kaardi ja kompassi järgi vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul;
- määrab kaardil direktsiooninurga, maastikul kompassi järgi asimuudi ja kaitsevæe kaardil UTMi koordinaate;
- orienteerib maastikul kompassi järgi kaardi ning liigub mööda etteantud marsruuti;
- tunneb õist orienteerumist piiravaid tegureid.

Õppesisu

Harjutatakse kaardi ja kompassi tundmist vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul, oma asukoha määramist, kauguste määramist ning objektidele osutamist erineval maastikul ja erinevas valguses.

Varjumine ja varjatud liikumine maastikul

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane tunneb ja kasutab peamisi moondamise ning varjatud liikumise võimalusi erineval maastikul ja erinevas valguses.

Õppesisu

Harjutatakse erinevaid moondamise ja varjatud liikumise võimalusi. Õpitakse tundma, miks asjad on nähtavad erinevas keskkonnas ja valguses.

Esmaabi välitingimustes

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- oskab tegutseda hädaolukorras; tunneb ja kasutab üldiseid esmaabivõtteid, elustamise põhimõtteid ning välioludes ellujäämist; oskab kutsuda abi;
- teab ja oskab kasutada erinevaid kannatanu transportimise võtteid;
- tunneb võimalikke käepäraseid ja meditsiinilisi abivahendeid ning oskab neid kasutada;
- oskab anda esmaabi erakorraliste haiguste ja mürgistuste korral ning traumakannatanule.

Õppesisu

Harjutatakse üldisi esmaabivõtteid ja elustamist ning õpitakse tundma välioludes ellujäämise põhitõdesid.

Relvaõpe, laskeasjandus ja ohutushoid

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- tunneb ning järgib relvadega ümberkäimise ohutuseeskirju ja –nõudeid;
- võtab iseseisvalt laskeasendeid ja kasutab õiget päästmistehnikat;
- käitub lasketiirus turvaliselt laskmiskäskluste järgi;
- sooritab ohutult tiirulaskmise praktilisi harjutusi juhendaja kontrolli all.

Õppesisu

Õpitakse tundma Eesti kaitseväes kasutusel olevaid käsitulirelvi. Harjutatakse automaadi käsitsemist ning erinevaid laskeasendeid. Õpitakse tundma ohutushoidu. Osaletakse praktilisel laskeharjutusel juhendaja kontrolli all.

Kodanikukaitse

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- oskab hinnata ohte ja käituda erinevate ohtude korral: tuleoht, mürkaineoht, radiatsioonioht ja plahvatusohtlikest esemetest tingitud oht;
- kasutab esmaseid kaitse- ja tulekustutusvahendeid.

Õppesisu

Õpitakse tundma tegutsemist erinevate ohtude korral ja kasutama esmaseid kaitsevahendeid.

5. Valikaine „Aiandus“

Õppekava eesmärgid ja ülesanded

Õppekava eesmärk on võimaldada õppijal omandada teadmised, oskused ja hoiakud töötamiseks aianduse valdkonnas ning luua eeldused õpingute jätkamiseks ja elukestvaks õppeks.

Õpetusega taotletakse, et õppija saab algteadmised puit- ja rohhtaimedest ning nende omadustest, taimekahjustajatest ja umbrohtudest ning nende profülaktika- ja tõrjeviisidest; õppija tunneb ilmastiku ja kliima aiandusliku hindamise meetoodika ning maaparanduse aluseid; õppija oskab rajada ja hooldada aeda, sh teha järgmisi töid: mullaharimine, taimede külv, pikeerimine, potistamine ja istutamine; seemnete külviks ettevalmistamine ja külv, taimede istutamine, istutusala hooldamine; õppija oskab töötada tervist ja keskkonda säästvalt.

Kursuse lõpetaja:

- oskab planeerida, teostada, hinnata ja arendada oma tööd;
- oskab iseseisvalt rakendada õpitud oskusi erinevates töösituatsioonides;
- on orienteeritud kvaliteetsete õpi- ja töötulemuste saavutamisele;
- vastutab enda ja kaastöötajate turvalisuse eest, tuleb toime ohuolukordades;
- töötab tervist ja keskkonda säästvalt;
- oskab teha eetilisi ja õiguskohaseid valikuid ning on vastutusvõimeline;
- oskab suhelda, analüüsida ja hankida infot/teavet, on valmis meeskonnatööks.

Õppesisu

Taimekasvatus

Muldade füüsikalised ja keemilised omadused ning nende mõjutamise võimalused; mineraalsed ja orgaanilised mullaparendusained. Kasvusubstraatide liigid, sh kompostid ja nende valmistamine. Orgaanilised, mineraalsed ja sünteetilised multšid ning nende kasutamine. Orgaanilised ja mineraalsed väetised ning nende kasutamine ja säilitamise nõuded. Taimekahjustajate grupid: putukkahjurid, mitteputukkahjurid, seened, viirused ja viroidid, bakterid ja kiirikulised; nende profülaktika ja tõrjeviisid; kasurid. Umbrohud ja nende agrobioloogilised rühmad ning tõrjeviisid. Taimekaitsevahendid: pestitsiidid, fungitsiidid, herbitsiidid jt kemikaalid; säilitamise nõuded ja tööohutus.

Taimemorfoloogia

Taime juure ülesanded, liigitus ja ehitus. Juurestiku tüübid roht- ning puittaimedel. Taime varte liigitus, harunemine ja ehitus rohttaimedel ning puitunud vartega taimedel. Pungade liigitus ja ehitus. Lehe ülesanded ja ehitus. Lehtede liigitus: idulehed, esilehed, alalehed, pärislehed, kõrglehed. Õie tüübid ja ehitus - õiekate, tolmukad ja emakad (ülesanne, ehitus, liigitamine). Ühe- ja kahekojalised taimed. Õisikute ehitus ja liigitamine. Taimede paljunemine: suguta paljunemine (eoseline ning vegetatiivne paljunemine), suguline paljunemine (tolmlemine, viljastumine, seemne ja vilja arenemine). Seemne ehitus, erinevad tüübid. Viljade ehitus, liigitus.

Taimefüsioloogia

Vee ja mineraalainete liikumine taimes. Orgaaniliste ainete liikumine taimes. Transpiratsioon. Turgor. Taimede talve-, külma- ja põuakindlus. Taimede toitumine: mineraalne, mügarbakterite ja mükoriisa abil toitumine. Parasiitne, poolparasiitne toitumine. Fotosüntees. Hingamine. Idanemine, sügav- ja sundpuhkefaas, idanemistingimused. Õitsemine. Taimede kasvu regulatsioon välistegurite kaudu: valgus, temperatuur, niiskus, õhk, eel-, sügav- ja sundpuhkus.

Taimesüstemaatika

Taimesüstemaatika alused, taksonid (hõimkond, sugukond, perekond, liik, sort) sammal-, sõnajalg-, paljasseemne- ja katteseemnetaimede erinevused. Taimemääraja kasutamine.

Puittaimed

Puittaimede eluvormid: puud, põõsad, liaanid, kääbuspõõsad, poolpõõsad. Igi- ja suvehaljajad puittaimed ja nende perekonnad. Puittaimede kasvukohanõuded, külma- ja talvekindluse, eluea pikkus, kasvukõrgus, haabitus, õitsemise ajad ja nende paljundamine.

Rohttaimed

Rohttaimede eluea pikkus. Suvikud ja nende kasvunõuded. Püsikud sh eostaimed, sibul-, mugul- ja mugulsibulaimed, kõrrelised ja veetaimed ning nende kasvunõuded. Katmikkultuurid ja nende kasvunõuded. Toataimed ja nende paljundamine ning kasvunõuded.

Tarbetaimed

Köögiljakultuurid, maitse- ja ravimtaimed, katmikkultuurid, puuvilja- ja marjakultuurid, nende paljundamine ja kasvunõuded.

Kursuse maht on 70 akadeemilist tundi.

Hindamine

Õppija teab ja tunneb:

- taimeriigi süstemaatilist ülesehitust;
- taimeökoloogia põhimõtteid;
- taimedes toimivaid füsioloogilisi protsesse;
- Eesti taimkondi;
- kultuurtaimi ja umbrohtusid ja nende omadusi;
- taimekahjustajate arengubioloogiat;
- multšimismaterjale;
- taimekaitsevahendeid ja ohutustehnika reegleid nendega töötamisel;
- taimse saagi säilitamise nõudeid.

oskab:

- valmistada ette kasvualasid;
- külvata, pikeerida, potistada, istutada taimi;
- paljundada taimi vegetatiivselt;
- pookida taimi;
- varuda, puhastada ja säilitada seemneid;
- hooldada kasvualasid, sh taimi talveks ette valmistada;

- lõigata taimi ja neid kujundada vastavalt juhistele;
- hoida korras aiatööriistu.

Kursusehinne kujuneb teooriatestide ja praktiliste tööde hinnete alusel.

Füüsiline õpikeskkond

Teooriatunnid toimuvad klassiruumis, kus kasutatakse arvuteid. Ruumis tehtavaid praktilisi töid (taimede ettekasvatamine, pikeerimine, taimede paljunamine jm) sooritatakse samuti klassiruumis (vajadusel loodusainete laboris). Sügis- ja kevadperioodil sooritatakse praktilisi töid kooli aias ja pargialal.

Kõik vajalikud töövahendid ning taimmaterjal varutakse ainetundide jaoks kooli poolt.

6. Valikaine „Toiduvalmistamise tehnoloogia“

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Toiduvalmistamise tehnoloogia kursuse eesmärk on tutvustada õpilastele toitumisõpetuse põhitõdesid. Toiduvalmistamise tehnoloogia õpetamisel gümnaasiumis taotletakse, et õpilasel kujuneksid iseseisvaks eluks vajalikud teadmised ja oskused.

Õppeaine kirjeldus

Toiduvalmistamise tehnoloogia kursuse raames tutvustatakse õpilastele toitumisõpetuse põhitõdesid. Põhitähelepanu pööratakse tervislikule toitumisele, õpitakse tundma peamisi toiduaineid ning valmistama erinevaid toite. Antakse ülevaade lauakommetest, koosviibimise korraldamisest, hügieenist köögis ja toiduvalmistamisest. Tutvustatakse eri rahvaste toitumistraditsioone. Aine jaguneb kaheks kursuseks: teooria ja praktika. Kursuse lõpetanu oskab rakendada igapäevaelus tervislikke toitumisharjumusi.

Õppetegevus

Toiduvalmistamise tehnoloogia õpetus Kose Gümnaasiumis toimub kahe kursuse raames 70 ainetunni mahus. Toiduvalmistamise tehnoloogia tundides omandavad õpilased teadmisi toitumisest ja toitlustamisest. Õpilased õpivad tundma käitumise aluseid; neid valmistatakse ette säästlikult majandavateks teadlikeks tarbijateks. Toitumisõpetuse teoreetiline osa seostatakse praktilise tegevusega. Õpilastele tutvustatakse rahvuslikke toitumistavasid ja toitumise nüüdisaegseid põhimõtteid. Lisaks tavapärasele praktilisele tegevusele pööratakse tähelepanu ka õpilaste iseseisvale uurimistöölle (referaatide, ettekannete, projektide

- oskab töötada meeskonnas, mõistab ja arvestab kaaslaste võimeid ning tunnustab neid.

Õppekirjandus

- H. Karik, K. Kuiv, K.Pappel, K. Valitud peatükke toitumisõpetusest. Tallinn, 1995
- Kersna, S. Rekkor, M. Merits, Praktiline kulinaaria. Tallinn: Argo, 2007.
- E. Kuusk Maailma rahvaste toidud. Tallinn, 1994
- K.Lauri; R.Pramann Hakkame elama. Eesti esimene kaasaegne kodumajapidamise ökonomika õpik- käsiraamat. MTÜ Eduka Elukorralduse Edendajate Ühendus, 2008
- M. Lukas, R. Ottsepp Protokoll ja etikett. Tallinn, 1993
- S. Rekkor Kulinaaria. Tallinn: Argo, 2008.

Kursus „Toiduvalmistamise tehnoloogia“

Õppe ja kasvatusesmärgid

- omandada teadmised toiduainete kulinaarsest töötlemisest;
- omandada teadmised toiduaineteinimese toitumisvajadusest;
- omandada ainealased põhiterminid;
- teadmiste omandamine eritoitumises;
- õppida tundma menüüde tüüpe ja toiduportsjoni koostamise põhimõtteid;
- õppida koostama lihtsamaid menüüsid;
- õppida analüüsima menüüsid;
- anda ülevaade toiduainete ja jookide sortimendist;
- saada ülevaade toiduainete kvaliteedist, keemilisest koostisest;
- omandada teadmised toiduainete säilitamise nõuetest, realiseerimisaegadest.

Õppesisu

Toiduainete kulinaarse töötlemise võtted, külmtöötlemise tehnikad, soojusülekanne viisid, kuumtöötlemise põhiviisid (mõisted, meetodid, eelised ja soovitusel, töövahendid, üldreeglid, seonduvad töövõtted ja tehnikad). Toiduainetega toimuvad muutused toiduvalmistamisprotsessis: valkude, rasvade, süsivesikute, vitamiinide muutumine ja ülesanded. Toiduainete töötlemine: köögiviljade, puuviljade ja marjade, kalade, liha, munade, tangainete ja pastatoodete eel- ja kuumtöötlemine. Puljongid ja kastmepõhjad: puljongite liigitus (heledad, pruunid, kala- ja köögiviljapuljongid jt) ja valmistamine; põhikastmete liigitus (sauce bechamel, sauce veloute, sauce espagnole) ja valmistamine; roogade paksendamise võtted. Roogade maitsestamine: maitseainete ja maitsetaimede kasutamine, maitsestamise reeglid. Kuumad lisandid: kartuli- ja köögiviljalisandid jt. Erinevate roogade kulinaaria: köögiviljaroad; supid - puljongid ja selged leemed, paksendatud supid, köögiviljasupid, rahvuslikud supid jne; kalaroad - keedetud, hautatud, praetud ja küpsetatud kalaroad; liharoad - keedetud, hautatud, praetud ja küpsetatud liharoad;

munaroad; road tangainetest, vormiroad, pastaroad, pudrud; võileivad ja salatid - võileibade ja salatite liigitus, valmistamine ja serveerimine; magusroad - magusroogade liigitus, valmistamine ning serveerimine; küpsetamine – taignad, küpsetiste liigitus, valmistamine ning serveerimine.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane teab:

- ohutusnõudeid köögis töötamiseks;
- tunneb erinevaid töövahendeid köögis;
- tervisliku toitumise põhitõdesid;
- mitmekülgse toiduvaliku tähtsust oma tervisele;
- teab toiduainete kulinaarse töötlemise viise;
- teab toidu valmistamisel toimuvaid muutusi ning oskab neid teadmisi rakendada;
- tunneb maitseaineid ja roogade maitsestamise võimalusi;
- erinevate peolaudade toitude valikut ja laua kujundust;
- eestlaste ja teiste rahvaste tuntumaid rahvustoite.

Kursuse lõpul õpilane oskab:

- köögis;
- järgida ohutusnõudeid köögis;
- kasutada erinevaid töövahendeid toiduvalmistamisel;
- valmistada retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;
- kalkuleerida toidu maksumuse;
- kujundada ja katta esteetiliselt tähtpäevalauda;
- tegutseda keskkonnasäästlikult;
- kasutab ainealast kirjandust ja tunneb ainealast terminoloogiat;
- teostada korrastustöid oskab töötada meeskonnas, mõistab ja arvestab kaaslaste võimeid ning tunnustab neid.

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Tervisekaitse nõuetele vastav kaasaegne õppekööök.

Hindamine

Kirjalikud teadmiste testid, õpimapp erinevatest koostatud menüükaartidest. Praktilised oskused — erinevate toidukordade menüüde koostamine.

Kursus „Toiduvalmistamise tehnoloogia - toiduvalmistamise praktika õppeköögis”

Aine eesmärk

- rakendada teoreetilisi teadmisi oma praktilises töös;
- õppida planeerima ja korraldama tööd;
- õppida järgima hügieeni nõudeid;
- omandada praktilise töö käigus õiged ja ohutud töövõtted;
- õppida kasutama ja käsitlema erinevaid väikevahendeid ja seadmeid;
- omandada õiged ja ohutuid töövõtteid masinate ja seadmetega töötamisel;
- osata kasutada toodete retseptuure ja tehnoloogilisi kaarte ning neid kasutada oma praktilises töös.

Õppesisu

Erinevad biskviitaignad. Eelroad- külmad ja soojad eelroad, suupisted muretaignal. Salatid ja võileivad. Pärimaignad. Veloute- supid, kreemsupid. Keedutaignast küpsetised. Hakkmassi valmistamine ja tooted, praetud-, küpsetatud liharoad hakkmassist. Kalaroad. Magustoidud puuvilja- ja marjasalatid, magusad kastmed, tarretised, sambukid. Portsjonilised liharoad. Keeksid. Eesti rahvustoidud. Piparkoogitaignast küpsetised.

Õpitulemused

- omab teadmisi ja oskusi lihtsamate roogade valmistamis-, säilitamis- ja serveerimisviisidest;
- oskab kasutada õiged töövõtteid;
- oskab töötada hügieeniliselt, ohutult ja säästlikult;
- oskab tööd organiseerida ja töötada rühmas.

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Tervisekaitse nõuetele vastav kaasaegne õppekööök ja sisustus.

Hindamine

- õppeprotsessis teadmiste ja oskuste pidev hindamine, arvestades õpilaste aktiivsust, algatusvõimet, iseseisvust;
- praktilise töö oskuse hindamine;
- rühmas töötamise ja töö organiseerimise hindamine;
- sanitaarsuse ja hügieeni hindamine.

7. Valikkursus „Sissejuhatus õpingutesse- aja juhtimine“

Õppesisu

- Eneseanalüüs ja enesejuhtimine.
- Emotsioonid, tunded ja sotsiaalsed hoiakud.
- Motivatsioon.
- Eesmärkide seadmine.
- Iseloomuomadused.
- Enesehinnang ja selle kujundamine.
- Võimete, oskuste ja huvide analüüs.
- Mõtteviis ja hoiakud, hoiakute seos uskumustega.
- Elu piiravad ja toetavad uskumused. Isiklike uskumuste leidmine, piiravate uskumuste muutmine ja abistavate sõnastamine.
- Õppimisvõimalused, õpioskused, õppimise planeerimine.
- Tunnetusprotsessid õppimise mõjutajana (tähelepanu, taju, mälu, mõtlemine).
- Õpikäsitus, õpistiil, õpiharjumused ja – hoiakud.
- Efektiivsed õpistrateegiad ja meetodid.
- Õppijatüübid.
- Keskendumine, mõtlemine, meeldejäätmine.
- Iseseisev õppimine. Grupis õppimine.
- Efektiivne lugemine ja konspekteerimine, teksti mõistmine.
- Ettekande tegemine.
- Õpioskuste tõhustamise võimalused.
- Info-otsing.
- Ajaplaneerimine ja enesejuhtimine.
- Õppemeetodid: loeng, arutelud, rühmatööd, iseseisvad tööd.

Õpioskused

- Oskab seada eesmäärke, ennast motiveerida ning kavandada tegevusi.
- Oskab analüüsida oma tugevusi ja nõrkusi ning seostada neid varasema õppimiskogemuse ja karjääriga.
- Oskab kasutada eneseregulatsiooni võtteid emotsioonide juhtimiseks.
- On analüüsinud oma õpioskusi, õpiharjumusi ja õpistiili ja saab aru enda õppimisega seotud takistavatest ja soodustavatest uskumustest ja hoiakutest ning oskab valida endale kohase õpistiili.
- Oskab leida asjakohast informatsiooni ja seda kasutada haridustee kavandamisega seotud otsuste langetamisel.
- Teab peamisi õpioskusi ja õpistiile, teadvustab õppimisega seotud hoiakuid, mõtteviise
- ja väärtusi ning nende kujunemist, mõistab nende tähendust elukestva õppe ja tööelu kontekstis.
- Kasutab õpioskusi teadlikult.

8. Valikkursus „Geograafia ajalugu ja kaardiõpetus“

Õppetöö kirjeldus

Õppetöö toimub klassiruumis, arvutiklassis, välitunnid Kose alevikus. Õpilased koostavad ise ettekandeid, referaate, väiksemaid uurimusi etteantud teemadel. GIS-teemade õppimisel on vajalik ligipääs arvutiklassile. Õppetöö käigus toimub teoreetilist õpet kui ka praktilisi tegevusi.

Eesmärgid

Geograafia ajaloo ja kaardiõpetusega taotletakse, et õpilane:

- saaks ülevaate maailma ja Eesti geograafia ajaloo tähtsündmustest
- teaks tuntumaid maadeavastajaid ja nende tegusid
- oskaks looduses liikuda GPS-seadmete ja kaardi abil
- teaks geograafia õppimisvõimalusi Eestis

Käsitletavad teemad/õppesisu

- Vana- ja antiikaja geograafia
- Veskaja geograafia
- Aafrika uurimine
- Põhja-Ameerika uurimine
- Lõuna-Ameerika uurimine
- Austraalia uurimine
- Aasia uurimine
- Antarktise uurimine
- Maadeavastused
- Tähtsündmused Eesti geograafias
- Kartograafia areng
- Internetis leiduvad kaardiserverid ja nende kasutamine
- Orienteerumine looduses kaardi ja GPS-seadme abil

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- teab tähtsamaid geograafia ajaloo sündmusi;
- teab tuntumaid maadeavastajaid ja nende saavutusi;
- teab Eesti geograafia ajalugu;
- teab tuntumaid Eestiga seotud maadeavastajaid, geograafe ning nende ettevõtmisi läbi ajaloo;

- omab ülevaadet geograafiaalastest õppimisvõimalustest Eestis;
- tunneb erinevate kaardiserverite kasutusvõimalusi (Google Earth, Maaameti geoportaal, Eesti Statistikaamet);
- oskab kasutada GPS-seadmeid ja sellega looduses orienteeruda;
- oskab lugeda kaarti ja sellega looduses orienteeruda.

9. Valikkursus „Elu keemia“

Valikkursuse lühikirjeldus

Keemia valikkursus „Elu keemia“ tugineb gümnaasiumi kohustuslikes keemiakursustes omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele ning lõimub tihedalt gümnaasiumi bioloogias õpitavaga, käsitledes eluslooduses toimuvate bioloogiliste protsesside keemilisi aluseid ning võimaldades bioloogias õpitud sügavamalt mõista.

Valikkursus võimaldab õpilastel eluslooduses kulgevate keemiliste protsesside seaduspärasusi sügavamalt mõista, selgitada ja prognoosida. Taotletakse õpilaste keemiaalase ja üldise loodusteadusliku maailmapildi avardamist ning luuakse tugev alus edasiseks haridustee jätkamiseks loodusteadustega seotud erialadel. Seejuures omandatakse igapäevaelu probleemide lahendamise ning kompetentsete ja eetiliste otsuste tegemise oskused, mis suurendavad õpilaste toimetulekut loodus- ja sotsiaalkeskkonnas ning aitavad neil ka elukutset valida. Selle kaudu kujunevad õpilastel olulised pädevused, omandatakse positiivne hoiak keemia ja teiste loodusteaduste suhtes ning mõistetakse loodusteaduste tähtsust inimühiskonna majanduse, tehnoloogia ja kultuuri arengus. Õpilastel kujuneb vastutustundlik suhtumine elukeskkonnanasse, õpitakse väärtustama tervislikku ja säästvat eluviisi. Omandatud teadmised, oskused ning hoiakud on aluseks sisemiselt motiveeritud elukestvatele õppimisele.

Õpitav materjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt, õpilaskeskselt ja igapäevaeluga seostatult. Õppes lähtutakse õpilaste individuaalsetest iseärasustest ja võimete mitmekülgselt arendamisest, suurt tähelepanu pööratakse õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujundamisele. Selle saavutamiseks kasutatakse erinevaid aktiivõppevorme: probleem- ja uurimuslikku õpet, projektõpet, arutelu jne. Aktiivõppe põhimõtteid järgiva õppega kaasneb õpilaste kõrgemate mõtlemistasandite areng. Suurt tähelepanu pööratakse õpilaste iseseisva töö oskuste arendamisele, oskusele kasutada erinevaid teabeallikaid, eristada olulist ebaolulisest ning rakendada oma teadmisi probleeme lahendades.

Gümnaasiumi õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi keemia ja teiste loodusteaduste vastu, mõistab keemia tähtsust ühiskonna arengus, tänapäeva tehnoloogias ja igapäevaelus ning on motiveeritud elukestvaks õppeks;
- lahendab keemiaprobleeme teaduslike meetoditega, rakendades süsteemset loogilist mõtlemist, analüüsi- ja järelduste tegemise oskust ning loovust;

- on omandanud süsteemse ülevaate elusloodusega seotud keemia põhimõistetest ja keemiliste protsesside seaduspärasustest;
- mõistab looduse, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuseid seoseid ning saab aru nende mõjust elukeskkonnale ja ühiskonna jätkusuutlikule arengule;
- suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse ning väärtustab tervislikku ja säästvat eluviisi;
- langetab kompetentseid otsuseid, tuginedes teaduslikele, majanduslikele, eetilise-moraalsetele seisukohtadele ja õigusaktidele, ning hindab oma tegevuse võimalikke tagajärgi;
- on omandanud ülevaate keemiaga seotud elukutsetest ning rakendab keemias omandatud teadmisi ja oskusi karjääri plaanides.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- tunneb struktuurivalemite põhjal ära tähtsamad õpitud biomolekulid ja vastupidi ning esitab nende biomolekulide keemilise ehituse lihtsustatud skeemide kujul;
- selgitab õpitud biomolekulide (sh vitamiinide jms ainete) rolli organismide ehituses ja talitluses, samuti inimese toitumises;
- avaldab teaduslikult põhjendatud seisukohti levinud müütide ja väärarusaamade kohta toitumise valdkonnas;
- selgitab ensüümkatalüüsi iseärasusi võrreldes tavaliste katalüütiliste reaktsioonidega;
- selgitab rakus toimuvaid metabolismiprotsesse üldistatult, sidudes neid ainevahetuse energeetikaga;
- selgitab statsionaarse tasakaalu eripära võrreldes termodünaamilise tasakaaluga ning näitab selle põhimõttelist osa elu eksisteerimises;
- lõimib oma teadmiste tasandil füüsika-, keemia- ja bioloogiakursuses õpitut elusorganismide ehituse ning talitluse kohta;
- selgitab keemiliste infokanalite alusel organismide talitlusi ja ökoloogilisi nähtusi.

Õppesisu

Isomeeria. Biomolekulid

- Geomeetiline isomeeria: cis-transisomeeria, kiraalsus. Biomolekulid.
- Sahhariidid; monosahhariidid, disahhariidid, struktuursed ja varupolüsahhariidid.
- Lipiidid: rasvad, fosfolipiidid; rakumembraanid, lipiididega seotud toitumisprobleemid.
- Valgud: kodeeritavad aminohapped, lihtvalgud, liitvalgud, valkudega seotud toitumisprobleemid.
- Nukleiinhapped: nukleosiidid, nukleotiidid, nukleiinhapped.

Põhimõisted: *biomolekul, kiraalsus*.

Metabolismi skeemid. Ensüümkatalüüs.

- Metabolismi skeemid (lihtsustatud skeemidena): glükolüüs, tsitraaditsükkel, hingamisahel, ettekujutus biosünteesist.
- Ensüümikatalüüs: ensüümid, koensüümid, vitamiinid, ensüümikatalüüsi erijooned.

Põhimõisted: *metabolism, ensüüm, koensüüm, ensüümikatalüüs.*

Ainevahetuse energaatika. Elu füüsikaline keemia.

- Ainevahetuse energaatika, fotosüntees, biosfääri energaatiline skeem.
- Elu füüsikaline keemia: keemiline tasakaal ja statsionaarne tasakaal, entroopia, elu füüsikaline olemus, elu tekke probleemidest.

Põhimõisted: *statsionaarne tasakaal, entroopia.*

Keemiline info looduses

- Keemiline info looduses raku tasandil (ATP/AMP näitel, virgatsained jne), organismi tasandil (hormoonid, virgatsained), liigisiselt (feromoonid) ja liikide vahel (allelomoonid).

Põhimõisted: *keemiline info, virgatsained.*

10.Valikkursus „Ökoloogia ja keskkonnakaitse“

Teemad	Õpitulemused
<p>1. Bioloogia uurimisvaldkonnad Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) väikesemahulise uurimistöõ tegemine, et saada ülevaadet loodusteaduslikust meetodist.</p>	<p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) võrdleb elus- ja eluta looduse tunnuseid ning eristab elusloodusele ainuomaseid tunnuseid; 2) seostab eluslooduse organiseerituse tasemeid elu tunnustega ning kirjeldab neid uurivaid bioloogiateadusi ja elukutseid; 3) põhjendab teadusliku meetodi vajalikkust loodusteadustes ja igapäevaeluprobleeme lahendades; 4) kavandab ja teeb eksperimente lähtuvalt loodusteaduslikust meetodist; 5) analüüsib loodusteadusliku meetodi rakendamisega seotud tekste ning annab neile põhjendatud hinnanguid; 6) väärtustab loodusteaduslikku meetodit usaldusväärseid järeldusi tehes.
<p>Lõiming: kõikide loodusteadustega, eesti keele, informaatika ja matemaatikaga.</p>	

<p>Digipädevus: teabe otsimine ja sirvimine, teabe hindamine, salvestamine ja taasesitamine, uue teadmise loomine, tehnoloogia loov kasutamine.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: teadusmõisteline mõtlemine, probleemilahendus, keskkonna mõistmine: mõistab tehnoloogiliste vahendite ja seiresüsteemide tähtsust ja rakendamise võimalusi erinevates olukordades, keskkonna uurimisel; planeerimine: mõtleb läbi iseseisva uurimusliku või praktilise töö eesmärgid, etapid, ressursi- ja ajakulu, sobivad töövõtted ja töövahendid.</p> <p>Klassiruumiväline õpe: uuringu läbiviimine, andmete kogumine ja vaatlused looduses.</p>	
<p>2. Ökoloogia Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) uuring abiootiliste tegurite mõjust populatsioonide arvule või arvukusele; 2) ökosüsteemi iseregulatsiooni uurimine, sh arvutimudeli abil; 3) mõistekaartide koostamine veebikeskkonnas. 4) ökoloogilised tegurid ja nende jaotus abiootilisteks ja biootilisteks teguriteks; 5) abiootilised tegurid ja nende liigid ökoloogiline amplituud, piirav tegur ja ökoloogiline optimum; 6) biootilised tegurid ja nende iseloomustus; 7) vesikeskkond: omadused, valgus, temperatuur, hapniku ja süsihappegaasi sisaldus, pH, mineraaloolade sisaldus, eutrofeerumine; 8) õhukeskkond: õhu koostis, õhuniiskus, valgus, temperatuur; 9) muldkeskkond: mulla kujunemine, koostis, mulla omadused, orgaanilise aine ringe mullas; 10) ökosüsteem, ökosüsteemi mõiste, biotsünoos ja ökotoop; 11) troofilised tasemed ja bioloogiline aineringe, ökoloogilised püramiidid, ökonišš, suksessioonid; 12) aineringed: süsinikuringe, lämmastikuringe, fosforiringe; 13) biosfäär ja bioomid, näiteid ökosüsteemidest. 	<p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) seostab abiootiliste tegurite toimet organismide elutegevusega; 2) analüüsib abiootiliste ja biootiliste tegurite toime graafikuid ning toob rakendusnäiteid; 3) seostab ökosüsteemi struktuuri selles esinevate toitumissuhetega; 4) koostab ning analüüsib skemaatilisi jooniseid ja mõistekaarte toitumissuhete kohta ökosüsteemis; 5) selgitab iseregulatsiooni kujunemist ökosüsteemis ning seda ohustavaid tegureid; 6) hindab antropogeense teguri mõju ökotasakaalu muutumisele ning suhtub vastutustundlikult ja säästvalt looduskeskkonnasse; 7) lahendab ökopüramiidi reegli ülesandeid; 8) koostab ja analüüsib biosfääri läbiva energiavoo muutuste skemaatilisi jooniseid.
<p>Lõiming: kõikide loodusteadustega, eesti keele, informaatika ja matemaatikaga.</p> <p>Digipädevus: teabe otsimine ja sirvimine, teabe hindamine, salvestamine ja taasesitamine, uue teadmise loomine, tehnoloogia loov kasutamine. suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui kogukondades suheldes;</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: teadusmõisteline mõtlemine, probleemilahendus, keskkonna mõistmine: mõistab tehnoloogiliste vahendite ja seiresüsteemide tähtsust ja rakendamise võimalusi erinevates olukordades, keskkonna uurimisel; planeerimine: mõtleb läbi iseseisva uurimusliku või praktilise töö eesmärgid, etapid, ressursi- ja ajakulu, sobivad töövõtted ja töövahendid.</p>	

Klassiruumiväline õpe: andmete kogumine ja vaatlused looduses.	
<p>3. Keskkonnakaitse Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) väikesemahuline uuring säästva arengu strateegia rakendamise kohalikul tasandil; 2) loodus- ja keskkonnahoiu teemaliste plakatite koostamine veebikeskkonnas; 3) isikliku igapäevase tegevuse analüüs seoses vastutustundliku ja säästva eluviisiga; 4) keskkonnakaitse viis valdkonda ja eesmärgid: traditsiooniline looduskaitse, maastikukaitse ja -hoid, looduse kasutamine rekreatsiooniks, keskkonnahoid, loodusvarade kaitse ja hoid; 5) veekaitse, õhkkonna kaitse, mullakaitse; 6) keskkonna seire, bioindikatsioon; 7) säästev areng, kohalikud keskkonna probleemid ja nende võimalikud lahendused. 	<p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analüüsib inimtegevuse osa liikide hävimises ning suhtub vastutustundlikult enda tegevusse looduskeskkonnas; 2) selgitab bioloogilise mitmekesisuse kaitse olulisust; 3) väärtustab bioloogilist mitmekesisust ning teadvustab iga inimese vastutust selle kaitstes; 4) teadvustab looduse, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuseid seoseid ning põhjendab säästva arengu tähtsust isiklikul, kohalikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil; 5) selgitab Eesti looduskaitsealades esitatud kaitstavate loodusobjektide jaotust ning toob nende kohta näiteid; 6) väärtustab loodus- ja keskkonnahoidu kui kultuurinähtust; 7) lahendab kohalikele näidetele tuginevaid keskkonna dilemmaprobleeme, arvestades teaduslikke, majanduslikke ja eetilisi seisukohti ning õigusakte; 8) analüüsib kriitiliselt kodanikuaktiivsusele tuginevaid loodus- ja keskkonnakaitse suundumusi ja meetmeid ning kujundab isiklikke väärtushinnanguid.
<p>Lõiming: kõikide loodusteadustega, eesti keele, informaatikaga. Digipädevus: teabe otsimine ja sirvimine, teabe hindamine, salvestamine ja taasesitamine, uue teadmise loomine, tehnoloogia loov kasutamine. Suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuv ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui kogukondades suheldes. Ettevõtlikkuspädevus: teadusmõisteline mõtlemine, probleemilahendus, keskkonna mõistmine: mõistab tehnoloogiliste vahendite ja seiresüsteemide tähtsust ja rakendamise võimalusi erinevates olukordades, keskkonna uurimisel; planeerimine: mõtleb läbi iseseisva praktilise töö eesmärgid, etapid, ressursi- ja ajakulu, sobivad töövõtted ja töövahendid.</p>	

11.Valikkursus „Inimese anatoomia ja füsioloogia“

Õpe- ja kasvatuseesmärgid

Valikainega taotletakse, et õpilane:

- oskab kasutada bioloogias õpitut tavaelu probleemide lahendamisel;
- suhtub vastutustundlikult oma organismi ja tervisesse;
- oskab selgitada seoseid organismi ja keskkonna vahel;

- oskab järgida tervisliku ja säästva eluviisi põhimõtteid;
- teab organismi ehitust, peamisi talitluslikke protsesse ja elutegevuse iseärasusi;
- teab inimese elundkondade ehituse ja talitluse põhijooni ja inimese individuaalse arengu etappe ning nendega kaasnevais nähtusi;
- teab pärilikkuse ja eluviisi osa inimese tervisele;
- oskab orienteeruda õpikutes ja teatmeteostes, töötada teksti ja joonistega, leida vajalikku teavet kirjandusest ja Internetist;
- teab elukutseid kus on vajalikud teadmised inimese anatoomiast ja füsioloogiast, samuti oskab anda esmaabi kannatanule.

Õppesisu

Inimese anatoomia ja füsioloogia olemus ja tähtsus. Inimese koed koosnevad rakkudest: epiteel-, side-, lihas- ja närvikude. Kudede ehitus ja ülesanded. Elundkonnad koosnevad elunditest – ülevaade inimese erinevatest elundkondadest ehk organsüsteemidest.

Katteelundkond: naha ehitus ja ülesanded. Allergia, vigastused ja nahahaigused. Inimese tugi- ja liikumiselundkond. Luustiku ehk skeleti ehitus. Luude erinevad seonduused: liikumatu, poolliikuv ja liikuv seondus. Luude kasv ja ealised iseärasused. Luustiku ülesanded. Lihastik, lihaste ehitus ja talitus. Tähtsamad lihaste grupid ning suuremad lihased. Lihaste ülesanded organismis ja lihaste treening. Seedeelundkond. Seedeelundite ehitus ja talitus: hambad, süljenäärmed, keel, neel, söögitoru, magu, kaksteistsõrmiksool, peen-, umb-, jäme- ja pärasool. Maksa ehitus ja talitus. Kõhunääre ehk pankreas. Toitumishäired.

Normaalne toitumine: erinevad toitained ja nende mõju organismile. Hingamiselundkond. Hingamiselundite: ninaõõs, kõri, hingetoru, kopsutorud ja kopsud ehitus ja talitus organismi gaasivahetuses. Hingamise regulatsioon ja hingamiselundeid ohustavad haigused. Vere- ja lümfiringe. Vere rakuline ja keemiline koostis. Vereloome ja vere ülesanded. Südame ehitus ja talitus ning selle regulatsioon. Veresoonte tüübid, ehitus ja talitus. Vereringed ja vereringeelundkonna haigused ning haiguste vältimine. Lümf ja lümfiringe. Immuunsus ja selle erinevad vormid. Elustamise võtted. Erituselundkond. Neerude ehitus ja talitus. Vee ja mineraaloolade tasakaalu säilitamine organismis. Neeru- ja kusepõiehaigused ja nende vältimise võimalused. Sisenõreelundkond. Inimkeha tähtsaimad sisenõrenäärmed: hüpofüüs ehk ajuripats, kilpnääre, kõrvalkilpnäärmed, neerupealised, sugunäärmed, pankreas ehk kõhunääre, käbikaha ehk epifüüs. Nende toodetud hormoonid ja organismi talitluse humoraalne regulatsioon. Hormonaalsed häired ja nende vältimise võimalused.

Närvisüsteem. Närvirakud ja nende talitus. Närvisüsteem elutalitluse reguleerijana. Kesk- ja piirdenärvisüsteem. Peaaju ehitus. Suuraju töö aistingute, taju- ja tahtkeskusena. Vaheaju, keskaju, väikeaju ja piklikaju. Seljaaju ehitus. Refleksid. Vegetatiivne närvisüsteem kui siseelundite töö reguleerija. Närvisüsteemi talitluse häired ja haigused. Sõltuvusainete toime närvisüsteemile. Meeleelundkond. Maitsmis- ja haistmiselundite ehitus ja talitus. Naha tundlikkus. Silma ehitus ja talitus, nägemishäired ja nende vältimise võimalused. Kõrva ehitus ja talitus kuulmis- ja tasakaaluelundina. Kuulmishäirete vältimise võimalused ja kõrvahaigused. Suguelundkond. Mehe ja naise suguelundkonna ehitus ja ealised muutused suguelundite talitluses. Hormoonide ja närvisüsteemi osa suguelundkonna talitluses. Menstruaaltsükkel ja rasestumine. Rasedus ja sünnitus. Piimanäärmed ja nende talitus. Soovimatu raseduse vältimine ja suguhaigused. Pärilikkuse ja keskkonna osa inimese

organismi ehituse ja talitluse kujunemisel. Inimese organism kui ühtne tervik: neuraalne ja humoraalne regulatsioon. Anatoomilised ja füsioloogilised haigused.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- teab inimese nelja koe tüüpi, elundkondi ning neisse kuuluvaid elundeid ja nende talitlusi;
- oskab seletada organismi ehituse ja talitluse seoseid;
- oskab kasutada omandatud teadmisi tavaelus tekkevate bioloogiliste probleemide lahendamisel;
- oskab seletada seoseid organismi ja keskkonna vahel;
- suhtub vastutustundlikult oma organismi ja tervise hoidmisesse;
- teab inimese individuaalse arengu etappe ja ealisi iseärasusi;
- teab pärilikkuse ja eluviisi osa inimese tervisele;
- oskab järgida säästliku ja tervisliku eluviisi põhimõtteid;
- oskab orienteeruda õpikutes ja teatmeteostes, töötada neis oleva teksti ja joonistega, leida vajalikku teavet kirjandusest ja Internetist;
- teab elukutseis mis eeldavad inimese anatoomia ja füsioloogia tundmist ja oskab anda esmaabi kannatanule.

Lõiming

Inimese tugi- ja liikumiselundkonna õppimisel on abiks füüsikas õpitud teadmised kangi tööpõhimõttest ning jõu ja öla pikkuse seosest. Seedeelundkonna töö õppimisel kasutatakse keemias õpitud teadmisi orgaaniliste ainete lagunemisreaktsioonidest ja biokatalüüsist ensüümide toimel, samuti teadmisi pH mõjust ning ainete hüdrolüüsist.

Vereringeelundkonna õppimisel on vajalikud füüsikast tuntud teadmised laminaarsest voolamisest ja elastsusest ning ühendatud anumatest.

Füüsiline õpikeskkond

Kool võimaldab sobivad tingimused praktiliste tööde ja demonstratsioonide tegemiseks ning vajalik materjalide kogumiseks ja säilitamiseks. Kool korraldab valdava osa klassist, kus on külm ja soe vesi, valamud, elektripistikud ning IKT vahendid. Kool võimaldab praktiliste katsete tegemiseks ja demonstratsioonideks vajalikud mikroskoobid, püsipreparaadid, prepareerimise vahendid, katseklaasid jm laboratoorsete tööde vahendid. Kool võimaldab ainekavas olevaid teemasid vajadusel õpetada arvutiklassis. Kool võimaldab vähemalt ühe korra õppeaasta jooksul õpet väljaspool kooli territooriumi (looduskeskkonnas või muuseumis). Kool varustab õpilased kooli raamatukogu kaudu õppekirjandusega.

Hindamine

Õpitulemusi hinnatakse vastavalt gümnaasiumi õppekava üldosa ja teiste hindamist reguleerivate õigusaktide sätetele. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades eelkõige töö sisu, kuid arvestades õpilase teadmiste vastavust ainekavaga taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Hindamisel loetakse aga veaks õigekirjavead, mis puudutavad ainealast terminoloogiat ja erialalisi mõisteid. Hindamisel kasutatakse teadmiste kontrolliks erinevaid vorme, mis on vastavuses oodatavate õpitulemustega.

12.Valikkursus „Insenerigraafika“

Õppeaine eesmärgid

- teadmiste andmine jooniste valmistamiseks ja lugemiseks;
- õpetada normatiivide ja standardite tundmist ja kasutamist jooniste ja eskiiside valmistamiseks;
- jooniste valmistamise ja lugemise oskuste ja vilumuste kujundamine praktilise tegevuse kaudu.

Õpitulemused

Kursuse läbinud õpilane:

- tunneb jooniste vormistamist ja valdab joonestustehnikat;
- tunneb ja oskab kasutada vastavaid normatiive ja standardeid jooniste, eskiiside ja skeemide valmistamiseks;
- oskab lugeda ja valmistada objektide jooniseid ja eskiise.

Õppesisu

Õpitakse tundma jooniste ja skeemide vormistamise nõudeid.

Tutvustatakse erinevaid kujutamismõtteid jooniste ja eskiiside valmistamiseks ning tööjooniste lugemiseks.

Õpitakse erinevat tüüpi detailide tööjooniste ja eskiiside valmistamist.

Tutvustatakse nõudeid töö- ja koostejoonistele materjalide ja tehniliste tingimuste kandmist joonistele.

Erinevate graafiliste ülesannete lahendamine, eskiiside, töö- ja koostejooniste ning skeemide valmistamine ja lugemine.

Manuaalne ja digitaalne jooniste vormistamine, erinevad joonestamisprogrammid.

Õppetegevus

Ülevaade aine kasutusvaldkondadest. Erinevate harjutusülesannete läbimine, praktilise manuaalse joonestusoskuse arendamine, erinevate joonestusvahendite kasutamine. Digitaalsete joonestamisprogrammide praktiseerimine. Hindeliste ülesannete läbimine.

13.Valikkursus „Rakenduste loomise ja programmeerimise alused“

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- arendab loovust, loogilist, analüütilist ja algoritmilist mõtlemist ning süsteemset käsitusviisi probleeme ja ülesandeid lahendades;
- teadvustab ja tunnetab programmjuhtimisega süsteemide tööpõhimõtet ning info esitamise ja töötlemise põhiprotsesside olemust;
- tunneb rakenduste ja programmide loomise vahendeid ning põhimeetodeid;
- omandab programmide ja algoritmide koostamise ning probleemide lahendamise baasoskused programmjuhtimisega süsteemide abil;
- tutvub objektorienteeritud modelleerimise, analüüsi ja disaini põhimõtetega;
- saab aru objektide ja andmete olemusest, nende omadustest ning nendega täidetavatest tegevustest algoritmides ja programmides;
- omandab algoritmimise ja programmeerimise põhikontseptsioonid ja mõisted ning oskused kavandada, koostada, siluda ja testida programme, mis koosnevad mitmest koostoimivast üksusest (protseduurist); kasutab objekte, skalaarandmeid ja massiive ning kirjeldab eri liiki protsesse.

Kursuse lühikirjeldus

Kursuse põhiosad:

- 1) rakenduste loomise põhimõtted;
- 2) mudelid ja modelleerimise alused;
- 3) algoritmimise ja programmeerimise alused.

Osi ega nende teemasid ei läbita järjestikku, vaid sobiva käsitluse valib õpetaja, arvestades kasutatavat programmeerimisvahendit, kursuse suunitlust, oma metoodilisi kogemusi ja eelistusi jmt. Rakenduste loomise põhimõtteid ja põhifaase tutvustatakse praktilise töö kaudu, koostades mõned projektid, mis sisaldavad modelleerimise, analüüsi ning disaini elemente. Modelleerimises on peamine koostada ja esitada algoritme unifikseeritud modelleerimiskeele UML abil realiseeritavate programmide jaoks. Klassimudelite olemust võib tutvustada võrdlemisi lühidalt ja üldiselt, arvestades, et õppija oskaks lugeda nende abil esitatud süsteemide ja andmete struktuure ning saada neist aru. Põhiosa ajast kulub programmeerimise ning algoritmimise aluste omandamisele praktilise töö kaudu. Kursuse eesmärkide saavutamiseks on tähtis teadvustada ning tunnetada programmide ja programmjuhtimise olemust, koostades praktilises töös programme ning realiseerides neid arvutil. Et seda

protsessi lihtsustada ja kiirendada ning mitte tekitada õpilastes vastumeelsust aine vastu, peaks esimeseks või ainsaks keeleks olema võimalikult lihtsa süntaksiga, atraktiivne ning multimeedia vahendite kasutamist võimaldav programmeerimiskeel või keskkond. Viimasel ajal on kiiresti arenenud ning levinud spetsiaalsed nn programmeerimise õppimise keeled ja keskkonnad (Scratch, Alice, Game Maker, uue põlvkonna Basic- ning Logo-põhised keeled jm). Need on mõeldud algajatele, eeskätt lastele ja noortele programmeerimise õppimiseks ning õpetamiseks. Võrreldes traditsiooniliste vahenditega (nt Pascal) võimaldavad need õppijal omandada programmeerimise ning algoritmimise põhitõed ja -oskused 2-3 korda kiiremini. Praeguse seisuga võiks esimeseks keskkonnaks (keeleks) olla kiiresti leviv Massachusettsi Tehnoloogia Instituudis (MIT) loodud ja arendatav Scratch (<http://scratch.mit.edu>). Tegemist on vabavaraga, mille kohta on internetis üsna palju õppematerjale, sh eesti ja vene keeles. Arvestades kursuse eesmärke ja mahtu, võiks lisaks Scratchile lühidalt tutvustada mõnda sellist vahendit nagu Alice, MS Small Basic, rakenduste arendussüsteem Visual Basic (VBA), Python vm. Valiku võiks teha kool.

Kursus peaks põhiosas olema orienteeritud praktilisele tegevusele ja e-õppe materjalide kasutamisele.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- eristab ja oskab kirjeldada rakenduste loomise põhifaase: ülesande püstitus, analüüs, disain, realisatsioon;
- teab ning oskab võrrelda ja hinnata rakenduste loomise erinevaid vahendeid ning meetodeid;
- nimetab ja kirjeldab objektorienteeritud modelleerimise, analüüsi ja disaini põhimõisteid ning saab aru unifitseeritud modelleerimiskeeles (UML) esitatud klassi- ja tegevusdiagrammidest;
- teab programmide loomise, töötlemise, täitmise, silumise ning testimise põhimõtteid;
- eristab ning oskab programmides ja algoritmides kasutada eri liiki andmeid (arve, tekste, tõeväärtusi, graafika- ja heliandmeid) ning on omandanud ettekujutuse nende esitusviisidest arvutis;
- teab ja mõistab konstantide, muutujate, massiivide ja objektide olemust ning kasutab neid otstarbekalt algoritmides ja programmides;
- eristab ning oskab kasutada eri liiki operatsioone, avaldisi ja funktsioone väärtuste leidmiseks;
- teab ja tunnetab omistamise operatsiooni olemust ning oskab seda kasutada algoritmides ja programmides;
- teab ja oskab kasutada vahendeid andmete lugemiseks väliskeskkonnast ning kirjutamiseks väliskeskkonda;
- teab graafikaandmete peamisi vorminguid, oskab määrata tegevusi graafikaobjektidega ning tunneb ja oskab kasutada vahendeid ja meetodeid graafiliste kujundite joonestamiseks;

- tunneb ning oskab algoritmides ja programmides kasutada protsesside juhtimise vahendeid ning kirjeldada eri liiki protsesse: järjestikused protsessid (jada), tsüklilised protsessid (kordused), hargnevad protsessid (valikud) ja paralleelprotsessid;
- oskab programmides luua ja kasutada massiive ning kirjeldada tüüp algoritmide nendega: summade ja keskmiste arvutamine, ekstreemumite leidmine, otsimine ja sorteerimine;
- oskab korraldada programmide jaotamist üksusteks (protseduurideks, funktsioonideks või skriptideks) ning korraldada nende vahel koostööd ja andmevahetust.

Õppesisu

Rakenduste loomise põhimõtted. Rakenduse olemus. Rakenduste loomise meetodid ja vahendid. Üldotstarbelised programmeerimissüsteemid ja -keeled. Rakendusprogrammid ja nende arendusvahendid. Võrgurakenduse loomise vahendid. Rakenduste loomise põhifaasid: ülesande püstitus, analüüs, disain, realisatsioon. Mudelid ja modelleerimise alused. Mudeli olemus. Mudelite liigid. Geomeetrilised, matemaatilised ja füüsikalised mudelid. Simulatsioonimudelid. Objektorienteeritud modelleerimine ja modelleerimiskeel UML. Objektid ja klassid. Objektide omadused ja tegevused. Sündmused. Seosed objektide ja klasside vahel, klassidiagrammid. Tegevused ja tegevusdiagrammid. Tegevusdiagrammide kasutamine algoritmide esitamiseks. Algoritmimise ja programmeerimise alused. Programmi olemus. Programmide loomise, töötlemise ja täitmise põhimõtted. Programmeerimiskeeled ja -süsteemid. Laused ning programmiüksused: protseduurid, funktsioonid ja skriptid. Translaatorid: interpretaatorid ja kompilaatorid. Algoritmi olemus. Algoritmide esitusviisid: tegevusskeemid, algoritmikeeled, programmeerimiskeeled jm.

Objektide ja andmete käsitlemine programmides. Objektide omaduste, meetodite ja sündmuste kasutamine. Andmete liigid ja organisatsioon. Konstandid ja muutujad. Massiivid. Operatsioonid andmetega. Avaldised ja funktsioonid. Omistamine. Andmete lugemine väliskeskonnast ja kirjutamine väliskeskkonda. Graafikaandmete kasutamine programmides. Graafikaobjektide importimine. Graafiliste kujundite loomine (joonestamine) programmi poolt. Graafikaobjektide põhiomadused ja nende muutmine. Tüüp tegevused graafikaobjektidega. Animatsioon. Protsesside liigid algoritmides ja programmides: järjestikused protsessid (jada), tsüklilised protsessid (kordus), hargnevad protsessid (valik), paralleelprotsessid. Eri liiki protsesside kirjeldamise ja täitmise põhimõtted. Korduste liigid: lõpmatu kordus, etteantud kordamisarvuga kordus, eel- ja järelkontrolliga iteratiivsed kordused. Valik ühest, kahendvalik ja mitmene valik. Massiivid. Massiivide põhiomadused: nimi, dimensioon, mõõtmed, dünaamilisus. Massiivide määratlemine ja loomine. Viitamine massiivide elementidele. Tüüp algoritmide massiividega: summade ja keskmiste arvutamine, ekstreemumite leidmine, otsimine, sorteerimine jmt. Koostöö ja andmevahetus programmiüksuste vahel. Pöördumised ja teadete saatmine. Globaalsed ja lokaalsed andmed. Kasutajaliidese loomine. Programmide silumine ja testimine. Programmide vormistamine.

Õppetegevus

Õppetegevus toimub arvutiklassis praktikumide ja seminaride vormis.

Õppetööd peab toetama elektroonsete õppematerjalide komplekt: teooria põhiosad, harjutused, näited, lingid, elektroonsed töövihikud jm.

Õpilased teevad iseseisvalt (kas klassis või kodus) 3-4 tööd, mille alusel määratakse hinne.

Füüsiline õpikeskkond

Programmeerimise õpikeskkond.

14.Valikkursus „Terviseedendus ja treening“

Õppeaine eesmärk

Õppeainega kujundatakse tervislikke eluviise toetavaid väärtushinnanguid ja luuakse valmisolek nende edasiandmiseks. Õppeaine eesmärgiks on anda ülevaade tervisekäitumise ja tervise edendamise põhimõtetest ning riiklikest ja rahvusvahelistest strateegiatest tervisekäitumise edendamisel. Õppeaine loob algteadmised füüsilise treeningu põhimõtetest ja treeningkava koostamisest. Kolmas õpiväljund õppeainel on eesmärk anda õpilastele teadmised tasakaalustatud ja täisväärtuslikust toitumisest, lähtudes riiklikest toitumissoovitustest.

Õppeaine osana õpitakse füüsilise treeningu põhimõtteid, lihastest ja üldisest inimese anatoomiast kuni harjutuste sooritamise tehnika ja treeningkava koostamiseni välja. Tasakaalustatud ja täisväärtusliku toitumise põhimõtted on osaks treeningust ja terviseedendusest, seega omandavad õpilased ka teadmised ja praktilised oskused, mis alustel tasakaalustatud ja täisväärtuslikult toituda, nii, et see toetaks treeninguid.

Õpitulemused

Õppeaine läbinud õpilane teab terviseedenduse ja tervisekäitumise põhimõtteid. Õppeaine läbinud õpilane tunneb huvi oma tervise ja tervisliku eluviisi vastu, saab aru nende tähtsusest igapäevaelus.

Õppetegevus

Õppetöö jaguneb teooria ja praktiliste ülesannete tundideks. Praktiliselt tehakse läbi treeningplaani koostamine, toitumiskava koostamine jne.

Hindamine

Hinnatakse praktilisi töid.

15.Valikkursus „Sissejuhatus päästealasse“

Eesmärgid

Tutvustada Päästeasutust kui päästesündmuse ennetavat organisatsiooni – millised valdkonnad seda teevad, kuidas ja milliste vahenditega.

Õpitulemused

Õpilane:

- tunneb päästeala ülesehitust, ajalugu ja valdkonda puudutavat seadusandlust;
- teab, milline on päästeala roll Eesti sisejulgeolekupoliitikas;
- omandab teadmised:
 - päästeala sisust – päästeasutused, põhivaldkonnad, tugivaldkonnad;
 - häirekeskuse tööst, hädaabinumbrist 112;
 - õnnetuste ennetamist ja ohuolukorras käitumist;
 - käitumisest ohusituatsioonides ja esmaste tulekustutusvahendite käsitlemisest;
 - lihtsamate päästevahendite kasutamisest;
 - erinevatel suurõnnetustel osalemisest abijõuna;
- teab õnnetuse liike, nende ennetamist ja neile reageerimise põhimõtteid;
- mõistab päästeala seost teiste ühiskonnaelu valdkondadega;
- teab, millised võimalused on päästealal tegutseda vabatahtlikuna;
- suudab olla vastutustundlik, turvalist keskkonda väärtustav Eesti kodanik.

Õppesisu

Sisejulgeolek ja päästeala

- Riikliku tuletõrje teke
- Siseministeeriumi haldusala
- Seadusandlus
- Päästeameti struktuur
- Põhivaldkonnad ja tugivaldkonnad
- Vabatahtlikud

Päästja elukutse ja päästevarustus (eririietus jmt)

- Päästja elukutse, hierarhia, igapäeva töö ja tegutsemise sündmuskohal
- Päästevarustus (eririietus, vahendid)

Päästeautod ja –tehnika

- Päästeautod ja õnnetuste likvideerimiseks kasutatav tehnika.

Õnnetuse liigid ja nendele reageerimine

- Tulekahjud
- Metsatulekahjud

- Keemiaõnnetused
- Varingud
- Loodusõnnetused
- Veeõnnetused
- Liiklusõnnetused.

Tuleohutusala ennetustöö

- Eluhoonete tulekahjude põhjused ja nende ennetamine
- Metsatulekahjud
- Tulekahju areng, põlemisprotsess
- Tulekahju avastamine
- Anduri kohustuslikkus, andurite eriliigid
- Hädaabinumber 112
- Evakuatsioon õnnetuse tüüpide järgi (tulekahju, pommiähvardus), koolis, kodus
- Tulekahju kustutamine, kustutite liigid ja kasutamispõhimõte

Veeohutusala ennetustöö, statistika

- Veeõnnetuste põhjused
- Ohutu käitumine veekogul suvel ja talvel
- Esmane käitumine veeõnnetuste korral, päästevahendite kasutamine
- Veekeskkonna mõjud inimesele
- Seadusandlus

PRAKTILINE

- Basseini külustus
- Ujumine ja pinnal püsimine
- Ujumisoskuste test
- Vette sisenemine
- Päästmine kaldalt abivahendiga (päästerõngas)
- Lähenemine abivajajale, abivajaja transport, päästevõte

Tuleohutusjärelvalve

- Tuleohutuse üldnõuded, seadusandlus
- Mida jälgib inspektor üldhariduskoolis (evakuatsioon juurde).

Demineerimine

- Plahvatusohtlikud esemed
- Käitumine plahvatusohtlike esemete leidmise korral
- Karistused pommiähvarduse tegemisel
- Pürotehnika
- Pommiähvarduse korral käitumine.

Kriisi reguleerimine

- Suurõnnetused ja käitumine nende korral

- Kriisireguleerimise olemus
- Suurõnnetused Eestis
- Kriisimeeskonnad maakonnas
- Välimissioonid (EDRT).

Häirekeskus

- Häirekeskuse ülesanded ja struktuur
- Hädaabiteadete menetlemine
- Hädaabinumbrile helistamine
- Häirekeskuse abi- ja infokeskuse tegevused ja ülesanded.

Sisekaitse Akadeemia

- Erialade tutvustus
- Sisekaitseakadeemia külastus.

Hindamine

Akadeemilises õppes:

- Teadmisi päästeasutuse valdkondadest, struktuurist, asutuse tööst (30%);
- Ennetamisvõimekust (õnnetuste põhjuseid, ennetamist ja õnnetuse olukorras käitumist) (30%).

Praktilistel õppekäikudel hinnatakse:

- kohalolekut (20%);
- osalemisaktiivsust (20%).

16.Valikkursus „Sissejuhatus – kehalised võimed ja liikumisoskused“

Õppe-ja kasvatusesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- täiustab oma olemasolevaid liikumisoskusi, omandab uusi teadmisi ja oskusi tervist ning töövõimet parandava liikumise ohutuks harrastamiseks;
- analüüsib oma kehalise võimekuse taset ja kasutab liikumist/sportimist teadlikult oma tervise tugevdamiseks ja töövõime tõstmiseks.

Õppesisu

1. **Teadmised kehalise töövõime arendamiseks ja liikumisoskuste õppimiseks.** Kehalised võimed, nende mõju tervisele; tervise aluseks olev kehaline võimekus. Kehaliste võimete arendamise ja kehaliste harjutuste õppimise põhiprintsiibid ja meetodid, treeningu ülesehitus.

Kehalise treeningu kavandamine (treeningplaanide koostamine): eesmärkide seadmine, vahendite ja meetodite valik, tagasiside kogumine.

2. Kehaliste võimete arendamine. Erinevate kehaliste võimete (aeroobne vastupidavus, lihasjäõud, paindumus, kiirus, osavus/koordinatsioon) arendamise võimalused (jõusaalitreening, aeroobika, stretching jms) ja harjutamise meetoodika.

3. Motoorsete oskuste arendamine. Kehalise kasvatuses kohustuslike kursuste raames õpitud spordialade/liikumisviiside tehnika täiustamine; uute spordialadega tutvumine ja nende tehnika õppimine. Kooli valikul harrastatakse vähemalt kahte erinevat spordiala.

4. Liikumine ja tervis. Ohutus- ja hügieeninõuded spordialade õppimisel ning kehaliste võimete arendamisel. Enesekontrollitised (vastupidavuse). Lihashooldus. Esmaabi.

5. Osalemine spordiüritustel

Õppetegevus

- Iseseisev praktiline harjutamine liigutusoskuste õppimiseks ja kehaliste võimete arendamiseks.
- Kontrollharjutuste ja kehaliste võimete testide sooritamine, nende tegevuste/tulemuste hindamine.
- Treeningpäeviku pidamine.
- Teoreetilised teadmised liikumisest/sportimisest antakse praktilise harjutamise käigus.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- analüüsib oma kehalise töövõime ja mootorsete oskuste taset;
- parandab kehalise kasvatuses tundides omandatud mootorseid oskusi;
- kinnistab kehalist töövõimet parandava liikumise/sportimise ohutus- ja hügieeninõuetega seotud teadmisi;
- väärtustab kehakultuuri rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuri osana;
- osaleb aktiivselt tundides;
- leiab enda kehalise töövõime parandamiseks sobiva liikumisviisi/spordiala ja harrastab seda ka väljaspool kehalise kasvatuses tunde.

17.Valikkursus „Sissejuhatus – liikumine välitingimustes“

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- mõistab väljas liikumise tähtsust ja selle soodsat mõju tervisele;
- omandab uusi teadmisi ja oskusi väljas liikumise ohutuks harrastamiseks;

- rakendab väljas liikumist oma tervise tugevdamiseks ja töövõime tõstmiseks, organismi karastamiseks;
- kinnistab koostööoskusi kaaslastega ja arusaamu keskkonda säästvast liikumisest/sportimisest.

Õppesisu

1. **Teadmised väljas liikumise harrastamiseks.** Väljas liikumise mõju organismile; soovitud liikumisviisi valikuks (sh varustuse valik) ja harrastamiseks. Keskkonda säästev liikumine: looduses liikumist reglementeerivad õigusaktid. Isikliku tervistava liikumisharrastuse kavandamine – lihtsamate treeningplaanide koostamine (eesmärkide seadmine, vahendite ja meetodite valik, tagasiside planeerimine).

2. **Väljas liikumiseks kasutatavad liikumisviisid/spordialad, nende tehnika ja harjutamise meetodika.** Kooli valikul harrastatakse vähemalt kahte erinevat ala: liikumisviisid – kõnd, kepikõnd, jooks; orienteerumine (sh suusa- ja rattaorienteerumine); rulluisutamine; suusatamine; uisutamine; treening terviserajal.

3. **Väljas liikumine ja tervis.** Ohutus- ja hügieeninõuded. Enesekontrollitendid (UKK 2 km käimise test, Cooperi test, kasutades erinevaid liikumisviise jms); enesekontrollivahendite (sammuloendur, pulsitester jms) kasutamine.

4. **Osalemine spordiüritustel**

Õppetegevus

- Iseseisev praktiline harjutamine.
- Kontrollharjutuste ja kehaliste võimete testide sooritamise, nende tegevuste/tulemuste hindamine ja analüüs.
- Treeningplaanide koostamine, treeningpäeviku pidamine.
- Osalemine spordiüritustel.
- Tervise- ja sporditeemaliste materjalide lugemine ja analüüs.
- Teoreetilised teadmised liikumisest/sportimisest antakse praktilise harjutamise käigus.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- parandab kehalise kasvatuselise kohustuslike kursuste raames omandatud (väljas liikumiseks kasutatavaid) motoorseid oskusi, õpib sooritama ühte uut väljas liikumise viisi;
- spordialade õppimisel / kehalise treeningu ajal teeb koostööd kaaslastega, selle käigus abistab, julgustab ja juhendab neid;
- osaleb aktiivselt tundides; leiab endale sobiva väljas liikumise viisi ja harrastab seda ka väljaspool kehalise kasvatuselise tunde;
- väärtustab kehakultuuri rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuri osana;

- hindab keskkonda, suhtub sellesse säästvalt; tunneb looduses liikumist reguleerivaid seadusi.

18.Valikkursus „Liikumine välitingimustes“

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- mõistab väljas liikumise tähtsust ja selle soodsat mõju tervisele;
- omandab uusi teadmisi ja oskusi väljas liikumise ohutuks harrastamiseks;
- rakendab väljas liikumist oma tervise tugevdamiseks ja töövõime tõstmiseks, organismi karastamiseks;
- kinnistab koostööoskusi kaaslastega ja arusaamu keskkonda säästvast liikumisest/sportimisest.

Õppesisu

1. **Teadmised väljas liikumise harrastamiseks.** Väljas liikumise mõju organismile; soovitud liikumisviisi valikuks (sh varustuse valik) ja harrastamiseks. Keskkonda säästev liikumine: looduses liikumist reglementeerivad õigusaktid. Isikliku tervistava liikumisharrastuse kavandamine – lihtsamate treeningplaanide koostamine (eesmärkide seadmine, vahendite ja meetodite valik, tagasiside planeerimine).

2. **Väljas liikumiseks kasutatavad liikumisviisid/spordialad, nende tehnika ja harjutamise meetodika.** Kooli valikul harrastatakse vähemalt kahte erinevat ala: liikumisviisid – kõnd, kepikõnd, jooks; orienteerumine (sh suusa- ja rattaorienteerumine); rulluisutamine; suusatamine; uisutamine; treening terviserajal; mõni uus liikumisviis jms.

3. **Väljas liikumine ja tervis.** Ohutus- ja hügieeninõuded. Enesekontrollitesti (UKK 2 km käimise test, Cooperi test, kasutades erinevaid liikumisviise jms); enesekontrollivahendite (sammuloendur, pulsitester jms) kasutamine. Esmaabi.

4. **Osalemine spordiüritustel**

Õppetegevus

- Organiseeritud ja iseseisev praktiline harjutamine.
- Kontrollharjutuste ja kehaliste võimete testide sooritamine, nende tegevuste/tulemuste hindamine ja analüüs.
- Treeningplaanide koostamine, treeningpäeviku pidamine.
- Osalemine spordiüritustel.
- Tervise- ja sporditeemaliste materjalide lugemine ja analüüs, treenimiseks/võistlemiseks vajaliku info kogumine.
- Teoreetilised teadmised liikumisest/sportimisest antakse praktilise harjutamise käigus.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- analüüsib väljas liikumise organismi karastavat/tervist tugevdavat, töövõimet tõstvat ja taastavat mõju; seab eesmärgid, pakub vahendeid ja võimalusi väljas liikumise rakendamiseks enda tervise kindlustamiseks ja kehalise aktiivsuse tõstmiseks;
- parandab kehalise kasvatuse kohustuslike kursuste raames omandatud (väljas liikumiseks kasutatavaid) motoorseid oskusi, õpib sooritama ühte uut väljas liikumise viisi;
- kinnistab väljas liikumise ohutus- ja hügieeninõuetega seotud teadmisi; teab, kuidas käituda väljas esineda võivate õnnetusjuhtumite (traumad, külmumine jms) puhul;
- spordialade õppimisel / kehalise treeningu ajal teeb koostööd kaaslastega, selle käigus abistab, julgustab ja juhendab neid;
- osaleb aktiivselt tundides; leiab endale sobiva väljas liikumise viisi ja harrastab seda ka väljaspool kehalise kasvatuse tunde;
- väärtustab kehakultuuri rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuri osana;
- hindab keskkonda, suhtub sellesse säästvalt; tunneb looduses liikumist reguleerivaid seadusi.

19.Valikkursus „Kehalised võimed ja liikumisoskused”

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- täiustab oma olemasolevaid liikumisoskusi, omandab uusi teadmisi ja oskusi tervist ning töövõimet parandava liikumise ohutuks harrastamiseks;
- analüüsib oma kehalise võimekuse taset ja kasutab liikumist/sportimist teadlikult oma tervise tugevdamiseks ja töövõime tõstmiseks;
- arendab koostööoskusi kaaslastega.

Õppesisu

1. Teadmised kehalise töövõime arendamiseks ja liikumisoskuste õppimiseks. Kehalised võimed, nende mõju tervisele; tervise aluseks olev kehaline võimekus. Kehaliste võimete arendamise ja kehaliste harjutuste õppimise põhiprintsiibid ja meetodid, treeningu ülesehitus. Kehalise treeningu kavandamine (treeningplaanide koostamine): eesmärkide seadmine, vahendite ja meetodite valik, tagasiside kogumine.

2. Kehaliste võimete arendamine. Erinevate kehaliste võimete (aeroobne vastupidavus, lihasjõud, paindumus, kiirus, osavus/koordinatsioon) arendamise võimalused (jõusaalitreening, aeroobika, stretching jms) ja harjutamise metoodika.

3. Motoorsete oskuste arendamine. Kehalise kasvatuse kohustuslike kursuste raames õpitud spordialade/liikumiseviiside tehnika täiustamine; uute spordialadega tutvumine ja nende tehnika õppimine. Kooli valikul harrastatakse vähemalt kahte erinevat spordiala.

4. Liikumine ja tervis. Ohutus- ja hügieeninõuded spordialade õppimisel ning kehaliste võimete arendamisel. Enesekontrollitised (vastupidavuse, jõu- ja painduvuse testid) ja enesekontrollivahendite (pulsitester jm) kasutamine. Lihashooldus. Esmaabi.

5. Osalemine spordiüritustel.

Õppetegevus

- Organiseeritud ja iseseisev praktiline harjutamine liigutusoskuste õppimiseks ja kehaliste võimete arendamiseks.
- Kontrollharjutuste ja kehaliste võimete testide sooritamine, nende tegevuste/tulemuste hindamine.
- Treeningpäeviku pidamine,
- Osalemine spordiüritustel.
- Tervise- ja sporditeemaliste materjalide lugemine ja analüüs,
- Teoreetilised teadmised liikumisest/sportimisest antakse praktilise harjutamise käigus.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- analüüsib oma kehalise töövõime ja motoorsete oskuste taset ning kavandab treeningu nende edendamiseks;
- parandab kehalise kasvatuses omandatud motoorseid oskusi, õpib süvendatult sooritama ühte uut kehalist tegevust/liikumisviisi;
- kinnistab kehalist töövõimet parandava liikumise/sportimise ohutus- ja hügieeninõuetega seotud teadmisi; teab, kuidas käituda ja abistada õnnetusjuhtumite, traumade jms puhul;
- teeb koostööd kaaslastega; abistab, julgustab ja juhendab neid tunnis/treeningul;
- väärtustab kehakultuuri rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuri osana.

Lõiming

Emakeelepädevust kujundatakse kehalises kasvatuses teksti mõistmise ning suulise ja kirjaliku eneseväljendusoskuse kaudu. Õpilaste võõrkeelpädevuse kujunemisele aitab kaasa erinevatest võõrkeelsetest teabeallikatest vajaliku info leidmine. Eri spordialades/liikumisviisides kasutatakse võõrsõnu ja mõisteid, mille tähendust on vaja selgitada. Loodusteaduslikku pädevust toetab kehalises kasvatuses keskkonna väärtustamine liikumisel/ sportimisel. Kehalise kasvatuses kinnistuvad inimeseõpetuses, bioloogias, geograafias ja füüsikas omandatud teadmised ja oskused. Sotsiaalne pädevus on tihedalt seotud inimeseõpetuse, ajaloo, ühiskonnaõpetusega. Kehaline kasvatus õpetab õpilast tervislikuks eluviisiks vajalike teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemisel. Koolis omandatud teadmised ja oskused võimaldavad õpilasel kavandada ja korraldada enda liikumisharrastust. Kunstipädevuse arengut kindlustab õpilase suutlikkus seostada muusikat ja liikumist, väljendada end loominguliselt liikumisega muusika saatel. Kunstipädevuse kujunemist

toetavad spordialade/ liikumisviiside isikupärane ja loominguline käsitus, valmisolek leida erinevatele ülesannetele uusi ja omanäolisi lahendusi, uurimistulemuste vormistamine ja esitlemine, liikumis- ja spordiürituste külastamine jms, samuti oskus märgata ilu liikumises ja enda ümber.

Füüsiline õpikeskkond

Ainekavakohase õpetegevuste läbiviimiseks

- korraldab kool noormeeste ja neidude kehalise kasvatuse tunnid eraldi;
- korraldab kool õppe spordialatistes (võimla, staadion, ruum aeroobika- ja tantsulise liikumise tundide läbiviimiseks), kus on vajalik sisseseade ainekavakohasteks õpetegevusteks;
- ujula kasutamise võimalus;
- rõivistud ja pesemisruumid.

20. Valikkursus „Kokkuvõte – kehalised võimed ja liikumisoskused“

Õppe-ja kasvatuseesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- mõistab kehalise vormisoleku olulisust inimese tervisele ja töövõimele ning liikumisoskuste osa selle saavutamises;
- täiustab oma olemasolevaid liikumisoskusi, omandab uusi teadmisi ja oskusi tervist ning töövõimet parandava liikumise ohutuks harrastamiseks;
- analüüsib oma kehalise võimekuse taset ja kasutab liikumist/sportimist teadlikult oma tervise tugevdamiseks ja töövõime tõstmiseks;
- arendab koostööoskusi kaaslastega.

Õppesisu

1. **Teadmised kehalise töövõime arendamiseks ja liikumisoskuste õppimiseks.** Kehalised võimed, nende mõju tervisele; tervise aluseks olev kehaline võimekus. Kehaliste võimete arendamise ja kehaliste harjutuste õppimise põhiprintsiibid ja meetodid, treeningu ülesehitus. Kehalise treeningu kavandamine (treeningplaanide koostamine): eesmärkide seadmine, vahendite ja meetodite valik, tagasiside kogumine.

2. **Kehaliste võimete arendamine.** Erinevate kehaliste võimete (aeroobne vastupidavus, lihasjõud, paindumus, kiirus, osavus/koordinatsioon) arendamise võimalused (jõusaalitreening, aeroobika, stretching jms) ja harjutamise metoodika.

3. Motoorsete oskuste arendamine. Kehalise kasvatuses kohustuslike kursuste raames õpitud spordialade/liikumisviiside tehnika täiustamine; uute spordialadega tutvumine ja nende tehnika õppimine. Kooli valikul harrastatakse vähemalt kahte erinevat spordiala.

4. Liikumine ja tervis. Ohutus- ja hügieeninõuded spordialade õppimisel ning kehaliste võimete arendamisel. Enesekontrollitised (vastupidavuse, jõu- ja painduvuse testid) ja enesekontrollivahendite (pulsitester jm) kasutamine. Lihashooldus. Esmaabi.

5. Osalemine spordiüritustel.

Õppetegevus

Kursuse lõpul õpilane:

- omab ülevaadet tervise aluseks olevatest kehalistest võimetest (kehalise võimekuse liikidest) ja tunneb nende arendamise võimalusi;
- analüüsib oma kehalise töövõime ja motoorsete oskuste taset ning kavandab treeningu nende edendamiseks;
- parandab kehalise kasvatuses tundides omandatud motoorseid oskusi, õpib süvendatult sooritama ühte uut kehalist tegevust/liikumisviisi;
- kinnistab kehalist töövõimet parandava liikumise/sportimise ohutus- ja hügieeninõuetega seotud teadmisi; teab, kuidas käituda ja abistada õnnetusjuhtumite, traumade jms puhul;
- teeb koostööd kaaslastega; abistab, julgustab ja juhendab neid tunnis/treeningul;
- väärtustab kehakultuuri rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuri osana;
- osaleb aktiivselt tundides; leiab enda kehalise töövõime parandamiseks sobiva liikumisviisi/spordiala ja harrastab seda ka väljaspool kehalise kasvatuses tunde.

Lõiming

Emakeelepädevust kujundatakse kehalises kasvatuses teksti mõistmise ning suulise ja kirjaliku eneseväljendusoskuse kaudu. Õpilaste võõrkeeltepädevuse kujunemisele aitab kaasa erinevatest võõrkeelsetest teabeallikatest vajaliku info leidmine. Eri spordialades/liikumisviisides kasutatakse võõrsõnu ja mõisteid, mille tähendust on vaja selgitada. Loodusteaduslikku pädevust toetab kehalises kasvatuses keskkonna väärtustamine liikumisel/ sportimisel. Kehalise kasvatuses kaudu kinnistuvad inimeseõpetuses, bioloogias, geograafias ja füüsikas omandatud teadmised ja oskused. Sotsiaalne pädevus on tihedalt seotud inimeseõpetuse, ajaloo, ühiskonnaõpetusega. Kehaline kasvatus õpetab õpilast tervislikuks eluviisiks vajalike teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemisel. Koolis omandatud teadmised ja oskused võimaldavad õpilasel kavandada ja korraldada enda liikumisharrastust. Kunstipädevuse arengut kindlustab õpilase suutlikkus seostada muusikat ja liikumist, väljendada end loominguliselt liikumisega muusika saatel. Kunstipädevuse kujunemist toetavad spordialade/ liikumisviiside isikupärane ja loominguline käsitlus, valmisolek leida erinevatele ülesannetele uusi ja omanäolisi lahendusi, uurimistulemuste vormistamine ja esitlemine, liikumis- ja spordiürituste külastamine jms, samuti oskus märgata ilu liikumises ja enda ümber.

Füüsiline õpikeskkond

Ainekavakohase õppetegevuste läbiviimiseks:

- korraldab kool noormeeste ja neidude kehalise kasvatuse tunnid eraldi;
- korraldab kool õppe spordirajatistes (võimla, staadion, ruum aeroobika- ja tantsulise liikumise tundide läbiviimiseks), kus on vajalik sisseseade ainekavakohasteks õppetegevusteks;
- ujula kasutamise võimalus;
- rõivistud ja pesemisruumid.

21.Valikkursus „Tantsuline liikumine“

Õppe ja kasvatuseesmärgid

- Arendada õpilase eneseväljendusoskust, emotsionaalset ja kunstilist väljendusviisi, esinemisoskust.
- Omandada teadmisi oma kehast ning selle liikumisvõimalustest muusika, laulu või pilli saatel.
- Arendada vastupidavust, koordineerimist, rütmitunnet, keha liikuvust ja painduvust.
- Tunnetada loomulikku ja korrektset kehahoiu, väärtustada liikumisrõõmu.

Õppesisu

KEHAKASUTUS, RÜTMIKA JA LIIKUMINE. Kehahoiuharjutused. Keerulisemate rütmi- ja koordineerimisharjutust esitamine. Taastusvenitused.

SELTSKONNATANTS. Ajaloolised tantsud. Vanad seltskonnatantsud, nende põhisammud ja kombinatsioonid. Teiste rahvaste seltskonnatantsud. Aeglane valss, jive, samba.

TEISED TANTSU- JA LIIKUMISSTIILID. Aeroobika põhisammud ja kergemad kombinatsioonid. Aeroobikakava esitamine.

TANTSUKUNST. Tantsustiilide kujunemine, ajalugu ja levik. Tantsurütmiline tundmine (standard- ja ladinaameerika tantsud).

Sisu jaotatakse kolmeks 35tunniseks kursuseks.

Õpitulemused

Kursuse lõpetaja teab:

- nimetada erinevaid tantsurütme;

- ajaloolisi ja seltskonnatantse;
- rühi ja liikumise kasulikkust.

Oskab:

- erinevaid ajaloolisi ja seltskonnatantse;
- aeroobika põhisamme ja kombinatsioone;
- rühmas kultuursetl käituda ja publiku ees esineda.

Lõiming

Tantsulise liikumise kaudu kinnistuvad kehalises kasvatuses, inimeseõpetuses, bioloogias, geograafias ja omandatud teadmised ja oskused. Sotsiaalne pädevus on tihedalt seotud inimeseõpetuse, ajaloo, ühiskonnaõpetusega. Õpilaste võrkeeltepädevuse kujunemisele aitab kaasa erinevatest võrkeelsetest tantsutermiinite omandamine, emakeelepädevus areneb referaatide koostamisel ja muu loetava lisamaterjali läbitöötamisel.

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Õppetegevuste läbiviimiseks kasutatakse kooli aeroobika- ja tantsulise liikumise ruumi, võimlat. Esinemisteks võimlat, kooli aulat või staadioni. Kursuse läbiviimiseks kasutatakse muusikakeskust, rütmipille, CD-plaate, valget tahvlit, vajadusel DVD-mängijat ja materjali, muud inventari. Rõivistud ja pesemisruumid. Õppekirjandus: õpetaja valitud ja kogutud erialane kirjandus.

22.Valikkursus „Riigi sisejulgeolek“

Aine õppe-ja kasvatusesmärgid.

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- mõistab riigi sisejulgeoleku ehk siseturve olemust ning põhimõtteid;
- omandab teadmisi riigi sisejulgeolekusüsteemist ja sisejulgeolekustruktuuridest;
- kujundab teadlikkust orienteeruda sisejulgeoleku küsimustes;
- saab aru riigi sisejulgeoleku füüsilisest ja sotsiaalsest komponendist;
- avardab oma teadlikkust kodanikuna sisejulgeoleku seisukohast nagu: ohtude ennetamine, kriitiline mõtlemine, analüüs, suhtlemine, vaatlus, probleemide lahendamine;
- saab suuniseid elukutse valikuteks.

Õpitulemused ja õppesisu

Gümnaasiumi lõpetaja:

- omab ülevaadet Eesti sisejulgeolekust, erinevate sisejulgeolekustruktuuride ja kodanikkonna koostööst ja ülesannetest siseturbe tagamisel;
- omab ülevaadet erinevate valdkondade uuringutest, küsitlustest ja statistikast;
- elukutse valikul omab eelteadmisi sisejulgeolekuga tegelevate ametkondade ja institutsioonide ülesannetest (Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Tolliamet, Vanglateenistus);
- avardab teadlikkust kodanikuna enda ja teiste turvalisuse tagamisel.

Hindamine

Hinnatakse ainekavas toodud õpitulemuste saavutatust: nii õpilase teadmisi ja nende

rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse hinnanguid ka väärtuselistes ning hoiakulistes küsimustes. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö.

Õpitulemuste saavutatuse kontrollimise vormid on mitmekesised. Hinnata saab arutlusoskust, teksti mõistmist, tööd erinevate allikatega (pildid, skeemid, tabelid, tekstid jms). Praktiliste tööde puhul ei hinnata mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi käiku. Õpilase hoiakuid ja väärtusi saab mõõta vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel. Veel hinnatakse õpilaste probleemide nägemise ja analüüsi oskust.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Kursuse teemad

Mis on riigi sisejulgeolek ehk siseturve

Õpitulemused

- oskab lahti seletada sisejulgeoleku olemuse;
- oskab enda seisukohast lähtuvalt selgitada turvatunnet;
- toob näiteid ennetavate ja reageerivate meetmete kohta.

Õppesisu

Siseturvalisuse valdkonna peamised väljakutsed tulenevad olulisel määral inimeste ootustest. Inimesed ootavad, et turvalisuse tagamisel reageeriksid sündmustele valdavalt vastavad asutused (politsei, pääste, kiirabi). Arutlus „Kodupiirkonna vastavate asutuste võimekus.“ Statistilised näitajad. Uuringud, küsitlused.

Sisejulgeoleku füüsiline ja sotsiaalne komponent

Õpitulemused

- oskab nimetada füüsilise julgeoleku tagamise peamisi ülesanded;
- oskab tuua näiteid turvalisuse sotsiaalsetest teguritest.

Õppesisu

Riskide tuvastamine, riskide vältimine, inimeste, ühiskonna, aineliste ja ainetute väärtuste ning infrastruktuuride kaitsmine, tekkinud riski- ja ohusituatsioonidele reageerimine, riski- ja ohusituatsioonile eelnenud olukorra taastamine.

Avaliku korra kaitse

Õpitulemused

- teab avaliku korra kaitsega tegelevaid ametkondi ja nende tööülesandeid;
- mõistab õpitud õigusküsimusi;
- seostab käsitletud küsimuste ja seaduse kontekstis avaliku korra kaitse olemust;
- suurendab oma teadlikkust seaduskuuleka käitumise kontekstis.

Õppesisu

Politsei- ja Piirivalveseadus. Seadusest tulenevad ülesanded. Inimese enda vastutus ja kohustus suurendada seaduskuuleka käitumisega enda ja oma lähedaste turvalisust ning kasvatada oma lastest vastutustundlikud ühiskonnaliikmed. Ennetus saab alguse iga inimese teadlikkusest planeerida oma elukorraldust nii, et ohuolukordadesse sattumise tõenäosus oleks võimalikult väike. Riigi kriminaalpoliitika arengukava, politsei ja piirivalve ülesanded turvalisuse tagamisel. Valdkonna statistika.

Piirivalve valdkond

Õpitulemused

- omandab teadmisi piirivalve olemusest ja eripärast;
- omab ülevaadet piirivalve tööst;
- on tutvunud valdkonna karjäärivõimalustega.

Õppesisu

Piirivalve olulisemad ülesanded: valvata ja kaitsta riigipiiri maismaal, piiriveekogudel ning õhuruumis, takistada riigipiiri vägivaldset muutumist, takistada riigipiiri ebaseaduslikku ületamist, takistada kauba ebaseaduslikku toimetamist üle riigipiiri, tagada piirirežiim, teostada piirikontrolli, kontrollida välismaalaste riigis viibimise seaduslikkust.

Päästevaldkond

Õpitulemused

- on omandanud teadmisi päästeametniku tööst ja seda reguleerivatest õigusaktidest;
- oskab kodanikuna järgida õhutusnõudeid, sh oma kodus;
- on tutvunud valdkonna karjäärivõimalustega.

Õppesisu

Päästeseadus. Päästeasutuste ülesanded. Päästetööde valdkonna valmisolek päästetöödeks ning päästetööde juhtimiseks. Päästeressursside kavandamine, nt komandode asukohtade määramine ja nende päästevõimekuse hindamine. Päästeametnike ning kodanike koolitamine. Päästeteenuste arendamine. Statistika.

Politseivaldkond

Õpitulemused

- on tutvunud politseitööd reguleeruva seadusandlusega;
- omab eelteadmisi politseitööst;
- kodanikuna oskab käituda seaduskuulemalt;
- on tutvunud valdkonna karjäärivõimalustega.

Õppesisu

Politsei- ja piirivalveseadus. Politsei ülesanded. Avaliku korra kaitse korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras. Süütegude menetlemine ja karistuste täideviimine seaduses sätestatud korras. Kodakondsuse ja migratsiooni valdkonna asjade korraldamine; otsingu- ja päästetöö tegemine ning merereostuse avastamise ja likvideerimise korraldamine.

Kodakondsus- ja rändevaldkond

Õpitulemus

- on tutvunud valdkonna tööd reguleeriva seadusandlusega;
- oskab iseseisvalt taotleda dokumente ja kodakondsust;
- saab aru rände põhjustest ja tagajärgedest;
- migratsiooni seisukohast omab kriitiliselt mõtlemise, analüüsi,

- vaatluse ja probleemide lahendamise teadmisi;
- on tutvunud valdkonna karjäärivõimalustega.

Õppesisu

Kodakondsusseadus. Politsei- ja Piirivalveamet, seadusest tulenevad ülesanded. Kodakondsus. Dokumentide ja kodakondsuse taotlemine. Ränne, selle põhjused, tagajärjed.

Tollivaldkond

Õpitulemus

- omab ülevaadet Maksu- ja Tolliameti ülesannetest ja vastavast seadusandlusest;
- teab Maksu- ja Tolliameti struktuuriüksusi;
- on tutvunud valdkonna karjäärivõimalustega.

Õppesisu

Maksu- ja Tolliameti ülesanded. Maksukorralduse seadus. Tolliseadus. Maksu- ja Tolliameti struktuuriüksused. Tollieeskirjade rakendamine ja nendest kinnipidamise tagamine; maksu- ja tollialaste süütegude ennetamine, tõkestamine ja avastamine, kaupade ebaseadusliku käitlemise tõkestamine. Maksu mõiste. Maksusüsteem.

Vanglateenistus

Õpitulemus

- omab ülevaadet vanglate tööd reguleerivatest õigusaktidest;
- saab ülevaate vanglaametnike töö eesmärgist ja eripärast;
- tutvub karjäärivõimalustega.

Õppesisu

Vanglateenistus ja selle asutused. Vanglate tööd reguleeriv seadusandlus. Vangistusseadus. Vangistusõigus. Karistusseadus. Vanglateenistuse ametnik ja vanglaametnik, nende töö eripära. Järevalve korraldus vanglas. Teenused. Statistika, uuringud.

23.Valikkursus „Individaalse treeningplaani koostamine ja

täideviimine

Eesmärk

- Tutvustada treeningplaanide koostamise meetodeid ja aluseid.
- Jälgida treeningplaanide jõukohasust ning läbiviimist.
- Anda hinnang ning soovitused treeningute planeerimiseks erinevate füüsiliste võimetega õpilastele (huvisport, võistlussport jm).

Õppesisu

- Treeningplaanide koostamise meetodite tutvustus
- Füüsilise vormi hindamine ning selle järgi eesmärkide seadmine
- Individuaalsete plaanide koostamine
- Individuaalsete plaanide täideviimine

Hindamine

Hinnatakse tundidest osavõttu ja individuaalse plaani koostamist ning täideviimist.

24.Valikkursus „Majanduse alused“

Õppeaine kirjeldus

Majandusõpetuse õpetamisega antakse õpilasele arusaamine ühiskonnas ja majanduses toimuvatest protsessidest, nende seaduspärasustest ja vastastikkustest seostest.

Majandusteaduse kui iseseisva õppeaine käsitlemine toimub Kose Gümnaasiumis 12. klassis. Majandusõpetuse kursused on ülesehitatud temaatilisel printsiibil, mis tähendab, et käsitletakse vaid kõige olulisemaid ühiskonnas ja majanduses toimuvaid protsesse ning nendevahelisi seoseid, mida illustreeritakse konkreetsete näidetega nii Eestist kui mujalt maailmast.

Majanduses toimuvatest protsessidest paremaks arusaamiseks on vaja teatud eelteadmisi geograafiast, ajaloost, matemaatikast, ühiskonnaõpetusest, sotsioloogiast, psühholoogiast. Majandusõpetus on väga tihedalt seotud igapäevaeluga. Igapäevastest maailma sündmustest arusaamine eeldab nii geograafilist kui ka majanduslikku määratlemist, kus ja miks midagi toimub. Majandusliku mõtlemise kujundamine aitab õpilasel paremini orienteeruda meid ümbritsevates igapäevastes protsessides ja paremini mõista nende protsesside kulgu ja tekkepõhjust.

Õpitulemused

Õpitulemused Gümnaasiumi lõpetajale:

- Seletab ja kasutab majanduse põhimõisteid ning teab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid;

- Oskab hinnata tootmistegureid ja tegurituluseid ning selgitada, kuidas turg ja hind määravad tootmist ning tarbimist, analüüsib nõudlust ja pakkumist mõjutavaid tegureid;
- Arendab suhtlemis- ja juhtimisoskusi, teeb koostööd ning väärtustab ärietika põhimõtteid;
- Tunneb tööseadusi ning oskab valida või leida tööd, arvutada bruto- ja netopalka ning tööandja kulusid tööjõule
- Saab aru, et tarbimise eelduseks on inimeste vajadused, tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana, oskab tarbida säästlikult; plaanib ning koostab eelarvet, analüüsib eelarve piiranguid; teab
- Teab üksikisiku ja ettevõtte kohustusi riigi ees, analüüsib ettevõtte rolli turumajanduses ning seletab ettevõtete põhitüüpide erinevusi
- Selgitab tootlikkust, mastaabisäästu ja masstootmist, teab kvalifitseeritud tööjõu, nüüdisaegse tehnoloogia ning ressursside efektiivse ja keskkonnasäästliku kasutamise otsest mõju tootlikkusele;
- Hindab Eesti majanduse arengusuundi ja võimalusi, teab rahvusvahelise majanduse eesmärgid ning tähtsust maailma globaliseerumisel.
- Saab aru ühiskonnas ja majanduses toimuvatest protsessidest ning nende vahelistest seostest;
- Oskab eristada erinevaid majandussüsteeme, tunneb turumajanduse ülesehitust ja toimimise põhimõtet;
- Oskab nimetada riigi/regiooni majanduse arengut mõjutavaid tegureid;
- Oskab kasutada statistilisi materjale, diagramme, erialast kirjandust, et hankida, töödelda ja analüüsida esitatut teavet.

Käsitletavad teemad:

- Tootlikkus, selle väärtuseline mõõtmine ja väärtusahel;
- Tööturu hetkeolukord Eestis ja maailmas. Palgatase, nõutavad ametid, tulevikutrendid;
- Ettevõtetus ja selle koht ühiskonnas;
- Koostöö ja konkurents, turustruktuur, ettevõtete ühinemine;
- Finantsüsteem ja hinnastabiilsus;
- Vaba-ettevõtetus/turumajandus;
- Eelarve koostamine makro ja mikrotasandil;
- Nõudlus ja pakkumine;
- Finantskriisid;
- Börsid ja väärtpaberid;
- Aktsiaturud;
- Majanduskonjunktuur analüüs;
- Mikro ja makrosimulatsioonid;
- Majandusülevaadete analüüs;
- Välismajandus ja kaubandus - turgudele sisenemised;
- Varimajandus;
- Tootmine ja teenused.

Hindamine

Valikõppeaine õpitulemuste hindamine lähtub gümnaasiumi riikliku õppekava üldosas ja teistes hindamist reguleerivates dokumentides toodud hindamisalustest. Õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavatele õpitulemustele. Kontrollitakse ja hinnatakse õpilase teoreetilisi teadmisi, majandustekstide ja statistiliste andmetega töötamise oskust, info leidmist ning situatsioonide lahendamist. Hinnatakse praktiliste tööde täitmiseoskusi, ülesannete lahendamise loovust, juhtumianalüüsi, kus hinnangu aluseks on põhjuslike seoste loomine ja argumenteerimine. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Kursuse hinne kujuneb kontrolltööde, praktiliste tööde, iseseisvate tööde ning ettekannete hinnetest. Hindamise aluseks on töö iseseisev sooritus, loovus ja vormistamise korrektsus.

25.Valikkursus „Ettevõtlusideed ja õpilasfirmad“

Turumajandus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- teab, et turumajanduses määrab turg toodetava toodangu ja kasum motiveerib ettevõtlust;
- tunneb erinevate ressursside kasutamise vajalikkust ettevõtte tegutsemisel ning kapitali ja investeerimise tähtsust.

Õppesisu

Turumajandus. Ressursside nappus, majanduslik käitumine, alternatiivkulu, kompromissid. Majanduse kolm põhiküsimust. Ettevõtluse tugisambad. Hinnasüsteem, eraomand, konkurents, ettevõtlikkus, kasum. Nõudlus. Pakkumine. Hinnamõju. Nõudluse ja pakkumise muutused. Tasakaaluhind. Tootmise muutuste mõju hindadele.

Ettevõtlus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- teab ettevõtja kohustusi, riske ja tasusid;

- analüüsib ettevõtte põhilisi kohustusi oma töötajate, klientide, aktsionäride ja kohaliku ühiskonna ees;
- mõistab ettevõtlust kui elatise teenimise võimalust.

Õppesisu

Ettevõtlus. Ettevõtlikkus, ettevõtjate roll majanduses. Ettevõtja, ettevõte. Ettevõtja kohustused, riskid, kasum. Ettevõtjate strateegiad. Ettevõtte õiguslikud vormid. FIE, osahing, aktsiaselts. Ettevõtja karjäär. „Äriseadustik“.

Ettevõtte alustamine

Õpitulemused

Kursuse lõpul oskab õpilane koostada lihtsamat äriplaani oma äriidee teostamiseks.

Õppesisu

Ettevõtte alustamine. Oma ettevõttega alustamine. Äriidee, äriplaan. Toode ja teenus. Algkapital, investeerimine. Väärtpaberid. Tootlikkus, kvaliteet. Püsi- ja muutuvkulud. Nüüdisaegse tehnoloogia ning ressursside efektiivse ja keskkonnasäästliku kasutamise mõju tootlikkusele.

Ettevõtte raamatupidamine

Õpitulemused

Kursuse lõpul tunneb õpilane raamatupidamise aluseid ja oskab pidada lihtsat majandusarvestust, teeb vahet püsi- ja muutuvkulude vahel.

Õppesisu

Ettevõtte raamatupidamine. Bilanss. Kasumiaruanne. Aktiva, passiva, kasum, kahjum, amortisatsioon. Põhivara, käibevara, kohustused. Üksikisiku ja ettevõtte tulumaks, sotsiaalmaks, käibemaks, töötuskindlustusmaks.

Kursuse läbimiseks võib õpilane luua õpilasfirma. Sellisel juhul läbib ta eelmainitud teemad läbi oma firma praktiliste tegevuste käigus.

26.Valikkursus „Turunduse alused“

Õppeaine eesmärk

Anda alusteadmisi tarbija, toote, hinna, toetuse ja turustuse kohta. Käsitletakse turunduse kontseptsioone klassikalises ja tänapäevases võtmes, osatakse analüüsida turgu sise- ja välistegurite alusel. Omatakse teadmisi brändi ja selle olemusest.

Õpiväljund

Õppeaine läbimisel õpilane: oskab selgitada turundusteooria põhimõisteid; tuua praktilisi näiteid ning võrrelda turunduskontseptsioone vastavalt ettevõtte eripärale; analüüsida turunduskeskkonda (SWOT ja PESTLE) , hinnata organisatsiooni keskkonda ning seeläbi teha ettepanekuid turundustegevusteks ja plaani koostamiseks; suudab kirjeldada ja põhjendada müügitoetuse ja edendamise põhimõisteid ja elementide, komponentide kaudu kasutada eesmärgipäraseid strateegiaid; omab teadmisi ning oskab luua seoseid tarbija käitumisest ning ostuotsustusprotsessidest. Oskab vastavalt läbitavale teemale põhjendada oma seisukohti (meetod: kirjalik, suuline, grupitöö jne)

Õppeaine sisu

Turunduse olemus. Sissejuhatus, turunduse ajalugu, edendajad, põhimõisted, vajadusvahetus, Bingo.

Turunduse olemus. Turunduse kontseptsioonid - klassikaline ja kaasaegne.

Turunduse keskkonnad. Edulood, turunduskeskkond (ettevõttesisene ja ettevõtteväline), mikro ja makro keskkonnad.

Turu-uuring - grupitööde esitlused. Väliskülaline.

Turuanalüüsid. Arutlus. Demograafilisi protsesse mõjutavad tegurid - grupitöö. PESTLE +SWOT ANALÜÜSID.

Segmenteerimine ja positsioneerimine. Turu segmenteerimine, toote positsioneerimine.

Ostukäitumine. Tarbija ja organisatsioonide ostukäitumise olemus.

Hind. Hinna olemus, hinnakujundus, hinnapoliitika väljatöötamine.

Müügitoetus ja müügiedendamine. Müügitoetuse võimalused ja müügiedendamine.

Müügitoetus ja müügiedendamine. Turustusvõimalused.

27.Valikkursus „Raamatupidamise alused“

Õppeaine eesmärk

Õpilased omandavad teadmised raamatupidamise põhitõdedest ja mõistetest ning suudavad koostada peamisi raamatupidamisvaldkonna dokumente, raamatupidamisregistreid ja raamatupidamise aruandeid.

Õppesisu

- Sissejuhatus raamatupidamisse: olemus, ajalugu, põhimõisted.
- Raamatupidamise põhimõisted, bilanss, bilansikirjed.
- Bilanss, bilansikirjed, ülesanded majandustehingutega.
- Kontod, majandustehingute konteerimine, pearaamatu koostamine.
- Oma ettevõtte põhine raamatupidamise ülesande ettevalmistus, palgaarvestus, arved.
- Oma ettevõtte näitel majandustehingute kajastamine raamatupidamise aruannetes.
- Omahind, tasuvuspunkt.
- Laen ja intress.

Õpitulemused

Kursuse lõpetaja:

- kasutab raamatupidamise alaseid mõisteid ja tunneb raamatupidamise korraldamise aluseks olevaid õigusakte;
- rakendab töös raamatupidamise sise-eeskirja koostamise põhimõtteid;
- tunneb nõudeid raamatupidamise algdokumentidele;
- valdab ja kasutab töötasude ja töötasudega seonduvate muude tasude (puhkusetasud, haigushüvitised, lähetustasud jms) ning maksude arvestuse ja deklareerimise põhimõtteid;
- teab käibemaksu arvestuse põhimõtteid;
- oskab arvestada vara, kohustuste ja omakapitali seisuga;
- teab majandusaastaruande koostamise taksonoomiat ja oskab praktiliselt koostada raamatupidamise aastaruannet.

28.Valikkursus „Organisatsiooni käitumine ja juhtimine“

Õppeaine kirjeldus

Organisatsioonijuhtimise kursuse õpetamisega antakse õpilasele arusaamine juhtimisprotsessidest ja organisatsioonis toimuvatest otsustusmehhanismidest, seaduspärasustest ja vastastikkustest seostest.

Organisatsioonijuhtimise kursuse läbiviimine toimub Kose Gümnaasiumis 12. klassis. Kursused on ülesehitatud temaatilisel printsiibil, mis tähendab, et käsitletakse erinevaid juhtimisteooriaid, Juhtimisfunktsioone, otsustute mõju alusel toimuvaid protsesse ning nendevahelisi seoseid, mida illustreeritakse konkreetsete näidetega rahvusvaheliste organisatsioonide näitel.

Antud kursusel käsitleme juhtimist, mitte ainult kui inimeste, ülesannete või protsesside mõjutamist ning suunamist kavandatud eesmärkide saavutamiseks vaid juhtimist kui otsustusprotsesside tasandit suuremates rahvusvahelistes institutsioonides. Püüame leida lahendused erinevatele situatsioonidele ja sellele kuidas mõned organisatsioonid saavutavad eesmärgid ja tulemused ning juhtimine toimib, mõned mitte.

Juhtimise paremaks arusaamiseks on vaja teatud eelteadmisi grupipsühholoogiast, organisatsioonijuhtimise ajaloost, statistilistest mudelitest, majandusteooria käsitlusest, sotsioloogiast ja motivatsiooniteooriatest.

Organisatsioonijuhtimise teadmiste kujundamine aitab õpilasel paremini orienteeruda meid ümbritsevates igapäevastes protsessides ja paremini mõista nende protsesside kulgu ja tekkepõhjusti.

Õpitulemused

Õpitulemused Gümnaasiumi lõpetajale:

- Seletab ja kasutab organisatsiooni põhimõisteid ning teab kaasaegse juhtimise põhimõtteid;
- Oskab hinnata ja analüüsida organisatsiooni läbi CIPOC ja McKinsei analüüsimeetodid;
- Suudab välja tuua juhtimise kitsaskohad ja leida neile lahenduskesksed stsenaariumid;
- Arendab suhtlemis- ja juhtimisoskusi, teeb koostööd ning väärtustab juhtimise hea tava põhimõtteid;
- Tunneb tööseadusi, võlaõigusseadusi ja ning oskab valida või leida parim lahendus lepingute sõlmimiseks;
- Saab aru, et organisatsioone juhitakse läbi protsesside ja koostöö abil, tunneb juhtimise tehnikaid;
- Teab välismõju tegureid;
- Oskab luua strateegiat ja kujundada töötaja profiile visiooni elluviimiseks;
- Suudab kujundada eelarvet, analüüsib eelarve piiranguid;
- Tunneb juhtimise mudeleid, stiile ja funktsioone;
- Teab, kuidas moodustada meeskondi, milliseid omadusi vajab konkreetne positsioon;
- On teadlik meekonna arengufaasidest ning oskab hinnata ja käituda vastavalt sellele;
- Hindab arengusuundi ja võimalusi, teab rahvusvahelise organisatsiooni ja tähtsust maailma globaliseerumisel.

Käsitletavat teemad:

- Meeskonna komplekteerimine, erinevad rollid ja jaotus, organisatsiooni faasid ja kuidas mingis faasis juhtida protsesse;
- Töötaja profiili koostamine, ülesannete jaotus;
- Arenguvestluste läbiviimine;
- Tööõigus, võlaõigus, tööleping, töövõtuleping, käsundusleping, töösuhted;

- Kriisi lahendamine organisatsioonis;
- Tulevikutöökohta kujundamine;
- Organisatsiooni mudel ja organisatsiooniline käitumine;
- Organisatsioonikultuuri loomine;
- Juhtimisfunktsioonid: planeerimine, organiseerimine, eestvedamine ja kontrollimine;
- Erinevad juhtimisstiilid ja nende mõju meeskondadele;
- Organisatsiooni analüüs;
- Strateegiate loomine ja eesmärgistamine;
- CIPOC protsessijuhtimine;
- Ametikoha mandaadi kujundamine;
- Meeskonna moodustamine;
- Meeskonna faasid ja konfliktide lahendamine;
- Personalijuhtimine ja kvaliteedijuhtimine;
- Juhi rollid;
- Muutuse valem ja muudatuste elluviimise planeerimine;
- Kontrollimehhanismid;
- McKinsey suutlikkuse analüüsi.

Hindamine

Valikõppeaine õpitulemuste hindamine lähtub gümnaasiumi riikliku õppekava üldosas ja teistes hindamist reguleerivates dokumentides toodud hindamisalustest. Õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavatele õpitulemustele. Kontrollitakse ja hinnatakse õpilase teoreetilisi teadmisi, majandustekstide ja statistiliste andmetega töötamise oskust, info leidmist ning situatsioonide lahendamist. Hinnatakse praktiliste tööde täitmiseoskusi, ülesannete lahendamise loovust, juhtumianalüüsi, kus hinnangu aluseks on põhjuslike seoste loomine ja argumenteerimine. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Kursuse hinne kujuneb kontrollitööde, praktiliste tööde, iseseisvate tööde ning ettekannete hinnetest. Hindamise aluseks on töö iseseisev sooritus, loovus ja vormistamise korrektsus.

29.Valikkursus “Projektijuhtimine”

Õppeprotsessi kirjeldus

Tänapäeva kooli roll on süstida õpilasse uudishimu, kriitilist mõtlemist, tehnoloogiate kasutamise julgust, kombineerimisoskust – nutikust, koostöövaimu, liidrivõimeid ja eestvedamise tahet, vastutuse võtmise ja sõnapidamise olulisust, ambitsioonikust, hoolivust ja sallivust, väärikust, otsustavust, rahvusvahelisust, riigimehlikkust, riskijulgust jne.

Õppeaine “Projektijuhtimine” õpetamise eesmärgiks on anda teadmisi projekti tsüklit ning tutvustada olulisimaid põhimõtteid, kuidas kirjutada projekti, anda teadmised programmide rahastusvormidest ja taotlusvõimalustest ja luua eeldused neid reaalses elus kasutada. Arendatakse õpilastes mitteformaalset õppimist väärtustavat eluhoiakut, sealjuures omandatakse arusaamine projektijuhtimises toimuvatest nähtustest ja protsessidest ning rahvusvahelisel vastastikusel seosel meeskonna, sihtgrupi, partnerluse tasandil.

Projektijuhtimise aine läbimisel omandavad õpilased oskuse otsida, kasutada, analüüsida ja hinnata mitmesuguseid statistilisi materjale ning kasutada infotehnoloogilisi vahendeid. Õpitavat materjali toetavad mitteformaalse õppimise meetodid nt meeskonnamängud, refleksioonimeetodid, meetodid kultuuridevahelise õppe käsitlemiseks jne. Uurimusliku õppe käigus omandavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö planeerimise, vaatluste tegemise, tulemuste töötlemise, tõlgendamise ja esitamise oskused.

Projektide ettevalmistamise, läbiviimise ja aruandluse käigus arendavad õpilased järgmisi võtmepädevusi: suhtlus emakeeles (kõigepealt võime väljendada suuliselt ja kirjalikult oma mõtteid, tundeid ja fakte), suhtlus võõrkeeltes, matemaatikapädevus ning teadmised teaduse ja tehnoloogia alustest (nt eelarve jälgimine), infotehnoloogiline pädevus (taotluse täitmine e-keskkonnas, levitamistegevuste korraldamine), õppimisoskus (oskus oma õppimist korraldada, selle eest vastutada ja sellega seotud takistustest üle saada, oma õpitulemusi analüüsida ja hinnata), isiklik, kultuuridevaheline, sotsiaalne ja kodanikupädevus, algatusvõime ja ettevõtlikkus, kultuuriteadlikkus ja kultuuriline eneseväljendus.

Projektide tegemine toetab ka gümnaasiumi riiklikus õppekavas esitatud üldpädevusi: enesemääratluspädevus (suutlikkus mõista ja hinnata adekvaatselt oma nõrku ja tugevaid külgi, arvestada oma võimeid ja võimalusi; analüüsida oma käitumist eri olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid probleeme; käituda inimsuhtes sõltumatult; hankida teavet edasiõppimise ja töö leidmise võimaluste kohta, kavandada oma karjääri) ja teised, mis olid juba mainitud, ning universaalseid tulevikutöö oskusi: kõigepealt transdistsiplinaarsus, disainmõtlemine, virtuaalne koostöö.

Projektitöö annab õpilasele võimaluse olla uurija, avastaja, meeskonnaliige, eestvedaja, otsustaja. Samuti võimaldab õppetöö individualiseerimist. Rahvusvahelised projektid laiendavad kooli koostööpartnerite võrgustikku ning toetavad kooli, õpetajaid ja õpilasi nende arenguteel.

Õpitulemused:

Kursuse läbinud õpilane:

- tunneb mitteformaalse õppimise põhimõtteid ja meetodeid;
- tunneb projektijuhtimise põhitõdesid ning oskab neid igapäevaelus rakendada;
- tunneb rahastusvorme ja -võimalusi ning oskab neid võimalusi kasutada;
- oskab analüüsida projekti etappe ja ennetada riske;
- teab rahvusvahelise projekti eripärasid;
- omab valmisolekut kohalikkude ja rahvusvahelist projekti läbi viia

Projektijuhtimise aines kogutud teadmised, oskused ja suhtumine on vajalik igas eluvaldkonnas ning need toetavad õpilase eneseteostust, sotsiaalset ühtekuuluvust, kodanikuaktiivsust ja edaspidist tööalast konkurentsivõimet.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

Õppemeetodite kavandamisel jälgitakse, et ülekaalus ei oleks töölehtede individuaalne täitmine, vaid rühmatöö, loovad ülesanded, arutelud, simulatsioonid ning kindlasti ka reaalse projekti taotlusvormi täitmine. Õpilaste õpiprotsessi vaadeldakse valikaine kursuse raames mitteformaalse õppe, kogemusõppe ja aktiivse osaluse vaatepunktidest. Infotehnoloogiat kasutatakse kriitiliselt, millega kaasnevad põhilised arvuti ja interneti kasutamise oskused.

Aine hindamise kriteeriumid:

Formaat: arvestatud/mittearvestatud.

Hindamiskriteerium, selle osakaal ja määratlus:

- Osalemine aines (osakaal 25%). Lävendi ületamiseks tuleb osaleda 35 tunnist vähemalt 20-s.
- Osalemine rühmatöös (osakaal 25%) Õpilasel on rühmas kindel roll ja ülesanne, mis ilmneb nii aine jooksul kui ka kokkuvõtvas tagasisides kursuse lõpus.
- Osalemine teiste rühmade tagasisidestamises (osakaal 25%) Aine vältel toimub jooksvalt ka teistele rühmadele tagasiside andmist. Õpilane on andnud põhjalikku tagasisidet kõigile aines osalenud rühmadele.
- Aktiivne osalus tunnis (osakaal 25%). Õpilane on osalenud mängudes, aruteludes ja muudes aktiivsetes tegevustes tunnis.

30.Valikkursus „Kõne ja väitlus“

Kursuse lühikirjeldus

Suulise tekstilooma kursus keskendub suulise eneseväljenduse, eesmärgistatud kuulamise ja argumenteeritud esinemise ning tagasiside arendamisele.

Gümnaasiumi õppe- ja kasvatusesmärgid

Gümnaasiumi kõne- ja väitluskursusega taotletakse, et õpilane:

- väljendab ennast suulises keelekasutuses selgelt ja sobivalt;
- argumenteerib veenvalt ning oskab kaitsta oma seisukohti;
- rakendab kriitilist mõtlemist.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- tunneb tüüpilisi suhtlusolukordi, kõne liike ning avalikule esinemisele esitatavaid nõudmisi;
- argumenteerib veenvalt ja oskab kaitsta oma seisukohti;
- moodustab ja esitab teemakohaseid küsimusi;
- koostab ning esitab eri liiki kõnesid (olmekõne, akadeemiline ja kohtukõne);
- teeb ettekande näitvahenditega;
- jälgib tolerantselt ja kriitiliselt diskussiooni ning annab tagasisidet.

Õppesisu

Kõne kui suhtlusolukord. Kommunikatsioonimudel. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlus. Suhtlustõkked. Kõne veenvuse tegurid. Kehakeel. Argumenteerimine ja emotsionaalsus.

Kõne koostamine ja esitamine. Kõne kui suulise monoloogi ja dialoogi liigid (ettekanne, sõnavõtt, koosolek, läbirääkimised, väitlus, repliik vm). Kõne eesmärgid. Kõne osad. Suulise kõnesündmuse ettevalmistamise etapid. Näitlikustamine. Esinemishirm. Parakeel. Esinemisstiil ja -kultuur.

Kõne kuulamine ning kõnele reageerimine. Repliik ja küsimuste esitamine. Erinevad kuulajatüübid. Kuulamistakistused.

Väitlemine. Väitluse olemus. Jaatav ja eitav kaasus. Kaasuse ülesehitus: teema, tuumsõnad, definitsioon, kriteerium, argumentatsiooni struktuur, tõestusmaterjal, topos. Ümberlükkamine, taastugevdamine. Risküsitlus. Kohtunikutöö ja tagasiside andmine.

Õppetegevus

Praktilised tööd, heli- ja videosalvestused ning nende analüüs.

Füüsiline õpikeskkond

Tehnovahendid (videokaamera, diktofon, mikrofon), õpperuumi mööbli ümberpaigutamise võimalus.

31. Valikkursus „Kirjandus ja film“

Kursuse lühikirjeldus

Kursus keskendub kirjanduse ja filmi kokkupuutepunktidele. Kuna süsteemne filmiõpetus üldjuhul nii põhikoolis kui ka gümnaasiumis puudub, antakse kursuse jooksul õpilastele esmane ülevaade sellest, kuidas film tänapäeval valmib. Kursuse põhirõhk on filmikeele (poetika) õpetamisel, mis on omakorda kursuse alateema „Film kui kirjandusteose tõlgendus“ vältimatu alus.

Et anda ülevaade filmikunsti olemusest, õpetada filmi- ja kirjandusteose ühe- ja erilaadse poetika mõistmist, vajab õpetaja tunni organiseerimiseks piisavalt visuaalset õppematerjali

(filmilõike linateose valmimise etappidest, lähivaatluseks filmide ja kirjandusteoste katkendeid jms), ent ka tänapäevaseid tehnovahendeid (videoprojektorit, arvutit vm multimeediavahendeid). Soovitav on mõne lihtsama filmimonteerimisprogrammi abil monteerida ka kaadreid, et paremini mõista filmikujundi olemust. Kursuse jooksul käsitletavad tervikteosed (nii filmid kui ka kirjandusteosed) valib õpetaja, õpilastel on soovitatav enne filmi vaatamist läbi lugeda vastav kirjandusteos.

Gümnaasiumi õppe- ja kasvatuseesmärgid

Kursusega taotletakse, et õpilane:

- omab põhiteadmisi filmi olemusest ja vastuvõtust ning mõjust vaatajale;
- tajub filmikeele poeetikat kirjandusteoste tõlgendamisel.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- kirjeldab üldjoontes filmi valmimise käiku;
- tunneb filmi peamisi poeetikavõtteid;
- mõistab filmikujutise tinglikkust, filmikujundit kui tähenduse kandjat, režissööri autorihoiakut ja sõnumit;
- võrdleb kirjandusteost ning selle põhjal valminud filmi, lähtudes filmi- ja kirjanduse poeetikast;
- arutleb filmi ja kirjandusteose esteetika ning seal väljendatud eetiliste väärtushinnangute üle, sõnastab oma vaatamis- ja lugemiskogemuse;
- kirjutab kirjandusteose katkendi põhjal lühistsenaariumi ning kadreerib selle;
- kirjutab filmiarvustuse, kasutades kursuse jooksul õpitut ning hinnates filmis ja kirjandusteoses esil või varjul olnud väärtusi;
- tunneb peamisi filmiliike ja iseloomustab filmikunsti arengusuundi;
- teab eesti kirjanduse ainetel valminud väärtfilme.

Õppesisu

Filmi loominguiline meeskond ja valmimine. Stsenaariumi periood: osalevad stsenaarist, režissöör, produtsent; tulem: valmis stsenaarium. Stsenaariumi etapid: ideekavand (sünopsis), arendus, stsenaariumi variandid. Süžeeeliinid ja areng: proloog, ekspositsioon, sõlmitus, intriig, kulminatsioon, lahendus, epiloog.

Filmimise ettevalmistus: osalevad režissöör, operaator, kunstnik, produtsent; tulem: filmi lavastusprojekt. Režiistsenaarium ja kadreering, lavastusprojekt kui filmi mudel. Näitlejate valik ja näitlejaproovide filmimine. Võttekohtade otsimine ning dekoratsioonide plaanimine.

Võtteperiood: osaleb kogu filmirühm; tulem: filmitud materjal. Meeskonnatöö filmi võtteperioodil. Režissööri osa filmirollide kujundamisel. Liikuv kaamera: panoraamid, peale- ja ärasõit. Rakurss (võttepunkt). Stoppkaader ja aegluup. Varjatud kaamera. Kombineeritud võtted. Valgus, värv ja heli. Duublid ja variandid. Produtsendi roll filmi loomisel. Autorifilm ning produtsendifilm.

Järeltootmine: osalevad režissöör, monteerija, helirežissöör, operaator, produtsent; tulem: valmis film. Filmi lõplik sünd montaažis. Monteeritud filmi värvikorrektsioon. Helilooja töö. Audiovisuaalse terviku tekkimine.

Filmipoeetika ja -esthetika. Tinglikkus filmis. Kinematograafiline nägemine ja mõtlemine. Filmikujund kui kunstiline üldistus. Filmi poetikavõtted: metafoor, sümbol, allegooria, hüperbool, personifikatsioon. Assotsiatiivne mõtlemine kui filmipoeetika mõistmise eeldus. Illustratiivsus – nähtuste poetilise avamise vastand. Poetikavõtete kasutamine filmis ning kirjanduses. Mustvalge ja värvifilm.

Kaader ja plaan. Kaader kui katkestamata filmivõte. Kaadri kompositsioon. Montaaž kui uute ajalis-ruumiliste ja emotsionaalsete suhete loomise viis. Filmi süžee ning faabula. Kaadrisisene ja kaadritevaheline montaaž. Montaaži rütm. Detailid. Montaaži fraas, stseen, episood. Sündmuste olustikulis-loogiline, assotsiatiiv-kujunduslik, paralleel- ja temaatiline montaaž. Montaaži elementide, st kaadrivahetuse leidmine kirjandusteosest, proosalõigu, episoodi või stseeni põhjal kadreeringu tegemine.

Filmi kokkupuuteid kirjanduse, kujutava kunsti, arhitektuuri, teatri ja muusikaga. Filmikeele intertekstuaalsus. Muusika kui helifilmi dramaturgiline komponent. Muusika ja emotsioonide kujundamine. Paus, muusika ja tegevuse kontrapunkt, unisoon, juhtmotiiv, mürad.

Tänapäeva filmikunsti jooni ja suundi. Uue filmikeele otsingud. Filmiliikide ja žanride segunemine ning uute kujunemine. Dokumentaalsus mängufilmis. Tõsielufilmi poetikavõtted. Kommertsfilmi olemus ja ideoloogiline funktsioon. Väärtfilm. Nüüdisaegne poliitiline film ja propagandafilmid. Rahvusvahelised filmifestivalid.

Film kui kirjandusteose tõlgendus. Filmi ja kirjanduse suhted. Eesti ja maailmakirjanduse klassika ainetel valminud filme. Kirjandusteost illustreeriv ekraniseering ning kirjandusteose loominguuline töötlus. Üht ja sama kirjandusteost erinevalt tõlgendavad filmid. Kirjandusteoste põhjal valminud väärtfilme. Kirjandusteose ja filmi võrdlev analüüs. Filmikriitika. Filmiretsensiooni kirjutamine.

Mõisted: autorifilm, detail, dramaturgia, duubel, filmikriitika, filmipoeetika, filmiretsensioon, kaader, kommertsfilm, montaaž, motiiv, plaan, produtsendifilm, rakurs, režissööriilm, stsenaarium, süžee, väärtfilm.

Käsitletavaid filme ja kirjandusteoseid. Kursuse jooksul loeb õpilane läbi vähemalt kaks kirjandusteost ja vaatab nende põhjal tehtud filme:

- „Georgica“, režissöör Sulev Keedus. Q Film, 1998. Stsenarist Madis Kõiv;
- „Hukkunud alpinisti hotell“, režissöör Grigori Kromanov. Tallinnfilm, 1979. Boriss Strugatski ja Arkadi Strugatski samanimelise jutustuse ainetel;
- „Ideaalmaastik“, režissöör Peeter Simm. Tallinnfilm, 1980. Karl Helemäe jutustuse motiividel;
- „Indrek“, režissöör Mikk Mikiver. Tallinnfilm, 1975. Anton Hansen Tammsaare romaani „Tõde ja õigus“ II osa põhjal;
- „Karu süda“, režissöör Arvo Iho. „Faama Film“ ja „Cumulus Projekt“, 2001. Nikolai Baturini samanimelise romaani ainetel;
- „Kolme katku vahel“, režissöörid Virve Aruoja, Jaan Tooming. ETV, 1970. Jaan Krossi samanimelise romaani ainetel;
- „Kõrboja peremees“, režissöör Leida Laius. Tallinnfilm, 1979. Anton Hansen Tammsaare samanimelise romaani ainetel;

- „Mina olin siin“, režissöör René Vilbre. Studio Amrion, 2008. Sass Henno samanimelise jutustuse põhjal;
- „Nimed marmortahvil“, režissöör Elmo Nüganen. OÜ Taska Productions, 2002. Albert Kivika samanimelise romaani ainetel;
- „Nipernaadi“, režissöör Kaljo Kiisk. Tallinnfilm, 1983. August Gailiti „Toomas Nipernaadi“ ainetel;
- „Põrgupõhja uus Vanapagan“, režissöörid Grigori Kromanov, Jüri Müür. Tallinnfilm, 1964. Anton Hansen Tammsaare samanimelise romaani ainetel;
- „Surma hinda küsi surnutelt“, režissöör Kaljo Kiisk. Tallinnfilm, 1977. Stsenarist Mati Unt;
- „Sügisball“, režissöör Veiko Õunpuu. Kuukulgur Film, 2007. Mati Undi samanimelise lühiromaani ainetel;
- „Tants aurukatla ümber“, režissöör Peeter Simm. Eesti Telefilm, 1987. Mats Traadi samanimelise romaani ainetel;
- „Ukuaru“, režissöör Leida Laius. Tallinnfilm, 1973. Veera Saare samanimelise romaani ainetel;
- „Viimne reliikvia“, režissöör Grigori Kromanov. Tallinnfilm, 1969. Eduard Bornhöhe jutustuse „Vürst Gabriel ehk Pirita kloostri viimased päevad“ ainetel.

32. Valikkursus B2-võõrkeel „Üldkeel 9“

Õpitulemused

- Õpilane oskab kirjeldada oma emotsioone ja inimestevahelisi suhteid nüansirikkalt.
- Õpilane oskab kirjutada arutlevat kirjandit, vastandades nähtuste positiivseid ja negatiivseid külgi.
- Õpilane oskab kirjutada arvamislugu ajalehele, järgides ametliku kirja kirjutamise nõudeid.
- Õpilane teeb vahet kvaliteetajakirjandusel ja tabloidajakirjandusel, suhtub uudistesse kriitiliselt.

Õppesisu

Aegade süsteem (kordamine). Inimestevahelised suhted: armastuse erinevad tüübid, sõprus, armastus esimesest silmapilgust; emotsioonide nüansirikas väljendamine. Erinevate nähtuste positiivsete ja negatiivsete külgede kirjeldamine ja analüüsimine. Ajakirjandus, kvaliteetne ja kollane ajakirjandus, pealkirjade lahtimõistamine, teleajakirjandus ja selle objektiivsus.

33. Valikkursus B2-võõrkeel „Üldkeel 10“

Õpitulemused

- Õpilane oskab kirjeldada isiklikke kogemusi.
- Õpilane oskab kirjutada filmi-, raamatu- või näidendi arvustust.
- Õpilane oskab kirjeldada kunstiteost ning väljendada selle suhtes oma argumenteeritud arvamust.

Õppesisu

Kaudne kõne (kordamine). Perekond: vanemate ja vanavanemate roll noore inimese elus, peretraditsioonid. Kunst ja ilu meie ümber: kaunid kunstid, looduse ilu, ilu inimeses, ilu suhtelus, kunstiteose kirjeldamine, kunstnike elulood. Metafoorid ja idioomid.

34. Valikkursus B2-võõrkeel „Üldkeel 11“

Õpitulemused

- Õpilane oskab näha ja kirjeldada ajaloosündmuste seoseid tänapäevaga.
- Õpilane oskab kirjutada enesekirjeldust, analüüsida oma tugevaid ja nõrku külgi.
- Õpilane oskab igapäevases suhtluses kasutada metafoore.
- Õpilane oskab kirjutada spordivõistluse reportaazi.
- Õpilane oskab analüüsida oma eluviisi tervislikkust.

Õppesisu

Tingimuslaused (kordamine). Ajaloo suursündmused osaleja või vaatleja pilgu läbi, olulised leiutised läbi ajaloo. Mina, minu kogemused ja minu võimed (tugevad ja nõrgad küljed). Sport: keha ja vaimu sümbioos, kehakultus, tervisesport ja tippспорт, spordisõltuvus, spordivõistlused. Kehaosad, kehaosadega seotud metafoorid.

Õppetegevused

- media- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine (YouTube, TedTalks jne);
- iseseisev lugemine ning kuulamine;
- loovtööd (nt eneseanalüüs);
- argumenteerimisoskuse arendamine (nt väitlus, arutus);
- rolli- ja suhtlusmängud;
- projektitööd (nt spordivõistluse jälgimine ja reportaazi kirjutamine);
- info otsimine erinevatest võõrkeelsetest teatmeallikatest (nt sõnaraamatud, internet).

35. Valikkursus B2-võõrkeel „Tunne oma kodupaika – turisminduse alused“

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Antud kursusega taotletakse, et õpilane:

- omandab keeleoskuse tasemel, mis võimaldab tutvustada oma kodukohta ja selle lähiümbrust sihtkeeles;
- omandab vastavad teadmised teiste omandatud pädevuste kaudu;
- mõistab ja väärtustab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ning erinevusi;
- suhtleb sihtkeele kõnelejatega nende kultuurinorme järgides;
- erialakeelele iseloomulike grammatiliste struktuuride kasutusoskuse harjutamine.

Õppesisu

Õpilane omandab giidile vajaliku põhisõnavara, otsib infoallikatest vastavasisulist materjali ja tutvub sellega ning vajadusel tõlgib sihtkeelde, õpib turismiga seonduvate ametkirjade kirjutamist ning õpib suhtlema antud valdkonnas. Lähemalt õpitakse rääkima oma kodukohast.

Õpitulemused

Õpilane oskab inglise keeles tutvustada oma kodukohta ja selle lähiümbrust, on võimalikult tuttav selle piirkonna kohta veebis ja paber kandjal avaldatud materjalidega, oskab kirjutada turismindusega seotud ametkirju

Lõiming teiste valdkonnapädevustega ja ainevaldkondadega

Antud inglise keele kursuses arendatakse eelkõige suhtluspädevust ja teisi valdkonnapädevusi nagu kirjanduse, kunsti-, loodusteaduslikku ja geograafia-alast pädevust.

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Kool korraldab vajadusel rühmaõppe Kool korraldab õppe klassiruumis, kus on keeleõppe eesmärkide saavutamist toetav ruumikujundus koos vajaliku kaasaegse õppematerjali, sisustuse ja tehniliste abivahenditega.

36.Valikkursus B1-võõrkeel „Vene ärikeel“

Õppe ja kasvatusesmärgid

Õpilane:

- omandab vene ärikeeles oskuse tasemel, mis võimaldab venekeelses ärikeskkonnas iseseisvalt toimida;
- mõistab ja väärtustab oma ning teiste ärikultuuride sarnasusi ja erinevusi;
- suhtleb vene keele kõnelejatega nende kultuurinorme järgides;
- omandab elukestvaks motivatsiooni.

Õppesisu

Aine valiku eelduseks on üldjuhul keele valdamine tasandil A2.2.

Kõiki läbivaid teemasid käsitletakse mitme teemavaldkonna kaudu. Eelkõige on läbivad teemad seotud järgmiste teemavaldkondadega

1. „Minu firma“
2. „Ärikontaktide loomine, ärikõneluste pidamine“
3. „Ärikirjade koostamine ja neile vastamine“
4. „Kliendiga suhtlemine“
5. „Toll“
6. „Hotelli broneerimine ja hotelliteenuste kasutamine“

Õpitulemused

„Vene ärikeeel“ lõpetaja:

- omandab vene ärikeelee oskuse tasemel, mis võimaldab venekeelses ärikeskkonnas iseseisvalt toimida;
- mõistab ja väärtustab oma ning teiste ärikultuuride sarnasusi ja erinevusi;
- suhtleb vene keele kõnelejatega nende kultuurinorme järgides;
- omandab elukestvaks õpeks motivatsiooni ning vajalikud oskused

Lõpetaja oskab:

- sõlmida sidemeid vene keelt kõnelevate äripartneritega;
- pidada läbirääkimisi vene keelt kõnelevate potentsiaalsete klientidega;
- kirjutada venekeelseid ärikirju ja vastama neile;
- suhtlema äripartneritega.

Lõiming

Võõrkeeleõppes kasutatavad materjalid täiendavad teadmisi, mida õpilane omandab teistes õppeainetes, andes õpilasele keelelised vahendid erinevate valdkondadega seonduvate teemade käsitlemiseks.

Keelteoskus võimaldab õppijale ligipääsu lisateabeallikatele (teatmeteostele, võõrkeelsele kirjandusele, internetile jt), toetades sel moel materjali otsimist mõne teise õppeaine jaoks.

Võõrkeelte omandamist toetab integreeritud õppematerjalide kasutamine lõimitud aine- ja keeleõppe raames (LAK-õpe, keelekümblus, ainete ülesed rahvusvahelised projektid jms).

120.4Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Kool korraldab õppe vajadusel rühmades.

Kool korraldab õppe klassis, kus on keeleõppe eesmärkide saavutamist toetav ruumikujundus koos vajaliku õppematerjali, sisustuse ja tehniliste abivahenditega.

Hindamise erisused

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemused sisaldavad hoiakuid ja väärtusi, mille kohta antakse sõnalist tagasisidet. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ja vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

37.Valikaine A2-võõrkeel (saksa keel)

Üldalused

A2-keeleskustasemel võõrkeele ainekava toetub gümnaasiumi riikliku õppekava võõrkeelte valdkonnakavale.

Õppe-eesmärgid

A2-keeleskustasemega võõrkeeleõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) omandab keeleskuse tasemel, mis võimaldab toime tulla teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades võõrkeelt emakeelena kõnelejaga;
- 2) mõistab ja väärtustab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ja oskab suhtluses sellega arvestada;
- 3) huvitub õpitavat keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- 4) omandab elukestvaks õppeks motivatsiooni ning vajalikud oskused.

Õppeaine kirjeldus

Lisaks kahele põhikoolis õpitud võõrkeelele on gümnaasiumiastme õpilasel kooli õppesuunast lähtuvalt võimalik alustada ka uue võõrkeele ehk **A2-keeleskustasemel võõrkeele** õppimist, selleks ei pea olema eelteadmisi. Uue võõrkeele omandamist toetab varasem keeleõppimise kogemus.

Gümnaasiumi lõpuks on olnud õpilasel võimalus valida 9 kursust A2-võõrkeelt. Sel juhul on gümnaasiumi lõpetaja rahuldav õpitulemus üldjuhul A1.2, hea õpitulemus A2.1 ja väga hea õpitulemus A2.2. Õpitulemused võivad keeleti ja ka osaoskuse ti erineda.

Õppeprotsessis kasutatakse kommunikatiivse keeleõppe põhimõtteid ning aktiivõppemeetodeid. Rakendatakse paaris- ja rühmatööd, toetatakse võõrkeelse suhtlus- ja esinemisoskuse väljakujunemist (nt referaadid, esitlused, sh multimeedia, suhtlusportaalid, blogid). Õpilasi ergutatakse kasutama keelt ka väljaspool keeletunde. Gümnaasiumi keeletunnis suheldakse peamiselt õpitavas võõrkeeles. Kooli õppekeelt kasutatakse vastavalt vajadusele (nt selgituste andmisel).

Kuus teemavaldkonda ja nende alateemad on igapäevaelus omavahel läbi põimunud ning nii on neid võimalik käsitleda ka keeleõpetuses. Eri teemade kaudu on õpilasel võimalus võrrelda Eesti ja õpitava keelega seotud kultuuriruumi. Teemasid käsitledes peetakse silmas keeleoskustaset, õpilase huve ning teemade päevakohasust.

Keeleteadmised ei ole eesmärk omaette, vaid vahend parema keeleoskuse omandamiseks. Õpilase edasiliikumise järgi keeleoskustasemetes arenevad ka tema keelelised teadmised.

Õpilase tähelepanu juhitakse olulistele kultuurierinevustele suhtlemises. Keeleõppes arendatakse endiselt õpioskusi, mis toetavad edasisi võõrkeeleeõpinguid ning panevad aluse elukestvatele õppele.

Õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- mõistab lihtsate vestluste, sõnumite ja tekstide sisu õpitud temaatika piires;
- saab hakkama igapäevastes lihtsates suhtlusolukordades, tuginedes õpitud kultuuriteadmistele;
- koostab lihtsaid tekste õpitud temaatika piires;
- tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maade kultuurielu vastu;
- kasutab võõrkeelseid teabeallikaid (nt sõnaraamatud, Internet) vajaliku informatsiooni leidmiseks;
- seab eesmärged ja hindab nende saavutatuse taset ning valib ja vajaduse korral muudab oma õpistrateegiaid;
- seostab omandatud teadmisi nii võõrkeelte valdkonna kui ka teiste valdkondade teadmistega.

Keeleoskuse tase gümnaasiumi lõpus:

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
rahuldav õpitulemus	A1.2	A1.2	A1.2	A1.2
hea õpitulemus	A2.1	A2.1	A2.1	A2.1
väga hea õpitulemus	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

Õppesisu

MINA JA TEISED: enesetuvustus, huvid ja eelistused; perekond, sõbrad ja tuttavad; välimus ja iseloom; ühised tegevused; perekondlikud sündmused ja tähtpäevad.

KODU JA KODUKOHT: kodu, perekond, sugulased; kodu kui eluruum; kodukoht; tähtpäevad; loodus, aastaajad ja ilm; kodukoha pärimused, traditsioonid ja kombed.

RIIGID JA NENDE KULTUUR: maad, riigid ja rahvad; tavad ja tähtpäevad, kultuuriline mitmekesisus; õpitavat keelt kõnelevate riikide olulisemad sündmused ja inimesed.

IGAPÄEVAELU: igapäevased tegemised, sh olme; tee küsimine ja juhatamine; tegevusalad ja ametid; toitumine; tervis.

VABA AEG: erinevad vaba aja veetmise viisid; reisimine, meedia.

Õppetegevus

Gümnaasiumis arendatakse kõiki osaoskusi võrdselt, rõhuasetus võib kursuseti erineda.

Õpitavat keelt kasutatakse aktiivselt nii tunnis kui ka väljaspool tundi (nt kirjasõbrad, õppereisid, õpilasvahetused ja kohtumised õpitavat keelt emakeelena kõnelejatega). Õpilane loeb lihtsamaid teabe-, tarbe- ja meediatekste. Kasutatakse mitmekesiseid ülesandeid, mis eeldavad loovat lähenemist.

Õpetaja suunab õpilasi kõrvutama ja analüüsima keelte sarnasusi ja erinevusi, nägema keeltevahelisi seoseid ning jälgima oma keelekasutust.

Õpetaja planeerib koos õpilasega tööd, et saavutada eesmärgiks seatud keeleoskustase.

Iseseisvate tööharjumuste kõrval kinnistuvad paaris- ja meeskonnatöö oskused.

Osaoskuste arendamiseks sobivad näiteks:

- meedia ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine;
- lihtsamate tarbekirjade koostamine (nt sõnumid, erinevad ankeedid, CV);
- loovtööd (nt plakat, kuulutus, luuletus, tõlge, kokkuvõte, blogi);
- referaatide ja/või uurimistööde koostamine ning esitlemine;
- rolli- ja suhtlusmängud;
- projektitööd (nt filmide tegemine, teatritükkide etendamine, veebilehtede koostamine);
- info otsimine erinevatest võõrkeelsetest teatmeallikatest (nt sõnaraamatud, Internet).

38. Valikaine „3D-modelleerimine“

Valikaine lühikirjeldus

Valikaine põhineb kolmel oskusel:

- tehnilise joonestamise algtõdede omandamine;
- 3D-modelleerimistarkvara kasutamine toote loomiseks;
- arvuti teel juhitava CNC ehk arvprogrammjuhtimisega freespingi seadistamise algtõdede ning selle juhttarkvara kasutusoskuse omandamine.

Lõiming teiste ainetega:

- valikkursuse edukaks läbimiseks on vaja matemaatilisi vilumusi ja oskusi, eeskätt ruumilist mõtlemist ning ettekujutust erinevatest arvulistest mõõtkavadest ja -ühikutest;
- esteetiliselt nauditavate ning samal ajal praktiliste toodete disainimine toetab kunstipädevuse ja uuendusliku mõtlemise kujunemist;
- CNC-freespingi kasutamine nõuab ettekujutust erinevate materjalide (puidu, alumiiniumi, plasti jms) ning nende töötlemiseks mõeldud tööriistade (eri tüüpi freesiterade) omadustest, mida käsitletakse töö- ja tehnoloogiaõpetuses.

Gümnaasiumi õppe- ja kasvatusesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- arendab loovust ning süsteemset ja ruumilist mõtlemist;
- oskab seada eesmärke ning plaanib oma tegevust etappide kaupa;
- vastutab ideede ja plaanide elluviimise eest ning rakendab meeskonnatöövõtteid;
- kasutab erinevaid teabeallikaid tehnoloogilist protsessi plaanides ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat infot;
- mõistab nüüdisaegse tehnoloogia tähtsust riigi majanduses.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- mõistab tootedisaini olulisust igapäevaelus ning oskab näha seost teooria ja praktika vahel;
- on omandanud ülevaate põhilistest 3D-tarkvaraprogrammidest ning oskab ühte neist praktiliselt kasutada toote modelleerimiseks;
- mõistab CNC-freespingi näitel arvuti teel juhitud tehnoloogiliste seadmete toimimise loogikat;
- suudab põhjendada enda tehtud sisulisi ja tehnoloogilisi valikuid, dokumenteerida tööd ning esitleda töö tulemust.

Tootedisaini üldised alused

Õpitulemused

Teema läbimise järel saab õpilane aru tootedisaini tähtsusest meie igapäevaelus ning oskab näha seost teooria ja praktika vahel.

Õppesisu

Disaini mõiste, meetod ja kriteeriumid. Lühiülevaade tarbekunsti ning disaini ajaloost. Tehnoloogia mõiste, meetod ja kriteeriumid. Arvuti teel juhitud seadmed ning nende kasutamise valdkonnad.

3D-modelleerimistarkvara kasutamine

Õpitulemused

Teema läbimise järel on õpilasel ülevaade põhilistest 3D-tarkvaraprogrammidest ning ta oskab ühte neist praktiliselt kasutada toote modelleerimiseks.

Õppesisu

Programmi käivitamine. Faili avamine ja salvestamine. Käsklusribade ülevaade. Tahkkeha, pöördkeha, kiri – eskiis ja keha moodustamine. Virtuaalne koost. Pindade sobivus ning vajalikud vahed.

CNC-freespingi juhttarkvara kasutamine

Õpitulemused

Teema läbimise järel oskab õpilane praktiliselt kasutada pingi juhttarkvara.

Õppesisu

Loodavale failile nime andmine ja 3D-modelleerimisprogrammis loodud detaili toomine töölauale. Tooriku loomine. Joonestuskeskkonna kontroll ja omadused. Joonestamine. Materjali lisamine. Tooriku muutmine läbipaistvaks. Kinnituskeha loomine. Kinnituskeha (tooriku) mõõtmete korrigeerimine. Freesimise tehnoloogia määramine. Tööriista loomine või valimine programmi raamatukogust. Geomeetria seaded. Koordinaatide süsteemi paigaldamine. Geomeetria määramine. Detaili geomeetria määramine. Tooriku geomeetria määramine. Kinnituskeha (lõiketera liikumiseks keelatud ala) geomeetria määramine. Operatsioonide loomine. Musta töötluste loomine. Puhastöötluste loomine. Töötluste loomise jätkamine. Töödeldava ala määramine. Tööradade genereerimine. Postprotsessor. Teise poole töötlemine.

CNC-freespingi seadistamine

Õpitulemused

Teema läbimise järel mõistab õpilane CNC-freespingi näitel arvuti teel juhitud tehnoloogiliste seadmete toimimise loogikat ning oskab seadistada õppes kasutatavat pinki.

Õppesisu

Tooriku kinnitamine freespingi töölauale. Vaheplaadi koordinaatide süsteemi nullpunkti määramine. Tooriku koordinaatide süsteemi nullpunkti seadistamine vaheplaadi korral. Vaheplaadi ehitus ja tooriku märkimine. Programmi parandamine, kui koordinaatide süsteemi nullpunkt on paigutatud tooriku alumisele küljele. Lõikeriista (freesi) lisamine programmi raamatukokku ning lõikeriistade raamatukogu kasutamine. Ettenihkekiiruse muutmine, tolmuimeja automaatse lülituse lisamine ja tooriku vahetuse positsiooni lisamine. Tööriistade (freeside) lisamine programmi tööriistaloetellu.

Tegevuse dokumenteerimine ja tagasiside

Õpitulemused

Teema läbimise järel suudab õpilane põhjendada oma sisulisi ja tehnoloogilisi valikuid, dokumenteerida tööd ning esitleda töö tulemust.

Õppesisu

Disaini ja tooteprotsessi dokumenteerimine (tekst, fotod, video). Esitluse koostamine disaini ja tooteprotsessist õppija valitud web 2.0 keskkonnas (nt blogi, wiki). Esitluse ettekandmine.

Õppetegevus

Valikkursust õpetades tehakse järgmist:

- töö õpetaja juhendamisel ning iseseisev õppimine, et omandada 3D-modelleerimisprogrammi kasutamise oskus;
- toote disainimine 3D-modelleerimisprogrammiga;
- CNC-freespingi seadistamine ning materjali ja tööriista valik;
- esitluse koostamine toote disainimisest ja freesimisest ning selle ettekandmine kaasõpilastele;
- enda ja kaasõpilaste loodud toodete analüüs, teemakohane arutelu ning diskussioon;
- õppekäik tehnoloogiaettevõttesse ja/või tehnoloogiaharidust andvasse kõrgemasse või kutseõppeasutusse.

Füüsiline õpikeskkond

3D-modelleerimistarkvara ning CNC-freespingi juhttarkvara olemasolu.

Arvutid, mis võimaldavad kasutada 3D-modelleerimistarkvara.

CNC-freespink koos selle juurde kuuluva kaitsekabiiniga.

Kulumaterjalide olemasolu (eri tüüpi freesiterad, puit, plast).

Valikaine maht on 70 ainetundi.

39. Valikkursus „Üldajalugu – maailma ajalugu: tsivilisatsioonid väljaspool Euroopat“

Kursuse lühikirjeldus

Valikkursus koosneb üheksast teemast. Kursust võib õpetada ülevaatenähtena kõigist teemadest või käsitleda valikuliselt vähemalt nelja teemat sügavamalt. Valikkursuse õppe- ja kasvatusesmärgid, õpe, hindamine ja füüsiline õpikeskkond lähtuvad ajaloo ainekava põhimõtetest.

Gümnaasiumi õppe- ja kasvatusesmärgid

Gümnaasiumi lõpetaja:

- iseloomustab ja võrdleb väljaspool Euroopat asuvate tsivilisatsioonide ühiskonda, kultuuri ja vaimulaadi ning mõistab ajaloolise arengu järjepidevust;
- väärtustab kultuurilist mitmekesisust;
- analüüsib ideoloogiliste ja tehnoloogiliste muutuste mõju inimeste eluviisile ning väärtushinnangutele;
- analüüsib ja võrdleb tsivilisatsioone Euroopas ning väljaspool Euroopat, toob esile sarnasusi ja erinevusi ning leiab näiteid vastastikuste mõjude kohta tsivilisatsioonide arengus;
- kasutab erinevaid teabeallikaid, sh ajalookaarte ja põhjendatud seisukohti, mõistab ajaloosündmuste ja -protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ning hindab allika või käsitluse usaldusväärsust;
- suudab rekonstrueerida minevikus elanud inimeste elu, vaadeldes maailma nende pilgu läbi ning võttes arvesse ajastu eripära.

Valikkursuse õpitulemused ja õppesisu

Esiaeg ja tsivilisatsioonide teke

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- iseloomustab esiaja arengujärke ja saavutusi ning analüüsib seoseid ja järjepidevust arengus;
- teab antropogeneesi põhijärke ja analüüsib erinevaid käsitlusi inimese kujunemisest;
- analüüsib tsivilisatsioonide kujunemise põhjusi ja arengut, iseloomustab näidete kaudu tsivilisatsioonide peamisi tunnuseid;
- teab esiaja allikaid ning teeb allikate alusel järeldusi esiaja arengu kohta;
- näitab kaardil varajaste tsivilisatsioonide asu alasid.

Õppesisu

Esiaja arengujärgud. Inimese põlvnemine. Inimene ja loodus. Mõtlemise ja kõne tekkimine. Kunsti alged. Inimkonna arengu ebaühtlus. Kütid, kalastajad ja korilased. Maaharijad ja karjakasvatajad. Metallide kasutuselevõtt. Varajaste tsivilisatsioonide peamised tunnused.

Egiptus

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- analüüsib Egiptuse riiklust, ühiskonda ja igapäevaelu, loob seoseid mineviku ning tänapäeva vahel;
- iseloomustab näidete kaudu Egiptuse kultuuripärandit ning religiooni, teaduse ja kirja arengut;
- teab Egiptuse ajaloo allikaid.

Õppesisu

Riigi tekkimine. Ühiskond ja eluolu. Religiooni põhijooned. Surnutekultus. Kirjandus. Teadus. Egiptus tänapäeval.

Mesopotaamia ja Ees-Aasia

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- analüüsib riiklust, ühiskonda ning igapäevaelu Mesopotaamias ja Ees-Aasias ning loob seoseid mineviku ja tänapäeva vahel;
- iseloomustab näidete kaudu Mesopotaamia ja Ees-Aasia kultuuripärandit ning religiooni, kirja, kirjanduse ja teaduse arengut;
- tunneb iisraeli rahva ajaloo põhisündmusi ja monoteistliku religiooni kujunemist;
- teab tähtsamaid kirjalikke allikaid.

Õppesisu

Sumeri linnriigid: ühiskond ja eluolu. Semiidid. Vana-Babüloonia. Hammurabi koodeks. Babüloonia ühiskond ja eluolu. Assüüria. Uus-Babüloonia. Babüloni ehitised. Religiooni põhijooned. Kangelaseepika ja Gilgameš. Teadus.

Indoeurooplased, küsimus nende päritolust. Hetiidi impeerium. Pärsia impeerium.

Foiniikia ja Iisrael: Foiniikia linnriigid, kaubandus ja meresõit. Kultuurikontaktid. Iisrael: ülevaade iisraeli rahva ajaloost. Monoteismi kujunemine ja Vana Testament.

Mesopotaamia ja Ees-Aasia alad tänapäeval.

India

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- tunneb India ajaloo tähtsamaid arengujärke Induse tsivilisatsioonist Euroopa kolonisatsiooni alguseni ning loob seoseid mineviku ja tänapäeva vahel;
- analüüsib India ühiskonda, eluolu, religioone ja kultuuripärandit;
- teab India ajaloo allikaid.

Õppesisu

Induse kultuur. Aarjalaste sisseränd. Riikluse ja ühiskonna areng. Kastid. Veedad. Brahmanism. Budism. Hinduism. Sanskrit. Kirjandus. Teadus. Kunst. Islami levik Indias.

Hiina

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- tunneb Hiina ajaloo peamisi arengujärke tsivilisatsiooni tekkest kuni keisririigi lõpuni ning loob seoseid mineviku ja tänapäeva vahel;
- iseloomustab Hiina ühiskonda, eluolu, religiooni ja kultuuripärandit;
- teab Hiina ajaloo allikaid.

Õppesisu

Vana-Hiina tsivilisatsiooni kujunemine. Keisririigi teke. Riigi ja ühiskonna korraldus. Ametnikkond. Religioon ja filosoofia: konfutsianism, taoism. Hieroglüüfkiri. Kirjandus. Teadus. Leiutised. Kunst.

Ameerika

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- tunneb Kesk-Ameerika ja Andide tsivilisatsiooni peamisi arengujärke nende tsivilisatsioonide tekkest kuni eurooplaste koloniaalvallutuse, loob seoseid mineviku ja tänapäeva vahel;
- iseloomustab ja võrdleb Kesk-Ameerika ning Andide tsivilisatsiooni ühiskonda, eluolu, religiooni ja kultuuripärandit;
- teab Ameerika põlisrahvaste (maiade, inkade, asteekide) ajaloo allikaid ning teeb allikate alusel järeldusi Ameerika varasemate tsivilisatsioonide kohta.

Õppesisu

Kesk-Ameerika tsivilisatsioon: maiad, asteegid. Andide tsivilisatsioon: inkad. Riigi ja ühiskonna korraldus. Religioon. Tähtsamad kultuurisaavutused. Ameerika tsivilisatsioonide häving.

Araabia maad

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- tunneb islami teket ja levikut Aasias ja Vahemere maades ning iseloomustab islami mõju ühiskonnale;
- analüüsib araabia kultuuripärandit, toob näiteid araabia kultuuri mõju kohta Euroopale, loob seoseid mineviku ja tänapäeva vahel;
- teab araabia ajaloo allikaid.

Õppesisu

Islami teke ja levik. Muhamed. Koraan. Religiooni osa igapäevaelus. Abielu ja perekond. Sunna. Islami uskumused ja tavad. Sunniidid, šiiidid.

Araabia vallutused, Araabia kalifaat ja selle lagunemine.

Eri rahvaste kultuuri ühtesulamine. Arhitektuur. Kirjandus. Teadus. Araabia kultuuri mõjud Aasia ja Euroopa kultuurile.

Aafrika tsivilisatsioonid

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- tunneb tähtsamaid Aafrika kultuure ning loob seoseid mineviku ja tänapäeva vahel;
- iseloomustab Aafrika põlisrahvaste kultuuride erijooni;
- teab Aafrika ajaloo allikaid ning teeb allikate alusel järeldusi Aafrika ajaloo kohta.

Õppesisu

Etiopia riik ja kultuur. Lääne-Aafrika kultuurid: Ghana ja Mali, kontaktid Vahemere maadega; Joruba kultuur. Zimbabwe kultuur. Aafrika langemine Euroopa riikide võimu alla. Kolonisatsiooni tagajärjed Aafrikale. Aafrika tänapäeval.

40. Valikkursus „Üldajalugu – Euroopa maade ja Ameerika Ühendriikide ajalugu“

Kursuse lühikirjeldus

Valikkursus koosneb kuuest teemast. Kursust võib õpetada ülevaatenähtena kõigist teemadest või käsitleda valikuliselt vähemalt nelja teemat sügavamalt. Valikkursuse õppe- ja kasvatusesmärgid, õpe, hindamine ning füüsiline õpikeskkond lähtuvad ajaloo ainekava põhimõtetest.

Gümnaasiumi õppe- ja kasvatusesmärgid

Gümnaasiumi lõpetaja:

- eristab Euroopa kultuuriareaale, selgitab nende eripära kujunemise põhjusi ja ajaloolisi tagamaid ning tähtsust Euroopa ajaloo kujunemisel ja seoseid tänapäevaga;
- analüüsib Euroopa riikide ühiskonda, kultuuri ning vaimulaadi, arengu samasusi ja erinevusi, vastastikuseid seoseid ning ajaloolise arengu järjepidevust;
- tunneb Ameerika Ühendriikide ajaloo põhijooni ning selle seost Euroopa ajalooga;
- analüüsib Euroopa ajaloo mõju Eestile ning seostab Eesti ajalugu Euroopa ajaloo üldiste protsessidega poliitikas, majanduses ja kultuuris;
- väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning teadvustab oma rolli kultuurikandjana ja kultuuripärandi säilitajana;
- analüüsib ideoloogiliste ning tehnoloogiliste muutuste mõju inimeste eluviisile ja väärtushinnangutele; analüüsib riikidevahelist koostööd ning konfliktide lahendamise viise;
- kasutab erinevaid teabeallikaid, sh ajalookaarte ja põhjendatud seisukohti, mõistab ajaloosündmuste ja -protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ning hindab allika või käsitlemise usaldusväärsust;
- rekonstrueerib minevikus elanud inimeste elu, vaadeldes maailma nende pilgu läbi ning võttes arvesse ajastu eripära.

Valikkursuse õpitulemused ja õppesisu

Prantsusmaa

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- teab Frangi riiki Prantsusmaa eelkäijana, tunneb Prantsuse riigi kujunemise olulisemaid etappe;
- teab reformatsiooni ajal katoliku usu püsijäämise põhjusi;
- teab valgustusliikumise, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähendust Euroopa ajaloo taustal;
- mõistab Prantsusmaa ajaloo seoseid Euroopa ajaloo protsessidega;
- väärtustab Prantsusmaa kultuuripärandit, teab tähtsamaid kultuuri- ja ajaloo-objekte ning leiab nende kohta infot;

- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *generaalstaadid, pärtliöö, žirondiinid, jakobiinid*;
- teab, kes olid Henri IV, kardinal Richelieu, Louis XIV, Napoleon Bonaparte, Robespierre, Clodovech, Karl Suur ja Napoleon III, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Frangi riik. Keskaegne Prantsusmaa. Saja-aastane sõda. Reformatsioon Prantsusmaal. Hugenottide sõjad. Absolutismi kujunemine Prantsusmaal. Louis XIV. Barokk-kultuuri õitseng. Prantsusmaa revolutsiooni eelõhtul. Revolutsiooni põhietapid ja tagajärjed. Revolutsioonisõjad. Napoleoni sõjad ja ümberkorraldused Euroopas. Bourbonide restauratsioon. Juulimonarhia. Teine keisririik. Pariisi Kommuun. Kolmas vabariik. Koloniaalpoliitika.

Suurbritannia

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- teab normannide tähendust Inglismaa kujunemisel;
- teab Inglismaa reformatsiooni eripära;
- seletab parlamentarismi ning modernse demokraatia kujunemist;
- selgitab Suurbritannia tõusu juhtivaks koloniaalvõimuks;
- analüüsib Suurbritannia ajaloo seoseid Euroopa ajalooga;
- väärtustab Suurbritannia kultuuripärandit, teab tähtsamaid kultuuri- ja ajalooobjekte ning leiab nende kohta infot;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *Magna Charta, puritaanid, õiguste bill, toorid ja viigid, tööstusrevolutsioon*;
- teab, kes olid püha Patrick, William Vallutaja, Henry VIII, Elizabeth I, Cromwell, Victoria ja Richard I Lõvisüda, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Inglismaa enne normannide vallutusi. Keskaegne Inglismaa. Rooside sõda. Reformatsioon Inglismaal. Elizabeth I. Kuninga ja parlamendi vastasseis Charles I ajal. Kodusõja puhkemine, selle konfessionaalsed jooned. Cromwelli diktatuur. Restauratsioon. Isikuvabaduse ja parlamentarismi kindlustumine 17. sajandi lõpul ja 18. sajandil. Inglismaa tõus juhtivaks koloniaalvõimuks. Kuninganna Victoria ajastu. Parlamendireform. Iiri küsimus. Hiilgav isolatsioon välispoliitikas. Briti koloniaalimpeerium.

Saksamaa

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- teab Karl Suure keisririiki;
- teab Saksamaa partikularismi põhjusi ja reformatsiooni osa selles;
- kirjeldab Preisimaa põhijooni, sh valgustusreformide;

- iseloomustab Saksamaa ühinemist ja Saksa keisririigi arengut enne Esimest maailmasõda;
- väärtustab Saksamaa kultuuripärandit, teab tähtsamaid kultuuri- ja ajaloo-objekte ning leiab nende kohta infot;
- teab, kes olid Karl Suur, Karl V, Friedrich II, Otto von Bismarck, Otto Suur, Martin Luther ja Wilhelm II, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Karl Suure keisririik. Saksa Rahva Püha Rooma riik. Saksamaa partikularism. Kuurvürstid. Habsburgide valduste kasv Karl V ajal. Reformatsiooni mõju Saksamaa arengule. Kolmekümneaastane sõda. Brandenburgi-Preisimaa tõus. Friedrich II valgustatud absolutism. Preisimaa häving ja uuenemine. Rahvusluse tõus Saksamaal. 1848.–1849. aasta revolutsioon. Saksamaa ühendamine. Saksa keisririik enne Esimest maailmasõda.

Skandinaavia

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- iseloomustab Skandinaavia ajaloolise arengu sarnasust ja eripära võrreldes muu Euroopaga;
- teab tähtsamaid poliitilisi arengusuundi Läänemere regioonis tervikuna, poliitiliste jõudude vahekorda ning selle muutumist;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *viikingid*, *normannid*, *varjaagid*, *ruunikiri*, *saaga*, *Valhalla*;
- väärtustab Skandinaavia maade kultuuripärandit, teab tähtsamaid kultuuri- ja ajaloo-objekte ning leiab nende kohta infot;
- teab, kes olid Leif Eriksson, Knut Suur, Gustav I Vasa, Gustav II Adolf, Karl XI ja Karl XII, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Skandinaavia ühiskond varakeskajal. Viikingid. Ristiusustamine ja riikide teke. Skandinaavlaste muistne maailmapilt. Kalmari unioon. Luteri usu kindlustumine Skandinaavia maades. Rootsi suurvõimu ajastu Läänemere ruumis. Skandinaavia maade arengu põhijooni pärast Põhjasõda.

Bütsants ja Venemaa

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- teab õigeusu kiriku kujunemist Bütsantsis ning Bütsantsi riigi ja ühiskonna põhijooni;
- iseloomustab Venemaa ühiskonna arengu ja valitsemise eripära, püüdu euroopastumisele ning vastandumist Euroopale;

- iseloomustab õigeusu mõju Venemaa arengule ja kultuurile ning seletab Moskva kui nn kolmanda Rooma kontseptsiooni;
- kirjeldab Vene ekspansionismi põhisuundi ja tulemusi;
- väärtustab Bütsantsi ja Venemaa kultuuripärandit, teab tähtsamaid kultuuri- ja ajaloo-objekte ning leiab nende kohta infot;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *patriarh, metropoliit, ikoon, kirillitsa, veetše, druziina, opritšnina, vanausulised, dekabristid, slavofiilid, narodnikud*;
- teab, kes olid Justinianus, Rjurik, Vladimir Püha, Jaroslav Tark, Ivan III Suur, Ivan IV Julm, Peeter I, Katariina II, Aleksander I, Aleksander II, Aleksander III ja Nikolai II, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Bütsantsi riik ja ühiskond pärast Lääne-Rooma langemist. Kreekakatoliku kiriku kujunemine. Bütsants ristisõdade ajastul. Türgi ekspansiooni algus. Konstantinoopoli langemine. Slaavlased ja Kiievi riik. Keskaegne Novgorod. Venemaa Kuldhordi ülemvõimu all. Moskva kui nn kolmas Rooma. Ivan Julm ja opritšnina. Vene ekspansionism 16.–19. sajandil ning selle tulemused. Segaduste aeg ja Romanovite dünastia võimuletulek. Õigeusu kirik vaimuelu kujundajana. Kirikulõhe. Peeter I Venemaa euroopastajana. Katariina II valgustatud absolutism. Aleksander I reformid. 1812. aasta Vene-Prantsuse sõda. Detsembrimäss. Läänlased ja slavofiilid. Aleksander II ja pärisorjuse kaotamine. Terrorism. Narodniklus. Moderniseerimine, rahvuslus ja venestamine.

Ameerika Ühendriigid

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- teab Põhja-Ameerika inimasustuse kujunemist enne koloniseerimist;
- teab ja seletab Ameerika Ühendriikide tekkimist ning valitsemise ajaloolisi juuri, eriti iseseisvussõja ja kodusõja tähendust ühiskonna arengule;
- tunneb põhja, lõuna ja lääne eripära Ameerika ühiskonna arengus;
- väärtustab Ameerika Ühendriikide kultuuripärandit, teab tähtsamaid kultuuri- ja ajaloo-objekte ning leiab nende kohta infot;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *iseseisvusdeklaratsioon, farmerlus, abolitsionism*;
- teab, kes olid George Washington, Thomas Jefferson ja Abraham Lincoln, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Põhja-Ameerika koloniseerimine. Inglismaa ja Prantsusmaa rivaliteet Põhja-Ameerikas. Inglise kolooniate lahkulöömine ning Ameerika Ühendriikide iseseisvussõda. Poliitiline süsteem. Uute territooriumide hõlvamine läänes. Orjanduse küsimus. Lõuna ja põhja eripära. Kodusõda ja selle tagajärjed. Lõuna rekonstruktsioon. Tööstuslik tõus. Reformid majandusvabaduse tagamiseks ja sotsiaalsete olude parandamiseks.

41. Valikkursus „Kuidas asjad töötavad?“

Valikkursuse eesmärk:

- käsitleda mehaanika kursust läbi igapäeva elus ettetulevate situatsioonide ja tegevuste;
- õpetada füüsikat läbi praktiliste kogemuste;
- õpetada märkama füüsikat kõikjal meie ümber.

Eeldatavad õpiltulemused

Õpilane:

- teab teaduskeele erinevusi tavakeelest ning kasutab teaduskeelt korrektselt;
- oskab koguda ja töödelda infot, eristada vajalikku infot ülearusest, olulist infot ebaolulisest ning usaldusväärset infot infomürast;
- oskab kriitiliselt mõelda ning eristab teaduslikke teadmisi ebateaduslikest;
- mõistab füüsika seotust tehnika ja tehnoloogiaga ning füüsikateadmiste vajalikkust vastavate elukutsete esindajatel;
- tunneb ära füüsikaalaseid teemasid, probleeme ja küsimusi erinevates igapäevastes situatsioonides ning pakub võimalikke selgitusi neis esinevatele nähtustele;
- suhtub loodusesse ja kaaskodanikesse vastutustundlikult.

Kursuse õppesisu

Uisutamine

Miks seisev uisutaja tahab jääda liikumatuks? Miks liikuv uisutaja jätkab oma liikumist? Kuidas saab uisutada sõitu alustada ja lõpetada? Miks on vaja uisutajal liikumiseks jääd või rattaid?

Pallid

Miks kukuvad pallid alla poole? Kas erinevad pallid kukuvad erinevalt? Kuidas kukuks pall kuu peal? Kuidas liigub pall pärast selle alla viskamist? Kuidas on võimalik, et pall liigub üles, aga siiski kukub? Kuidas mõjutab palli horisontaalne liikumine selle kukkumist?

Kaldteed

Miks ei kuku vanker teest läbi? Miks tee toetab vankrikest? Kuidas liigub kaldteel vabaks lastud vankrike? Miks on vankri kaldteest üles vedamine palju väsitavam, kui selle alla vedamine? Miks on vankrit kergem kaldteed mööda üles vedada, kui redelit mööda tõsta?

Kiiged

Kuidas liigub tasakaalus kiik? Miks on kiigel vaja toetuspunkti? Miks vajub üksik kiikuja vastu maad? Miks ja kuidas mõjutavad kiikujate kaal ja istekoht kiikumist? Miks mõjutab kiikujate kaugus toetuspunktist kiige liikumist? Kuidas mõjutavad kiikujad teineteist?

Rattad

Miks on vankrikesel rattaid vaja? Miks on kasti põrandal lükkamine alguses raskem kui pärast liikuma saamist? Kuidas muutub energia, kui libisev kast jääb seisma? Kuidas aitava rattad vagunit liigutada? Kuidas viib veojõud jalgratast või autot edasi? Kuidas on mehaaniline energia ratastega seotud?

Põrkeautod

Kas liikuval põrkeautol on jõudu? Kuidas kandub impulss ühelt autolt teisele? Kas pöörleval autol on pöördemoment? Kuidas kandub kokkupõrkel ühe auto pöördemoment teisele? Kuidas liigub põrkeauto ebatasasel põrandal?

Füüsiline õpikeskkond

Virtuaalsete uurimuslike tööde tegemiseks on õpilastel võimalus kasutada veebi lülitatud ja vastava tarkvaraga arvuteid. Uuritav materjalinäidis (nt radioaktiivne preparaat) või tehnoseade (valgustajur) koos vajalike mõõteriistadega on reaalselt olemas vähemalt ühes eksemplaris, mille abil õpetaja saab teha demo- ja osaluskatseid. Kursuse efektiivsuse suurendamiseks toimub loodusteaduslike ainete õpetajate koostöö ning täienduskoolitus. Kursuse eduka korraldamise võimaldamiseks koostatakse uued õppematerjalid.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Õppe tulemuslikkust koolisiselt hinnates kasutatakse otseselt õpitulemustest lähtuvaid hindamismeetodeid.

42. Valikkursus „Psühholoogia“

Kursuse lühikirjeldus

Kursus „Psühholoogia“ loob terviku, mõtestades seni omandatud kõrgemal tasemel, kusjuures rõhk on olulistel uurimustel ja katsetel, millega psühholoogilised teadmised on saadud. Samuti omandatakse valmidus mõista ning analüüsida enda ja teiste käitumist, toetudes põhilistele psühholoogilistele seaduspärasustele. Õpilastel kujuneb arusaam psühholoogiast kui inimese tunnetust ja käitumist uurivast teadusest. Kursus toetab eelkõige õpilaste enesemääratlus-, sotsiaalse ja õpipädevuse kujunemist.

Õppe valikul lähtutakse inimeseõpetuse üldisest eesmärgist, et toetada õpilase isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist. Õpe on aine eesmärkidest lähtudes õpilase jaoks mõistetav ja tähenduslik ning toetab arusaama õpitava vajalikkusest. Kogu ainekäsitus on võimalikult elulähedane.

Kursuse õppesisu käsitletakse psühholoogiateadmiste allikatest ning nende teadmiste igapäevaelus rakendamise võimalustest lähtudes. Psühholoogias õpitakse teatud teemasid ülevaate korras ning teatud teemasid sügavuti. Teemad võivad nii üksteisele järgneda kui olla

ka integreeritud, et saavutada oskuste-, teadmiste- ja väärtustepõhised õpitulemused. Teistest õppeainetest on kursus tihedalt seotud loodusvaldkonna ja teiste sotsiaalvaldkonna ainetega. Gümnaasiumi valikkursuse õpetamise eesmärk on toetada tervikliku, iseseisva ja teisi arvestava inimese kujunemist, taotledes, et õpilane omandab teadmisi psühholoogia põhiliste seaduspärasuste ja nende uurimise kohta; mõistab ja väärtustab psühholoogiateadmiste rakendamise võimalusi igapäevaelus, sh tervikliku karjääri kujundamisel.

Kursuse maht on 70 ainetundi.

Gümnaasiumi õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi lõpetaja:

- mõistab inimese taju, tähelepanu, mälu, õppimise, mõtlemise, emotsioonide, motivatsiooni, isiksuse, vaimsete võimete ja sotsiaalsete protsesside põhilisi seaduspärasusi ning tunneb neid enda ja teiste käitumises;
- teab psühholoogias kasutatavaid põhilisi uurimismeetodeid ning eristab teaduslikku teadmist tavateadmisesest;
- tunneb igapäevaelus kasutatavaid psühholoogiaga seotud mõisteid ja kontseptsioone;
- oskab rakendada psühholoogia seaduspärasusi enda õppimist analüüsides ning õpioskusi arendades;
- mõistab inimeste erinevuste päritolu ja individuaalsust ning väärtustab individuaalseid ja kultuurilisi erinevusi;
- analüüsib põhiliste sotsiaalsete protsesside mõju inimese käitumisele igapäevaelus;
- mõistab ja kirjeldab psühholoogiateadmiste rakendamise võimalusi igapäevaelus ja rakendab psühholoogiateadmisi enda karjääriplaani koostamisel;
- teab ainevaldkonnaga seotud elukutseid ja ameteid ning mõistab nende töö väärtust ühiskonnas.

Valikkursuse õpitulemused ja õppesisu

Psühholoogiateadus

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- oskab eristada teaduslikku psühholoogiat rahvapsühholoogiast, väärtustades teaduslikku käsitlust psühholoogiliste nähtuste seletamisel;
- mõistab psühholoogia seoseid teiste teadustega ning oskab tuua näiteid psühholoogiateaduse harude kohta;
- teab psühholoogia põhilisi uurimismeetodeid (kirjeldavad, korrelatiivsed, eksperimentaalsed) ning toob näiteid psühholoogia teaduslike uurimuste kohta.

Õppesisu

Psühholoogia kui teadus. Teaduslik psühholoogia ja rahvapsühholoogia. Psühholoogia uurimismeetodid. Psühholoogia harud ja seos teiste teadustega.

Tunnetuse ja tegevuse bioloogiline alus

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- teab inimese perifeerse ja kesknärvisüsteemi ehitust ning talitlust;
- teab närviraku ehitust ja talitlust;
- oskab igapäevaelu näidetele tuginedes selgitada aistingute ja meelelise tunnetuse olemust.

Õppesisu

Inimese närvisüsteem: perifeerne ja kesknärvisüsteem. Närviraku ehitus ja talitus. Meeleelundid ning aistingud.

Taju ja tähelepanu

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- teab taju ülesandeid ja tajukujundite tekkimist lähtuvalt taju omadustest;
- oskab tuua näiteid tajuliikide (sügavus-, liikumis- ja ruumitaju) kohta;
- oskab eristada tahtlikku ja tahtmatut tähelepanu ning kirjeldab nende mõju oma õpitegevusele ning igapäevaelule.

Õppesisu

Taju ja selle omadused. Tajukujundi tekkimine. Tajuliigid: sügavus-, liikumis-, ruumitaju. Tahtlik ja tahtmatu tähelepanu.

Mälu

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- oskab tuua näiteid töömälu ja pikaajalise mälu kohta, toetudes teaduslikule käsitlusele;
- analüüsib isiklike kogemuste kaudu episoodilise, semantilise ja protseduurilise mälu erinevusi;
- mõistab tähelepanu, infotöötuse sügavuse ja info kokkupakkimise mõju mällu salvestamisele;
- teab unustamise põhjusi ning oskab tuua näiteid, kuidas muuta meenutamine õppides tõhusamaks.

Õppesisu

Mälu. Töömälu ja pikaajaline mälu. Episoodiline, semantiline ja protseduuriline mälu. Mäluprotsessid: salvestamine, meenutamine, unustamine.

Õppimine

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- teab, mis on õppimine, ning selgitab, kuidas omandatakse teadmisi ja oskusi;
- teab ja kirjeldab erinevaid õppimise viise: harjumine, tingimine, sotsiaalne õppimine, teadmiste konstrueerimine;
- oskab tuua näiteid õpiviiside rakendumise kohta õppides ning oskab analüüsida oma õppimist.

Õppesisu

Õppimine, teadmised ja oskused. Õpiviisid: harjumine, tingimine, sotsiaalne õppimine, teadmiste konstrueerimine.

Mõtlemine

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- oskab eristada ja kirjeldada mõtlemise elemente (kujundeid, mõisteid ja skeeme) ning mõistab keele ja mõtlemise seoseid;
- teab probleemide lahendamise etappe ja oskab tuua näiteid takistuste kohta probleeme lahendades;
- analüüsib teadmiste ja kogemuste mõju probleemide lahendamisele ning loovale mõtlemisele ja toob selle kohta näiteid;
- oskab rakendada probleemi lahendamise etappe probleemülesandeid lahendades ning analüüsida lahenduse käiku.

Õppesisu

Mõtlemine. Mõtlemise elemendid: kujundid, mõisted, skeemid. Keel ja mõtlemine. Probleemide lahendamine ja loov mõtlemine.

Emotsioonid ja motivatsioon

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- teab emotsiooni mõistet ja põhiemotsioone ning analüüsib, kuidas väljenduvad emotsioonid füsioloogiliselt, tunnetuslikult ja käitumises;
- analüüsib emotsioonide ja vaimse tervise seoseid, oskab tuua näiteid, kuidas vaimset tervist hoida ning kust vajaduse korral abi leida;
- rakendab õpituatsioonis emotsioonide väljendamise viise, mis ei kahjusta ennast ega teisi, ning väärtustab neid;
- oskab selgitada vajaduste, eesmärkide ja motivatsiooni seoseid;

- rakendab õpituatsioonis oskust seada lühi- ja pikaajalisi eesmärke ning plaanida nende saavutamiseks vajalikke tegevusi;
- teab bioloogilise ja kultuurilise motivatsiooni avaldumisvorme ning oskab tuua nende kohta näiteid;
- oskab kirjeldada inimese saavutusvajaduse rahuldamise võimalusi erinevates tegevusvaldkondades.

Õppesisu

Emotsioon. Emotsiooni komponendid. Põhiemotsioonid ja emotsioonide väljendamine. Vajadused, eesmärgid ja motivatsioon. Bioloogiline ja kultuuriline motivatsioon. Saavutusvajadus.

Individaalsed erinevused

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- oskab selgitada isiksuse viiefaktorilist käsitlust, tuues selle kohta näiteid;
- mõistab pärilikkuse ja keskkonna osa isiksuseomaduste kujunemises;
- teab isiksuseomaduste mõõtmise põhilisi meetodeid psühholoogias;
- oskab tuua näiteid üld- ja erivõimekuse väljendumise ning rakendamise võimaluste kohta inimestel;
- teab intelligentsuskoefitsiendi tähendust;
- mõistab normi ja hälbevuse suhtelisust ning väärtustab inimeste erinevusi.

Õppesisu

Isiksus, isiksuseomadused. Isiksuse bioloogilised alused. Vaimsed võimed: üldvõimekus ja erivõimekused. IQ. Individaalsed erinevused, norm ja hälbivus.

Sotsiaalsed protsessid

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- mõistab kultuurilise ja rahvusliku identiteedi kujunemise mehhanisme;
- analüüsib, kuidas esmamulje, eelarvamused ja stereotüübid mõjutavad inimeste sotsiaalset taju, ning toob selle kohta näiteid;
- analüüsib rühmas toimivate protsesside (sünergia, vastutuse hajumise, konformsuse, rühmamõtlemise) mõju inimese käitumisele, seostades seda igapäevaeluga;
- väärtustab vajadust seista vastu rühmasurvele, mis õhutab ennast ja teisi kahjustavalt käituma.

Õppesisu

Sotsiaalne võrdlemine ja identiteet. Sotsiaalne taju. Esmamulje, eelarvamused, stereotüübid.

Rühmaprotsessid: sünergia, vastutuse hajumine, konformsus, rühmamõtlemine.

Psühholoogia rakendused

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- oskab kirjeldada psühholoogi tööd eri valdkondades ning väärtustab üldinimlikke eetilisi printsiipe psühholoogias;
- mõistab psühholoogiateadmiste olulisust ning väärtuslikkust enda ja teiste käitumise seletamisel.

Õppesisu

Psühholoogi elukutse ja psühholoogia rakendused. Psühholoogiateadmiste rakendamine igapäevaelus.

43.Valikaine „Usundiõpetus“

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi usundiõpetusega taotletakse, et õpilane:

- oskab suhelda lugupidavalt erinevate maailmavaadete esindajatega ning arutleda maailmavaatelistel küsimustel üle; tunneb enda ja teiste käitumises ära eelarvamusliku suhtumise ning oskab sellele vastu seista nii enda kui ka kaaslaste õiguste rikkumisel;
- toob näiteid usuvabaduse põhimõtete toimimise, piiride ja nende rikkumise kohta ühiskonnas ning religiooni ja poliitika seoste kohta;
- iseloomustab ajaloolisi tegureid religioonide levikul Eestis; teab Eestis levinud usulisi liikumisi, nimetab nende õpetuse seisukohti ja igapäevast avaldumist;
- arutleb erinevate maailmavaadete mõju üle inimese ja ühiskonna tasandil nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes; tunneb religiooni uurimise lihtsamaid teaduslikke meetodeid;
- on teadlik oma peamistest väärtushoiakutest ning analüüsib väärtuste rolli enda ja teiste inimeste toimimises; sõnastab oma maailmavaate põhilisi jooni; analüüsib enda maailmavaatelisti tõekspidamisi käsitletud religioonide valguses.

Õppeaine kirjeldus

Usundiõpetuse ainekava koosneb kahest 35-tunnisest kursusest – „Inimene ja religioon” ning „Eesti usuline maastik“ –, millele võib lisanduda süvendav kursus, mille koostamisel arvestatakse õppeaine üldeesmärke ja õpetamise põhimõtteid ning gümnaasiumis taotletavaid õpitulemusi ja õpitegevusi.

Usundiõpetus on usu- ja mõttevabaduse põhimõtetest lähtuv õppeaine, mille omandamisel:

- käsitletakse erinevaid religioone ja usulisi liikumisi;

- õpitakse tundma religiooni väljendumist kultuuris ning inimese elus ja ühiskonnas;
- arutletakse eksistentsiaalsete küsimuste üle.

Usundiõpetus lähtub ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis sõnastatud usu- ja mõttevabaduse tunnustamise põhimõttest. Religioonialane haritus on usuvabaduse tagamise eeltingimusi ühiskonnas. Usundiõpetus pole käsitletav ühegi kiriku, koguduse ega usulise ühenduse kuulutustööna. Usundiõpetuses ei käsitleta ühtki maailmavaadet õpilastele normatiivsena. Gümnaasiumi usundiõpetuse ülesanne ei ole juhatada õpilasi mingi kindla religiooni juurde. Eesmärk on valmistada õpilasi ette eluks pluralistlikus ühiskonnas ning maailmas, kus tuleb kokku puutuda erinevate religioonide ja maailmavaadete esindajatega. Seetõttu pannakse usundiõpetuses rõhku niisuguste oskuste ja hoiakute kujundamisele, millel põhineb üksteisemõistmine, lugupidamine ja avatus ning valmisolek dialoogiks ja koostööks. Religioonide ja maailmavaadete tundmaõppimine peab lähtuma tasakaalustatud teaduslikust käsitlusest. Usundiõpetuse tundides õpitakse tundma religioonide mitmekesist pärandit ning tänapäeva nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes. Religioon on olnud ja on kõigis ühiskondades inimeste elu ning kultuuri kujundajaid, inspiratsiooniallikas kirjandusele, kunstile ja muusikale. Religioonialane haritus aitab mõista maailma kultuuripärandit.

Erinevaid maailmamõistmise viise käsitledes toetatakse empaatilist suhtumist ning vastastikust lugupidamist. Usundiõpetust korraldades ja õpetades peab austama ning arvestama õpilaste koduseid tõekspidamisi. Usundiõpetuse oluline osa on toetada õpilaste kõlbelist arengut, arendades neis vastutustundlikku eetilist elamisioskust.

Erinevate religioonide ja maailmavaadete tundmaõppimine arendab kriitilist mõtlemist, loob võimalusi tegelda eksistentsiaalsete küsimustega ning toetab õpilase maailmavaate kujunemist. Usundiõpetus rikastab erinevate maailma mõistmise viiside tutvustamise kaudu õpilaste maailmapilti. Usundiõpetuse õppematerjali seostatakse õpilaste varasemate teadmiste ja kogemustega; tähtis on tutvuda kodukoha ja sealsete religiooniga seotud kultuuriväärtustega ning luua seoseid õpilaste küsimuste ja probleemidega. Soovitav on kaasata õpilasi usundiõpetuse töökava koostamisse.

Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Õpet kavandades ja korraldades:

- lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- võimaldatakse õppida üksi ning koos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ning iseseisvaiks õppijaiks;
- kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õppematerjale ja -vahendeid;
- laiendatakse õpikeskkonda: erinevate religioonide pühapaigad, muuseumid, näitused, arvutiklass;

- kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, vestlus, diskussioon, väitlused, probleemide esitamine, küsimuste ja oma seisukohtade sõnastamine ning põhjendamine, probleemülesannete lahendamine, projektõpe, õpimapi ja uurimistöö koostamine; loovmeetodid: draama, kunstiline eneseväljendus, muusikal; õppekäigud, kohtumised oluliste (soovitavalt kohalike) isikutega, sümboolika tundmaõppimine, tutvumine ümbruskonnas tegutsevate konfessioonide õpetuslike põhijoonte, tegevusvaldkondade ja institutsioonidega, mis selle rüpes tegutsevad (nt kloostrid, laste- ja noortetöö vormid, hoolekanne, muinsustegevus jmt); religioossete tekstide analüüs, religiooni uurimisel kasutatavate teaduslike meetodite rakendamine. Referaatide koostamine ja ettekandmine aitab kujundada esmaseid uurimistöö kogemusi ja esinemisuskust. Kirjaliku eneseväljenduse oskust aitab arendada essee kirjutamine;
- on kesksel kohal kriitilise mõtlemise arendamine ning analüüsi- ja argumenteerimisoskus maailmavaatelistes küsimustes. Samal ajal tuleb õpilastel harjuda mõttega, et sageli ei ole arutluse tulemuseks mitte probleemi lahendus, vaid selle sügavam mõistmine. Tähtis on omandada põhimõisted, liigitada religioone, saada üldine ülevaade erinevate ajastute usulise eluolu iseloomulikest joontest ning tundma õppida Eesti usulist mitmekesisust.

Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöök ja ümarlauavestluseks mööblit ümber paigutada. Kool:

- korraldab arvutit ning internetiühendust vajavate tööde tegemise klassis, kus on vähemalt üks arvuti kahe õpilase kohta;
- võimaldab ainekava eesmärke toetavaid demonstratsioonivahendeid (sh DVDsid, CDsid; pilte, filme, videoid, temaatilist lisakirjandust aime- ja ilukirjandusena);
- võimaldab korraldada vähemalt korra kooliastmes õppekäike.

Hindamise alused

Usundiõpetuse õpitulemusi hinnates lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa ja teiste hindamist reguleerivate õigusaktide käsitlusest. Hindamise täpsem korraldus määratakse kooli õppekavas. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Hoiakuid ega väärtusi ei hinnata, nende kohta antakse õpilasele tagasisidet. Väärtusi ja hoiakuid võimaldavad hinnata rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö. Sel juhul ei hinnata mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi. Õpilane peab olema hindamises aktiivne osaline, tema selgitustel, põhjendustel ning eneseanalüüsil on tähtis roll. Hindamine peab väärtustama lahenduste erinevusi ja õpilaste isikupära. Hindamine toetab õpilase arengut. Hindamismeetodeid valides arvestatakse õpilaste vanust, nende individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Kursus „Inimene ja religioon”

Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- oskab näha religiooni rolli inimese ja ühiskonna elus, sealhulgas:
 1. mõistab, et religioon on mitmetahuline nähtus; analüüsib näiteid tuues erinevate maailmavaadete mõju inimese ja ühiskonna elule nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes; oskab nimetada religiooni individuaalse ja sotsiaalse mõõtme olulisemaid aspekte;
 2. toob esile religioosse keele eripära, võrdleb religioosse ja teadusliku mõtlemise erinevusi ning sarnasusi; tunneb ära varjatud religioossust;
 3. analüüsib meedia mõju inimeste arusaamade kujundamisele religioonist;
 4. arutleb teaduse ja religiooni mõju üle eetiliste valikute tegemisel;
- analüüsib jõukohaseid religioosseid tekste;
- mõistab, et religioossusel on erinev tähendus, religioossus väljendub eri viisil erinevate inimeste jaoks ja erinevatel eluetappidel ning on seotud ajalooliste teguritega;
- analüüsib religioossete konfliktide põhjusi; tunneb ära eelarvamusliku ja sildistava suhtumise; pakub võimalusi erinevate religioossete vaadetega inimeste dialoogiks ja koostööks;
- oskab näha religiooni, väärtuste ning moraalsete tõekspidamiste seoseid üksikisiku ja ühiskonna elus; suudab argumenteerides kaasa rääkida tänapäeva eetilistes küsimustes;
- arutleb religioossete ja maailmavaatelistele probleemide üle;
- arutleb enda maailmavaate mõju üle käsitletud eksistentsiaalsetele küsimustele vastuseid otsides ning oma eetilisi otsuseid tehes;
- tunneb lihtsamaid religiooni teadusliku uurimise viise ja meetodeid ning oskab mõnda neist rakendada.

Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Religiooni põhimõisted

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- nimetab religiooni dimensioone ja võrdleb usuteaduse koolkondade arusaamu religioonist;
- nimetab suuremaid religioone maailmas ning võrdleb erinevate statistiliste näitajate kujunemise põhjusi;
- tunneb religioonide klassifitseerimise viise ning analüüsib klassifitseerimisega kaasnevaid väärtushinnanguid.

Õppesisu

Religiooni mõiste. Religiooni uurimise võimalusi. Maailma usuline kaart.

Religioonifilosoofia

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- toob esile religioosse keele eripära, võrdleb religioosse ja teadusliku mõtlemise erinevusi ning sarnasusi;
- eristab maailmavaadet maailmapildist ning võrdleb religiooset ja mittereligiooset maailmapilti;
- arutleb teaduse ja religiooni mõju üle eetiliste valikute tegemisel;
- oskab näha religiooni, väärtuste ning moraalsete tõekspidamiste omavahelisi seoseid üksikisiku ja ühiskonna elus; suudab argumenteerides kaasa rääkida tänapäeva eetilistes küsimustes ning põhjendada mõnda oma eetilist seisukohta.

Õppesisu

Arvamuste paljus ja tõde. Religioosne keel.

Maailmapilt ja maailmavaade. Maailmapildi muutumine ajas. Religioosne ja mittereligioosne maailmapilt.

Eetika ja religiooni kokkupuutepunkte (nt inimene ja loodus; tehnoloogia piirid; eutanaasia; abort; homoseksuaalsus). Teaduse ja religiooni suhted (nt loomine ja evolutsioon).

Võrdlev usundilugu

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- analüüsib jõukohaseid religioosseid tekste;
- võrdleb erinevaid arusaamu pühast (jumalast) ja inimesest ning toob esile nende omavahelise seotuse;
- tunneb erinevate religioonide olulisemaid vastuseid inimese elu eesmärgile ja kurjuse problemaatikale;
- tunneb võrdleva usundiloo lihtsamaid uurimismeetodeid ning oskab mõnda neist rakendada;
- arutleb enda maailmavaate mõju üle käsitletud eksistentsiaalsetele küsimustele vastuseid otsides.

Õppesisu

Püha mõiste. Erinevad jumalakäsitlused. Sakraalne aeg ja ruum. Loomulik ja üleloomulik. Ettemääratus ja juhus.

Erinevad inimesekäsitlused. Inimese elu eesmärk. Kurjuse ja kannatuse probleem.

Religioonipsühholoogia

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- oskab näha religiooni rolli inimese elus ning tunneb varjatud religioossust;

- tunneb lihtsamaid religioonipsühholoogia uurimismeetodeid ning oskab neid rakendada;
- analüüsib näiteid tuues erinevate maailmavaadete mõju inimese elule nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes; oskab nimetada religiooni individuaalse mõõtme tähtsamaid aspekte;
- mõistab, et religioossusel on erinev tähendus; religioossus väljendub erinevate inimeste jaoks ja erinevatel eluetappidel eri viisil ning on seotud ajalooliste teguritega.

Õppesisu

Miks inimesed usuvad? Kuidas määratletakse usklikkust?

Usuline kogemus ja selle mitmekesisus. Erinevad spiritualiteedid. Inimese religioosne areng.

Religioonisotsioloogia

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- tunneb lihtsamaid religioonisotsioloogia uurimismeetodeid ning oskab mõnda neist rakendada;
- oskab näha religiooni ja kultuuri seoseid ning religiooni rolli ühiskonnaelus;
- analüüsib näiteid tuues erinevate maailmavaadete mõju ühiskonnaelule nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes; oskab nimetada religiooni sotsiaalse mõõtme tähtsamaid aspekte;
- analüüsib meedia mõju inimeste arusaamade kujundamisele religioonist;
- analüüsib religioossete konfliktide põhjusi; tunneb ära eelarvamusliku ja sildistava suhtumise; pakub võimalusi erinevate religioossete vaadetega inimeste dialoogiks ja koostööks;
- arutleb religioossete ja maailmavaateliste probleemide üle.

Õppesisu

Usu- ja südametunnistusevabadus. Religioon ja poliitika. Suhted eri religioonide vahel: koostöövõimalused, usulised konfliktid.

Religioon ja kultuur. Religioon tänapäeval. Sekulariseerumine. Fundamentalism. Religiooni privatiseerumine.

Kursus „Eesti usuline maastik”

Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- iseloomustab Eesti usulisi olusid käsitletud ajastuil;
- nimetab Eestis levinud suuremaid religioosseid liikumisi ning eristab suuremaid konfessioone ja usulisi rühmitusi;
- tunneb Eestis levinud religioonide ja kirikute sümboolikat;

- nimetab nende õpetuslikke põhiseisukohti ning võrdleb õpitud religioonide ja kristlike konfessioonide üldisi erinevusi ning sarnasusi;
- võrdleb erinevate religioonide avaldumisvorme igapäevaelus;
- oskab näha religiooni rolli ühiskonnaelus ja inimsuhetes;
- mõistab religiooni mõju ühiskonnale;
- oskab oma tegevuses arvestada inimeste usulisi tõekspidamisi;
- suhtub erinevatesse usulistesse tõekspidamistesse lugupidavalt ja sallivalt, kuid vajaduse korral ka kriitiliselt; mõtiskleb oma hoiakute ja suhtumiste üle enda omast erinevasse (usulisse või sekulaarsesse) maailmavaatesse;
- sõnastab oma maailmavaate põhijooni ning võrdleb oma maailmavaatelisi tõekspidamisi käsitletud usundite ja konfessioonide omadega.

Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Sissejuhatus ainekursusesse

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- nimetab religiooni erinevaid dimensioone ja võrdleb erinevate usuteaduse koolkondade arusaamu religioonist;
- nimetab suuremaid konfessioone ning religioone Eestis ning võrdleb erinevate statistiliste numbrite saamise põhjusi;
- teab religioonide ja konfessioonide liigitamise probleeme.

Õppesisu

Religiooni mõiste. Religiooni uurimise võimalusi. Eesti usuline kaart. Religioonide ja konfessioonide liigitamise probleeme.

Usuliste olude kujunemine Eestis

Õpitulemused

Kursuse lõpus iseloomustab õpilane käsitletud ajastute Eesti usulisi olusid, nimetades põhijooni ja erinevusi.

Õppesisu

Muinaaeg. Ristiusustamine. Reformatsioon, pietism ja ratsionalism. Venestamine. Eesti Vabariigi aeg. Nõukogude okupatsioon. Tänapäev.

Usud, konfessioonid ja usulised liikumised

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- eristab Eestis levinud suuremaid konfessioone ja usulisi rühmitusi;
- tunneb Eestis levinud religioonide ja kirikute sümbolikat;

- nimetab nende õpetuse põhiseisukohti, võrdleb õpitud religioonide ja kristlike konfessioonide üldisi erinevusi ning sarnasusi;
- võrdleb erinevate religioonide avaldumisvorme igapäevaelus (sh noorte elus);
- tunneb mittereligioossete maailmavaadete aluseid;
- tunneb kodukoha tähtsamaid pühapaiku;
- analüüsib lihtsamaid religioosseid tekste;
- oskab näha religiooni rolli ühiskonnaelus ja inimsuhetes;
- mõistab religiooni mõju ühiskonnale;
- oskab oma tegevuses arvestada inimeste usulisi tõekspidamisi;
- suhtub erinevatesse usulistes tõekspidamistes lugupidavalt ja sallivalt, kuid vajaduse korral ka kriitiliselt, mõtiskleb oma hoiakute ja suhtumiste üle endast erinevasse (usulisse või sekulaarsesse) maailmavaatesse;
- sõnastab oma maailmavaate põhijooni ning võrdleb enda maailmavaatelisi tõekspidamisi käsitletud usundite ja konfessioonide omadega.

Õppesisu

Traditsioonilised kristlikud usulised ühendused Eestis: roomakatoliku kirik, sh ukraina kreekakatoliku kogudus, õigeusu kirik, vanausulised; kloostrid; luterlus, vennastekogudused; baptism, metodism, adventism, nelipühilus. Muud usulised ühendused ja liikumised Eestis:

1. taara- ja maausulised;
2. judaism;
3. islam;
4. budism;
5. hinduism (krišnaiidid);
6. Baha'i kogudused;
7. Jehoova tunnistajad, Viimse Aja Pühade Jeesuse Kristuse Kirik, Uusapostlik Kirik;
8. Armeenia kirik;
9. Elu Sõna kogudused, karismaatilised kirikud;
10. *New Age*;
11. muud.

Mittereligioossed maailmavaated Eestis:

1. ateism;
2. agnostitsism;
3. mitteusklikkus.

Ainekursuse kokkuvõte

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- teab Eesti usuelu reguleerivaid peamisi õigusakte;
- koostab ettekande ühest olulisest Eesti usulisest mõtlejast või kultuuritegelasest.

Õppesisu

Eesti usuelu korraldus, religioossus tänapäeva Eestis, sekulariseerumine. Olulisi usulisi mõtlejaid ja kultuuritegelasi Eestis (nt prohvet Maltsvet, Jakob Hurt, Johan Kõpp, paljasjalgne Tõnisson, piiskop Platon, Uku Masing, Arthur Vööbus, Toomas Paul, Ain Kalmus (Evald Mänd), Hugo Lepnurm, Jüri Arrak, Urmas Sisask, Arvo Pärt jt).

44.Valikkursus „Draama ja teater“

Kursuse lühikirjeldus

Õppe vältel loetakse ning analüüsitakse draamateoseid, vaadatakse ja mõtestatakse ühiselt teatrietendusi ning täidetakse lihtsamaid dramatiseerimisülesandeid. Kursuse jooksul omandatakse nii teoreetilisi teadmisi kui ka praktilisi oskusi. Teatriajalugu hõlmab pelgalt väikese osa kogu kursuse mahust, kuid on nüüdisteatri mõistmise seisukohalt siiski vajalik. Põhitähelepanu pööratakse draama olemuse ja teatritegemise spetsiifika selgitamisele ning etenduse analüüsile. Võimaluse korral on soovitatav käia professionaalses teatris, kuid analüüsiks sobib ka kooliteatri etendus. Et tutvuda eesti teatriklassikaga, võib kasutada arhiivisalvestusi. Teater on olemuselt erinevate kunstiliikide sulam, ühendades muusika, tantsu, kirjanduse, (video)filmi ja kujutava kunsti, mis võimaldab lõimida kursust kunsti- või muusikaõpetusega. Eraldi pööratakse valikkursuses tähelepanu eesti teatri kujunemisele ja praegusele arengule.

Gümnaasiumi õppe- ja kasvatuseesmärgid

Kursusega taotletakse, et õpilane mõistab draamakunsti põhialuseid ja teatri tähendust meie kultuuris.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- eristab peamisi draamažanre, nimetab nende tunnuseid ja olulisemaid draamateoseid;
- on lugenud läbi ühe draamateose ning analüüsib selle kompositsiooni ja tegelasi;
- tunneb näitekirjanduse ja teatri põhimõisteid;
- leiab seoseid kirjanduse, teatri, kujutava kunsti ja teiste meediumide vahel;
- määrab lavastuse stiili, arvestades nii lavastaja, muusikakujundaja, kunstniku, valgus- ja kostüümikunstniku tööd kui ka näitlejate mängu;
- arutleb teatrietenduse üle, hindab selle väärtusi, analüüsib kujundikeelt ning sõnastab oma vaatamiskogemuse;
- kirjutab teatriarvustuse, rakendades õpitud mõisteid ja mõtestades lavastuses kasutatud teatrimärke;
- teab olulisemaid tähiseid eesti teatri ajaloost;
- on vaadanud õppeperioodi vältel vähemalt kaht teatrietendust või nende salvestusi;
- seostab lavastust nii võrdlevalt kui ka eristavalt tänapäeva eluolu ja nähtustega, iseenda ning üldinimlike probleemide ja väärtustega.

Õppesisu

Draama olemus. Näidend. Draama mõiste. Tegelaskõne: dialoog ja monoloog, repliik ja remark. Tegelase analüüs: muutumatu ja muutuv tegelane, avatud ja suletud tegelane. Näitleja rolliloome. Draama keskendatus inimestevahelisele suhtlemisele ning elu teatraalsusele. Draamateose aeg ja ruum. Konflikt, intriig ning probleem. Draamateose kompositsioon. Vaatus, stseen.

Draamatika žanrid. Draamatika põhižanrid: tragöödia, komöödia, draama, tragikomöödia. Ajaloolised žanrid: liturgiline draama, müsteerium, moralitee, miraakel. *Commedia dell'arte* ja tänapäeva improvisatsiooniline teater. *Performance* ja *happening*. Farss, jant ning sketš. Koomika liigid: situatsiooni-, karakteri- ja sõnakoomika. Kuuldemäng ja lugemisdraama. Sõnadeta lavastus. Tantsulavastus. Muusikalavastus.

Teatri tähendus ja funktsioonid. Lavastajatöö. Teater kui kollektiivne kunst: lavastaja, näitleja, muusikakujundaja, kunstniku, valguskunstniku ja kostüümikunstniku roll lavastuse valmimisel. Kirjanduse ja teatri suhted: dramatiseering, stsenaarium, libreto, lavastus, etendus. Lavastuse stiil ja atmosfäär. Etenduse vastuvõtt ja teatrikriitika. Teatriarvustus.

Eesti teatri ajalugu. Lydia Koidula ja August Wiera teater. Kutselise teatri süünd. Karl Menning. Estonia teatri ja Draamateatri asutamine. Hommikteater. Lavastajad: Andres Särev, Kaarel Ird, Voldemar Panso, Jaan Tooming, Mati Unt, Merle Karusoo, Elmo Nüganen, Tiit Ojasoo. Nüüdisteater. Repertuaariteater ja projektiteater.

Mõisted: *commedia dell'arte*, dialoog, draama, dramatiseering, etendus, farss, *happening*, intriig, jant, karakter, karakterikoomika, komöödia, konflikt, kuuldemäng, lavastus, liturgiline draama, lugemisdraama, miraakel, monoloog, moralitee, müsteerium, *performance*, projektiteater, remark, repertuaariteater, repliik, situatsioonikoomika, sketš, stseen, stsenaarium, sõnakoomika, tragikomöödia, tragöödia, vaatus.

Käsitletavaid draamateoseid. Merle Karusoo „Meie elulood“ või „HIV“; August Kitzberg „Kauka jumal“; Mart Kivastik „Külmetava kunstniku portreed. Viinistu triloogia“; Andrus Kivirähk „Eesti matus“ või „Voldemar“; Lydia Koidula „Säärane mulk ehk Sada vakka tangusoola“; Jaan Kruusvall „Pilvede värvid“; Madis Kõiv „Tagasitulek isa juurde“; Oskar Luts „Tagahoovis“; Hugo Raudsepp „Mikumärdi“; Paul-Eerik Rummo „Tuhkatriinumäng“; Juhan Smuul „Polkovniku lesk ehk Arstid ei tea midagi“; Anton Hansen Tammsaare „Juudit“ või „Kuningal on külm“; Jaan Tätte „Ristumine peateega ehk Muinasjutt kuldsest kalakesest“ või „Sild“; Mati Unt „Phaeton, Päikese poeg“; Eduard Vilde „Tabamata ime“.

45. Valikaine „Ujumine“

Õppekorraldus gümnaasiumis

Kogu gümnaasiumi jooksul on võimalik õpilastel väida 3 kursust:

- „Ujumine I“;
- „Ujumine II“;
- „Ujumine III“.

Kursus „Ujumine I“

Õppe ja kasvatuseesmärgid

- Ergutada õpilasi regulaarselt harjutama ja suunata vaba aja sisustamiseks sobiv spordiala – ujumine.
- Kujundada motivatsiooni ja huvi, andes teadmisi ja oskusi ujumisharrastuseks.
- Kujundada huvi oma võimekuse tõstmiseks.
- Soodustada normaalse rühi, korrektse kehahoiu kujunemist.
- Suurendada huvi ujumise, kui spordiala vastu.
- Propageerida ja süvendada tervele eluviisile iseloomulikke harjumusi.
- Kinnitada teadmisi ohutusest vees.

Õppesisu

- Õpilase ujumisalaste teadmiste ja oskuste andmine koos juhiste ja soovitusetega
- Kehaliste võimete, koordinatsiooni arendamine.
- Ujumistehnika põhilised alused
- Kroolitehnika kätetöö
- Kroolitehnika jalgade töö
- Rinnuliujumise kätetöö
- Rinnuliujumise jalgade töö
- Seliliujumise kätetöö
- Seliliujumise jalgade töö
- Starditehnika (eraldi seliliujumises)
- Pöördetehnika (tavaline ja salltopööre)
- Õlavöö ja randmete liikuvuse arendamine
- Puusavöö liikuvuse arendamine
- Jalalabade liikuvuse arendamine
- Koordinatsioonivõime arendamine
- Erinevate distantilõikude läbimine etteantud kiirusega
- Erinevate ujumisviiside õppimine
- Abistavate vahendite ja eriharjutuste kasutamine ujumisviiside tehnika õppimisel
- Stardi- ja pöördetehnika õppimine
- Õige hingamistehnika õppimine

Õpitulemused

Poisid

- Ujuda tehniliselt õigesti 50 m selili ilma ajata, koos pöörde ja stardiga.
- 25 m rinnuli-krooli läbimine koos stardi ja hingamisega ajaga alla 20 sek "5", 20-30 sek "4", üle 30 sek "3".
- Ujumisvastupidavus - 200 meetrit ilma pausita.

Tüdrukud

- 50 M selili läbimine koos stardi ja pöördega - ilma ajata tehniliselt õigesti.
- 25 M rinnuli krooli läbimine ajaga alla 25 sek "5", 25-35 sek "4", üle 35 sek "3".
- Ujumisvastupidavus - 200 meetrit ilma pausita.

Kursus „Ujumine II“

Õppe ja kasvatusesmärgid

- Ergutada õpilasi regulaarselt harjutama ja suunata vaba aja sisustamiseks sobiv spordiala – ujumine.
- Kujundada motivatsiooni ja huvi, andes teadmisi ja oskusi ujumisharrastuseks.
- Kujundada huvi oma võimekuse tõstmiseks.
- Tõsta vastupidavust vees.
- Soodustada normaalse rühi, korrektse kehahoiu kujunemist.
- Suurendada huvi ujumise, kui spordiala vastu.
- Propageerida ja süvendada tervele eluviisile iseloomulikke harjumusi.
- Kinnitada teadmisi ohutusest vees.

Õppesisu

- Õpilase ujumisalaste teadmiste ja oskuste andmine koos juhiste ja soovitusetega.
- Arendada kehalisi võimeid, koordinatsiooni.
- Ujuda tehniliselt õigesti 50 m rinnuli, koos pöörde ja stardiga, 50 m rinnuli-krooli koos stardi ja pöörde, hingamisega.
- Tutvustada alade juures võistlusreegleid ja vees olemise ohutustehnikat.
- Ujumistehnika põhilised alused.
- Kroolitehnika kätetöö.
- Kroolitehnika jalgade töö.
- Rinnuliujumise kätetöö.
- Rinnuliujumise jalgade töö.
- Seliliujumise kätetöö.
- Seliliujumise jalgade töö.
- Starditehnika (eraldi seliliujumises).
- Pöördetehnika (tavaline ja salltopööre).
- Õlavöö ja randmete liikuvuse arendamine.
- Puusavöö liikuvuse arendamine.
- Jalalabade liikuvuse arendamine.
- Koordinatsioonivõime arendamine.
- Erinevate distantsilõikude läbimine etteantud kiirusega.
- Erinevate ujumisviiside õppimine.
- Abistavate vahendite ja eriharjutuste kasutamine ujumisviiside tehnika õppimisel.
- Stardi- ja pöördetehnika õppimine.
- Õige hingamistehnika õppimine.
- Erinevad taktikavariandid distantsi läbimisel.

- Tutvustada alade juures võistlusreegleid ja vees olemise ohutustehnikat.
- Jõusaalis- ujumises vajalike lihaste jõu harjutused ja venitused.

Õpitulemused

Poisid

- 50 M rinnuli läbimine koos stardi ja pöördega -ilma ajata tehniliselt õigesti.
- 50 M rinnuli krooli läbimine ajaga alla 40 sek "5", 40-45 sek "4", üle 45sek "3".
- Ujumisvastupidavus - 500 meetrit ilma pausita.

Tüdrukud

- 50 M rinnuli läbimine koos stardi ja pöördega -ilma ajata tehniliselt õigesti.
- 25 M rinnuli krooli läbimine ajaga alla 45 sek "5", 45-50 sek "4", üle 50 sek "3".
- Ujumisvastupidavus - 500 meetrit ilma pausita.

Kursus „Ujumine III“

Õppe ja kasvatuseesmärgid

- Ergutada õpilasi regulaarselt harjutama ja suunata vaba aja sisustamiseks sobiv spordiala – ujumine.
- Kujundada motivatsiooni ja huvi, andes teadmisi ja oskusi ujumisharrastuseks.
- Kujundada huvi oma võimekuse tõstmiseks.
- Tõsta vastupidavust vees.
- Soodustada normaalse rühi, korrektse kehahoiu kujunemist.
- Suurendada huvi ujumise, kui spordiala vastu.
- Propageerida ja süvendada tervele eluviisile iseloomulikke harjumusi.
- Kinnitada teadmisi ohutusest vees.

Õppesisu

- Õpilase ujumisalaste teadmiste ja oskuste andmine koos juhiste ja soovitusetega.
- Arendada kehalisi võimeid, koordineerimist.
- Poistel ujuda tehniliselt 50 m liblikat, koos pöörde ja stardiga, 100 m rinnuli-krooli koos stardi ja pöörde, hingamisega.
- Tüdrukutel 25 m liblikat.
- Tutvustada alade juures võistlusreegleid ja vees olemise ohutustehnikat.
- Ujumistehnika põhilised alused.
- Kompleksujumine 100m.
- Kroolitehnika ja liblika kätetöö.
- Kroolitehnika ja liblika jalgade töö.
- Rinnuliujumise kätetöö.
- Rinnuliujumise jalgade töö.

- Seliliujumise kätetöö.
- Seliliujumise jalgade töö.
- Starditehnika (eraldi seliliujumises).
- Pöördetehnika (tavaline ja saltopööre).
- Õlavöö ja randmete liikuvuse arendamine.
- Puusavöö liikuvuse arendamine.
- Jalalabade liikuvuse arendamine.
- Koordinatsioonivõime arendamine.
- Erinevate distantsilõikude läbimine etteantud kiirusega.
- Erinevate ujumisviiside õppimine.
- Abistavate vahendite ja eriharjutuste kasutamine ujumisviiside tehnika õppimisel.
- Stardi- ja pöördetehnika õppimine.
- Õige hingamistehnika õppimine.
- Erinevad taktikavariandid distantsi läbimisel.
- Tutvustada alade juures võistlusreegleid ja vees olemise ohutustehnikat.
- Jõusaalis- ujumises vajalike lihaste jõu harjutused ja venitused.

Õpitulemused

Poisid

- 50 M liblikas läbimine koos stardi ja pöördega -ilma ajata tehniliselt õigesti.
- 100 M rinnuli krooli läbimine ajaga alla 1.40 sek "5", 1.40-2.00 sek "4", üle 2.00sek "3".
- Kompleksujumine 100 m ilma ajata -tehniliselt õigesti.
- Ujumisvastupidavus - 1000 meetrit ilma pausita.

Tüdrukud

- 25 M liblikas läbimine koos stardi ja pöördega -ilma ajata tehniliselt õigesti.
- 100 M rinnuli krooli läbimine ajaga alla 1.50 sek "5", 1.50-2.10 sek "4", üle 2.10sek "3".
- Kompleksujumine 100 m ilma ajata -tehniliselt õigesti.
- Ujumisvastupidavus - 1000 meetrit ilma pausita.

46.Valikkursus „Kriminaalpoliitika ja vangistuse täideviimine“

Kursuse eesmärk

Avardada õpilase silmaringi Eesti vanglateenistusest ja Eesti riigi karistuspoliitika arengusuundadest fookusega Vanglateenistuse tööle, õpetada orienteeruma erinevate maailma vanglasüsteemide ning karistuspoliitilistes lähenemistes eesmärgiga osata võrrelda erinevate

mudelite/valikute plusse ja miinuseid. Õpetada algsel tasemel konfliktolukorras suhtlema ja riigiametnikule kohaselt käituma ning kinnistada õiguskuulekust.

Kursuse lühikirjeldus

Loengutes keskendutakse riigi karistuspoliitika põhieesmärkide tutvustamisele ja lahtiseletamisele, antakse ülevaade Eesti vanglateenistusest ja tema toimimisest ning rollist turvalisema ühiskonna kujundamisel. Võrreldakse erinevate riikide statistilisi karistuspoliitilisi näitajaid ja vangistuse täideviimise mudeleid ning arutletakse erinevate mudelite poolt ja vastuargumentide üle. Kursuse raames külastatakse Eesti vanglaid ning demonstreeritakse õpilastele seeläbi Eesti vanglateenistust ning vangistuse täideviimise mudeli toimimist reaalses elus.

Kitsamate oskuste kujundamisel keskendutakse suhtlemispsühholoogiale, et anda baasteadmised ja oskused konfliktolukorras suhtlemiseks ja teiste käitumise positiivsel mõjutamisel (suhtlemisoskus kui vanglaametniku põhitoõ üks kompetentse). Loengutes arutletakse ka vanglaametniku eetika ja laiemalt riigiteenistujaks olemisega kaasnevate käitumisnõuete üle. Kursust läbivalt antakse ülevaade ka vangistuse täideviimist reguleerivast õigusruumist ning seeläbi ka esmaoskused õigusaktide leidmiseks ja nendest arusaamiseks.

Lõiming

Ühiskonnaõpetus

Kursuse õpitulemused

Kursuse läbinud õpilane:

- nimetab Eesti vanglaid, nende pädevusi, vanglateenistuse struktuuri ja riigi karistuspoliitika põhieesmäärke;
- leiab üles vanglateenistust reguleerivaid peamised õigusaktid ja teab nende reguleerimisvaldkondi;
- oskab üldistatult võrrelda Eesti ja mõne teise riigi karistuspoliitilisi näitajaid ja mudeleid;
- demonstreerib mõningaid konfliktolukorras kasutatavaid suhtlemisvõtteid;
- demonstreerib erinevates olukordades vanglaametniku eetikakoodeksi kohast käitumisviisi ja võrdleb seda võimaliku teise käitumisviisiga.

Hindamine

Kursuse hinde saamise eelduseks on 80% ulatuses loengutes ja õppekäikudel osalemine. Lõpphinde moodustavad:

- Eesti vanglateenistuse ja karistuspoliitika võrdlusanalüüs mõne teise riigi sarnaste näitajatega;
- kursuse lõpus tehtava kirjaliku valik- ja vabavastustega testi positiivne sooritamine (lävendiks on vähemalt 50% õigeid vastuseid).

47.Valikaine „B-kategooria mootorsõiduki juhi ettevalmistus“

Ülevaade õppetöö korraldusest ja eesmärkidest

Õppesisu

Luu eeldused ülevaate saamiseks juhiloa saamise tingimustest ja korrast, õppetöö korraldusest, sisust ja mahust. Luua eeldused olukorrale, kus juhi ettevalmistamise määruises seatud juhi koolituse eesmärgid ja õpilase juhilubade saamisega ning juhi koolitusega seatud eesmärgid langeksid võimalikult palju kokku.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- teab juhiloa saamise tingimusi ja korda;
- teab õppetöö korraldust;
- teab õppetööd reguleerivaid õigusakte ja dokumente;
- on omaks võtnud juhi ettevalmistamise määruises seatud juhi koolituse eesmärgid.

Iseseisvaks õppimiseks juhendamine

Õppesisu

Lisaks kohustuslikele teooriatundidele ja sõidutundidele on kursuse raames palju iseseisvat tööd. Aine raames täpsustatakse iseseisva töö sisu ja mahtu. Aidatakse õpilasel koostada individuaalne õppeplaan – õppetöö ajaline jaotus, iseseisev töö, õppimine juhendajaga jms. Rõhutatatakse õpilase aktiivset rolli õppetöös ja vajadust võtta vastutus oma õppimise eest.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- on valmis vastutama oma õppimise eest;
- on koostanud individuaalse õppeplaani;
- teab kuidas autokool iseseisvat õppimist toetab ja kellelt vajadusel abi saab.

Liiklus kui süsteem

Õppesisu

Liiklus koosneb mitmest osast – tee, liikleja, sõiduk, seadusandlus –moodustades süsteemi. Süsteemi erinevad osad on vastasmõjus –muutused ühes kutsuvad esile ka muutused teistes. Antakse ülevaade olulisemast süsteemi erinevate osade kohta – terminid, liiklusalane seadusandlus, sõiduk, liikluskorraldusvahendid jm.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- teab liiklussüsteemi erinevate osadega seotud terminoloogiat;
- teab liikluskorraldusega seotud põhimõtteid;
- mõistab liiklust kui süsteemi ja enda rolli selle süsteemi osana;
- teab liikluse positiivset ja negatiivset mõju inimese elule ja tervisele.

Ohutu liiklemise põhimõtted

Õppesisu

Võimalikke ettetulevaid liiklusolukordi on väga palju ja neid ükshaaval selgeks õppida ei ole võimalik. Aine raames analüüsitakse tüüpilisemaid liiklusolukordi ja arutletakse, millised on juhi võimalused tagada ohutus nendes olukordades. Sõnastatakse ühiselt ohutu liiklemise põhimõtted. Omandatakse piki- ja külgsuuna ning sõidukiiruse valikuga ja märguannete kasutamisega seotud reeglid.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- mõistab, et peamised ohutu liiklemise põhimõtted on õigete tähelepanekute tegemine, oludele vastava sõidukiiruse valik, õigeaegsed ja piisavad märguanded, ohutu piki- ja külgsuuna hoidmine, liiklusreeglitest kinnipidamine ja teiste liiklejatega arvestamine;
- teab piki- ja külgsuuna ning sõidukiiruse valikuga seotud reegleid;
- teab märguandeid ja nende kasutamisega seotud reegleid;
- on välja töötanud isiklikud ohutu liiklemise põhimõtted.

Teiste liiklejatega arvestamine

Õppesisu

Liiklejate käitumisel on vanusest, kogemusest, kasutatavast sõidukist jms tulenevaid erisusi. Neid erisusi teades oskab juht teiste liiklejatega paremini arvestada. Ühe liikleja poolt tehtud viga ei vii vältimatult õnnetuseni kui teine pool teab mida ette võtta õnnetuse ärahoidmiseks. Arutletakse selle üle, milliseid liiklejate rühmi on, millised on nende käitumise eripärad ja kuidas iga liikleja saab neid eripärasid teades ohutuse tagada.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- teab, et liikluses osaleb erinevaid liiklejate rühmi;
- teab erinevate liiklejate rühmade käitumise eripärasid;
- teab erinevate liiklejarühmade ja sõidukiliikidega (nt vähem kaitstud liiklejate, suurte sõidukite, eritalituse sõidukite jt) seotud ohutu suurendavaid tegureid;
- omab valmidust liikluses ohutuse tagamiseks arvestama eripäradega, mis on seotud erinevate liiklejarühmade ja sõidukiliikidega;
- mõistab teiste liiklejate ja sõitjatega arvestamise tähtsust;
- on motiveeritud arvestama teiste liiklejate ja sõitjatega, eelkõige vähem kaitstud liiklejatega ja tagama oma käitumisega nende ohutuse.

Sõiduki turvalisus

Õppesisu

Autotööstus areneb väga kiiresti. Sõidukite tootjad pööravad järjest suuremat rõhku sõidukite turvalisusele. Tehnikasaavutusi saavad juht ja sõitjad enda ohutuse suurendamiseks kasutada teades sõidukis oleva turvavarustuse tööpõhimõtet ning kuidas turvavarustust õigesti kasutada. Kõige parem on turvavarustuse õige kasutamise vajadust selgitada külastades turvahalli. Tutvustatakse fooride, reguleeriija märguannete ja liiklusmärkide tähendusi.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- mõistab auto kasutusjuhendiga tutvumise olulisust;
- teab peamisi tänapäeva sõidukites kasutuses olevaid aktiivse ja passiivse turvalisuse elemente ja nende tööpõhimõtet (turvavöö kinnitamine ja istumisasendi reguleerimine);
- kaassõitja turvavarustuse kinnitamine, pagasi õige paigutus ja kinnitamine);
- teab turvavarustuse vale kasutamise või mittekasutamisega seotud ohte ja on enam motiveeritud turvavarustust kasutama;
- teab nõudeid sõitjate ja veoste veole ja turvavarustuse kasutamisele;
- teab sõidukist väljumisel ja sellesse sisenemisel vajalikke ettevaatusabinõusid;
- teab nõudeid kasutatava mootorsõiduki tehnoseisundile;
- teab keskkonnaga seonduvaid nõudeid sõiduki kasutamisel;
- teab kasutatava sõiduki lisa- ja mugavusseadmete mõju liiklusohutusele ja sõiduki juhitavusele;
- teab fooride, reguleeriija märguannete ja liiklusmärkide tähendusi.

Inimene sõidukijuhina

Õppesisu

Inimestena oleme erinevad. Erinevused võivad olla tingitud kaasasündinud teguritest (sugu, isiksuse omadused, impulsiivsus, kognitiivsed funktsioonid), elu jooksul välja kujunevatest teguritest (vanus, kogemused, hoiakud, väärtused, motiivid, iseloom jms) ning kiiresti muutuvatest asjaoludest (väsimus, tervislik seisund, emotsioonid, joove jms). Arutletakse selle üle, kuidas nendest teguritest tulenevat negatiivset mõju juhi käitumisele saab vältida. Tutvustatakse liiklusmärkide ja teemärgiste tähendusi.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- mõistab auto kasutusjuhendiga tutvumise olulisust;
- teab peamisi tänapäeva sõidukitel kasutuses olevaid aktiivse ja passiivse turvalisuse elemente ja nende tööpõhimõtet (turvavöö kinnitamine ja istumisasendi reguleerimine, kaassõitja turvavarustuse kinnitamine, pagasi õige paigutus ja kinnitamine);
- teab turvavarustuse vale kasutamise või mittekasutamisega seotud ohte ja on enam motiveeritud turvavarustust kasutama;

- teab nõudeid sõitjate ja veoste veole ja turvavarustuse kasutamisele;
- teab sõidukist väljumisel ja sellesse sisenemisel vajalikke ettevaatusabinõusid;
- teab nõudeid kasutatava mootorsõiduki tehnoseisundile;
- teab keskkonnaga seonduvaid nõudeid sõiduki kasutamisel;
- teab kasutatava sõiduki lisa- ja mugavusseadmete mõju liiklusohutusele ja sõiduki juhitavusele;
- teab liiklusmärkide ja teemärgiste tähendusi.

Sõidu alustamine ja sõiduki asukoht sõites

Õppesisu

Üheks ohutu liiklemise eelduseks on valida teel otse sõites ja manöövri sooritamisel õige asukoht. Omandatakse sõidu alustamise ja sõiduki asukoha valikuga seonduvad reeglid. Arutletakse, kuidas tagada sõidu alustamisel ohutus, milliseid ettevalmistusi tuleb sõiduks teha, millised on tee erinevad osad ja nende otstarbed; mille järgi ära tunda eraldi rada ühissõidukile, kergliiklejatele jms; kui sõiduradasid on mitu, siis milline rada valida; kuidas saab juht õige paiknemisega teel riske vältida. Analüüsitakse sõiduki asukohaga sõites seotud liiklusõnnetuste tekke põhjuseid ja kuidas neid oleks saanud ära hoida. Aine raames kajastatakse juhi üldkohustusi, kohustusi jalakäija ohutuse tagamisel ning manööverdamist.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- teab kuidas sõitu ohutult alustada;
- teab tee erinevaid osi ja nende otstarvet;
- teab sõiduki asukoha valikuga seotud reegleid;
- teab kuidas valida asukohta teel riski vältimise ja keskkonna säästmise eesmärgil;
- on rohkem motiveeritud oma sõitu riski vältimise ja keskkonna säästmise eesmärgil planeerima;
- teab juhi üldkohustusi, kohustusi jalakäija ohutuse tagamisel ning manööverdamise reegleid.

Sõidujärjekord sõites

Õppesisu

Üheks ohutu liiklemise eelduseks on õige sõidujärjekorra määramine teede lõikumisalade ja teega külgnevate alade ületamisel. Omandatakse teede ristumis- ja lõikumisaladel ning raudteeülesõidukohtadel ja õuelade, parklate, jalgrattateede, teega külgnevate alade, raudtee, trammitee jms ületamisel sõidujärjekorra määramisega seotud reeglid. Analüüsitakse teede ristumis- ja lõikumisaladel ja teega külgnevate aladel ning raudteeülesõidukohtadel sõiduga seotud liiklusõnnetuste tekke põhjuseid ja kuidas neid oleks saanud ära hoida.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- oskab rakendada probleemülesannete lahendamisel teede ristumis- ja lõikumisaladel ja teega külgnevate aladel ning raudteeülesõidukohtadel sõidujärjekorra määramisega seotud liiklusreegleid;
- omab ülevaadet teede lõikumisalade ning raudteeülesõidukoha ületamisega seotud riskidest ja nende vältimise võimalustest;
- on rohkem motiveeritud teede lõikumisalade ja teega külgnevate alade ning raudteeülesõidukoha ületamisega seotud võimalikke ohte vältima.

Sõidu eripära asulavälisel teel, kiirteel ja tunnelis

Õppesisu

Omandatakse asulavälisel teel, kiirteel ja tunnelis sõiduki juhtimisega seonduvad reeglid. Asulavälisel teel ja kiirteel sõiduki juhtimine erineb asulas sõidust peamiselt sõidukiiruse poolest. Suurema sõidukiirusega kaasneb oht õnnetuse korral rohkem vigi saada; midagi olulist võib tähele panemata jääda; kui ohtu märgatakse, siis on vähem aega õige otsuse vastuvõtmiseks ja tegutsemiseks. Lubatud sõidukiirust ületatakse siin ka rohkem - sõit tundub ohutum, sõidukiiruse hüpnoos jms. Kuid ka väljaspool asulat ja kiirteel saab ohutult sõita – valides oludele vastava sõidukiiruse ja hoides enda ümber tegutsemiseks piisavalt ruumi. Analüüsitakse asulavälisel teel, kiirteel ja tunnelis sõiduki juhtimisega seotud liiklusõnnetuste tekke põhjuseid ja kuidas oleks saanud neid ära hoida.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- teab asulavälisel teel, kiirteel ja tunnelis sõiduki juhtimisega seotud reegleid;
- teab sõiduki juhtimise eripära asulavälisel teel ja kiirteel võrreldes sõiduki juhtimisega asulas;
- omab ülevaadet asulavälisel teel, kiirteel ja tunnelis sõiduki juhtimisega seotud riskidest ja nende vältimise võimalustest;
- on rohkem motiveeritud järgima asulavälisel teel ja kiirteel;
- sõidukit juhtides sõidukiirusele kehtestatud piiranguid ning hoidma ohutut piki- ja külgvahet.

Sõiduki peatamine ja sõidu lõpetamine

Õppesisu

Peatumine ja parkimine ning hädapeatamine peavad toimuma selliselt, et muud liiklust ei takistata. Omandatakse peatumise ja parkimise ning hädapeatumisega seotud reeglid. Lahendatakse peatumise ja parkimisega ning hädapeatumisega seotud probleemülesandeid. Analüüsitakse peatumise ja parkimise ning hädapeatumisega seotud liiklusõnnetuste tekke põhjuseid ja kuidas neid ära hoida.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- teab ja oskab probleemülesandeid lahendades kasutada parkimise ja peatumisega ning hädapeatamisega seotud liiklusreegleid;
- teab kuidas parklas ja parkimismajas ohutult ja teisi liiklejaid arvestavalt käituda;
- on rohkem motiveeritud peatumise ja parkimisega ning hädapeatamisega seotud reegleid järgima;
- teab kuidas väljaspool asulat peatuda ja parkida.

Käitumine liiklusõnnetuse korral

Õppesisu

Liiklusõnnetus on riskiolukord, kuhu ükski juht ei taha sattuda. Kui aga liiklusõnnetus siiski juhtub, eeldab see juhilt kindlate reeglite järgi käitumist. Omandatakse liiklusõnnetuse korral käitumisega seotud reeglid. Lahendatakse liiklusõnnetuse korral käitumisega seotud probleemülesandeid. Analüüsitakse liiklusõnnetuse korral vale käitumise tagajärgi ohutuse ja liikluskindlustusseaduse seisukohast. Aine raames käsitletakse ka tulede kasutamise reegleid.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- teab kuidas liiklusõnnetuse korral õigesti käituda;
- teab liiklusõnnetuse korral vale käitumise tagajärgi;
- omab ettekujutust liikluskindlustuse vajadusest;
- teab tulede kasutamise reegleid.

Möödasõit, möödumine ja ümberpõige

Õppesisu

Omandatakse möödasõidu, möödumisega ning ümberpõikega seotud reeglid. Arutletakse selle üle, milliseid ohte võib möödasõidul ette tulla ja kuidas neid ohte vältida. Analüüsitakse möödasõidu, möödumise ja ümberpõikega seotud liiklusõnnetuste tekke põhjuseid ja kuidas neid oleks saanud ära hoida.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- teab ohutuks möödasõiduks vajalikke eeldusi;
- teab kuidas ohutult mööda sõita, mööduda ja ümber põigata;
- teab kuidas käituda möödasõidetava rollis;
- on rohkem motiveeritud kaaluma möödasõidu vajadust ohutuse tagamise eesmärgil.

Sõidu planeerimine riski vältimise eesmärgil

Õppesisu

Sõitu planeerides on võimalik teekonnaga seotud ohte vältida – marsruudi ja aja valik, sõiduki ettevalmistus sõiduks, vajaminev varustus, vajalikud puhkepausid, juhi seisund jms

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- teab milliseid ettevalmistusi tuleks enne pikemat või lühemat sõitu teha;
- mõistab, et sõitu planeerides on võimalik mõjutada sõidu ohutust ja säästlikkust;
- on rohkem motiveeritud sõiduga seonduvat planeerima;
- teab, et sõitu kavandades tuleb hinnata ja arvesse võtta tegureid, mis võivad avaldada mõju tema käitumisele juhina (nt elustiil, sõidu motiivid, sotsiaalne pinge, joove, uimastid, väsimus, halb nägemine jms).

Keskkonda säästev auto kasutamine

Õppesisu

Auto kasutamisega kaasneb kahju keskkonnale. Kuidas saab seda kahjulikku mõju vähendada? Sõiduviisi valikuga, sõidu planeerimisega, auto korralise hooldamisega, eelsoojendi kasutamisega, auto valikuga ostes jms. Arutletakse vajadustest lähtuvalt võimaluste üle säästa ja milliseid meetmeid keegi on nõus keskkonna säästmiseks tarvitusele võtma.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- teab kuidas auto kasutamine keskkonnale mõjub ja kuidas seda kahjulikku mõju saab vähendada;
- oskab leida auto kasutusjuhendist teavet keskkonna säästmise kohta;
- teab kuidas jälgida kütuse kulu;
- on rohkem motiveeritud autot kasutades keskkonda säästma;
- mõistab, et säästlik sõiduviis on ka ohutu sõiduviis.

Sõitmine rasketes tee- ja ilmastikuoludes

Õppesisu

Rasketes tee- ja ilmastikuolud põhjustavad tee ja rattavahelise haardumise või nähtavuse halvenemise. Kuidas sellistes rasketes oludes ohutult sõidukit juhtida? Selleks, et juht saaks sõita ohutult (suudaks säilitada tee ja ratta vahelise haardumise, oskaks valida oludele vastava sõidukiiruse ja õige pikivahe), peab ta arvestama asjaoluga, et sõidukile mõjuvad jõud, mis võivad töötada vastupidiselt juhi soovile. Mõistes sõidukile mõjuvaid jõude ja kuidas juht oma käitumisega saab neid jõudusid muuta, saab sõites neid arvestada. Arutletakse järgmistel teemadel: peatamisteed = reageerimisteed + pidurdusteed; reageerimisaeg, pidurdusteedkonna sõltuvus sõidukiirusest, haardumisest ja massist, tsentrifugaaljõud, inerts,

kineetiline energia, jääkkiirus, kokkupõrkel vallanduvad jõud jms. Aine raames käsitletakse ka auto ehitust ja tehnilist seisundit.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- teab sõidukile mõjuvate jõudude olemust ja oskab neid oma sõidus arvestada;
- teab rasketes tee- ja ilmastikuoludes sõiduki juhtimisega seotud ohte ja kuidas neid ohte on oma käitumisega võimalik vältida;
- omab ettekujutust auto ehitust ja tehnilisest seisundist.

Pimeda ajal sõiduki juhtimine

Õppesisu

Pimeda ajal sõites tuleb osata valida sõidukiirus, mis võimaldab sõiduki peatada nähtavuse piires. Omandatakse tulede kasutamise seotud reeglid. Näidatakse nähtavust erinevate tuledega vastutuleva sõidukiga kohtudes, eesolevale sõidukile järele jõudes ja/või mööda sõites; millised on juhi võimalused erineva sõidukiiruse puhul ohu märkamisel tegutseda; kuidas muuta teel seisev sõiduk ja sõiduki ümber toimetavad inimesed teistele liiklejatele nähtavaks.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- teab, kuidas tulesid nähtavuse parandamiseks õigesti kasutada vastutuleva sõidukiga kohtudes, eesolevale sõidukile järele jõudes ja/või mööda sõites, peatudes ja parkides ning hädapeatamise korral;
- mõistab, et pimeda ajal on nähtavus palju halvem kui valge ajal vaatamata tulede õigele kasutamisele ning teab, et seda puudujääki saab kompenseerida sõidukiiruse vähendamisega;
- omab suuremat motivatsiooni sõita oludele vastava sõidukiirusega ning õige piki- ja külgsuuna.

Juhi esmaõppe algastme libedasõidu koolitus

Õppesisu

Oludele vastava sõidukiiruse ja ohutu piki- ja külgsuuna valikuks peab õpilane teadma, kui kiiresti ta on võimeline sõiduki peatama. Koolituse käigus näidatakse ette pidurdusteeakna sõltuvust teekatte iseärasustest ja kiirustest. Sõidutunnis harjutatakse äkkpidurdamist erinevatelt sõidukiirustelt erinevatel teekatetel. Harjutused viiakse läbi libedasõidu rajal/väljakul.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- omab esmakogemust libedal sõites.

Juhi tööasend ja turvavarustus

Õppesisu

Koolitus viiakse läbi kus muud liiklust ei häirita ega ohustata, muuks liikluseks suletud alal, õppesõiduväljakul, turvahallis ja/ või selleks kohandatud simulaatoril. Omandatakse sõiduks valmistumiseks vajalikud oskused – juhi tööasendi reguleerimine, oskus aidata sõitjatel turvavarustus kinnitada, oskus kontrollida sõiduki vastavust tehnonõuetele, oskus aru saada, millal sõiduki kasutamine on ohtlik.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- oskab teostada sõiduki sõidueelset kontrolli, kasutades mh sõiduki käsiraamatut;
- oskab reguleerida tööasendi ja tahavaatepeeglid juhile sobivaks;
- oskab ise kasutada sõiduki turvavarustust ja aidata kaassõitjatel seda teha;
- oskab kinnitada turvavarustust;
- oskab selgitada turvavarustuse kasutamise vajalikkust;
- oskab kasutada sõidukile paigaldatud lisa- ja mugavusseadmeid;
- teab juhi vales tööasendist ja turvavarustuse vales kasutamisest tulenevaid ohte;
- on rohkem motiveeritud kasutama turvavarustust ja nõudma turvavarustuse kasutamist sõitjatel.

Sõiduki käsitsemine

Õppesisu

Koolitus viiakse läbi liikluseks suletud alal, õppesõiduväljakul ja/või selleks kohandatud simulaatoril. Harjutatakse mootori käivitamist, sõiduki juhtimisseadmete käsitsemist, manööverdämist, märgu andmist, sujuvat liikumist, sõidu lõpetämist, pidurdämist jms. Harjutämist jätkatakse kuni saavutatakse ohutu ja keskkonda säästev sõiduki käsitsemise vilumus tasemel, mis on vajalik sõidu õpingute alustämiseks vähese liiklusega teel.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- oskab käsitseda sõidukit ohutult ja keskkonda säästvalt tasemel, mis võimaldab jätkata sõidu õppimist vähese liiklusega teedel;
- teab sõiduki vale käsitsemisega seonduvaid ohte ja mõju keskkonnale;
- omab realistlikku arusaama isiklikest, sõiduki käsitsemisega seotud tugevatest ja nõrkadest külgedest;
- tajub ja teab oma nõrku külgi, mis on seotud sõiduki käsitsemisega ning oskab oma käitumises nendega arvestada;
- on motiveeritud sõidukit ohutult ja keskkonda säästvalt käsitsema.

Sõiduki juhtimine vähese liiklusega teedel

Õppesisu

Viimistletakse sõiduki ohutu ja keskkonda säästva käsitsemise vilumust tasemeni, mis on vajalik sõiduõppe jätkamiseks erinevates liiklussituatsioonides. Harjutatakse liikluses osalemiseks vajalikke oskusi vastavalt regiooni eripärale: tähelepanu suunamist liikluses olulisele, ohutu liiklemise põhimõtete kohaldamist, teiste liiklejatega arvestamist, õige asukoha valikut teel; teede lõikumisaladele, teega külgnevatele aladele, raudteeülesõidukohale lähenemist ja nende ületamist; sõidujärjekorra reeglite kohaldamist; peatumist ja parkimist, manöövrite sooritamist jms. Juhitakse tähelepanu liikluses osalemisega seotud ohtudele ja nende vältimise võimalustele.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- oskab käsitseda sõidukit ohutult ja keskkonda säästval viisil, mis on vajalik sõidu õppimise alustamiseks erinevates liiklussituatsioonides;
- omab vajalikke oskusi liiklemiseks vähese liiklusega teel;
- oskab peatuda ja parkida teel;
- teab vähese liiklusega teel sõiduga seotud ohte ja oskab neid ohte oma käitumisega vältida;
- mõistab, et juhil kui suurema ohu allika valdajal, tuleb võtta vastutus enda ja teiste elu ning tervise eest;
- omab realistlikku arusaama isiklikest, vähese liiklusega teedel sõitmisega seotud tugevatest ja nõrkadest külgedest;
- tajub ja teab oma nõrku külgi, mis on seotud sõiduki juhtimisega vähese liiklusega teedel, ning oskab oma käitumises nendega arvestada.

Sõiduki juhtimine erinevates liiklussituatsioonides

Õppesisu

Koolitus viiakse läbi keerulisema ja tihedama liiklusega teedel. Viimistletakse sõiduki ohutu ja keskkonda säästva käsitsemise vilumust tasemeni, mis on vajalik sõiduõppe jätkamiseks 3. moodulis. Harjutatakse liikluses osalemiseks vajalikke oskusi vastavalt Eestimaa regiooni eripärale: tähelepanu suunamist liikluses olulisele, ohutu liiklemise põhimõtete kohaldamist, teiste liiklejatega arvestamist, õige asukoha valikut teel; teede lõikumisaladele, teega külgnevatele aladele, raudteeülesõidukohale lähenemist ja nende ületamist; sõidujärjekorra reeglite kohaldamist; peatumist ja parkimist, manöövrite sooritamist jms. Juhitakse tähelepanu liikluses osalemisega seotud ohtudele ja nende vältimise võimalustele.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- oskab käsitseda sõidukit ohutult ja keskkonda säästval viisil, mis on vajalik sõidu õppimise alustamiseks erinevates liiklussituatsioonides;
- omab vajalikke oskusi liiklemiseks vähese liiklusega teel;
- oskab peatuda ja parkida teel;

- teab vähese liiklusega teel sõiduga seotud ohte ja oskab neid ohte oma käitumisega vältida;
- mõistab, et juhil kui suurema ohu allika valdajal, tuleb võtta vastutus enda ja teiste elu ning tervise eest;
- omab realistlikku arusaama isiklikest, vähese liiklusega teedel sõitmisega seotud tugevatest ja nõrkadest külgedest;
- tajub ja teab oma nõrku külgi, mis on seotud sõiduki juhtimisega vähese liiklusega teedel, ning oskab oma käitumises nendega arvestada.

Möödasõit, möödumine ja ümberpõige

Õppesisu

Aine raames väljaspool asulat läbiviidavas sõidutunnis rakendatakse teooriaõppes omandatud teadmisi pärisuunas ja vastassuunas möödasõidu, möödumise ja võimalusel ka ümberpõike kohta – ohutuks möödasõiduks vajalike eelduste olemasolu hindamine, käitumine möödasõitja ja möödasõidetava rollis, ohu ilmnemisel möödasõidu katkestamine jms. Aine raames viiakse läbi sõidutund teelõigul, kus möödasõidu, möödumise ja ümberpõike õpetamisega teisi liiklejaid oluliselt ei häirita. Tavaliikluses on õppesõidukiga keeruline leida võimalust möödasõidu õpetamiseks – pole sõidukeid, kellest mööda sõita. Seepärast viiakse sõidutund läbi 2-3 õppesõidukiga. Jäädes sõitma 10-20 km/h väiksema sõidukiirusega kui on suurim lubatud sõidukiirus ja/või oludele vastav sõidukiirus konkreetsel teelõigul, saab kordamööda pakkuda üksteisele võimalust mööda sõita. Kui koolil on ainult üks õppesõiduk, siis teiseks sõidukiks võib olla ka mõni muu, õppesõidukiks mitte kohandatud harjutuse läbiviimist abistav sõiduk, kuid oma sõidutunni juhivad iga õpilane õppesõidukiga. Sõidutunni käigus juhivad iga õpilane vähemalt ühe sõidutunni. Sellel ajal kui üks õpilastest sõidab, jälgivad teised tema sõitu. Reflekteeritakse nähtu ja kogetu üle – kas möödasõit oli ohutu, kuidas minul läks võrreldes teistega, mis läks hästi, mida võiks teha teistmoodi, kas pikivahe enne ja pärast möödasõitu oli piisav, kas manööver tehti õigesti jms. Sõidutundi juhivad õpetaja suunavate küsimustega, kasutades nn arengutreeningu meetodit. Sõiduõpe on võimalik läbida selleks kohandatud simulaatoril.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- oskab hinnata ohutuks möödasõiduks vajalike eelduste olemasolu;
- mõistab, et möödasõit ei ole kohustuslik manööver;
- oskab ohutult mööda sõita nii päri- kui ka vastassuuna vööndi kaudu;
- oskab käituda möödasõidetava rollis;
- oskab peatuda ja parkida väljaspool asulat;
- omab realistlikku arusaama isiklikest, möödasõidu, möödumise, ümberpõike, peatumise ja parkimisega väljaspool asulat seotud tugevatest ja nõrkadest külgedest.

Sõiduki juhtimine planeeritud teekonnal

Õppesisu

Õpilane planeerib sõidu punktist A punkti B ja sõidab sihtpunkti plaani kohaselt. Sõitu planeerides kasutatakse navigeerimisseadet ja/või kaarti. Planeeritud teekonnal sõites on oluline pöörata tähelepanu sõiduraja valikule riski vältimise eesmärgil ja harjutada sõitu juhatismärkide järgi. Soovitatav kasutada selle teema läbimisel rühmaõpet. Iga õpilane peab juhtima ühe sõidutunni.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- oskab nii asulas kui ka väljaspool asulat sõitu planeerida ja koostatud plaani järgi sõita;
- mõistab, et sõitu planeerides on võimalik mõjutada sõidu ohutust ja säästlikkust;
- on rohkem motiveeritud sõitu riski vältimise ja keskkonna säästmise eesmärgil planeerima;
- sõiduteekonda kavandades hindab ja võtab arvesse tegureid, mis võivad avaldada mõju tema käitumisele juhina, näiteks elustiil, sõidu motiivid, sotsiaalne pinge, joove, uimastid, väsimus, halb nägemine.

Keskkonda säästev sõiduki juhtimine

Õppesisu

Autojuhi peamised võimalused sõites keskkonda säästa on: teha tähelepanekuid võimalikult varakult, hoida piisavat piki- ja külgvahet, planeerida sõitu eesmärgiga võimaluse korral mitte seisma jääda, kasutada antud olukorras võimalikult kõrget käiku, kiirendada reipalt. Rõhutatakse, et säästlik sõiduviis on ka ohutu sõiduviis. Sõidu ajal mõõdetakse keskmist ja hetkelist kütusekulu.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- oskab juhtida sõidukit keskkonda säästvalt;
- mõistab, et säästlik sõiduviis on ka ohutu sõiduviis, milles ei ole midagi keerulist;
- on rohkem motiveeritud juhtima sõidukit keskkonda säästvalt;
- riske vältivalt ja teisi liiklejaid arvestavalt;
- omab realistlikku arusaama isiklikest, säästliku sõiduviisiga seotud tugevatest ja nõrkadest külgedest;
- on teinud plaani, mida harjutada esmase juhiloa omamise ajal;
- süvendamiseks oskusi sõita keskkonda säästvalt, riske vältivalt ja teisi liiklejaid arvestavalt.

Pimedal ajal sõiduki juhtimine

Õppesisu

Koolitus viiakse läbi teeliikluses või õppesõiduväljakul. Õppesõidu läbiviimise koht peab olema valgustamata ja piisava pikkusega minimaalselt 250 meetrit. Harjutatakse teooriaõppes "Pimedal ajal sõiduki juhtimine" õpitut – tulede õiget kasutamist, oludele vastava sõidukiiruse valikut, tähelepanu suunamist jms. Sõiduõpe on võimalik läbida selleks kohandatud simulaatoril.

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- oskab tulede õige kasutamisega parandada juhi nähtavust ja oma sõiduki teistele paremini märgatavaks teha;
- mõistab oludele vastava sõidukiiruse valiku vajadust;
- teab pimedal ajal sõiduki juhtimisega seotud ohte;
- oskab oma käitumisega vähendada pimedal ajal sõiduki juhtimisega seotud riske;
- teab isiklikke, pimedal ajal sõiduki juhtimisega seotud, tugevaid ja nõrku külgi;
- tajub ja teab oma nõrku külgi, mis on seotud sõiduki juhtimisega pimedal ajal ning oskab oma käitumises nendega arvestada.

Juhi esmaõppe algastme libedasõidu koolitus

Õppesisu

Oludele vastava sõidukiiruse ja ohutu piki- ja külgsuuna valikuks peab õpilane teadma, kui kiiresti ta on võimeline sõiduki peatama. Koolituse käigus näidatakse ette pidurdusteevõrgu sõltuvust teekatte iseärasustest ja kiirustest. Sõidutunnis harjutatakse äkkpidurdamist erinevatel sõidukiirustel erinevatel teekatetel. Harjutused viiakse läbi libedasõidu rajal/väljakul. Kohustuslikud sõidutunnid: 1

Õppetulemused

Pärast koolitust õpilane:

- oskab aru saada ohtudest sõites ja pidurdades erinevate libedusastmetega teelõikudel.

Algastme liiklusteooria - ja sõidueksam Maanteeametis.

Esmase juhiloa saamine.

B-kategooria algastmekoolituse sõidutundide teemad

Teema	Minimaalne sõidutundide arv
Juhi tööasend ja turvavarustus	1
Sõiduki käsitlemine	1
Sõit individuaalprogrammi järgi 1. mooduli raames	

Moodul 1 järgne sõiduuskuste kontroll	1
Sõit vähese liiklusega teedel	1
Reguleerimata ristmike ületamine	1
Lihtsamate reguleeritud ristmike ja raudteeülesõidukohtade ületamine	1
Peatumine ja parkimine	2
Keerulisemate reguleeritud ristmike ületamine	1
Eri radade kasutamine	1
Sõit trammiteega teedel	1
Sõit intensiivse liiklusega teedel	1
Ringliiklusega ristmike ületamine	2
Maantee sõit	2
Sõit individuaalprogrammi järgi 2. mooduli raames	
Moodul 2 järgne sõiduuskuste kontroll	1
Möödasõit, möödumine ja ümberpõige	2
Sõiduki juhtimine planeeritud teekonnal	1
Keskkonda säästev sõiduki juhtimine	1
Pimedal ajal sõiduki juhtimine	1
Algastme libedasõidu koolitus	1
Sõit individuaalprogrammi järgi 3. mooduli raames	
1., 2. ja 3. mooduli sõiduuskuste kontroll	1
	Sõidutunde kokku: 24

Hindamine

Kontrollitakse õpilase teadmisi käsitletud teemadel. Hinnates õpilaste õpiväljundeid, lähtutakse MKM määrusest nr 58 “Mootorsõidukijuhi teadmiste, oskuste ja käitumise liiklusalased kvalifikatsiooninõuded”. Õpilase teadmiste hinnates on oluline, et õpetaja ja õpilase hinnangud langeksid kokku.

48. Valikaine „Näitekunsti alused“

Eesmärgid

- Õpilase loovuse arendamine näitlejatreeningu elementide harjutamise, suhtlemis- ning rollimängude, liikumise, hääle ja diktsiooniharjutuste kaudu.
- Silmaringi, vaatlusoskuse, inimese tegevuse motiivide, motivatsiooni, eesmärkide ning käitumise tundmaõppimine mitmesuguste näidendite, tekstide analüüsi ja avalikuks esinemiseks sünteesimise kaudu. Enesejälgimine ning distsipliini arendamine rühma loovtöös.
- Elusündmuste ja olukordade analüüs luues etüüde inspireerituna meid ümbritsevast elust, õpilastele lähedasest ning olulisest teemaderingist. Õnnestunud etüüdiks peame alati mõtestatud tervikut kindlalt väljenduva pealisülesandega, mis vastab küsimusele mille nimel? Ning on leidnud ereda ning huvitava lavalise väljenduse.

- Ettekujutuse andmine praktilisest näitlejatööst neile, kes kavatsevad end sellele alale pühendada. See on nagu sissejuhatuseks erialasesse teemaringi.
- Avaliku esinemise vabaduse ning sellega kaasneva mõtete väljendamise julguse saavutamise tänu koolisestele kui ka võõra publiku ees esinemistele mitmesugustes rollides ning lavakavades (mis koosnevad proosa ja luuletekstidest, samuti muusikapaladest ja lauludest).
- Koostöö ja solidaarsuse, vaimsete väärtuste primaadi tunnetamine ühistöös ning ühiskonnaelus laiemalt.
- Teatrikunst võib olla ka elukooliks, kus mitmesugused elus ettetulevad mudelsituatsioonid leiavad läbimängimist ning suhestamist, aidates sellega kaasa õpilaste eluorientatsiooni kujundamisele.
- Olla elavaks täienduseks eesti- ja maailmakirjanduse kirjanduse kursustele. Õppeaastate jooksul puututakse kokku kirjandusklassikaga ning kantakse ette maailmakirjanduse varamusse kuuluvaid rolle kaasõpilaste, lähedaste inimeste ning kõigi asjastuhvatute ees. See aitab hoida huvitavana ja elavana “tüütut” kohustuslikku kirjandust. Avastada klassikalise ja kaasaegse väärtkirjanduse sisurikkusi.
- Mõista paremini teatrit kui paljude kunstide sünteesi, mille keskmeks on inimese tegevuse (käitumise) ning inimestevaheliste suhete kujutamine. Selle läbi ka teatrit, kunste ja kultuuri avaramalt mõistma.
- Õpetada tajuma ning seeläbi veel enam armastama emakeele rikkust ning ilu, süvendades seeläbi eestlaseks olemise identiteeti ning väärikust.
- Mõistma traditsioonilise kristliku väärtussüsteemi selle peegelduste läbi maailmadramaturgias ning meid ümbritsevate inimeste käitumises.

Õppesisu

Harjutused

Need on mõeldud mitmesuguste laval esinemiseks vajalike elementide - kujutlusvõime ja fantaasia, sisetevõime, aistingute ning meelte, näitleja aktiivse ja passiivse tähelepanu liikumise ning suunamise, kontsentratsioonivõime, lihaseliste pingete ja vabaduse, sündmuste haaramise, sündmuste ja neist välja kasvava tegevuste loogika tundmaõppimiseks ja arendamiseks. Teeme ka tempo- ja rütmide, partneriga vastastikuse tegevuse, ruumi- ja kompositsioonitaju arendamiseks ning erinevates olukordades psühhofüüsilistes seisundites ja atmosfäärides tegutsema õppimiseks vajalikke harjutusi.

Etüüdid

Need kujutavad endast väikesi omaloomingulisi näidendeid, sketše, pealisülesandega keerukamaid dramaturgilist üksusi, mida luuakse juba etteantud teemadest lähtuvalt ning kunstilisi eesmärke silmas pidades. Etüüdid on omamoodi vahelülideks harjutuse ja rolli vahel. Näitleja peab võimalikult vara kogu oma vaimse ja psühhofüüsilise olemusega ja mitte ainult abstraktse mõtlemisega analüüsi protsessi lülituma. Etüüdi loomine näidendis ettetulevatel teemadel aitab oluliselt ligineda autori poolt loodud rollide käitumise ning näidendis etteantud olukordade mõistmisele, luues tunnetusliku silla näitleja isiksuse ning autori loominguliste kavatsuse vahele. Loomulikult eelneb sellele “aru luure”, mis vaatleb

näidendis ettetulevaid sündmusi ja tegevusi, nende eesmärgid, inimese soove ja ihasid, tunge ja tahtmisi, mõistust ja taht, emotsioone ja kirgi, voorusi ja pahesid, Hea ja Kurja teemat, atmosfääride partituuri, kulminatsioone ja temporütmide vaheldumist, sündmuste-, tegevuste- ja karakteriloogikat, näidendi stiili ja ajastut, milles ta loodud. Kuid oht jääda pikaajalise lauataaguse perioodi küttesse on juhtinud meetodi juurde, mis soovib kõike kujutelmades ja mõtetes leitud (“teadvuse luure”) praktilises tegevuses peatselt järele proovida (“tegevuslik luure”). Leida, kuidas inimese vaimu – ja hingeelu subtiilseimad ilmingud väljenduvad lihtsates füüsilistes tegevustes.

Praktiline töö näidenditega

Näidendi valik. Õpilased loevad ning toovad tundidesse kaasa näidendeid, mis on nende meelest huvitavad ning tähelepanu väärivad ka kaasõpilastele. Sageli avastavad ja arendavad siin oma silmaringi ja maitset võrdluses kaasõpilaste poolt tooduga. Kuna teater tegeleb inimese siseelu ning tunnetesfääriga, loovad vestlused toodud näidendite teemadel ning seal peegelduvate tunnete tekkepõhjuste üle võimalusi õpilase emotsionaalse intelligentsuse kujunemiseks.

Näidendi sündmustikku ümber jutustades õpitakse draamateose sisu väljendama. See distsiplineerib mõtet ning õpetab näidendisse sisenema, sündmusi ning neist välja kasvavaid (nende poolt mõjustatud) tegevusi leidma. Siit järgneb juba sissevaade autori poolt antud olukordadesse, inimestevahelistesse suhetesse ning lavakarakterisse (tegelaskujusse), avastades teda tema suhete läbi kõigesse, millega ta oma lavalise eksistentsi vältel vaimus või meeltega tajutavas, ”nähtavas” reaalsuses kokku puutub.

Rollis tegutsemise harjutamine (ettevalmistus “ümberkehastumiseks”). Näitleja, meil siis õpilane, lähtub iseendast ning enese- ja tegelaskuju võrdleva analüüsi abil (mis põhineb pigem kujutlusel kui arutleval, ratsionaalsel mõtlemisel, viimast loomulikult välistamata) loob silla enese ja tegelaskuju vahele. Tekib kaksainsus, mille moodustavad näitleja ja tema roll. Uus “olend”, kelles säilivad iga konkreetse näitlejaõpilase isiklikud omadused ja identiteedid ning kelles samaaegselt ilmnevad ka rolli omadused, mis ei ole kunagi identsed rolli kehastaja isiklike omadustega. See “kaksainsus” on näitleja lavalise olemuse-olemise eripära.

Valikkursus „Näitlejameisterlikkus I“

Õppesisu

1. poolaasta

- Sissejuhatus ainesse: erinevad teatrisuunad ning meie õppes järgitav meetod.
- Üldülevaade õppe sisust eelseisval kolmel aastal.
- Praktilised harjutused ja etüüdid.
- Peateemad: avalik üksindus, kujutlus, aistingud, meeled, tähelepanu, pinge- ja lõdvestuse valitsemine, tegutsemine, tegevuste loogika ülesehitamine, tegevused kujuteldavate esemetega, tempo-rütm.

2. poolaasta

- Peamine on suhtlemine partneriga, partneritunnetus. Harjutused ja etüüdid kordavad eelmisel poolaastal õpitut ning nüüd on nende eesmärgiks leida lavapartnerite vaheline orgaaniline vastastikune tegevus.
- Suur tähelepanu “vaikuse tsoonis” toimuvale, st. näitlejate tegevuse katkematu partituuri loomine. Samuti on kavas ka rohkem rühmaetüüde, millesse kaasatud suur hulk tegelasi.

Õpitulemus

- Talvel esitavad õpilased omaloomingulise etüüdi (peamiselt individuaalne) kujuteldavate esemetega. Sellel peab olema tegijale oluline pealisülesanne (“iva”, ”sõnum”), mis oluline tegijale. Teemaks: ”Igapäevaseid tegevusi kujuteldavate esemetega”. Aitab koondada ning etenduses katsetada harjutustes omandatud, luua iseseisev jõukohane näidendi struktuur, see lavastada, olles ise ka näitlejaks. Etüüdis peab olema: algus, keskkoh, lõpp (alguse üleminek lõpuks fikseeritav), tempo-rütmi partituur, tegevus ja vastutegevus, peamine sündmus, puänt. Publikuks klassi- ja koolikaaslased, õpetajad, vanemad, tuttavad.
- Kevadeks esitavad õpilased omaloomingulise etüüdi (kuhu kaasavad ka õpingukaaslased) alateemal “Vaikus kui tingimus”. Lähtuda tuleb olukorrast, mis nõudena kätkeb endas vaikust (luurel, haigepalatis jne). See õpetab paremini keskendumisele inimeste vahel toimuvale. Etüüdid esitatakse publiku ees nii nagu eelmise poolaasta lõpus.

Valikkursus „Näitlejameisterlikkus II“

Õppesisu

1. poolaasta

Töösse tulevad katkendid, mis valitud õpilaste poolt leitud näidendist. Alusmaterjaliks võetav näidend tunnistatakse õpilaste poolt huvitavaks ja süvenemist väärivaks, materjali võib välja pakkuda ka õppejõud. Tähtis, et valitava materjali õppesse võtmise suhtes leitakse koosmeel. Selline valik aitab leida dramaturgilist alusmaterjali talveetenduseks.

2. poolaasta

Kui 1. poolaastal oli töös lihtsam ning rohkem kaasaja elu käsitlev näidend, siis teisel poolaastal toimub töö klassikalise näidendi kallal. Võivad olla katkendid mitmelt autorilt, parem on siiski keskenduda ühele teosele. Mida jällegi analüüsitakse eelpool kirjeldatud viisil ning tulemus sünnib kevadisel etendusel koostöös publikuga. Lisaks näidendikatkendeile jätkuvad ka harjutused, mis aitavad näitlejal luua iseseisva “soojendus-või häälestuskava”, mis aitaks paremini süveneda proovi ning etenduse loomisesse. Ka oskab õpilane nüüd paremini hinnata näitlejatöö elementide tähtsust rolli loomisel. Pideva treeningtöö harjumus loob edaspidi pühendujatele aluse stambivabamaks mõtlemiseks ning otsingulisuseks.

Õpitulemus

Talvel esitatakse näidendikatkendid publiku ees. Kevadel esitatakse klassikaline lühinäidend publiku ees.

Valikkursus „Näitlejameisterlikkus III“

Õppesisu

Lõpulavastus

Alustatakse eelpool õpitud silmas pidades tööd lõpulavastusega (täispikk etendus). See valmib soovitatavalt 2. poolaasta märtsikuuks. Siis toimub etenduse mängimine võõra publiku ees. Igale etendusele eelneb häälestus ning etendusele järgneb lavastaja analüüs.

Valikkursus „Lavakõne ja lavaline liikumine I“

Lavakõne

Õppesisu

- Sissejuhatus õppeainesse.
- Kõneoskus- see on hingamisoskus.
- Mõtete esitamisest ja vastuvõtmisest kuulajate poolt.
- Kujutluspilt.
- Kunstilise teksti interpretatsioon.
- Harjutused proosa- ja luuletekstide ettekandmiseks.

I poolaasta arvestus: proosa ja luuleteksti esitus.

- Häälikuharjutused tempo-rütmi ja dünaamika skaalal.
- Foneetika – õpetus kõnekeele häälikulisest ehitusest.
- Intonatsioon. Alltekst.

II poolaasta arvestus: häälikuharjutused tempo-rütmi ja dünaamika skaalal.

Lavaline liikumine

Pädevused mida kujundatakse lavalise liikumise käigus: Oluline on arendada õpilaste kehatunnetust sh. keha liikumise võimalusi, liikumise ulatust, kiirust, pingestatust jm.

- Lavaline liikumine
- Tähelepanu üksteise ja iseenda vastu, liikumise võimalused.
- Pinge ja lõdvestus.
- Rütmid
- Partnerlus läbi partnerlusülesannete, kontaktantsu ja –improvisatsiooni.
- Duett

Valikkursus „Lavakõne ja lavaline liikumine II“

Õppesisu

Lavakõne

- Kahekõne proosas.
- Õppematerjali leidmine, töö tekstidega.
- Ilukirjandusliku kahekõne analüüs.
- Töö suulise sõnaga.
- Lihtsusetaotlus vastukaaluks hakitud, rõhutatud ja värvitud sõnale.
- Kahekõne omandamine.

I poolaasta arvestus: Kahekõne ettekanne.

- Kahekõne värsis. Õppematerjali leidmine.
- Värsskõne analüüs. Kõnetehnika ja loogika.
- Dialoogi omandamine.

II poolaasta arvestus: Dialoogi esitamine.

Lavaline liikumine

- Karakterid liikumises.
- Erinevad liikumisviisid, erinevad tüübid, karakterid ning neile omane liikumine.
- Looma või teatud karakteri liikumisetüübid.
- Ajaloolised tantsud.
- Improvisatsioon
- Tähelepanu üksikutel kehaosadel, nende liikumisvõimalused, improvisatsioon läbi liikumise.
- Grupiimprovisatsioon, tähelepanu grupil kui tervikul.

Valikkursus „Lavakõne ja lavaline liikumine III“

Õppesisu

Lavakõne

- Lavakavaks sobivate kunstiliste tekstide leidmine.
- Psühholoogiline paus. Tempo-rütm.
- Akustiline ja mõtteline selgus.
- Mõttetäpsus kõnelemisel.
- Harjutused proosa ja värss tekstidega.

I poolaasta arvestus: lavakava ettekanne.

- Sõna – see on tegevus. Foniaatria – õpetus häälehäiretest.

- Lavakava viimistlemine ja täiendamine.

II poolaasta arvestus: lavakava korduv esitamine.

Lavaline liikumine

- Seltskonnatantsud – erinevatest aegadest, erinevatelt rahvastelt.
- Ülesanne – mõelda ise liikumine mõnele stseenile näidendist.
- Lavaline võitlus- kaastakse erialaspetsialiste.

49.Valikaine “Meediaõpetus“

Eesmärgid

- Aidata õpilast isiksuse, maailmavaate ja väärtushinnangute kujundamisel.
- Integreerida erinevates õppeainetes õpitud ning siduda seda tänapäeva meedias kajastatuga.
- Tutvustada õpilastele meedia mõistet, liike, ajalugu ja arengut.
- Õpetada õpilasi kriitiliselt suhtuma meedia poolt pakutavasse informatsiooni, tundma seda liikide, žanride ja eesmärkide järgi.
- Õpetada õpilasi tegema meedia poolt pakutavas teadlikke valikuid.
- Õpetada õpilasi kasutama meedia võimalusi enese väljendamisel.
- Õpetada õpilasi koostama kooliajalehte, seda toimetama ja kujundama.

Õppeaine ajaline maht kolmel õppeaastal kokku 105 tundi.

Õppesisu

- Mis on kommunikatsioon? Massikommunikatsiooni mõiste? Meediumi mõiste. Massikommunikatsiooni eripära. Kommunikatsiooni positsioonid. Saatja. Ajakirjanduse kujutamisevormid. Vastuvõtja. Auditoorium. Meedia mõju vastuvõtjale. Mõju mõiste. Meedia mõju.
- SUULINE MEEDIA. RAADIO. Mis on raadio? Eesti ringhäälingusüsteem. Avalikõiguslik ringhääling. Eraõiguslik ringhääling. Ringhäälingujaamad programmi suunitluse ehk formaadi alusel.
- Raadiokeel kui sõna ja helikeel. Raadiožanrid. Raadiouudis. Intervjuu. Reportaaž.
- Kuidas kuulata raadiot? Eesmärk ehk mida ja millest räägitakse? Kuulajaskond ehk kellele räägitakse? Tulemus ehk mõju ehk kuidas ja missuguste võtetega saavutatakse eesmärk?
- SUULINE MEEDIA. TELEVISIOON. Televisioon kui selline. Mis on telesaade ja telejaam? Mis on saatekava? Saated ja nende sihtauditoorium. Mis on programmipoliitika? Vaadatavus ehk miks uuritakse auditooriumi. Saatežanrid ja –

vormid. Kes on saatejuht? Kuidas valmib telesaade? Kes teevad telesaadet? Kaamerast ja optikast. Mis on kaadri suurus ja kuidas see mõjub? Kaadri-kompositsioonist. Heli ja pilt. Mõnda montaažist.

- Videofilimi tegemine koolielust.

Õpitulemused

- oskab eristada erinevale auditooriumile määratud tekste ja väljaandeid ning nende funktsioone: kohalik/üleriigiline meedia; üldväljaanded ja spetsialiseeritud väljaanded, teave ja meelelahutus;
- saab aru, kes on meedia taga: kes on omanikud, allikad, meediapersoonid jne, oskab seostada meediast saadavat teavet nende persoonidega;
- oskab eristada ja lahus hoida faktilist ja kujutlusmaailma, avalikku ja privaatset elusfääri, uudist ja arvamust, teavet ja meelelahutust;
- teab, millised on kesksete meediaväljaannete, žanrite, saadete jne põhieesmärgid ja ülesehitusreeglid, oskab neid lugeda, kuulata, vaadata ja analüüsida;
- oskab vaadata ja analüüsida fotosid, illustratsioone, teabegraafikat;
- oskab kasutada elektroonilist meediat: kommenteerida Internetis olevat teavet ja seda ise Internetti üles seada;
- saab aru, milliste vahenditega lehte kujundatakse ja küljendatakse;
- oskab koostada keskseid meediažanre: uudist, kommentaari, portreed, arvustust, reportaaži, olemuslugu, probleemartiklit;
- oskab suhelda ajakirjanikuga: teab oma õigusi ja kohustusi meedia suhtes;
- tunneb meedia põhilisi demagoogia- ja manipuleerimisvõtteid, oskab neid tegelikult tekstis ära tunda.

Ainetevahelised seosed

Matemaatika- mõõtmine, mõõtühikud, erinevad süsteemid arvestamiseks

Inimeseõpetus- tervis, inimese hügieen, inimese elu kajastamine meedias

Geograafia- maailma poliitiline kaart 20.sajandil, regionaalsed erinevused

Emakeel –arutlus, kirjandus ja tähtsamad kirjamehed, emakeele reeglid, maailmakirjandus kui ajastu peegeldaja

Ajalugu – ajalootunnetus ja selle peegeldused meedias, ühiskondlik arvamus

Ühiskonnaõpetus – ühiskonnatundlikud teemad – sotsiaalpoliitika, eelarve, poliitikute maine

Arvutiõpetus – ajalehe kujundamine wordis, esitluse võimalused, graafika

Kunstiõpetus – propaganda ja kunsti vahekord.

Hindamine

- Testid ja arutlused

- Iseseisev töö teatmeteoste ja lisamaterjalidega
- Allikmaterjalide alusel probleemide lahendamine õpimapi koostamine
- Koolilehe koostamine, toimetamine ja kujundamine.

Läbivad teemad

- Meedia ja infotehnoloogia- erinevad võimalused informatsiooni levitamiseks, internet ja selle võimalused, häkkerlus kui osa julgeolekuprobleemidest.
- Keskkond ja säästev areng- inimese tegevus ja looduskeskkonna muutumine selle tõttu, looduvarade kasutuselevõtt, uued tehnoloogiad, taaskasutatav energia, ajakirjanduse võimalused inimese mõjutajana.
- Turvalisus- sõjad ja nende tagajärjed rahvastiku kujunemisel, terrorism, usuprobleemid.
- Töölane karjäär- võimaluste avardamine, sotsiaalne mobiilsus, erinevate piirkondade eripära, võimalused kaasaja maailmas.

Kasutatav õppekirjandus ja õppevahendid

- Õpik: Külliki Kask „Meediaõpetus“ Õpik gümnaasiumile. Tallinn 2005.
- Külliki Kask „Meediaõpetus“ Töövihik Tallinn 2005.
- Meedia üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat. KEA Tallinn-Paide 2004.
- Külliki Kask „Meediaõpetus“ Õpetajaraamat. Tallinn 2005.
- Töölehed.
- Õpimapp.

Väljund

- Koolilehe tegemine.
- Ülekooliliste sündmuste kajastamine (video).
- Kooli aastapäevalehe koostamine ja kujundamine.
- Osalemine ülekoolilistes projektides.